

TAMPEREEN YLIOPISTO

Kouluviihtyvyyys koiraluokissa
fenomenologinen tapaustutkimus koiraluokkakokemuksista

Karvinen Katariina
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden
tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos,
Hämeenlinna
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2007

Tiivistelmä

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna

KARVINEN KATARIINA: Kouluviihtyvyys koiraluokissa - fenomenologinen tapaustutkimus koiraluokkakokemuksista. Pro gradu -tutkielma, 188 sivua, 8 liitesivua
Helmikuu 2007

Tämä on kvalitatiivinen tapaustutkimus Suomen perusopetuksen koiraluokista. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella koiraluokkatoimintaa kouluviihtyvyyden näkökulmasta sekä lisätä tietoa ja ymmärrystä koiraluokista yleensä. Lähestyn aihetta fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen kautta, joten kokemukset vaikuttavat sekä haastateltujen vastauksiin että tutkijan tulkintoihin.

Tutkimusmenetelmät olivat havainnointi, teemahaastattelu ja keskustelut. Aineiston keruussa apuna käytin myös aiheeseen liittyvien televisiodokumenttien tutkimista ja kenttämuistiinpanojen kirjoittamista. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2005 ja lukuvuoden 2005 - 2006 aikana. Tutkimuksessa selvitetään neljän opettajan ja 12 oppilaan kokemuksia koiraluokkatoiminnasta. Haastattelin yhdeksää poikaa ja kolmea tyttöä. Neljä oppilasta kuului viidennelle luokalle, kaksi toiselle luokalle ja kuusi peruskoulun yläluokille. Vanhempien mielipiteitä tarkasteltiin yhden koiraluokan osalta.

Tutkimuksen viitekehyksenä ovat kouluviihtyvyyden yhteydet tarpeisiin, motivaatioon, ilmapiiriin ja tunteisiin. Maslow'n ja Allardtin tarvehierarkioiden avulla tarkastellaan tarpeiden tyydyttämistä koiraluokassa sekä niiden yhteyksiä motivaatioon, hyvinvointiin ja viihtyvyyteen. Affektiivista viihtyvyyttä tarkastellaan tunteiden, tunneällyn ja kosketuksen näkökulmista. Teoriaosassa tutustutaan myös koiraan eläimenä, ihmisten ja lemmikkieläinten välisiin suhteisiin sekä lemmikkieläinten terapeuttiseen merkitykseen.

Tulosten mukaan koiraluokan perustamista tukee moniammatillinen yhteistyö ja sitä heikentävät erilaiset ennakkoluulot. Koiraluokan opettajien oppimis- ja opettamiskäsityksiä yhdistää suvaitsevaisuus ja toisten ihmisten kunnioittaminen. Kaikki koiraluokkien opettajat viihtyvät työssään, mikä edistää oppilaiden viihtyvyyttä.

Koiraluokassa merkittäviä viihtyvyyden tekijöitä ovat opettaja, koulukoira, kaverit, ilmapiiri, tunneäly ja motivaatio. Liittymisen ja turvallisuuden tarpeiden tyydyttäminen yhdessä myönteisen kouluasenteen kanssa edistävät sisäisen motivaation kehittymistä ja lisäävät hyvinvointia. Koiran koskettaminen on oppilaalle palkkio, joka motivoi häntä ulkoisesti. Vuorovaikutus koiran kanssa kehittää oppilaan tunneälytaitoja, jotka edistävät empatian kehittymistä ja affektiivisen viihtyvyyden kokemista. Tunteiden tunnistaminen ja käsittely vähentävät kiusaamista ja lujittavat luokan yhteishenkeä. Vanhempien mukaan kohteliaat käytöstavat voivat siirtyä myös kotiin. Opettajalta vaaditaan empatiaa ja kannustavaa otetta, kurinpitotaitoa ja rauhallisuutta. Viihtymättömyyttä aiheuttavat läksyt ja väsymys.

Ystävällinen koulukoira tuo iloa koulupäivään, jakaa huomiota, tukee oppilasta ja rauhoittaa luokan ilmapiiriä. Koira luo yhdessä opettajan kanssa lämpimän ja johdonmukaisen oppimisympäristön, jossa jokainen oppilas voi paremmin toteuttaa omia tarpeitaan. Osalle oppilaista koiran läsnäolo on yhdentekevää. Vaikka oppilas ei välittäisikään koirista, voi hän silti hyötyä koiraluokan turvallisesta ilmapiiristä, sillä koira opettaa erilaisuuden sietämistä, itsehillintää, toisten huomioonottamista ja kohteliaita käytöstapoja. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että oppilaiden turvallisuuden, liittymisen ja rakkauden tarpeet sekä tunteet tulisi ottaa huomioon, jos kouluviihtyvyyttä halutaan kohentaa. Kouluissa tulisi huomioida myös eläinavusteisen kasvatuksen mahdollisuudet. Oppilaiden omat kokemukset kouluviihtyvyydestä osoittautuivat suhteellisen samankaltaisiksi kaikissa koiraluokissa. Saadut tulokset ovat rohkaisevia: koiraluokka kohentaa kouluviihtyvyyttä ja etenkin sen affektiivista komponenttia.

Asiasanat: kouluviihtyvyys, affektiivinen kouluviihtyvyys, koira, tapaustutkimus, fenomenologia

SISÄLTÖ

| | |
|--|----|
| 1 JOHDANTO | 1 |
| 1.1 Tutkimuksen lähtökohtia | 1 |
| 1.2 Tutkimuksen tarkoitus | 3 |
| 1.3 Teoreettinen viitekehys | 4 |
| 2 TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ JA AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA | 6 |
| 2.1 Keskeisiä käsitteitä | 6 |
| 2.2 Aikaisempia tutkimuksia | 7 |
| 2.2.1 <i>Eläinaiheisia tutkimuksia</i> | 7 |
| 2.2.2 <i>Koiriin ja lemmikkieläimiin liittyviä opinnäytetöitä</i> | 9 |
| 3 KOIRALUOKKA | 14 |
| 3.1 Koiraluokka suhteessa eri tieteenaloihin | 15 |
| 3.2 Suomessa toimivat koiraluokat (lukuvuosi 2005 - 2006) | 15 |
| 3.3 Eläimiä koulussa | 16 |
| 3.3.1 <i>Montessori-pedagogiikka</i> | 16 |
| 3.3.2 <i>Freinet-pedagogiikka</i> | 16 |
| 4 LEMMIKKIELÄINTEN MERKITYS | 18 |
| 4.1 Ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde | 18 |
| 4.2 Lapsi ja eläin | 18 |
| 4.3 Koirien tehtäviä | 19 |
| 4.4 Koira - rauhoittava terapeutti | 20 |
| 4.5 Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy eli AAT) | 23 |
| 4.5.1 <i>Lemmikkieläinterapia (pet therapy, pet facilitated therapy, pet oriented psychotherapy)</i> | 24 |
| 4.6 Terapiakoirat (therapy dogs) | 25 |
| 4.7 Kaverikoira | 26 |
| 5 KOULUVIIHTYVYYS | 27 |
| 5.1 Kouluviihtyvyystudkimuksia | 27 |
| 5.2 Kouluviihtyvyyden määrittelyä | 29 |
| 5.2.1 <i>Viihtymättömyys</i> | 30 |
| 5.3 Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä | 31 |
| 5.3.1 <i>Opettaja</i> | 32 |
| 5.3.2 <i>Oppilaaseen liittyviä tekijöitä</i> | 33 |
| 5.3.3 <i>Kiusaaminen</i> | 33 |
| 5.3.4 <i>Motivaatio</i> | 34 |
| 5.3.5 <i>Tarpeet ja hyvinvointi</i> | 36 |
| 5.3.6 <i>Vanhemmat</i> | 38 |
| 5.3.7 <i>Oppimisympäristö</i> | 38 |
| 5.3.8 <i>Luokan ilmapiiri</i> | 39 |
| 5.4 Affektiivinen kouluviihtyvyys | 41 |
| 5.4.1 <i>Tunteet, tunneäly ja empatia</i> | 41 |
| 5.4.2 <i>Kosketus</i> | 44 |
| 6 TUTKIMUSONGELMAT | 47 |
| 7 TUTKIMUKSEN PERUSTEITA | 48 |
| 7.1 Tutkijan taustasitoumukset | 48 |
| 7.1.1 <i>Ihmiskäsitys</i> | 48 |
| 7.1.2 <i>Filosofinen taustasitoumus</i> | 48 |
| 7.2 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote | 49 |
| 7.2.1 <i>Fenomenologia</i> | 49 |
| 7.2.2 <i>Hermeneutiikka</i> | 50 |
| 7.3 Kvalitatiivinen tutkimus | 50 |
| 7.3.1 <i>Tapaustutkimus</i> | 52 |
| 8 TUTKIMUSMENETELMÄT | 54 |
| 8.1 Havainnointi | 54 |
| 8.2 Teemahaastattelu | 54 |
| 8.3 Valmiit aineistot | 55 |
| 9 TUTKIMUKSEN VAIHEET | 56 |

| | |
|--|-----|
| 9.1 Aiheen valinta | 56 |
| 9.2 Ennen kentälle menoa | 56 |
| 9.3 Aineiston keruu | 57 |
| 9.3.1 Havainnointi | 57 |
| 9.3.2 Opettajien henkilökuvat | 58 |
| 9.3.3 Opettajien haastattelut | 60 |
| 9.3.4 Oppilaiden henkilökuvat | 61 |
| 9.3.5 Oppilaiden haastattelut | 62 |
| 9.3.6 Valmiit aineistot | 63 |
| 9.3.7 Asiantuntijan haastattelu | 63 |
| 9.3.8 Keskustelut | 63 |
| 9.3.9 Koulukoiran läsnäolo eri luokissa | 63 |
| 9.4 Aineiston analysointi | 65 |
| 9.5 Raportointi | 67 |
| 10 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TULKINTA | 68 |
| Teema 1: KOIRALUOKAN PERUSTAMINEN | 69 |
| 1.1 Koiraluokan perustamiseen johtaneita syitä ja perustamisvaiheessa huomioon otettavia asioita | 69 |
| 1.1.1 Opettajien näkemyksiä | 69 |
| 1.1.2 Allergiat | 75 |
| 1.1.3 Vanhempien asenteet | 76 |
| 1.1.4 Koiraluokkia kohtaan ilmennyt kateus | 78 |
| 1.1.5 Koiraluokan säännöt | 79 |
| Teema 2: ARVOJA JA KÄSITYKSIÄ KOIRALUOKKATOIMINNAN TAUSTALLA | 81 |
| 2.1 Koiraluokan opettajien ihmis-, oppimis- ja opettamiskäsityksiä | 81 |
| Teema 3: KOIRIEN HYÖDYT | 86 |
| 3.1 Opettajien näkemyksiä | 86 |
| 3.2 Oppilaiden näkemyksiä | 91 |
| Teema 4: KOULUVIIHTYVYYS | 93 |
| 4.1 Koiraluokan opettajien näkemyksiä suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä | 93 |
| 4.2 Koiraluokkien opettajien näkemyksiä oppilaidensa kouluviihtyvyydestä | 96 |
| 4.3 Oppilaiden näkemyksiä | 97 |
| 4.4 Opettajan rooli | 102 |
| 4.5 Koiraluokkien ilmapiiri | 105 |
| 4.5.1 Opettajien näkemyksiä koiraluokan ilmapiiristä | 106 |
| 4.5.2 Oppilaiden näkemyksiä koiraluokan ilmapiiristä | 110 |
| 4.5.3 Vanhempien näkemyksiä yhden koiraluokan ilmapiiristä | 112 |
| Teema 5: AFFEKTIIVINEN KOULUVIIHTYVYYS ELI TUNNEVIIHTYVYYS | 114 |
| 5.1 Opettajien ja vanhempien näkemyksiä | 114 |
| 5.2 Oppilaiden näkemyksiä | 127 |
| 11 YHTEENVETOJA TULOKSISTA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ | 131 |
| 11.1 Viihtyvyyden tekijöitä koiraluokissa | 131 |
| 11.2 Tiivistelmä havaintopäiväkirjani pohjalta | 134 |
| 11.3 Koiraluokka suomalaisessa koulussa | 136 |
| 11.3.1 Koiraluokan perustaminen on mielekästä, mutta usein työlästä | 136 |
| 11.3.2 Kateutta koiraluokkia kohtaan esiintyy | 137 |
| 11.3.3 Koiraluokan säännöissä korostetaan työrauhaa | 137 |
| 11.3.4 Oppimisympäristö huomioi oppilaan kokonaisvaltaisesti | 138 |
| 11.3.5 Humanismia, konstruktivismia, behaviorismia ja mallioppimista | 139 |
| 11.4 Kouluviihtyvyys koiraluokissa | 142 |
| 11.4.1 Rauhallinen ja oikeudenmukainen opettaja edistää viihtyvyyttä | 142 |
| 11.4.2 Turvallinen ilmapiiri parantaa kouluviihtyvyyttä | 142 |
| 11.4.3 Tarpeiden tyydyttäminen motivoi | 143 |
| 11.4.4 Tytöt ja pojat viihtyvät koiraluokassa | 144 |
| 11.5 Affektiivinen viihtyvyys | 144 |
| 11.5.1 Koiraluokassa voi harjoitella tunneälytaitoja | 144 |
| 11.5.2 Kosketus ja koskettaminen lisäävät tunneviihtyvyyttä | 149 |
| 11.6 Koiraluokan hyötyjä – eläinavusteinen kasvatus lisää viihtyvyyttä | 149 |
| 11.6.1 Ystävällinen koira rauhoittaa ja lisää oppilaiden hyvinvointia | 149 |
| 11.6.2 Koirat pitävät yllä työrauhaa | 151 |

| | |
|--|-----|
| 11.6.3 Koiran läsnäolo edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä..... | 151 |
| 12 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS..... | 154 |
| 12.1 Yleistettävyys ja pätevyys..... | 155 |
| 12.2 Haastattelutilanteet..... | 157 |
| 12.2.1 Kysymysten muotoilu..... | 158 |
| 12.3 Havainnointitilanteet..... | 158 |
| 12.4 Tutkimusmenetelmästä..... | 159 |
| 12.5 Tutkijan rooli..... | 160 |
| 12.6 Triangulaatio..... | 161 |
| 13 POHDINTA..... | 163 |
| 13.1 Tutkimuksen eettisyys..... | 163 |
| 13.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia..... | 163 |
| 13.3 Lopuksi..... | 165 |
| LÄHTEET..... | 167 |

Luettelo kuvioista ja taulukoista

Kuviot

| | |
|---|-----|
| Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys..... | 5 |
| Kuvio 2. Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä..... | 31 |
| Kuvio 3. Tunneällyn osatekijät..... | 43 |
| Kuvio 4. Viihtyvyyden tekijöitä koiraluokissa Soinista (1989, 150) mukaillen..... | 131 |
| Kuvio 5. Affektiivinen kouluviihtyvyys koiraluokissa..... | 147 |

Taulukot

| | |
|--|-----|
| Taulukko 1. Suomessa toimivat koiraluokat lukuvuonna 2005 - 2006..... | 15 |
| Taulukko 2. Haastatellut opettajat..... | 58 |
| Taulukko 3. Haastatellut oppilaat..... | 61 |
| Taulukko 4. Koiraluokan opettajan ja koiran rooleja luokkahuoneessa..... | 132 |
| Taulukko 5. Koiraluokkien viihtyvyyden kerroksellisuus..... | 133 |

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohtia

Tämä on opinnäytetyönä tehty kvalitatiivinen tapaustutkimus suomalaisista koiraluokista. Koiraluokka on tämän tutkielman valossa perusopetuksen luokka, jossa on läsnä opettajan omistama koira tai koiria, oppilaat sekä opettaja. Miksi tutkia koiraluokkia viihtyvyyden näkökulmasta? Yksi motiivi tähän näkökulmaan on se, että eri tutkimusten mukaan hyvin viihtyvät oppilaat ovat yhteiskunnan voimavara, jotka jaksavat vielä tulevaisuudessakin kantaa huolta itsestään, toisistaan ja yhteiskunnastaan. Tulevana luokanopettajana olen kiinnostunut erilaisista kokeiluista, joilla pyritään kohentamaan oppilaiden viihtyvyyttä. Myös Kannas, Välimaa, Liinamo ja Tynjälä (1995, 147) painottavat kouluviihtyvyytutkimuksissaan, että yhteiskunta tarvitsee terveitä sekä oppimiseen ja itseensä myönteisesti suhtautuvia oppilaita.

Kouluviihtyvyyttä on tutkittu runsaasti, mutta koiraluokassa opiskelevien kouluviihtyvyyttä ei ole juurikaan tutkittu. Ulkomaiset tutkimukset ihmisten ja eläinten välisistä suhteista keskittyvät Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin, mutta kouluviihtyvyyden näkökulmasta aihetta ei ole tutkittu tieteellisesti.

Myöhäismodernin yhteiskunnan myötä erilaisten koulutyön vaihtoehtomenetelmien tutkiminen, kuten koiraluokan tutkiminen, on ajankohtaista. Vaikka kasvatusta ei ole pelkästään koulun tehtävä, on kasvatusvastuu siirtymässä yhä enemmän kouluille. Opettajilla tulee olla yhä monipuolisempia taitoja oppiainesisällöistä ihmissuhdetaitoihin, jotta he pärjäävät ja jaksavat työssään, ja jotta kaikilla olisi koulussa hyvä olla. Pitää myös muistaa, että kun yhteiskunta ja ihmiset muuttuvat, tulee keksiä myös uusia tapoja opettamiseen, oppimiseen ja kasvattamiseen. Uusikylän ja Atjosen (2000, 178) mielestä nykyopettajuutta kuvaavatkin parhaiten seuraavat ilmaisut: muutos ja eettinen kasvattaja.

Eettisyys korostuu nykyään kun puhutaan arvokasvatuksesta, motivaatiosta, asenteista ja nuorten pahoinvoinnista. Myös kouluviihtyvyys puhuttaa. Ollaan myös sitä mieltä, että oppilaat muuttuvat jatkuvasti yhä vaikeammiksi ja ongelmallisemmiksi, jolloin

opettajalla saattaa olla keinot vähissä. Kriittisyyden ja kyseenalaistamisen aikana opettaja joutuu perustelevaan kasvatusnäkemystään ja arviointitapojaan.

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa opettajan pitää nähdä vaivaa oppilaidensa vuoksi. Syrjäytymisen ehkäiseminen puhuttaa kilpailuyhteiskunnan tekijöitä. Erilaisia kasvuympäristöjä tarkastellaan monesta eri näkökulmasta, jotta ennalta ehkäisevä työ olisi mahdollista. Tehokkuus ja tulokset polkevat alleen pehmeämmät arvot. Tämän päivän yhteiskunta arvottaa lähes kaiken rahalla. Tuloksellisuutta haetaan myös kouluissa. Tehokkuus on ristiriidassa niiden tutkimustulosten kanssa, jotka ovat osoittaneet, että eri maiden taloudellista tilannetta voi kohentaa sijoittamalla ihmisten sosiaalisiin taitoihin ja hyvinvointiin.

Myös eläinten hyvinvointiin kiinnitetään nykyään yhä enemmän huomiota. Eläimellä on myös tunteita ja empatiaa. Suomen Kennelliiton mukaan Suomessa on noin 600 000 koira. Näin ollen joka viidennessä suomalaisessa perheessä on koira. Koirien suosio on yhä kasvussa. (Suomen Kennelliitto 2007.) Koiran asema on nyky-yhteiskunnassa hyvin erilainen kuin aikaisemmassa maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa. Koira on nykyään aito perheenjäsen, jonka psykologinen ja terapeutin merkitys voi olla ihmiselle erittäin suuri. (ks. Serpell 1986.)

Opetusministeriön teettämän Sivistyksen tulevaisuusbarometrin mukaan suomalainen tarvitsee vuonna 2017 erityisesti kommunikaatiovalmiuksia, muutoksen ja erilaisuuden sietokykyä, oppimiskykyä, ekologista tietoisuutta ja ihmissuhdetaitojen osaamista. Vasta näiden taitojen jälkeen tulevat mm. tietointensiivinen ammattiosaaminen ja kielitaidot. (Dunderfelt 2001, 116.) Jokainen oppilas tarvitsee näin ollen ohjausta myös tunteiden maailmassaan. Kasvatus- ja nuorisotutkija Thomas Ziehen (1991) mukaan koulun asema on käynyt ongelmalliseksi yhteiskunnallisten instituutioiden rapautuessa. Koulu on menettänyt merkitystään tiedon välittäjänä ja tyhjentynyt oppilaiden tunteita koskettavista opetussisällöistä, joilla on oppilaisiin tiedostettuja tai tiedostamattomia vaikutuksia joko kognitiivisella tai affektiivisella tasolla. Oppilaille koulu on pelkkä koulu, ei sen enempää. Kouluun suhtaudutaan melko välinpitämättömästi. (Ziehe 1991, 44, 161 - 162.) Tulevaisuus voi näyttää ennalta arvaamattomalta sellaiselle lapselle ja nuorelle, joka ei ole saanut keinoja

tunteidensa käsittelyyn ja hallintaan. Konstruktivistinen oppimiskäsitys valtaa alaa ainakin teoriassa, mutta onko se huomionut tarpeeksi hyvin oppilaiden tunteita ja tarpeita. Kuinka moni koulu ja luokka pystyvät esimerkiksi tyydyttämään oppilaiden turvallisuuden ja läheisyyden tarpeita? Ihminen on tunteva olento, jota ohjaavat tunteet ja kokemukset.

Ihmisen tunne-elämän ja sisäisten voimavarojen tuhlaus voi tulla todella kalliiksi tulevaisuuden yhteiskunnalle. Liian moni ihminen kamppailee tunneristiriitojen ja sosiaalisten pelkojen puristuksessa. Lapsia tulisi opettaa kestämiin vaikeuksiin ja turhaumiin, hillitsemään mielihalujaan sekä tunnistamaan omia tunteitaan kannustavassa ympäristössä. Tunnetaitoisella henkilöllä on usein myös sosiaalisia taitoja ja empatiaa. Käsittelemätön tai tukahdutettu tunne voi johtaa masennukseen. (Jalovaara 2005, 10 - 11, 27.)

Opettajan ajattelun tunnettu tutkija, Christopher Clark (1995) korostaa, että kaikkein tärkeimmät koulussa opitut asiat ovat yleensä juuri niitä, jotka opitaan epäsuorasti. Usein ne liittyvät tilanteisiin, joissa henkilön tärkeimpiin tarpeisiin on vastattu hyveellisesti tai ne on julmasti tyrmätty. Hän on tunnistanut oppilaan kymmenen perustarvetta, joihin opettajan tulisi kyetä vastaamaan hyveellisesti. Nämä tarpeet ovat: tulla rakastetuksi, tulla ohjatuksi, saada olla haavoittuva, ymmärtää, miellyttää muita, toivoa, oppia tuntemaan totuus, olla huomattu, olla turvassa ja saada vaikuttaa. (Tirri 1999, 33.) Väitän, että suomalainen oppilas ei saa riittävästi psyykkistä tukea kouluvuosiensa aikana. Aineellisia resursseja, kuten ruokaa, kirjoja, viihtyisiä oppimisympäristöjä ja tietokoneita on, mutta usein koulusta puuttuu ihminen, jolla on oikeasti aikaa kuunnella lasta ja hänen huoliaan.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tässä laadullisessa tapaustutkimuksessa pyritään ymmärtämään niitä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyyteen. Tarkoitus on tutkia koiraluokkia havainnoinnin kautta ja verrata havaintoja oppilaiden ja opettajien teemahaastatteluissa antamiin vastauksiin. Myös vanhempien mielipiteitä ja televisiodokumentteja tarkastellaan yhden koiraluokan osalta.

Haluaisin tulevaisuudessa opettaa koiraluokkaa, joten pyrin keräämään tietoa myös koiraluokkatoiminnan aloittamisesta. Päädyin laadullisiin tutkimusmenetelmiin, koska proseminarityössäni tutkin koiraluokkien oppilaita määrällisin menetelmin ja totesin, että vastausten taakse jäi tietoa, jota ei voi tavoittaa ilman keskusteluyhteyttä.

Aikaisempien kouluviihtyvyystudkimusten tuloksista ei saa tarpeeksi konkreettisia keinoja viihtyvyyden kohentamiseen. Tämä tutkielma pyrkii antamaan vinkkejä viihtyisän oppimisympäristön kehittämisessä. Tulosten ja keskustelujen pohjalta olen koonnut muistilistan koiraluokan perustamista harkitsevalle kasvattajalle (ks. liite 4).

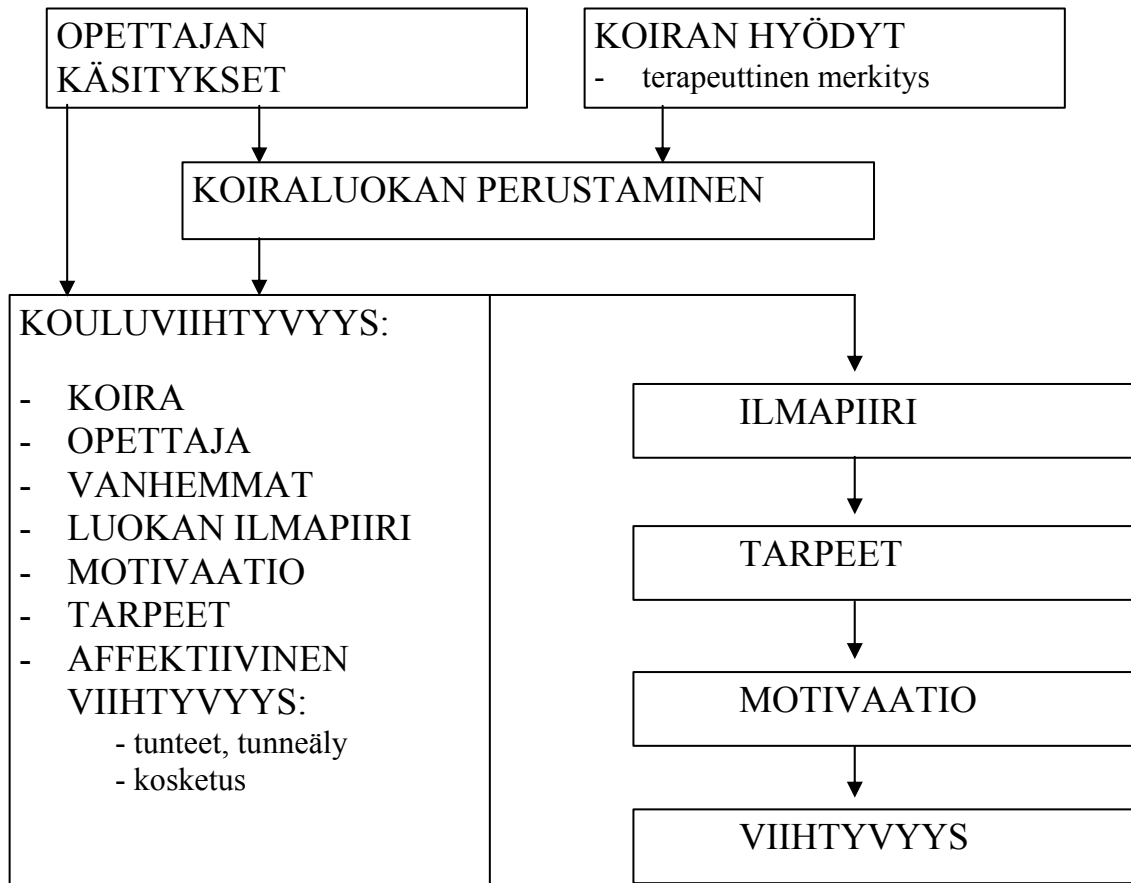
Tutkimus ei ole suunnattu pelkästään kasvatuksen parissa työskenteleville, vaan kaikille niille, jotka ovat kiinnostuneita koiraluokan perustamisesta ja oppilaiden kouluviihtyvyydestä. Tämän tutkimuksen tarkoitus on saada aikaan keskustelua etenkin kasvatusammattissa työskentelevien kesken. Eri alojen asiantuntijoiden kesken voidaan jatkuvasti käydä keskustelua siitä, kuuluuko koira peruskouluun vai ei. Vastausta tähän kysymykseen ei koskaan saada, jos konkreettiset kokeilut puuttuvat. Suomalainen koulujärjestelmä tarvitsee muutoksia, jotka ottavat huomioon oppilaiden henkisen hyvinvoinnin ja kouluviihtyvyyden.

Esittelen seuraavaksi tutkielmani teoreettisen viitekehysten, jotta lukija voi paremmin hahmottaa tutkielmaa kokonaisuutena. Toisessa luvussa keskeisten käsitteiden määrittelyn jälkeen esittelen aikaisempia eläinaiheisia tutkimuksia. Kolmas luku käsittelee koiraluokkaa ja sen suhdetta vaihtoehtopedagogiikkoihin. Neljännessä luvussa tarkastelen eläinten ja ihmisten välistä suhdetta ja tämän suhteen hyötyjä. Viides luku sisältää kouluviihtyvyyttä ja affektiivista viihtyvyyttä. Tämän jälkeen esittelen tutkimusongelmat, tutkimusmenetelmät sekä tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Lopuksi pohdin laadullisen tutkielman luotettavuutta ja eettisyyttä.

1.3 Teoreettinen viitekehys

Teoreettiseksi viitekehykseksi nimitetään sellaista näkökulmaa, jonka mukaan tutkimuksen havainnot tarkastellaan (Alasuutari 1994, 69). Tutkielman viitekehysnä ovat kouluviihtyvyyden yhteydet luokan ilmapiiriin, opettajaan ja opettajan käsityksiin, koiraan, motivaatioon, tarpeisiin ja tunteisiin sekä tunneälyyn.

Ilmapiiri on yhteydessä siihen, mitä tarpeita oppilas pyrkii tyydyttämään. Tarpeiden tyydyttäminen on puolestaan yhteydessä motivaatioon ja viihtyvyyteen. Ilmiötä pyritään ymmärtämään paremmin myös tutustumalla koiraan ja sen terapeuttiseen merkitykseen. Seuraavan kuvio (ks. kuvio 1) avulla pyrin havainnollistamaan käsitteiden yhteyksiä toisiinsa.



Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2 TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ JA AIKAISEMPIA TUTKIMUKSIA

2.1 Keskeisiä käsitteitä

Tässä kappaleessa käsittelen aluksi keskeisiä käsitteitä. Sen jälkeen perehdyn tutkimuksiin ja opinnäytetöihin, jotka käsittelevät lemmikkieläinten ja ihmisten välisiä suhteita.

Affektiivinen on tunteisiin liittyvä, taipumus tunnereaktioihin (Hirsjärvi 1983, 8).

Affektiivinen kouluviihtyvyys on emotionaalisen itseilmaisun ja tunneturvallisuuden kokemista ja mahdollisuuksia koulutoiminnoissa (Kaikkonen 1999, 47).

Emootio on affektio, tunne tai tuntemus, esimerkiksi pelko.

Empatia on toisen ihmisen eläytyvää ymmärtämistä (Kalliopuska 1983, 11).

Ilmapiiri on ryhmän jäsenten arvostuksiin pohjautuva vakiintunut ja yhteinen arvomaailma, joka sävyttää ryhmän jäsenten havaintoja ja tulkintoja (Peltonen & Ruohotie 1992, 11).

Kouluviihtyvyys on oppilaan kokonaispersoonallisuuden toimivuutta kouluelämässä (Kaikkonen 1999, 47).

Koiraluokka on tämän tutkimuksen valossa perusopetuksen koululuokka, jossa on opettajan omistama koira tai koiria.

Koulukoira on yhden luokan tai koko koulun koira. Se voi olla luokkahuoneessa säännöllisesti tai epäsäännöllisesti. Koko koulun yhteinen koira voi olla nimeltään myös kummikoira tai kaverikoira. (Karvinen 2005.)

Motiivi on voima, joka saa aikaan ja ylläpitää päämäärään suuntautuvaa käyttäytymistä eli motivaatiota. Motiivit voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, ulkoisia tai sisäisiä, biologisia tai sosiaalisia. Motiivina voi olla esimerkiksi tarve, sosiaalinen normi, ulkopuolelta tullut yllyke, palkkio tai tilannemuutos. (Hirsjärvi 1983, 119; Peltonen & Ruohotie 1987, 20).

Motivaatio saa aikaan ja ylläpitää päämäärään suuntautuvaa käyttäytymistä eli motivaatiota (Peltonen & Ruohotie 1987, 20).

Sisäinen motiivi on arvoihin, asenteisiin ja minärakenteisiin liittyvä vaikutin. Sisäiset motiivit ovat tehokkaita, kestoaltaan pitkäaikaisia ja niistä voi tulla jopa pysyviä motivaation lähteitä. (Peltonen & Ruohotie 1987, 25 - 26).

Tarve on yhteisnimitys niille asioille, joita ihminen luonnostaan tarvitsee (Kaikkonen 1999, 48).

Tunne on mielihyvän tai mielihäpähan sävyttämä sisäinen kokemus, joka toimii voimakkaasti motivoivana tekijänä. Vaikka tunteet syntyvät usein tahdosta riippumatta, ne palvelevat yleensä psyykkistä tasapainoa. (Vuorinen, Tuunala & Mikkonen 2001.)

Tunneäly on tietoisuutta omista tunteista, tunteiden hallintaa, itsensä motivoimista, empatiaa sekä ihmissuhteiden käsittelyä ja hallintaa. (Goleman 1997, 65 - 66.)

2.2 Aikaisempia tutkimuksia

Tässä luvussa käsittelen koira- ja eläinaiheisia tutkimuksia. Olen ottanut mukaan myös opinnäytetöitä muun tutkimustiedon ollessa vähäistä. Koiraluokkia ei ole Suomessa juurikaan tutkittu, mutta koiraluokista on tekeillä opinnäytetöitä suomalaisissa yliopistoissa. Ulkomaiset tutkimukset keskittyvät lähinnä ihmisten ja eläinten välisiin suhteisiin ja terapiakokemuksiin, eivät oppilaiden viihtyvyyteen. Tulevaisuudessa tarvittaisiin kasvatustieteellistä näkemystä eläinaiheisiin tutkimuksiin, sillä monet tutkimukset kuuluvat lääketieteen tai psykologian tutkimuskenttiin.

Toisaalta viihtyvyyttä on tutkittu epäsuorasti, sillä lemmikkieläinten terapeuttinen suhde ihmiseen voi lisätä lapsen ja nuoren hyvinvointia ja tällä tavalla yleinen viihtyvyys voi kohentua. Toisin sanoen viihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä, kuten ihmisen terveyttä, tunnemaailmaa, suhdetta eläimeen ja ihmisiin, tarpeiden toteutumismahdollisuuksia ja kiintymystä on tutkittu, mutta ei kouluympäristössä. Suomalaisia kouluviihtyvyytutkimuksia käsittelen vasta teoriaosassa, jotta tutkielman rakenne säilyisi eheänä.

2.2.1 Eläinaiheisia tutkimuksia

Warwickin yliopiston tutkijat McNicholas ja Collis (2004) vertailivat haastattelututkimuksessaan lasten, nuorten ja vanhojen ihmisten suhdetta lemmikkieläimiin. Tutkimukseen osallistui 20 lasta, 19 nuorta ja 18 vanhempaa ihmistä. Kaikki tutkitut omistivat lemmikkieläimen. Tulosten mukaan lapset ja vanhemmat ihmiset kokivat suhteensa lemmikkieläimeen merkityksellisemmäksi kuin

nuoret. Lemmikkien kanssa voi tutkimustulosten mukaan luoda hoivasuhteen, yksinäisyyttä vähentävän suhteen ja yhteistyösuhteen. (McNicholas & Collis 2004.)

Melson, Schwatz ja Beck (1998) tutkivat, miten lemmikkieläimet tukevat perheenjäseniä. Tutkimuksessa haastateltiin 56 äitiä, 52 isää ja 59 lasta. Perheitä oli yhteensä 59. Tulosten mukaan äidit ja isät saivat lemmikkieläimiltä etenkin tunnepuolen tukea, tukea sosiaaliseen integraatioon sekä läheisyyttä. Lapset saivat lemmikeiltä etenkin tunnepuolen tukea ja vastavuoroisuutta. Tulokset vahvistavat oletuksen, jonka mukaan lemmikkieläinten ja ihmisten antamalla tuella on yhtymäkohtia. Kun aikuinen tai lapsi saa tukea lemmikkieläimeltä, hänen stressitasonsa laskee. (Melson, Schwatz & Beck 1998.)

Yhdysvalloissa tehtiin laaja tutkimus, jossa käsiteltiin yli 13 000 haastatteluvastausta. Siinä tehtiin kysymyksiä sekä eläinten omistajille että ihmisille, joilla ei ollut eläimiä, ja vertailtiin sitten vastauksia keskenään. Tulosten mukaan eläinten omistajat olivat elämäänsä tyytyväisempiä ja suhtautuivat valoisemmin tulevaisuuteen. (Hallgren 1991, 27.)

Barker & Barker (1988) tutkivat koiranomistajan iän, perheeseen sekä koirien lukumäärän vaikutusta koiraan kohtaan osoitettuun kiintymykseen. Lisäksi he selvittivät, voiko suhde koiraan olla läheisempi kuin muihin perheenjäseniin. Kohdejoukkona oli 122 koiranomistajaa, joita haastateltiin LSD-menetelmään eli The Family Life Space Diagram -menetelmään pohjautuen. Tuloksista käy ilmi, että 38% vastaajista piti koiraan läheisempänä kuin muita perheenjäseniä. Koirat olivat aikuisille tärkeämpiä kuin lapsille. Tutkimuksen mukaan tavalliset koiranomistajat olivat yhtä kiintyneitä lemmikkieläimiinsä kuin aktiiviset koiraharrastajat. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 56).

Lemmikkieläinten vaikutusta koululaisten sosioemotionaaliseen kehitykseen ovat tutkineet Vizek-Vidovic, Vlahovic-Stetic ja Bratko (1999). Tutkimuksen kohdejoukkona oli 826 lasta, jotka olivat 10 - 15-vuotiaita. Tulosten mukaan tyttöjen prososiaaliset taidot olivat parempia kuin poikien. Koirien omistajat saivat korkeammat pistemäärät prososiaalisten taitojen mittareissa kuin lapset, jotka eivät

omista lemmikkieläimiä. Toisaalta tutkimuksessa huomattiin myös, että lemmikkieläimiinsä keskimääräistä enemmän kiintyneet lapset pitivät perheensä ilmapiiriä parempana kuin ne lapset, jotka eivät olleet niin kiintyneitä lemmikkieläimiinsä. Tutkijoiden mukaan suotuista ilmapiiri perheessä voi siis edistää lapsen kiintymistä lemmikkieläimeen. Poreskyn (1990) tutkimuksen mukaan pelkkä lemmikkieläimen omistaminen ei edistä empatiaa. Lapsen ja lemmikkieläimen välinen vahva side sen sijaan kehittää lapsen empatiataitoja. (Vizek-Vidovic, Vlahovic-Stetic & Bratko 1999, 211 - 217.)

2.2.2 Koiriin ja lemmikkieläimiin liittyviä opinnäytetöitä

Viinamäen (2006) pro gradu -tutkielmassa selvitettiin lemmikkieläinten merkitystä autistisesti käyttäytyville lapsille. Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten ja lemmikkieläinten välistä kiintymystä sekä lasten vuorovaikutusta lemmikkieläinten ja vanhempien kanssa. Lisäksi selvitettiin lemmikkieläinten käyttäytymistä lasten ja muiden perheenjäsenten kanssa ja tarkasteltiin lemmikkieläinten käyttäytymisen yhteyttä lasten ja lemmikkieläinten väliseen kiintymykseen. Kohdejoukkona oli 37 vanhempaa, joiden mielipiteitä kerättiin kyselylomakkeen avulla. Tulosten mukaan vanhemmat arvioivat autistisesti käyttäytyvien lasten ja lemmikkieläinten välisten kiintymyssuhteiden pitävän sisällään toveruutta, läheisyyttä ja tunnepitoisuutta keskimäärin usein. Tunteiden ilmaiseminen oli autistisesti käyttäytyvillä lapsilla useammin myönteistä lemmikkieläinten kuin vanhempien kanssa. Lasten ja lemmikkieläinten vuorovaikutuksessa merkittävää oli toisen tunteiden ja tarpeiden huomioon ottaminen ja omien tunneilmaisujen myönteisyys. Lemmikit kannustivat lapsia empaattisuuteen ja sosiaalisten taitojen harjoitteluun. (Viinamäki 2006.)

Tiikkaisen (2006) tilastollisen survey-tutkimuksen mukaan koiralla on merkittävä vaikutus lapsen sosiaalisuuteen. Tutkimus suoritettiin kolmessa kajaanilaisessa koulussa ja siihen vastasi 141 oppilasta viidensiltä ja kuudensilta luokilta. Ne lapset, joilla oli kotonaan koira, saivat sosiaalisuutta mittaavassa osiossa tilastollisesti merkittävästi paremmat tulokset vertailtaessa lapsiin, joilla ei ole lemmikkinään koira. Lisäksi koiran omistavat lapset saivat paremmat keskiarvot itsetunnossa, empaattisuudessa ja moraalissa. Tytöt saivat hyviä tuloksia riippumatta siitä, onko heillä koira lemmikkinä vai ei. (Tiikkainen 2006.)

Tuomivaara (2003) on pohtinut ihmisten ja eläinten välistä suhdetta pro gradu -tutkielmassaan ies-sosiologian näkökulmasta. Ies-sosiologian tutkimuskohteena ovat ihmisten ja eläinten väliset suhteet sekä eläinten asema yhteiskunnassa. Tuomivaaran mukaan eläinten eettinen huomiointi on vahvistunut, mutta toisaalta myös eläinten hyväksikäyttö on myös yleistä. Eläimiä tulisi tarkastella myös sosiaalisina konstruktioina. (Tuomivaara 2003.) Ies-sosiologian näkökulma kumpuaa myös tutkimuksessani, sillä koiran ja oppilaiden välinen suhde heijastuu luokan ja koko kouluun sekä sitä kautta myös yhteiskuntaan.

Heikkisen ja Paavosepän (1996) kasvatustieteiden syventäviin opintoihin kuuluva tutkimus käsitteli ihmisen ja lemmikkieläimen välistä suhdetta tarveteoreettisesta näkökulmasta. Tutkimusmenetelmänä oli kuvaileva survey-tutkimus. Tutkimuksessa on pyritty hahmottamaan ihmisen ja lemmikkieläimen välisen suhteen luonnetta ja selvittämään, mihin ihmisen tarpeisiin lemmikkieläin vastaa. Lisäksi on selvitetty lemmikkieläimen vaikutusta perhesuhteisiin ja perheen ulkopuolisiin ihmissuhteisiin. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä oli neljä tarveteoriaa: Maslowin tarvehierarkia, Alderferin tarveluokitus, Allardtin tarveluokitus ja Rainion tarveluokitus. Tutkimuksen kohdejoukkona oli 250 rotukoiraomistajaa. Aineisto kerättiin puolistrukturoidun lomakekyselyn avulla. Tutkimustuloksista käy ilmi, että koira miellettiin ensisijaisesti ystäväksi. Sen asema perheessä oli ihmisjäsenten kaltainen, vaikkakin se sijoittui ihmisjäsenten alapuolelle. Koira koettiin keskimäärin läheisemmäksi kuin muut ystävät. Koiran vaikutus perheen sisäisiin ja ulkopuolisiin suhteisiin oli pääasiassa positiivinen. Pelkästään negatiivista vaikutusta havaittiin erittäin vähän. Koiralla oli keskeinen asema ihmisten elämässä. (Heikkinen & Paavoseppä 1996.)

Stenhammar (1997) käsitteli tutkimuksessaan koiran vaikutusta lapsen sosiaaliseen kasvuun. Teoreettisena viitekehyksenä oli Bowlbyn kiintymysteoria, jonka mukaan lapsella on tarve muodostaa side toiseen ihmiseen. Tulosten mukaan koiralla on lapsen elämässä vankka kiintymyshahmon asema. Lapsi hakee koiran luota turvaa ja lohdutusta, koska hän voi luottaa sitä koiralta myös saavansa. Koiran todettiin laukaisevan perheen jännittyneitä tilanteita, auttamaan tunteiden tuomisessa paremmin

esille ja lohduttavan masennuksen hetkellä. Tutkimuksen mukaan koiran vaikutukset ilmenivät lähinnä sosiaalisina taitoina ja empatiana, lapsen kykynä osoittaa myötätuntoa. Koiraperheen lapsen todettiin ottavan toiset huomioon tehdessään päätöksiä ja osaavan kuunnella muita. Lapsen suhde eläimiin ja luontoon oli myös korostunut. Tutkimuksessa vanhemmat arvioivat, että lapsen on helpompi osoittaa tunteita koiralle ja siten myös toiselle ihmiselle. Lapsen elämässä sellaiset asiat kuin kiusaaminen, itsekkyyks ja ujous vähenivät ja lapsi kehittyi itsenäisemmäksi, rohkeammaksi ja suvaitsevammaksi koiran vaikutuksesta. Myös positiivinen elämänsänsä lisääntyi. (Stenhammar 1997.)

Mattila (1993) tutki 11 - 12-vuotiaan lapsen ja lemmikkieläimen tunne-elämän välistä suhdetta. Tutkimuksen teoreettisena viittekehyksenä oli Lindseyn, Hallin ja Thompsonin tunneluokittelu. Tutkimuksen kohdejoukkona oli kaksikymmentä 11 - 12 -vuotiasta lasta, joita haastateltiin teemahaastattelun keinoin. Tuloksien mukaan useimmilla lapsilla on lämmin suhde lemmikkieläimiinsä. Niiden kanssa leikittiin, niitä hoivattiin, niille kerrottiin huolia, niiden sairastumisesta huolestuttiin eikä niistä haluttu luopua, vaikka ne joskus kyllästyttivät. Lemmikkieläimen koko tai laji ei vaikuttanut suhteen laatuun. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 55.)

Sanna Alppirannan (1996) tutkimuksessa tarkasteltiin lapsen ja koiran välistä kiintymystä ja tämän vuorovaikutussuhteen merkitystä lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Tutkimus suoritettiin koiraleirillä. Kohdejoukkona oli yksitoista 8 - 16-vuotiasta koiraleiriläistä. Tutkimuksesta ilmenee, että koiralla on myönteinen merkitys lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Koiran hoitaminen ja omistaminen tukevat lapsen moraalista kehitystä, opettavat vastuuntuntoa ja luottamusta ja edistävät sosiaalisten taitojen omaksumista. Lapsen empatiakyky kehittyy koiran kanssa. (Alppiranta 1996.)

Alppirannan (2000) pro gradu -tutkielma tarkasteli yhteyksiä varhaisnuorten arvojen ja arvostusten ja heidän koirasuhteelleen antamien merkitysten välillä. Siinä tutkittiin, millaisia merkityksiä 5. ja 6. -luokkalaiset eli 11 - 13-vuotiaat varhaisnuoret antavat suhteelleen lemmikkikoiraan, ja ovatko nämä nuorten koirassa arvostamat ja ei-arvostamat asiat yhteydessä nuorten yleensä arvostamiin asioihin. Yhteensä tutkittavia oli 44. Tiedonhankintamenetelmänä käytettiin ns. passiivista eläytymismenetelmää.

Lisäksi on tutkittu tyttöjen ja poikien antamien merkitysten yhtäläisyyksiä ja eroja sekä lemmikkikoiran omistavien ja omistamattomien varhaisnuorten antamien merkitysten yhtäläisyyksiä ja eroja. Tutkimuksen viitekehyksessä tarkastellaan nykypäivän yhteiskunnassa elävien nuorten arvoja ja arvostuksen kohteita ja perehdytään lemmikkieläimen ja ihmisen väliseen erikoislaatuiseen suhteeseen. Tutkimustuloksista ilmenee, että varhaisnuoret kokivat arvokkaiksi asioiksi koirasuhteessaan ystävyyden, yhteistoiminnan, turvallisuuden ja sosiaalisuuden. Suhteessaan koiraan varhaisnuori voi toteuttaa arvostamia asioita, kokea ystävyyttä ja kiintymystä, saada lohtua yksinäisyyteen ja helpotusta turvattomuuden tunteeseen. Koiran kanssa harrastaminen, sen kouluttaminen ja yhdessä toimiminen antavat nuorelle mahdollisuuden toteuttaa itseään ja ideoitaan ja tätä kautta saadut onnistumisen elämykset vahvistavat varhaisnuorten itsetuntoa. (Alppiranta 2000.)

Saunajoki (1999) käsitteli kasvatustieteen kandidaatintyössään lasten suhtautumista eläimiin sekä lasten käsityksiä ja kokemuksia eläimistä. Tulosten mukaan lapsi oli kokenut positiivisia tunteita, erityisesti iloa, eläintä tai eläimiä kohtaan. Neljä viidestä vanhemmasta mainitsi eläimen herättäneen lapsessa hellyydetunteita. Lapsen kerrottiin osoittavan hellyyttä eläimelle esimerkiksi halailemalla eläintä ja lepertelemällä sille. Suurin osa lapsista piti kissoista ja koirista siksi, koska niiden kanssa voi leikkiä. (Saunajoki 1999.)

Karoliina Lindholm ja Sari Uotila (2002) käsitelivät opinnäytetyössään tassuterapian tuomia elämyksiä ikäihmisille. Tulokset osoittivat, että koiria pidettiin hyvin tärkeinä seuralaisina. Koirien vierailut selvästi piristivät vanhuksia. (Lindholm & Uotila 2002.)

Myös Issakaisen ja Latvalehdon (2003) tutkimustulosten mukaan koiran omistaminen vaikuttaa myönteisesti ikääntyvän fyysiseen toimintakykyyn, sillä ikääntyvä liikkuu enemmän ja tekee monipuolisia askareita huolehtiessaan koirasta. Koiran myötävaikutuksella ikääntyvän sosiaalinen verkosto on laajempi ja uusia ystävyysuhteita on helpompi solmia. (Issakainen & Latvalehto 2003.)

Omassa kasvatustieteiden proseminaarityössäni (Karvinen 2005) tutkin koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Aineisto kerättiin kyselylomakkeen ja havainnoinnin

avulla keväällä 2004. Kohdejoukkona oli 20 koiraluokan oppilasta. Tutkimuksen empiirisen osan tulokset tuotettiin tilastollisena kuvauksena frekvenssijakaumien, ryhmien välisten erojen ja muuttujien välisten yhteyksien testaamisen avulla. Tutkimuksen tuloksena havaittiin, että kaikki koiraluokan oppilaat pitävät koirista paljon, viihtyvät hyvin koulussa ja kokevat luokkahengen hyväksi. Sekä tytöt että pojat viihtyivät koiraluokassa. Koulukoiraista sai apua silloin, kun oli yksinäinen tai surullinen. (Karvinen 2005.)

Kaiken kaikkiaan aikaisemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin lemmikkieläinten yhteys ihmisen mieleen, hyvinvointiin ja tunteisiin. Lemmikkieläinten ja oppilaiden välisiin suhteisiin liittyviä tieteellisiä tutkimuksia on tehty vain muutamia.

3 KOIRALUOKKA

Tässä luvussa tarkastelen koiraluokkaa yleisesti ja sen jälkeen osoitan koiraluokan yhteyksiä eri tieteenaloihin. Montessori- ja Freinet-pedagogiikat toimivat esimerkkeinä kouluista, joissa voi olla eläimiä.

Koiraluokka on koululuokka, jossa on yksi tai useampi opettajan omistama koira. Tämän tutkimuksen valossa se on luokka, jossa opettajan omistama koira tai koirat ovat säännöllisesti läsnä opettajan omassa luokassa. Koiraluokassa ei ole koirille allergisia oppilaita tai allergia on vain lievää. Koirat ovat töissä koulussa. Ne eivät ole koulussa pelkkinä lemmikkeinä, joita voi rapsutella. Koiraluokkatoiminta on eläinavusteista, tavoitteellista kasvatusta. Koiraluokkakokeiluja on tehty Euroopassa ja Yhdysvalloissa, mutta koiraluokka on silti erittäin harvinainen ilmiö.

Itävallassa tehtiin (2003) kokeilu, jossa tarkasteltiin koulukoiran yhteyttä oppilaiden käyttäytymiseen. Tutkitussa luokassa oli 24 oppilasta, 14 poikaa ja 10 tyttöä. Koiran läsnäolo vähensi aggressiivisuutta, yliaktiivisuutta ja paransi oppilaiden välisiä sosiaalisia suhteita. (Kotrschal & Ortbauer 2003.)

Eläinten läsnäolo peruskoulussa ei ole kuitenkaan mikään uusi keksintö. Koirat ovat vierailleet useissa Suomen kouluissa esimerkiksi lemmikkieläinpäivinä tai tutustuttaessa koiran hoitoon. Koirat ja lemmikkieläimet ovat olleet siis osa suomalaista koulua jo pitkään.

Useissa suomalaisissa päiväkodeissa ja kouluissa vierailee myös kaverikoiria, jotka toimivat Suomen Kennelliiton alaisina (Suomen Kennelliitto 2007.) On myös kouluja, joissa lemmikit ovat koulun omaisuutta. Tästä on esimerkkinä Vesalan yläaste.

Vesalan yläasteella, Helsingissä, käytetään opetustilana parin sadan neliön kasvihuonetta, jossa asustelee pieni eläintarha täynnä jyrsojia, kaneja, matelijoita ja lintuja. Oppilaat ovat hyvin kiinnostuneita eläimistä ja lemmikkieläin kursseilla he opettelevat perustietoja eläinhoidosta. (Järvinen 2004, 48.) Kasvihuoneessa on lähes sata erilaista eläintä ja trooppisia kasveja (Vesalan yläasteen koulu 2007).

3.1 Koiraluokka suhteessa eri tieteenaloihin

Tämä tutkielma perustuu kasvatustieteelliseen näkemykseen, mutta silti koiraluokkatoiminnan taustalla vaikuttaa eri tieteenaloja:

- luonnontieteet: koiran käyttäytyminen luokkahuoneessa
- yhteiskuntatieteet: koiran asema yhteiskunnassa sekä ihmisen ympäristö, elämäntilanne ja yhteiskunta säätelevät koiraluokkatoimintaa
- kasvatustiede: oppilaiden opetus ja kasvatusta koiran ollessa läsnä
- lääketiede: koiran vaikutus ihmisen fysiologisiin tekijöihin
- sosiaalipsykologia: koiran vaikutus ryhmän toimintaan ja vuorovaikutukseen

3.2 Suomessa toimivat koiraluokat (lukuvuosi 2005 - 2006)

Suomessa toimii tällä hetkellä kolme koiraluokkaa (tiedot toukokuulta 2006). Koiraluokkia ja koirakokeiluja saattaa olla enemmänkin, mutta kaikkien kokeilujen jäljittämiseen ei ole tässä tutkielmassa pyritty. Koira voi olla luokassa muutaman päivän viikossa, koko kouluviikon tai vain muutaman kerran kuukaudessa. Nämä erot johtuvat koulujen käytännöistä sekä vanhempien toiveista. Toimintansa lopettaneita koiraluokkia on ainakin yksi, mutta myös toinen koiraluokka lopettaa toimintansa toukokuun 2006 lopussa. Toiminnan lopettamisen syitä ovat oppilaiden järjestäminen uudelleen sekä kritiikki koiraluokkia kohtaan. Myös koulun johtamiskulttuuri vaikuttaa koiraluokkatoimintaan, se voi tukea tai rajoittaa koiraluokkatoimintaa. Seuraavaan taulukkoon on kerätty koiraluokat, joita olen tässä tutkimuksessa tutkinut.

Taulukko 1. Suomessa toimivat koiraluokat lukuvuonna 2005 - 2006

| Luokka-aste | Oppilaiden lukumäärä | Koiraluokan aloitusvuosi |
|-----------------------------|----------------------|--------------------------|
| 5. luokka | 25 | 2003 |
| 2. luokka | 24 | 2005 |
| 7.-9. luokka, erityisluokka | 7 | 2001 |

3.3 Eläimiä koulussa

Tässä kappaleessa esittelen kaksi vaihtoehtopedagogiikkaa, joilla on yhteyksiä koiraluokkatoimintaan. Eläimiä on ollut kouluissa aikaisemminkin, kuten seuraavasta esittelystä käy ilmi.

3.3.1 Montessori-pedagogiikka

Italialainen lääkäri ja pedagogi, Maria Montessori, on kehittänyt menetelmän, jossa lapsen luontaista kasvua ja yksilöllisiä tarpeita tuetaan ikäkaudelle sopivassa ympäristössä. Lapsi toimii vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa. Mottona on ”Auta minua tekemään itse”. Montessorin tunnistamat herkkyykskaudet ovat niitä hetkiä elämässä, jolloin lapsi oppii erilaisia taitoja helposti ja opettelematta – kuin luonnostaan. Tällaisia taitoja voi olla esim. käytöstavat tai oikean ja väärän välinen suhde. Montessori-luokassa lapset voivat hoitaa myös eläimiä ja oppivat samalla niiden biologiaa ja käyttäytymistä. (Hayes & Höynänmaa 1985.)

Omien kokemuksieni mukaan Montessori-pedagogiikka antaa oppilaille tilaa kehittyä omassa tahdissaan ja aikuinen ohjaa lasta monipuolisten oppimistapojen avulla oppimisen polulle. Luokkahuoneen järjestys ja tutut rutiinit tuovat turvallisuutta luokan tai päiväkodin ilmapiiriin. Aikuinen on virikkeiden antaja.

3.3.2 Freinet-pedagogiikka

Celestine Freinet (1896 - 1966) oli ranskalainen koulunuudistaja, joka kehitti 1920-luvulla työkasvatuksen ja oppilaiden yhteistoiminnan pohjalle rakentuvaa omatoimista opiskelua (Heikkinen 2003, 143). Freinet'n (1987, 42 - 43, 90) mukaan ympäröivä luonto on hyvin merkittävä tekijä lasten kasvatuksen osana. Freinet-kouluissa hoidetaankin kotieläimiä, kuten kaneja, marsuja ja vuohia, mutta myös esimerkiksi aaseja, kyyhkyjä, lehmiä ja kanoja. Ensimmäinen tavoite on saada lapsi kiinnostumaan työstään ja omasta elämästään. Lapsi haluaa oppia, toimia ja vaikuttaa. Opettajan tehtävänä on ohjaajana, kannustajana ja uusiin asioihin innostajana järjestää tähän mahdollisuus. Koulutyö tulee organisoida siten, että mielekäs työnteko on arkipäivää.

Molemmat pedagogiikat pitävät sisällään eläinten hoitoa, jolloin eläimet eivät ole välttämättä fyysisesti läsnä luokkahuoneessa. Koiraluokan idea on kuitenkin se, että koira on fyysisesti läsnä luokkahuoneessa.

4 LEMMIKKIELÄINTEN MERKITYS

Tässä luvussa käsittelen lemmikkieläinten merkitystä ihmisten elämässä ja koiran rooleja nyky-yhteiskunnassa. Koira voi olla läsnä terapiassa, jolloin koira kutsutaan terapiakoiraaksi. Näiden terapeuttivien kokemusten rinnalla on tarkasteltu myös ihan tavallisen koiran myönteisiä vaikutuksia.

4.1 Ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde

Ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde on muuttunut ajan myötä. Joidenkin arvioiden mukaan ihmiset ovat pitäneet lemmikkejä ainakin 30 000 vuotta. (Fogle 1988, 15.) Yksi syy toimivaan vuorovaikutukseen ihmisen ja eläimen välillä on se, että eläinten kieli eroaa ihmisten kielestä. (Leino 1991; Serpell 1986.) Toisaalta ihmissuhteiden puute tai niiden riittämättömyys voi lisätä lemmikkieläimen suosiota. Ihmisen ja lemmikkieläimen välinen suhde muistuttaa ihmisten välisestä suhteesta. (Salmon & Salmon 1983, 264.) Lemmikkieläin voi näin ollen täyttää erilaisia tarpeita kuten turvallisuuden, itsetehostuksen ja hoivaamisen tarpeita. Se antaa myös kiintymystä ja hyväksyntää sekä toimii yhdysiteenä luontoon. Tarveriippuvuussuhde lienee yleisin syy lemmikkieläimen hankkimiseen. (Fox 1981, 32.)

4.2 Lapsi ja eläin

Useiden tutkimusten mukaan lapset voivat kotieläintensä ansiosta paremmin erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, sillä eläinten kanssa lapsi saa rauhassa harjoitella vuorovaikutustaitojaan. (ks. Serpell 1996, Melson 2001). Juuri kasvavat lapset voivat parhaiten hyödyntää koiran myönteisiä psykologisia vaikutuksia. Lapsuusajan kokemukset vaikuttavat väistämättä lapsen myöhempään tapaan hallita monia psykologisia toimintoja. (Hallgren 1991, 27.)

Nisäkästutkija Kauhala (2000, 16) toteaa, että koira voi saada ihmisissä aikaan pätevyyden tunteita, sillä ihminen voi kokea itsensä tarpeelliseksi koiran kautta. Samoihin tuloksiin on päästy aikaisemminkin (Beck & Katcher 1996; Serpell 1986; Melson 2001.)

Psykologisissa kokeissa tytöt osoittavat aina suurempaa mielenkiintoa eläimiä kohtaa kuin pojat, ja heillä on enemmän vastuuntunnetta niitä kohtaan. Erään kanadalaisen tutkimuksen mukaan 9 - 3-vuotiaat tytöt kääntyvät koiriensa puoleen etsiessään tukea tunteilleen, läheistä kosketusta, suojaa ja varmuutta paljon herkemmin kuin pojat. Koirista tulee kiintymyksen kohteita lapsille ja ne auttavat lapsen tunteiden perusuottamuksen vahvistumista. Koirat eivät kuitenkaan koskaan voi korvata ihmisen tukea. (Fogle 1997, 25, 31.)

Melsonin (2001) mukaan monet lapset kääntyvät lemmikkiensä puoleen – ei pelkästään koirien ja kissojen, vaan hamsterien, gerbiilien, lintujen ja jopa kalojen puoleen – tehdäkseen olonsa paremmaksi ollessaan surullisia, vihaisia tai peloissaan. Eräässä haastattelututkimuksessa Saksassa 74% neljäsluokkalaisista sanoi, että he etsivät lemmikkinsä käsiinsä kun he ovat surullisia. Samansuuntaisia tuloksia on saatu Michiganissa, jossa 75% 10 - 14-vuotiaista nuorista ilmoitti turvautuvansa lemmikin puoleen kun he ovat surullisia. Melson toteaa myös, että eläimet pistävät lapset ajattelemaan myös perustavaa laatua olevia kysymyksiä – kuinka kohdella muita ihmisiä tai eläimiä, mistä asioista olen vastuussa jne. Myös yhteiset ympäristökysymykset kulkeutuvat lasten kognitiivisiin prosesseihin. Elävä olento pistää siis ajatukset liikkeelle – asioita aletaan tarkastella eri näkökulmista. (Melson 2001, 60, 77 - 78, 80.)

4.3 Koirien tehtäviä

Koira- ja susitutkija Pulliaisen (2004) mukaan koira polveutuu sudesta, vaikka koirassa saattaa olla perimää myös sakaalista ja dingon kaltaisesta koiraeläimestä. Koiran käyttäytyminen on niin lähellä suden käyttäytymistä, että koiran käyttäytymistä voidaan tarkastella suden käyttäytymisen perusteella. Koiran kesyyntyminen on tapahtunut noin 135 000 vuotta sitten. Koira on ihmiselle monipuolinen yhteistyökumppani, joka on hyvin sopeutunut ihmisyhteisöön, paljon paremmin kuin esimerkiksi kissa. Suden ja koiran välinen yhteisörakenne ja tiedonvälitysjärjestelmä muistuttavat toisiaan. Koira pystyy assosioimiskykyyn perustuen oppimaan ihmisen erilaisten toimintojen merkityksen, jos nämä toistuvasti

ajallisesti edeltävät tapahtumia, joilla on koiran elämässä selvä joko mieluisa tai epämiellyttävä merkitys. (Pulliainen 2004, 15, 18, 121.)

Koiria on käytetty ihmisen apuna vuosituhansia. Koirilla on nyky-yhteiskunnassa mm. seuraavia tehtäviä: opaskoira, kuulokoira, homekoira, avustajakoira, kantarellikoira, paimenkoira, vetokoira, huumekoira, rauniokoira, lumivyörykoira, poliisikoira, vartiokoira, ympäristömyrkykoira, vesipelastuskoira, metsästyskoira, terapiakoira, kaverikoira, pelastuskoira, meriensuojelukoira, miinakoira, termiittikoira, epilektikkojen avustajakoira, ekokoira, esiintyvä koira ja syövän tunnistava koira. (ks. Weisbord & Kabanoff 2002; Hallgren 1991.)

4.4 Koira - rauhoittava terapeutti

Kiitollisuus on koirien sairaus.

Josef Stalin

Monissa tutkimuksissa on osoitettu, että koiralla on terveyden ylläpitäviä vaikutuksia. Pelkkä koiran läsnäolo huoneessa voi riittää alentamaan verenpainetta ja hidastamaan sydämen lyöntinopeutta. Eräässä yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa mitattiin 193 opiskelijan pulssi ja verenpaine, kun he olivat lukemassa tekstiä. Yhdellä mittauskerralla läsnä oli vain kokeen johtaja, toisella mittauskerralla hänellä oli koira mukanaan. Osoittautui, että pelkällä koiran läsnäololla oli opiskelijoihin rauhoittava vaikutus. (Hallgren 1991, 18.) Toisaalta lääkärit Clark & Boyer (1995, 8) muistuttavat, että tutkimuksissa ei ole todisteita siitä, laskeeko ihmisen verenpaine huonosti käyttäytyvän eläimen seurassa. Ihmisen ja koiran välinen side (human-canine bond) on voimakas, kestävä ja vaikuttava side, joten koiran luonne vaikuttaa väistämättä siihen, miten ihminen koiran läsnäolon kokee.

Massonin (1998, 30) mukaan ihmisten ja koirien väliset hyvät suhteet perustuvat siihen, että molemmilla on kyky ymmärtää toistensa tunnereaktioita. Fogle (1997) lisää, että tämä kahden eri lajin välinen ymmärrys rentouttaa, pienentää huolestumisen tunnetta ja depressiota sekä kasvattaa valppautta ja hyvinvointia. (Fogle 1997, 12, 22.)

Sosiologi Ingemar Norling apulaisineen on tehnyt Ruotsissa monia huomioita herättäneitä tutkimuksia koiran merkityksestä. Tutkimuksesta, jossa haastateltiin suurta joukkoa koiranomistajia, kävi ilmi muun muassa, että noin puolet vastanneista piti koiraansa yhtä merkityksellisenä kuin toista ihmistä. (Hallgren 1991, 12.)

Yhdysvaltalainen psykiatri, Aaron Katcher, on määritellyt seitsemän näkökohtaa, joille hänen mielestään perustuu koiran suurenmoinen kyky antaa ihmisille niin paljon henkistä hyvinvointia. Ne ovat seuraavat:

- *Koira lievittää yksinäisyyttä.*
 - *Koirasta voi tuntea vastuuta.*
 - *Koira pitää mielen vireänä.*
 - *Koiraa voi kosketella.*
 - *Koiraa voi tarkkailla.*
 - *Koira antaa turvaa.*
 - *Koira piristää myös ruumiillisesti ja lisää liikkumista.*
- (Hallgren 1991, 45 - 46.)

Heikkisen ja Paavosepän (1996) tutkimustulosten mukaan moni koiranomistaja piti koiraa ainoana kaverina, johon voi luottaa sataprosenttisesti. Koiran ominaisuuksista korostuivat erityisesti uskollisuus ja luotettavuus, joista ei välttämättä ollut varmuutta ihmisten keskinäisissä suhteissa. Koiran merkitystä luonnehdittaessa tyypillisimpiä ilmauksia olivat; ystävä, kaikkea, perheenjäsen ja terveys. Osa koiranomistajista koki koiran vaikuttavan nimenomaan heidän terveyteensä. Koira oli niin fyysisen kuin psyykkisen terveyden ylläpitäjä. (Heikkinen & Paavoseppä 1996, 82 - 83.)

Myös Fogle (1997) toteaa, että koiralla on parantava vaikutus mieleen. Tänä päivänä koirat voivat olla hyväksi ihmisen terveydelle, mutta se ei tarkoita, että ne ovat korvaamattomia. Toisten ihmisten sosiaalinen tuki on ihmisille enemmän hyödyksi. Koirat ovat täyttäneet aukon vain koska ihmiset ovat kadottaneet ja unohtaneet perheen ja ystävien suomat vankat edut. (Fogle 1997, 111, 167.)

Lorenzin (1989) mukaan koiran arvo ihmiselle on puhtaasti psykologinen, lukuun ottamatta niitä harvoja tapauksia, joissa eläintä käytetään hyötytarkoituksiin (metsästys-, poliisi- tai opaskoirat). Koira ei ole mikään tieteen tuote eikä muodin hullutus, vaan luonnollisesti kieroutumaton olio. (Lorenz 1989, 137.)

Nisäkästudkija Kauhala (2002) puolestaan korostaa ihmisten ja koirien välisten suhteiden yhtäläisyyksiä ja toteaa, että koiran viehättävyys perustuu siihen, että suhteemme koiraan muistuttaa paljon suhdettamme muihin ihmisiin. Koira voi tuntea iloa, surua, pettymystä ja muita ihmisille tyypillisiä tunteita. Juuri tämän takia vuorovaikutus koiran kanssa voi olla miellyttävää ja rauhoittavaa, sillä koira ja ihminen ymmärtävät toisiaan. Tunnetusti koira voi lieventää yksinäisyyden tunnetta ja koiran silittäminen voi alentaa ihmisen verenpainetta. Toisaalta myös koiran verenpaine laskee, kun ihminen silittää sitä. Hyöty on siis molemminpuolinen, mikä selittää ihmisen ja koiran hyvät välit. (Kauhala 2002, 14 - 15.) Koira on tarkoitettu olemaan muiden kaltaistensa ja ihmisten kanssa ja ne tuntevat sosiaalisina olentoina jäävänsä osattomiksi, ellei näitä olosuhteita täytetä. Koira haluaa ennen kaikkea toimia yhteistyössä. Koirilla on tarve puhua ja kuulla jonkun puhuvan niille, koskea ja tuntea kosketuksia, rakastaa ja saada rakkautta. Koira antaa rakkautta varauksetta. (Masson 1998, 200, 212.)

Kun ihminen puhuu lemmikkieläimen kanssa, hänen kasvojensa ilmeet pehmenevät. Hänen ei tarvitse edes lähestyä eläintä vaan riittää, että hän esimerkiksi näkee, että joku tuo eläimen samaan huoneeseen, niin kasvojen piirteet pehmenevät. Kasvoissa näkyvät jännittyneet piirteet rentoutuvat. Samalla kun kasvojen piirteet pehmenevät, ääni muuttuu samalla pehmeämmäksi. Lemmikkieläimelle puhutaan kuin pienelle lapselle. Lapsen kanssa puhuttaessa kasvojen ilmeitä ja äänensävyä tosin yleensä liioitellaan. Puhuessaan eläimen kanssa ihminen on vapautunut. Ihmisen ja koiran välille syntyy intiimi dialogi ja tätä korostetaan vielä koskettamalla koira. (Beck & Katcher 1996.)

Norjalainen koirankouluttaja Turid Rugaas on tutkinut koirien rauhoittavia signaaleja. Sudet ja koirat käyttävät rauhoittavia signaaleja välttääkseen ristiriitatilanteita, stressiä, pelkoa, meteliä ja hermostuneisuutta, ne rauhoittavat niillä itseään ja ympäristöään. Rauhoittaviin signaaleihin kuuluu muun muassa hitaasti ja rauhallisesti liikkuminen, istuutuminen, maahanmeno, haukotteleminen, pään kääntäminen ja hymyileminen. (Rugaas 1997, 12 - 13, 15.) Myös Konrad Lorenz on huomannut, että eläinten alistumisreaktiot ennalta ehkäisevät aggressiivisuutta ja vahingoittumista. (Cederblad 1992, 136 - 137.)

4.5 Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy eli AAT)

Modernin psykiatrian suosituin laji on ”ei-kommentoiva” lähestymistapa. Se vastaa monin tavoin sitä tapaa jolla koirat lähestyvät omistajiensa ongelmia tuomitsematta ja väittämättä vastaan. (Fogle 1997, 45.)

Yleisesti ottaen terapian avulla pyritään lievittämään ihmisen kärsimystä ja kuntouttamaan ihmistä. Terapiatapahtumassa pyritään luomaan monipuolinen suhde potilaan ja terapeutin välille. (Ahonen 1993, 22 - 23.) Eläinavusteisessa terapiassa tämä monipuolinen suhde sisältää myös lemmikkieläimen, jolloin perinteinen hoidettava-hoitaja -suhde saa uuden ulottuvuuden.

Ihmisen ja eläimen välistä kanssakäymistä ja eläinterapiaa tutkii järjestö nimeltä Delta Society, joka on perustettu vuonna 1977. Se pyrkii lisäämään tietoa ihmisten ja eläinten välisistä suhteista (ks. Delta Society).

Yhdysvaltalainen lastenpsykiatri Boris Levinson on uranuurtaja eläinterapia-alalla. Eläinavusteista terapiaa oli toki käytetty aikaisemminkin, mutta Levinsonin kannustavan esimerkin ansiosta eläimiä, etenkin koiria, alettiin käyttää lasten terapiassa yhä useammin. (ks. Melson 2001; 2002) Melsoniin (2001) viitaten kontakti eläimeen auttaa myös hoitajaa tai parantajaa. Tohtori Boris Levinson oli rentoutuneempi, huomaavaisempi ja avoimempi lasten ahdingolle kun hänen koiransa oli läsnä. (Melson 2001, 119.) Eläinten terapeuttinen vaikutus on ymmärretty myös ammatillisessa käytössä Suomessa. Jo pelkällä olemassaolollaan ne osallistuvat esimerkiksi masennuksen hoitoon pitämällä yllä omistajan päiväjärjestystä ja pakottamalla hänet ulkoilemaan. Terapiakoirat ja -kissat vierailevat sairaaloissa ja vanhainkodeissa. Joissakin laitoksissa asiakkailta voi olla myös omia eläimiä. (Yrjölä 2004.)

Myös hevosia voidaan käyttää apuna psykoterapiassa. Psykoterapeutti Marja-Leena Yrjölän mukaan hevonen otetaan mukaan psykoterapiaan silloin, kun keskusteluyhteys terapeutin ja potilaan välillä ei toimi tai ei ole riittävä. Hevonen virittää ratsastusterapian kautta ihmisen alitajuntaa ja nostaa hänen sisäisestä maailmastaan esiin positiivisia tunteita. Tämä motivoi jatkamaan terapiaa

vaikeidenkin vaiheiden ylitse. Hevoselta ihminen saa terveellistä palautetta psyykkisistä ja ruumiillisista ominaisuuksistaan, esimerkiksi tahdonvoiman käyttämisestä. (Yrjölä 2004.)

Melsonin (2001, 118) mukaan eläinavusteinen terapia ei aina toimi ja terapia saattaa jopa huonontaa hoidettavan tilaa. Eläinavusteisessa terapiassa on kuitenkin niin monta muutakin vaikuttavaa tekijää, kuten itse terapeutti, lapsi, vanhemmat ja hoidon laatu, joten epäonnistunut terapia ei välttämättä johdu vain eläimestä. Myös Hallgren (1991, 39) lisää, että psykoterapia ei aina toimikaan niin hyvin kuin se voisi toimia. Hoidon onnistuminen riippuu hänenkin mielestään hyvin monista eri tekijöistä, jotka liittyvät lapseen, eläimeen ja näiden kahden ympäristöön.

4.5.1 Lemmikkieläinterapia (pet therapy, pet facilitated therapy, pet oriented psychotherapy)

Lemmikkieläinterapia on menetelmä, jossa viedään eläimiä vierailuille sairaaloihin, kouluihin, vankiloihin, vanhainkoteihin ja muihin laitoksiin. Eläinten suosio perustuu siihen, että ne osaavat kohdata ihmiset hienovaraisesti katsein ja kosketuksin ja olemalla läsnä. Myös hyvin lyhyt vierailu voi vaikuttaa hoidettaviin uudistavasti. Green Chimneys on Yhdysvaltain tunnetuin lemmikkieläinterapiaa antava keskus, maatila, jonne mahtuu kerralla 102 slumminuorta. Keskuksen tavoitteena on auttaa lapsia ja nuoria kohtaamaan ongelmansa eläinten avulla. Näitä ongelmia ovat muun muassa heitteillejätto, väärinkäyttö, pahoinpitely ja oppimisvaikeudet. Erikoista keskuksessa on se, että siellä on niin seura-, koti- kuin villieläimiäkin. Lapset saavat olla yhdessä kotieläinten ja petolintujen kanssa sekä ratsastaa. (McElroy 1997, 47 - 49, 107, 268.)

Levinsonin (1972) mukaan tavallisimpia terapiaeläimiä ovat koirat ja kissat. Niiden avulla pyritään vähentämään terapiatuokion jännittävyyttä. (Levinson 1972, 137.) Terapiassa käytettävät lemmikkieläimet voivat toimia terapian apuvälineinä, jolloin lemmikiltä saatu tuki voi vahvistaa hoidettavaa. (Cass 1981; Melson 2001.) Eläin ei Marja-Leena Yrjölän (2004) mukaan odota mitään, vaan hyväksyy ihmisen varauksetta. Eläin pystyy lukemaan ihmisen mielialoja ja toimii peilin tavoin. Sen

avulla voimme tutustua myös puutteisiimme ja varjopuoliimme, kuten pelkoihin ja vihan käsittelyyn.

Lemmikit tekevät monenlaista hyvää omistajille ja tutkitusti ne voivat vaikuttaa seuraavilla tavoilla:

- *parantavat kolesterolipitoisuuksia ja muita veren rasva-arvoja*
 - *alentavat verenpainetta*
 - *suojaavat stressin vaikutuksilta*
 - *auttavat toipumaan sydänkohtauksista*
 - *vähentävät pikkuvaivoja, kuten flunssaa ja päänsärkyä*
 - *vähentävät yksinäisyyden ja eristyneisyyden tunnetta*
 - *kohottavat mielenterveyttä*
 - *vähentävät lääkärinhoidon tarvetta*
 - *ylläpitävät toimintakykyä*
 - *lisäävät turvallisuuden tunnetta kotona ja ulkona liikuttaessa*
 - *vanhainkodissa pienentävät asukkaiden hoitokustannuksia*
 - *alentavat kuolleisuutta*
- (Ruukki 2004).

4.6 Terapiakoirat (therapy dogs)

Fysioterapiassa ratsastusterapiaa on käytetty jo kauan. Myös opas- ja avustuskoirat tunnetaan. Sen sijaan mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä eläimiä käytetään ammatillisessa työssä Suomessa vielä vähän. Muualla, etenkin Yhdysvalloissa, perinteet ovat jo pitkät. (Viialainen 2004, 3). Suomen amerikkalaisperäisten työkoirarotujen harrastajayhdistys ry. SATHY ry. aloitti ensimmäisenä Suomessa virallisen terapiakoiratoiminnan. SATHY ry. toi terapiakoiratoiminnan Suomeen Yhdysvalloista ja käynnisti terapiakoiratoiminnan 1990-luvun alussa. (SATHY ry.)

Hallgren (1991, 38) toteaa, että koiria on alettu käyttää psykoterapiassa apuna yhä enemmän. Koiran käyttöä on edistänyt yhdysvaltalainen tohtori Boris Levinson. Levinsonin potilaista suurin osa on autistisia lapsia. Massonin (1998, 193) mukaan koiria käytetään hoitokodeissa, vanhainkodeissa, psykiatrisissa sairaaloissa ja yksityisterapiassa, jotta asukkaat tai asiakkaat eivät syrjäytyisi tai masentuisi. Toki samoja esimerkkejä koirien hyödyistä esitetään muuallakin (ks. Davis 1992; Melson 2001.) Davisin (1992) mukaan terapiatuokioiden teho perustuu siihen, että ihmisiä viehättää koiran näkeminen. Näiden tuokioiden merkitystä ihmisille on vaikea arvioida, sillä emotionaalisia kokemuksia ja hyötyjä on vaikea mitata. Terapeuttien

mukaan ihmiset ovat rentoutuneempia silloin kun koira on läsnä. (Davis 1992, 1 - 2, 13.)

Lapset, joilla on kommunikointivaikeuksia, aikuiset, joilla on ihmissuhde- ja masennusongelmia, sekä eristyneisyydestä ja yksinäisyydestä kärsivät vanhukset ovat kaikki saaneet apua seurakoirista. On itse asiassa todettu, että stressireaktiot vähenevät koirien seurassa. Psykiatrit James Lynch ja Aaron Katcher Pennsylvanian yliopistosta ovat osoittaneet, että kun ihminen silittää tuttua, rakasta koiraa, hänen sydämensykkeensä rauhoittuu, hengityksensä tasaantuu ja lihasjännityksensä vähenee. Toisin sanoen stressin fyysiset merkit alkavat kadota. Monet muut tutkimukset osoittavat, että koirien kanssa asuvat vanhukset valittavat vähemmän sairauksiaan ja tarvitsevat vähemmän lääkärissäkäyntejä kuin samanikäiset koirattomat vanhukset. (Coren 1996, 155.) Eläinten käyttäytymistä tutkineet, Alan Beck ja lastenpsykiatri Aaron Katcher, ovat osoittaneet, että kosketus-puhe -dialogi (touch-talk -dialogue) lemmikkieläinten kanssa vähentää stressiä, laskee verenpainetta ja edistää rentoutumista. Myös pelkkä eläinten tarkkailu vähensi stressiä. (Melson 2001.)

4.7 Kaverikoira

Kaverikoiratoiminta perustuu vapaaehtoiseen toisen ihmisen ilahduttamiseen ja piristämiseen koiran avulla. Kaverikoiratoiminnassa koiranomistajat vierailevat koiriensä kanssa eri kohderyhmien kuten lasten, kehitysvammaisten ja vanhusten luona esimerkiksi laitoksissa, kouluissa, päiväkodeissa ja päiväkeskuksissa. Suomessa on tällä hetkellä noin 300 kaverikoiraa. (Suomen Kennelliitto 2007.) Pitää kuitenkin muistaa, että kaverikoirat eivät ole terapiakoiria.

Omistan myös itse kaverikoiran ja olen vierailut koirani kanssa vanhainkodeissa ja kuulovammaisten palvelukodissa. Kokemusteni mukaan ystävällinen koira auttaa kohtaamaan omiin oloihinsa vaipuneen ihmisen ja kannustaa non-verbaaliseen viestintään. Toisaalta myös kaverikoiran omistajalla on tärkeä rooli, sillä hän voi kommunikoida ihmisten kielellä. Kaverikoiran teho perustuu sanattomaan viestintään ja koiran omistajan teho sanalliseen viestintään ja kuuntelemiseen.

5 KOULUVIIHTYVYYS

Kouluviihtyvyys-luvussa esittelen ensin kouluviihtyvyytutkimuksia ja kouluviihtyvyyssäsitettä. Tämän jälkeen käsittelen kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä.

5.1 Kouluviihtyvyytutkimuksia

Kouluviihtyvyyttä on tutkittu Suomessa melko paljon (Kari 1977; Vepsäläinen 1980; Olkinuora 1983; Uusikylä & Kansanen 1988; Kosonen 1991; Linnakylä 1993; Kankaanranta & Linnakylä 1993; Kannas, Välimaa & Liinamo 1995; Kaikkonen 1999; Olkinuora & Mattila 2001; Savolainen 2001; Saari 2004).

Olkinuoran ja Mattilan (2001) mukaan kouluviihtyvyys on tutkimuksissa yleensä määritelty kouluelämän laatuksi eli oppilaiden kokonaisvaltaisena viihtymisenä sekä myönteisten että kielteisten kokemusten kannalta, erityisesti koululle tyypillisissä tehtävissä. Yleinen kouluviihtyvyys on ollut Suomessa muhina Pohjoismaihin ja Yhdysvaltoihin verrattuna heikkoa ja koulukielteisyys poikkeuksellisen yleistä. Erityisesti pojat ovat viihtyneet suomalaisessa koulussa poikkeuksellisen huonosti. Kouluviihtyvyys myös laskee, kun siirrytään ylemmille luokka-asteille. Kouluviihtyvyyden on todettu erityisesti olevan yhteydessä oppilaiden osallistumiseen ja vastuunottoon kouluelämästä sekä hyviin suhteisiin opettajien kanssa. (Olkinuora 2001, 18.)

WHO-koululaistutkimus on monivuotinen, kansainvälinen terveystutkimus, jossa selvitetään 11-, 13- ja 15-vuotiaiden nuorten elämäntapaa terveyden näkökulmasta. Vuoden 1994 tutkimuksessa selvitettiin eri maiden oppilaiden koulussa viihtymistä. Valtaosa lähes kaikkien vertailumaiden 11 - 15 -vuotiaista nuorista piti koulusta melko paljon tai hyvin paljon. Koulunkäyntiin suhtautumisessa ilmeni kuitenkin huomattavia maiden välisiä eroja. Koulunkäynnistä pitävien osuudet olivat tutkimuksissa ikäryhmissä pienimmät Suomessa ja Unkarissa. Muita vertailumaita olivat Skotlanti, Norja, Puola, Itävalta, Ruotsi, Wales, Kanada, Espanja ja Belgia. Kaikkia vertailumaita yhdisti se, että nuorin ikäryhmä piti koulunkäynnistä eniten. Mitä

vanhempia nuoret olivat, sitä harvinaisempaa oli koulussa viihtymiseen kaikissa maissa. (Kääriäinen, Laaksonen & Wiegand 1997, 44 - 45.) Sukupuoli vaikutti koulukokemuksiin erityisesti Suomessa, sillä suomalaiset tytöt viihtyivät koulussa monilla eri indikaattoreilla mitattuna paremmin kuin pojat. Noin puolet suomalaisista tytöistä oli vuoden 1994 tutkimuksessa sitä mieltä, että koulussa on kiva olla. Pojista vain kolmasosa koki koulun kivaksi. Toisaalta vuoden 1998 WHO -tutkimuksen perusteella suomalaisten poikien kokemukset koulusta olivat myönteisempiä, sillä melkein puolet (47%) piti koulua kivana paikkana. (Kannas ym. 1995, 135.)

Linnakylä (1993) on tutkinut peruskoulun yläasteen oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Tämän vertailevan tutkimuksen mukaan suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyys on heikkoa ja koulukielteisyys on yleistä verrattuna muihin maihin. Myös opettajiin suhtaudutaan Suomessa kielteisesti. Tärkeitä viihtyvyyden tekijöitä ovat toverisuhteet, hyvä suhde opettajiin ja oppilaan kokema arvostus. Koulumenestyksellä on selvä yhteys kouluviihtyvyyteen. Hyvin pärjäävät viihtyvät hyvin koulussa. (Linnakylä 1993, 39, 54.)

Vepsäläinen (1980) tutki peruskoulun 7- ja 9-luokkalaisten koulunkäynti- ja opiskelumotivaatiota. Tulosten perusteella sosiaaliset suhteet, työrauha ja ilmapiiri olivat tärkeitä viihtyvyyteen vaikuttavia tekijöitä. (Vepsäläinen 1980.)

Kari (1977) tarkastelee kouluviihtyvyyksäsitettä ja päätyy siihen, että kouluviihtyvyys saattaa heilahdella yhteiskunnallisten ja sosiaalisten olosuhteiden muuttuessa. Kouluviihtyvyys ei hänen mukaansa ilmeisesti myöskään ole tarkalleen sama ilmiö eri luokkatasoilla. Hän käyttää käsitteitä koulun ilmasto ja koulun henki ja toteaa, että termien sisältö jää sängen epämääräiseksi. Kouluviihtyvyyden päätekijänä on luokan sosiaalinen ilmasto, joka kuvastaa lähinnä opettajan ja oppilaiden välisiä suhteita. Lisäksi oppilaiden asennoituminen luokkaa, opettajaa, luokkatovereita ja jopa itseäänkin kohtaan sekä heidän suhtautumisensa koulun ohjaus- ja rangaistuskäytäntöön tuovat esille koulun ilmapiiriä. Kari arvioi, että koulun ilmapiiri on sitä suotuisampi, mitä myönteisempi on oppilaiden asennoituminen. (Kari 1977, 47, 62.) Sosiaalisten suhteiden monipuolisuutta kouluympäristössä korostaa myös Linnakylä (1993), jonka mukaan sosiaalisiin suhteisiin kuuluvat suhteet

koulutovereihin, opettajien ja oppilaiden välinen vuorovaikutus, sosiaalinen ympäristö, koulukiusaaminen ja ryhmän toiminta. (Linnakylä 1993, 54.)

Yhteenvedona todettakoon, että suomalaisessa peruskoulussa viihtyvyys laskee iän myötä ja tytöt viihtyvät paremmin kuin pojat (Savolainen 2001, 56 - 57; Saari 2004, 170 - 171; Uusikylä & Kansanen 1988, 70 - 71) ja suomalaiset oppilaat viihtyvät peruskoulussa muita maita heikommin. (Kannas ym. 1995, 132 - 135; Brunell & Kannas 2000, 138.)

5.2 Kouluviihtyvyyden määrittelyä

Tässä kappaleessa pyrin tarkastelemaan kouluviihtyvyyttä siihen yhteydessä olevien tekijöiden näkökulmasta. Kouluviihtyvyytutkimusten tulokset sisältävät erilaisia näkemyksiä viihtyvyydestä. Tarkastelen myös viihtymättömyyttä.

Kouluviihtyvyys on ongelmallinen käsite, koska jokainen ihminen ymmärtää käsitteen omalla yksilöllisellä tavallaan. Koulun ja yhteiskunnan vallitseva tilanne on yhteydessä kouluviihtyvyyden kokemiseen, joten eri maiden tutkimustulosten vertailu ei ole aina perusteltua. (ks. myös Kari 1977.)

Soinisen (1989) mukaan kouluviihtyvyys on keskeisimpiä tekijöitä koulutyön kannalta. Käsite on kaikille tuttu, mutta käsitteen sisältö voi merkitä eri ihmisille aivan eri asiaa. Käsite on usein ymmärretty hyvin kapea-alaisesti riippuen siitä, kuka kouluviihtyvyyden määrittelee; onko se opettaja, oppilas vai ulkopuolinen tutkija. Kouluviihtyvyyteen kuuluvat kaikki ne tekijät, jotka ympäröivät oppilasta koulussa. Sitä ei voida selittää yhdellä tai kahdella asialla vaan se on useiden tekijöiden summa. (Soininen 1989, 149, 150 - 151.)

Seppo Kaikkosen (1999) väitöskirja käsittelee lukiolaisten kokonaispersoonallista kouluviihtyvyyttä ja sen yhteyttä arvoihin ja humanisaatioon. Tutkimustulosten mukaan kouluviihtyvyys ilmenee kolmijakoisena ja kerroksittain. Vahvin viihtyvyyden osa-alue ovat tunteet, heikoin ajattelu. Tutkimuksen mukaan

viihtyvyyttä voidaan rakentaa perustellusti yleisten humanien arvojen varaan. (Kaikkonen 1999, 7.)

Kouluviihtyvyyden kerrokset ovat Kaikkosen (1999) mukaan seuraavat:

- *Affektiivinen kouluviihtyvyys on emotionaalisen itseilmaisun ja tunneturvallisuuden kokemista ja mahdollisuuksia koulutoiminnoissa (esim. tunneturvallisuus).*
- *Kognitiivinen kouluviihtyvyys on ajatuksellisen ja relevanssin havaitsemista koulutoiminnoissa (esim. oppisisältöjen kognitiivinen mielekkyys).*
- *Toiminnallinen kouluviihtyvyys on kognitioiden ja emootioiden todentamista koulutoiminnoissa. (esim. ryhmätyöaktiivisuus).* (Kaikkonen 1999, 47 - 48.)

Kaiken kaikkiaan kouluviihtyvyys on hyvin monivivahteinen käsite, jonka tutkiminen vaatii monipuolisia menetelmiä. Kouluviihtyvyyttä säätelee yksilö, yhteiskunta, kulttuuri ja kaikki oppilaan ympärillä olevat muut tekijät. Etenkin kulttuurin vaikutus tulee huomioida kouluviihtyvyytutkimusten tuloksia tarkastellessa, sillä Linnakylän & Malinin (1997, 125) mukaan suomalaisessa koulussa viihtyminen ei ole kovin suosittua ja se on joillekin oppilaille jopa noloa.

5.2.1 Viihtymättömyys

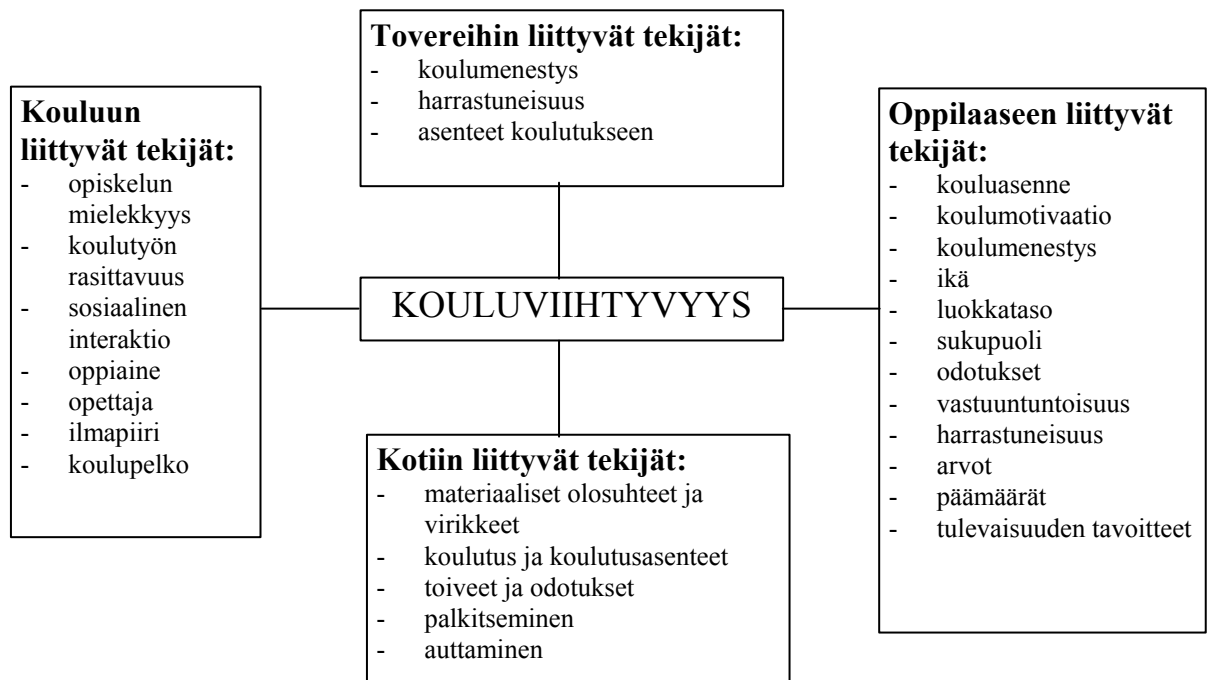
Kouluviihtyvyyttä voidaan lähestyä myös viihtymättömyyden näkökulmasta. Eri tutkimusten mukaan viihtymättömyyttä aiheuttaa tuen puute. Oppilaat eivät saa tarpeeksi tukea ja rohkaisua opettajaltaan. (esim. Liinamo & Kannas 1995; Linnakylä 1993.) Viihtymättömyys voi olla myös kouluallergiaa, joka voidaan nähdä syrjäytymisprosessin yhtenä vaiheena. Takalan (1992) mukaan kouluallergia on nuoren vieraantumista ja syrjäytymistä koulusta, sen normeista ja tavoitteista. Sille on ominaista negatiivinen asenne kouluun, aggressiivisuus opettajaa kohtaan, flegmaattisuus, tietämättömyys omista haluista tai kyvyistä, päämäärättömyys, halu elää ilman, että tarvitsisi raataa, passiivisuus ja yleinen jäsentymättömyys omista kyvyistä ja omasta persoonasta. Opettaja tai muu aikuinen ei saa tällaiseen nuoreen otetta. Kouluallergikot ovat usein poikia. (Takala 1992, 33 - 37.)

Kiireinen ja rauhaton ilmapiiri vähentää myös viihtyvyyttä. Kolmasluokkalaisten

koulupäivä -tutkimuksessa (1993) kiire aiheuttaa levottomuutta ja rauhattomuutta. Kyseisen tutkimuksen mukaan sekä oppitunnit että koko koulupäivä ovat kiireisiä. Etenkin tuntien alut ovat usein rauhattomia ja pojat jatkavat välituntileikkejään luokassa opettajaa odoteltaessa. Tämän toiminnan tytöt kokivat häiritseväksi. (Kankaanranta & Linnakylä 1993, 7, 27.)

5.3 Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä

Tässä kappaleessa tarkastelen kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä: opettajaa, oppilasta, vanhempia, oppimisympäristöä, ilmapiiriä, motivaatiota, tarpeita ja hyvinvointia. Affektiivista viihtyvyyttä lähestyn tunteiden, tunneällyn ja kosketuksen kautta. Ensin esittelen Soinisen (1989) määritelmän kouluviihtyvyyteen vaikuttavista tekijöistä.



Kuvio 2. Kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä Soinisen (1989, 150) mukaan

Kuvio 2 havainnollistaa kouluviihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä. Sen pohjalta kouluviihtyvyys nähdään ilmiönä, johon ovat yhteydessä oppilas itse, koulu, koti ja toverit.

Savolaisen (2001) mukaan koulutyytyväisyyteen ovat yhteydessä muun muassa ehdotusten ja mielipiteiden kuuntelu, lukujärjestyksen sopivuus, koulun tilojen viihtyisyys, avunsaantimahdollisuudet, koulukiusaamattomuus, sopiva valaistus ja sisäilman laatu. (Savolainen 2001, 60 - 61.)

5.3.1 Opettaja

Karin (1977) mukaan opettajan ja oppilaan välinen suhde on erittäin merkityksellinen kouluviihtyvyyden kokemisessa. Ihanneopettaja on läheinen ja ystävällinen, oikeuden- ja johdonmukainen sekä opetustaitoinen. Luokanopettajien tiheä vaihtuminen heikentää kouluviihtyvyyttä. Karin tutkimuksessa aineisto on tosin kerätty aikuisilta ihmisiltä, joiden käsitys ihanneopettajasta voi olla erilainen kuin lasten ja nuorten. (Kari 1977, 83, 89 - 90.) Soininen (1989, 151) lisää vielä, että etenkin alkuopetusluokilla opettajan merkitys korostuu, joten opettajanvaihdoksia tulisi välttää.

Opettaja on myös moraalinen malli. Damoniin (1988) viitaten moraalisilla esikuvilla on todettu olevan seuraavia ominaisuuksia: he ovat sitoutuneet korkeisiin ideaaleihin, he toimivat näiden ideaalien mukaisesti, he ottavat riskejä ideaalien tähden, he ovat inspiroivia, nöyriä, asialleen omistautuneita sekä tunnistavat toisten ihmisten tarpeita. (Tirri 1999, 32.) Aristoteleen oppien mukaan hyveet kehittyvät tavoista ja ne opitaan parhaiten kotona ja lähiympäristössä. Hyve-eettisen näkemyksen mukaan opettaja tekee eettisiä ratkaisuja omasta persoonastaan ja omista hyveistään lähtien. Hyvä ja oikeudenmukainen opettaja päätyy hyviin ja oikeudenmukaisiin ratkaisuihin. (Tirri 1999, 32.)

Kasvattajan merkitys tulee entistä enemmän olemaan innostajana, tutkijana, kasvuun saattajana ja kuuntelijana. Kokemuksellinen oppiminen tulee olemaan tulevaisuuden asia kasvatuksessa, eli oman kokemuksen ottaminen niin tosissaan, että sen kautta on mahdollista nähdä ja arvioida omaa oppimistaan ja suuntautua reflektion kautta uuden oppimiseen. (Suoranta 1997, 30.)

Opettajan suhtautumisella eritasoisiin oppilaisiin on myös merkitystä kouluviihtyvyyden kokemisessa. Opettajalla on koulussa määrittelijän ja ehtojen asettajan rooli: opettaja määrittelee pitkälti oppituntien toiminnan. Opettajalla on suuri merkitys myös oppituntien tunnetilan luojana. (Gordon ym. 1999) Myös Yli-Luoma (2003, 49 - 50) korostaa tunneilmastoa, sillä oppilaan motivoituminen oppimisprosessiin on riippuvainen ensisijaisesti emotionaalisesta työskentelyilmapiiristä (affektiivinen komponentti). Tämän komponentin aktivoituminen edellyttää yleensä, että oppilas pitää opettajastaan.

5.3.2 Oppilaaseen liittyviä tekijöitä

Oppilaaseen liittyviä tekijöitä ovat Soinisen (1989) mukaan kouluasenne, -motivaatio, -menestys, ikä, luokkataso, sukupuoli, odotukset, vastuuntuntoisuus, harrastuneisuus, arvot, päämäärät ja tulevaisuuden tavoitteet. (Soininen 1989, 150.) Tärkeää on, että koulu koetaan turvallisena ja miellyttävänä paikkana, opiskelu on miellyttävää ja oppilas voi kehittää itseään. Soinisen (1989, 151 - 152) mukaan kouluasenne ja koulumotivaatio ovat hyvin lähekkäisiä käsitteitä. Positiivinen kouluasenne syntyy silloin, kun oppilas motivoituu, osallistuu ja sisäistyy työskentelemään määriteltyä tavoitetta kohti. On myös tärkeää on, että oppilas kokee koulutyön kiinnostavana ja miellyttävänä ja opittavat asiat psykologisesti mielekkäinä.

5.3.3 Kiusaaminen

Kiusaamista on monenlaista. Nykyään pitää huomioida myös kiusaamisen uusi ulottuvuus, sähköinen kiusaaminen. Sähköpostin tai internetpelien kautta voidaan myös kiusata. Salmivallin (2003) mukaan koulukiusaamiseksi luetaan se, kun yksi ja sama oppilas joutuu toistuvasti kohtaamaan vihamielistä käyttäytymistä. Kiusaaminen voi olla sanallista, psyykkistä tai fyysistä. (Salmivalli 2003, 11.) Kiusaamisen kohteeksi joutuminen vaikuttaa kouluviihtyvyyteen. Koulukiusaamista esiintyy verraten paljon. Liinamon ja Kannaksen (1995) kansallisen tutkimuksen mukaan vajaa puolet oppilaista oli kokenut itseensä kohdistuvaa koulukiusaamista. Salmivallin (2003, 10) mukaan koulukiusatuuksi joutuu noin 5 - 15% peruskouluikäisistä.

5.3.4 Motivaatio

Tutkimusten mukaan tyytyväisyys on yhteydessä motivaatioon ja sitä kautta koulumenestykseen ja viihtyvyyteen. (esim. Kannas & Liinamo 1995; Keltikangas-Järvinen 1994.) Tyytyväisyys ja motivaatio ovat kuitenkin eri asioita. Vanhan käsityksen mukaan ihmiset ovat motivoituja työssään parhaaseen mahdolliseen suoritukseen, kun he viihtyvät työtä tehdessään. Useilla tutkimuksilla voidaan kuitenkin osoittaa, ettei tämä väite yleisesti ottaen pidä paikkaansa. Tyytyväisyyden ja suorituksen välillä ei ole yksinkertaista syy-seuraus -suhdetta. (Ruohotie 1998, 46.)

Motivaatio voidaan selittää myös henkilön persoonallisuuteen liittyvänä ominaisuutena, tilannetekijöiden avulla tai näiden yhteisvaikutuksella. Koska motivaatiokäsitettä voidaan lähestyä näinkin monesta erilaisesta näkökulmasta käsin, ei ole ainoastaan yhtä vakiintunutta määritelmää, joka antaisi täsmällisen ja yleisesti hyväksyttävän määritelmän käyttöömme. (Ikonen 2000, 61.)

Jalovaara (2005, 41) korostaa, että tunne- ja ihmissuhteilla on suuri merkitys motivaation syntyisessä. Kasvatuksen suurin haaste saattaakin olla lasten ja nuorten sisäisen motivaation löytäminen tai virittäminen kotona ja koulussa. Myös Lyytisen & Himbergin (1999, 99) mukaan tunteet ja motivaatio kuuluvat kiinteästi yhteen. Tunteet ja motiivit ovat molemmat käyttäytymistä liikkeelle panevia tekijöitä.

Asenteen ja motivaation välillä voidaan nähdä eroja. Asenne on suhteellisen pysyvä, sisäistynyt ja hitaasti muuttuva reaktiovalmius. Motivaatio sen sijaan on melko lyhytaikainen ja liittyy yleensä vain yhteen tilanteeseen kerrallaan. Asenne vaikuttaa enemmän toiminnan laatuun, motivaatio taas siihen, millä vireydellä toiminta tehdään. (Ruohotie 1998, 41.)

Kuusinen (1995, 192) korostaa, että motiivit selittävät myös sitä, kuinka innokkaasti ihmiset toimivat ja mitkä seikat tuottavat tyydytystä. Ruohotien (1998, 41) mukaan motivaatio on tilannesidonnainen. Voidaan erottaa tilannemotivaatio ja

yleismotivaatio. Yleismotivaatio korostaa käyttäytymisen pysyvyyttä. Tilannemotivaatio on voimakkaasti riippuvainen yleismotivaatiosta.

Motivaatio jaetaan usein sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Oppija, joka opiskelee ainoastaan saadakseen palkinnon oppimisestaan, on ulkoisesti motivoitunut. Oppija, joka innostuu tehtävästä ilman ulkoisen palkkion tavoittelua, esimerkiksi oman mielenkiinnon ohjaamana, on sisäisesti motivoitunut. Peltosen & Ruohotien (1987) sisäinen motiivi on arvoihin, asenteisiin ja minärakenteisiin liittyvä vaikutin. Sisäiset motiivit ovat tehokkaita, kestoaltaan pitkäaikaisia ja niistä voi tulla jopa pysyviä motivaation lähteitä. (Peltonen & Ruohotie 1987, 25 - 26.)

Isokorven (2004, 187) mukaan opettaja ei voi millään käsittää opiskelijan tunteiden ja ajatusten kulkua ja motivaatiota, koska hän ei voi tietää, mitä menneisyyden ihmissuhteita ristiriitoinen tai intohimoiseen niihin liittyy. Eläinten käyttäytymistä tutkineet Salo & Soikkeli (1983) korostavat myös, että sisäistä toimintavalmiutta eli motivaatiota on lähes mahdoton tutkia suoraan. Tämän takia tulisi tutkia motivaation aiheuttaman käyttäytymisen vaihtelua tilanteissa, joissa ulkoinen ärsyketilanne pidetään muuttumattomana. (Salo & Soikkeli 1983, 89.)

Motivaation lisääntyessä suoritus yleensä paranee, mutta ylivireys voi johtaa kuitenkin suoritustason laskuun, sillä lisääntynyt vireys voi lisätä ahdistuneisuutta. Ahdistuneessa tilanteessa energia suuntautuu ahdistuksen vähentämiseen eikä suoritukseen. Samoin voimakkaan ahdistuksen ja rasituksen alaisena oppija turvautuu herkästi emotionaalisiin torjuntamekanismeihin. Tyytyväisyys ja motivaatio ovat eri asioita. Vanhan käsityksen mukaan ihmiset ovat motivoituja työssään parhaaseen mahdolliseen suoritukseen, kun he viihtyvät työtä tehdessään. Useilla tutkimuksilla voidaan kuitenkin osoittaa, ettei tämä väite yleisesti ottaen pidä paikkaansa. Tyytyväisyyden ja suorituksen välillä ei ole yksinkertaista syy-seuraus -suhdetta. (Ruohotie 1998, 46.)

Oppilaalle on tärkeää esimerkiksi se miten kannustavana hän kokee opettajan toiminnan. Myös oppilaan saama tuki ja kannustus sekä toverisuhteet luokassa ovat voimakkaassa yhteydessä opiskelumotivaatioon. Lisäksi koulun ulkopuolelta tulevan

kannustuksen yhteys oppilaan motivaatioon ja oppimistuloksiin on sitä suurempi mitä heikommasta oppilaasta on kyse. (Peltonen & Ruohotie 1992, 88 - 89.)

Sosiaalisen ympäristön vaikutuksia yksilön käyttäytymiseen ja toimintaan ei pidä vähätellä, sillä erilaiset ympäristöt saattavat virittää erilaisia tarpeita yksilöissä ja säädellä motiiveja suuntaan jos toiseenkin. Oppilaiden ja opettajan havainnoimalla ilmapiirillä on vaikutusta motivaatioon. Luokan ilmapiirille ominainen motivaatorakenne vaikuttaa jokaiseen oppilaaseen ja niinpä luokka, jossa vallitsee suoritusmotivaatiota arvostava ilmapiiri, poikkeaa selvästi luokasta, jossa arvostetaan liittymismotivaatiota. Suoritusmotivaatiota herättävä ilmapiiri korostaa henkilökohtaista vastuunottoa, sallii laskelmoidun riskinoton ja aloitteellisuuden, antaa tunnustusta, palkitsee suoritusten perusteella sekä korostaa menestymisen tunnetta. Liittymismotivaatiota korostavalle ilmapiirille on puolestaan ominaista muun muassa läheisten ja lämpimien henkilösuhteiden suosiminen, tuen ja rohkaisun antaminen, kohtalaisen vapauden salliminen ja vähäisten rajoitusten asettaminen sekä yksilöiden tunne pienen ryhmän hyväksyttynä jäsenenä olemisesta. Jokaisesta luokasta löytyy kuitenkin oppilaita, joiden motivaatorakenne poikkeaa oman luokan tyyppillisestä motivaatorakenteesta jopa hyvin voimakkaasti. (Peltonen & Ruohotie 1992, 37, 86.)

Kaiken kaikkiaan motivaatio on hyvin moni-ilmeinen ja yksilöllinen ilmiö, jonka täydelliseen ymmärtämiseen ei voida päästä. Tunteet ovat merkittävä tekijä motivaation muovautumisessa, mutta myös tarpeet ovat yhteydessä motiiveihin ja tätä kautta hyvinvointiin ja viihtyvyyteen.

5.3.5 Tarpeet ja hyvinvointi

Tarve määritellään sisäiseksi epätasapainon tilaksi, joka saa ihmisen toimimaan tasapainon saavuttamiseksi. Oppimistulosten kannalta keskeisin tarve on itsearvostuksen tarve. (Ruohotie 1998, 51.) Ikosen (2000, 60) mukaan tarpeet vaikuttavat motiiveihin ja motivaatio vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen. Kari (1977) korostaa näkemystä, jonka mukaan kouluviihtyvyys syntyy hyvän sisäisen tyytyväisyyden, tarvetydytyksen, sopeutumisen ja motivaation avulla. (Kari 1977, 79.)

Maslowilaiseen tarvehierarkiamalliin perustuva motivaatioon vaikuttaminen lähtee yrityksestä huolehtia alempien tarpeiden tyydyttämisestä, niin että yksilö olisi vapaa toteuttamaan itseään ja pyrkimään korkeampiin tavoitteisiin. (Kuusinen 1992, 197.)

Maslow`n (1987, 43 - 44) tarvehierarkian kerrokset ovat seuraavat:

1. fysiologiset tarpeet: ruoka, vesi ja happi
2. turvallisuuden tarpeet: mukavuus, turvallisuus ja vapaus pelosta
3. yhteenkuuluvuus ja rakkauden tarpeet: liittyminen, hyväksyntä ja jäsenyys
4. kunnioituksen tarpeet: kompetenssi, hyväksyntä ja jäsenyys
5. kognitiiviset tarpeet: tieto, ymmärtäminen ja outous
6. esteettiset tarpeet: symmetria, järjestys ja kauneus
7. itsensä toteuttamisen tarve

Maslow (1979, 45) korostaa, että tarpeita ei välttämättä tarvitse tyydyttää täydellisesti, jotta voitaisiin siirtyä seuraavalle tasolle.

Tarveteoriaan pohjautuu myös Allardtin (1976) teoria. Hän puolestaan korostaa hyvinvoinnin ja onnellisuuden yhteyksiä. Hyvinvointi on hänen mukaansa tila, jossa ihmisen on mahdollista tyydyttää perustarpeensa. Allardtin mukaan hyvinvointi muodostuu kolmesta ulottuvuudesta:

1. elintaso (having)
2. sosiaaliset suhteet (loving)
3. itsensä toteuttaminen (being)

Elintasolla hän tarkoittaa fysiologisia tarpeita ja materiaalisia olosuhteita. Sosiaaliset suhteet viittaavat ihmisen tarpeisiin liittyä muihin ihmisiin ja rakentaa sosiaalisia identiteettejä. Itsensä toteuttamiseen Allardt liittää ihmisen tarpeen persoonalliseen kasvuun ja arvostukseen. Jokaisen ihmisen subjektiiviset kokemukset määrittelevät sen, kuinka tyytyväinen yksilö on. (Allardt 1976, 18 - 21, 32 - 33, 39 - 49.)

Konu (2002) lisää Allardtin hyvinvointimalliin terveydelliset seikat: pitkäaikaissairaudet, psykosomaattiset oireet, taudit ja flunssat. Terveystila on Konun mukaan yhteydessä viihtymiseen. (Konu 2002, 44.)

5.3.6 Vanhemmat

Pulkkisen (1977) tutkimuksen mukaan runsas vuorovaikutus ja vanhempien kannustus muodostavat lapselle käsityksen siitä, että vanhemmat ovat kiinnostuneet hänestä ja hänen asioistaan. Tämä vaikuttaa tutkimuksen mukaan lapsen opiskelumotivaatioon ja tavoitteellisuuteen. (Pulkinen 1977, 281 - 282.) Hyvien kaverien ja vanhempien suhtautuminen koulunkäyntiin vaikuttaa oppilaan kouluasenteisiin ja tätä kautta myös kouluviihtyvyyteen. Kodin merkitys on suuri erityisesti koulun alkuvaiheessa. Mikäli vanhemmat suhtautuvat kouluun välinpitämättömästi, välinpitämättömyys siirtyy helposti myös lapseen. (Soininen 1989, 152.)

Forsiuksen (1995) mukaan vanhempien antama tuki ja aito mielenkiinto koulun tapahtumia kohtaan motivoi oppilasta. Koululaisen motivaatiota vähentää kodin kielteinen suhtautuminen koulun opetusohjelmaan tai opettajaan. (Forsius 1995, 83, 87 - 88.)

5.3.7 Oppimisympäristö

Hyvälle oppimisympäristölle on ominaista kouluviihtyvyys sekä lahjakkuuden ja kyvykkyyden tunnistaminen kaikissa oppilaassa. Hyvässä oppimisympäristössä asetetaan haasteita, tuetaan, ohjataan ja autetaan. (Opetusministeriö 27:2002, 9.) Oppimisympäristön on fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti tuettava oppilaan kasvua ja oppimista. Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat koulun tilat ja rakennukset sekä oppimateriaalit ja opetusvälineet. Psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat toisaalta yksittäisen oppilaan kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät, toisaalta vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät.

(Opetushallitus 2004, 18.)

Wright & Oliver (1998) korostavat tilan tärkeyttä hyvinvoinnissa. Tilan puute vaikuttaa kielteisesti ihmisiin. Tilan puutteesta kärsivät lapset ovat jännittyneitä, ärtyneitä ja kilpailualttiita. Vaikutukset näkyvät pojissa vielä selvemmin kuin tytöissä. (Wright & Oliver 1998, 128.)

Kaiken kaikkiaan koulun opiskeluympäristön voi määritellä koostuvan sosiaalisesta ja fyysisestä ulottuvuudesta. Oppimisympäristöä tutkittaessa on tarkasteltu oppimateriaalien roolia, oppilaan ja opettajan suhdetta, opetusmenetelmiä, luokkakokoa, sosiaalisia suhteita ja erilaisia teknisiä toteutuksia. Mielestäni oppimisympäristöä tarkasteltaessa voitaisiin keskittyä vieläkin enemmän erilaisiin henkisiin tekijöihin: miten oppilas voi purkaa tunteitaan koulupäivän aikana, kenelle hän voi puhua tunteistaan ja miten hän voi tyydyttää rakastamisen ja rakastetuksi tulemisen tai yhteenkuuluvuuden tarpeitansa. Tarpeiden tyydyttäminen edes osittain on tärkeää hyvinvoinnin kannalta.

5.3.8 Luokan ilmapiiri

Usein sanotaan, että kouluun ei ole tultu viihtymään, vaan tekemään töitä – oppimaan. Mutta voiko oppimisprosessi aktivoitua sellaisessa ympäristössä, jossa ei viihdytä? Jotta oppilas voisi motivoitua oppimisprosessiin, niin tuntuisi luonnolliselta, että luokan sosiaalinen ilmapiiri tulisi olla hyvä. (Yli-Luoma 2003, 105.)

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaan oppimismotivaatiota ja luoda avoin, rohkaiseva, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri. (Opetushallitus 2004, 18.) Liinamo ja Kannas (1995) yhdistävät kouluviihtyvyyden ja ilmapiirin kiinteästi toisiinsa. Ilmapiiri kuvaa koulun toimintakulttuuria. Ilmapiirin laadulla on merkityksensä sekä kouluaikana että myöhemmin elämässä. Ilmapiiri on yhteydessä myös lasten emotionaalisiin kokemuksiin. (Liinamo & Kannas 1995, 109.)

Karin (1977) mukaan kouluviihtyvyyttä ilmapiirin osalta selittää eniten ilmapiirin turvallisuus, lämpimyys ja iloisuus. Seuraavaksi eniten merkitsevät sopiva vaatimustaso, tasapuolisuus ja opettajan lempeys. Ilmapiiri luonnehtii ihmissuhteita koulussa. Se ilmenee mm. opettajien ja oppilaiden välisissä suhteissa ja oppilaiden asenteissa luokkaa, opettajaa, tovereita ja koulun ohjaus- ja rankaisutoimenpiteitä kohtaan. Luokan ilmapiirin voi havaita erilaisista luokan käytänteistä ja oppilaiden ilmeistä, eleistä ja kommentteista, äänensävyistä ja osallistumisesta tehtäviin. Erilaiset konflikti- ja ryhmätilanteet paljastavat luokan ilmapiirin. Tällaisissa tilanteissa voi

nähdä oppilaiden suhtautumisen itseensä, toisiinsa ja opettajaan. Luokan ilmapiirin tarkka määrittelyminen voi olla todella vaikeaa, vaikka yleisen ilmapiirin aistiminen olisikin helppoa. Karin tutkimuksessa kouluilmapiirillä voitiin kuitenkin selittää vain 16% kouluviihtyvyydestä. Ilmapiirillä Kari tarkoittaa opettajien ja oppilaiden välisiä suhteita. (Kari 1977, 70.)

Kasvattajien tavoitteena olisi luoda ryhmään positiivinen ilmapiiri, mutta sitä on vaikea ylläpitää, koska negatiivisilla kommentaareilla on lapsiin ja ilmapiiriin suurempi vaikutus kuin positiivisilla (Aho & Heino 2000, 7). Yli-Luoman (2003) mukaan fysiologisten tarpeiden lisäksi tarvitaan nimenomaan turvallinen työskentelyympäristö. Eli oppilasta ei kiusaa muut oppilaat eikä opettaja. Vaaran uhatessa oppilaalla täytyy olla joku, joka toimii turvallisuuden luojana. Yleensä sen tulisi olla opettaja samalla tavalla kuin äiti tai isä kotona. Tällaisen kiintymyssuhteen kautta syntyy ympäristö, jossa lapsesta pidetään ja, jossa hänen on hyvä olla. Tällainen ilmapiiri myös mahdollistaa luokkailmapiirin, jossa oppilaat kasvavat sosiaalisesti. (Yli-Luoma 2003, 38.)

Koulun ilmapiiriin vaikuttavat opettajan ja oppilaiden lisäksi myös monet muut tekijät kuten koulun käyttämät rangaistus- ja palkitsemismenetelmät, päätöksentekojärjestelmä, työskentelytavat, suuntautuminen koulun ulkopuolelle, yhteishenki ja koulun viihtyvyys. Kaikkien näiden yläpuolella vaikuttavat opetussuunnitelma, koululainsäädäntö sekä kulttuuriset, taloudelliset ja poliittiset kehykset. (Kääriäinen, Laaksonen & Wiegand 1997, 75.)

Kielteistä ilmapiiriä leimaa kommunikoinnin vaikeudet. Tietämättömyys toisten ajatuksista, toiveista ja tunteista johtaa harhaluuloihin ja -kuvitelmiin. Yhteisö tarvitsee tietynlaista avoimuutta, jotta uskalletaan kokeilla ja tehdä virheitä. (Hämäläinen & Sava 1989, 32 - 33.) Myös Tirrin (1999, 37) mukaan kouluissa tulisi etsiä yhteisiä hyveitä, sillä niiden etsiminen voi parhaassa tapauksessa luoda kouluun ilmapiiriin, jossa jokaisella on oikeus yrittää ja epäonnistua.

5.4 Affektiivinen kouluviihtyvyys

Tässä kappaleessa käsittelen tunteita, tunneälyä ja kosketusta. Ne ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja luovat pohjaa affektiiviselle kouluviihtyvyydelle.

5.4.1 Tunteet, tunneäly ja empatia

Tunteen voimakkuus ja kesto voivat vaihdella, mutta tunteeksi kutsutaan suhteellisen intensiivistä ja lyhytaikaista tilaa. Tunteella tarkoitetaan aistimusta, vaistoa ja elämystä. Mielestä tunnetila leviää lihaksiin ja aktivoi sisäeritysrauhasten toiminnan. Tunnetila viriää aivoissa mielihyvän tai mielihänen kokemukseksi. Tunnetilat ovat aina yksilöllisiä. (Isokorpi & Viitanen 2001, 30.)

Kaikkosen (1999) mukaan affektiivisen viihtymisen eli tunneviihtymisen turvaavat myönteiset tunteet, kuten rakkaus ja ilo. Tunneviihtyvyyttä heikentävät kielteiset tunteet, esimerkiksi huoli, suru, pelko ja raivo. (Kaikkonen 1999, 75.) Kari (1977) näkee kouluviihtyvyydessä kaksi eri puolta: affektiivisen viihtymisen ja viihtyvyyden, joka syntyy saavutettaessa jokin tavoiteltu päämäärä. Affektiivinen viihtyvyys voi syntyä tiedostetun tai tiedostamattoman viihdyttämisen seurauksena. (Kari 1977, 79.)

Daniel Golemanin (1997, 341) mukaan tunteet ovat elämyksellisiä mielenliikkeitä ja niihin liittyviä ajatuksia, psykologisia ja biologisia tiloja sekä ylläkkettä toimintaan. Tutkijat ovat eri linjoilla tunteiden ryhmittelyn suhteen. Toiset määrittävät tietyt perustunteet, mutta joidenkin mielestä asia ei ole näin yksinkertainen. Perustunteiksi on usein nimetty viha, suru, pelko, nautinto, rakkaus, yllätys, inho, häpeä. Tunteet voivat olla sekoittuneina toisiinsa. Ihmiset lukevat toistensa tunteita kasvojen ilmeistä, eleistä, ruumiin asennoista ja puheesta.

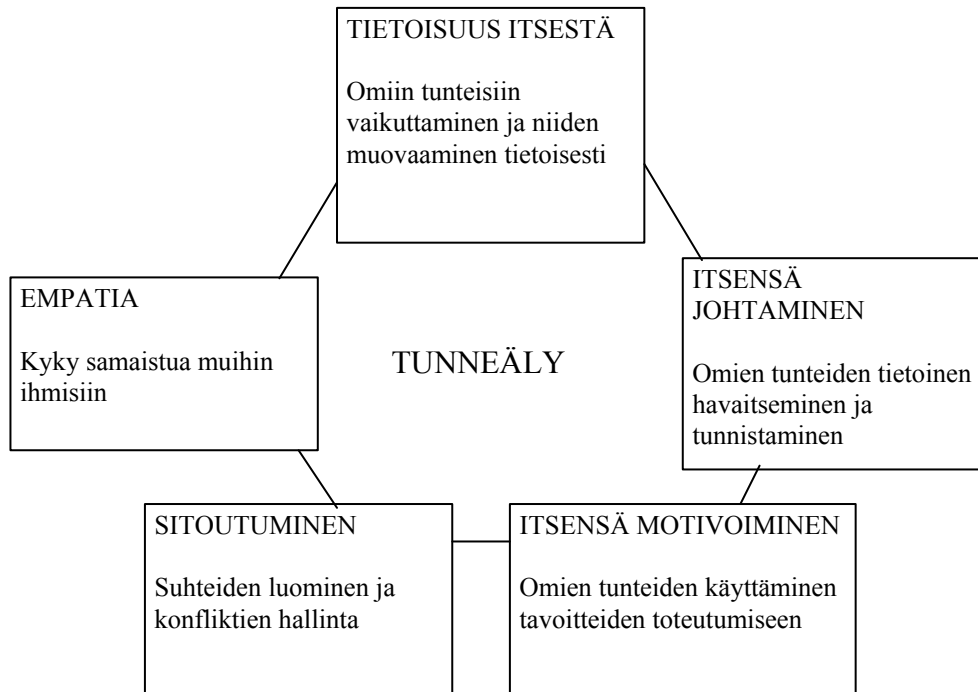
Useiden tutkimusten mukaan ihmisen kaikkeen toimintaan liittyy tunteita. Tunteet ohjaavat tavoitteita ja toimintaa. Tunteisiin liittyy erilaisia fysiologisia reaktioita. Koska tunteet ovat alitajuisia, tunne koetaan usein vasta fysiologisen reaktion jälkeen. (ks. esim. Saarinen & Kokkonen 2003, 43 - 44; Isokorpi & Viitanen 2001, 24 - 30;

Goleman 1997, 23 - 24.)

Tunteet ja niiden huomioiminen ovat kasvatuksen ja opetuksen tärkeä osa. Tunnetaitojen hallintaan tulisi ohjata, mutta tunteita ei tule kuitenkaan vaimentaa. (Goleman 1997; Puolimatka 2004; Isokorpi 2004.) Korkiakangas (1995) korostaa tunteiden tietoisuuden opettamisen tärkeyttä. Jotta lapset ymmärtävät ja käsitteellistävät tunteita, tulee heidän pystyä havaitsemaan omia ja toisten tunteita erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Korkiakangas 1995, 192.) Koulumaailmassa tunteiden osuus oppimisessa viihtyvyydessä tulisi huomioida entistä paremmin. Myös Jalovaaran mukaan tunteilla on suuri merkitys motivaation syntymisessä. (Jalovaara 2005, 41.) Novakin (2002, 143) mukaan on tärkeää tietää, että tehokas opettaminen ja johtaminen vaativat opettajalta tunneherkkyyttä, herkkyyttä vastata oppilaan tunnetilaan ja tarpeisiin, sekä tietoisuutta omasta tunnetilastaan ja tarpeistaan.

Kasvatettavuus vähenee iän myötä siksi, etteivät yksilöiden opitut tunteet päästä uusiksi ja niiden suhteen ristiriitaisia tietoja ja vaikutteita persoonallisuuteen. Tämä taas johtuu siitä, etteivät kognitiot ja emotiot yksilöiden oppimisprosesseissa kulje rinnakkain ja toisiaan tukien. Yksilöt eivät yleensä ole tietoisia siitä, ohjaavatko heidän oppimistaan ja toimintojaan ajatukset vai tunteet. (Kaikkonen 1999, 102.) Suojautumisen tarve ja puolustautumisen tarve vähenevät kun ihminen ymmärtää, että tietyissä tilanteissa pettymyksen, avuttomuuden, kateuden tai vihamielisyyden tunteet ovat täysin luonnollisia. Tällaisten tunteiden tiedostaminen ja hyväksyminen auttaa asioiden järkevää pohdintaa. (Hämäläinen & Sava 1989, 181.)

Taitava tunteiden ilmaisu edellyttää tunneälyä, jota psykologit Niermeyer & Seyffert (2004, 21) havainnollistavat alla olevassa kuviossa.



Kuvio 3. Tunneälyn osatekijät Niermeyerin & Seyffertin (2004, 21) mukaan

Yllä olevasta kuvioista (kuvio 3) käy ilmi, että tietoisuus omista tunteista edistää itsensä johtamista ja motivoimista. Tunteiden tiedostaminen auttaa myös konfliktien hallinnassa ja edesauttaa samaistumisessa muihin ihmisiin. Kun ihminen osaa ottaa huomioon myös toisen tunteet, on hänellä empatiaa. Goleman (1997) jakaa tunneälyn viiteen komponenttiin, joita ovat tietoisuus omista tunteista, tunteiden hallinta, itsensä motivoiminen, empatia sekä ihmissuhteiden käsittely ja hallinta. (Goleman 1997, 65 - 66.)

Empatiatapahtuma on aina kaksisuuntainen vuorovaikutus, jossa toimii sekä viestin lähettäjä että vastaanottaja. Vastaanottajan empatiataidoista riippuu, kuinka seikkaperäisesti hän pystyy käyttämään viestin hyväkseen. Mitä vahvemiksi yksilön itsetunto muodostuu, sitä oivallisemmat mahdollisuudet hänellä on empatiaan. Heikon itsetunnon omaava henkilö ei kykene empatiaan, koska hänellä ei ole tunteita toista ihmistä kohtaan. Toisin sanoen hänellä ei ole mistä antaa. (Kalliopuska 1985, 54 - 55.)

Goleman (1997) korostaa, että empatia on läsnä kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Empaattiset ihmiset havaitsevat ympäristönsä sosiaalisia viestejä, jotka kertovat, mitä muut tarvitsevat tai haluavat. (Goleman 1997, 66.)

Tunneälytaidot voivat kannustaa vuorovaikutukseen ihmisen tai eläimen kanssa. Vuorovaikutus voi tapahtua myös kosketuksen kautta.

5.4.2 Kosketus

Tämän päivän ihminen on etäännytynyt kauas lämpimästä kosketuksesta ja koskettamisesta. Kosketus on yhteydessä emotionaalisiin kokemuksiin ja tätä kautta myös hyvinvointiin ja viihtyvyyteen. Koskettaminen tai kosketuksen kohteena oleminen on asia, josta ei koulumaailmassa juuri puhuta.

Harlow todisti apinakokeillaan, että kosketus oli pienille lapsille yhtä tärkeää kuin ruoka. Kosketus ja kyky halata luovat turvallisuudentunteen. Harlowin kokeessa vastasyntyneellä apinapoikasella oli kaksi äidin korviketta: toinen oli tehty rautalangasta ja toinen oli pehmustettu teddykarvalla. Poikanen oleili paljon enemmän karvaemon luona ja hakeutui aina vaaratilanteessa sen luo turvaan. (Fredriksson & Ihanus 1991, 74.)

Kosketus, hieronta tai tiettyjen alueiden paineleminen saavat aikaan endorfiinien erittymisen. Endorfiinien lisääntynyt määrä vähentää kipua ja aiheuttaa hyvinolontunnetta. Kosketuksella on positiivisia vaikutuksia myös kehon puolustusjärjestelmään, havainto- ja kognitiivisiin kykyihin sekä hengitykseen ja verenkiertoon. On olemassa kolmenlaista kosketusta: tehtäväsuuntautunut kosketus liittyy hoitotoimiin, hoivaavalla kosketuksella on pääasiassa emotionaalinen tarkoitus, suojelevaa kosketusta käytetään suojaamaan potilasta tai hoitajaa. (Rautajoki 1996, 14 - 15, 21.)

Kalliopuska korostaa, että lapsen psyykkiselle kehitykselle on olennaista se, että lasta hyväilläään, pidetään sylissä ja puristetaan rintaa vasten. Runsaasti kosketusta saaneilla lapsilla on todettu parempi sairauksien vastustuskyky kuin niillä, jotka olivat vastaanottaneet vähän hyväilyä tai kosketusta. Läheisen kehokontaktin avulla syntyy

voimakas yhteenkuuluvuuden ja kiintymyksen tunne. Koskettamalla voi myös viestiä omia tunteita. (Kalliopuska 1983, 74, 152.)

Toisen henkilön kosketusta 9- ja 13-vuotiaat kaipasivat silloin, kun oli surullinen, loukattu, yksinäinen, sairas tai loukannut itsensä. Fyysisen läheisyyden tarve liittyi läheisen ihmisen tai eläimen kuoleman kohtaamiseen. Kosketusta kaivattiin myös ilon ja voiton huuman hetkellä. Sekä tyttöjen että poikien mielestä he voivat halata läheistä ihmistä, josta pitävät, kuten äitiä, isää, siskoa, veljeä, isovanhempaa ja kaveria. Myös lemmikkieläintä, kuten koira ja kissaa, voi halata. Taputtaminen kosketusmuotona liitettiin koiraan ja hevoseen. Taputtaa voi lisäksi isää, äitiä ja sisaria. Silittäminen kosketusmuotona liitettiin ennen kaikkea eläimiin: kissaan, koiraan, hamsteriin, kaniin. Karvaa ja hiuksia voi silittää. (Enäkoski & Routasalo 1998, 78 - 79, 170.)

Kosketuksen tarve yhdistää ihmisiä ja eläimiä. Masson (1998, 207) toteaa sekä koirien että ihmisten tarvitsevan kosketusta, sillä kosketus liittyy äidin ja lapsen väliseen siteeseen. (ks. myös Hallgren 1991, 15.)

Lastenpsykiatrian erikoislääkäri, Jukka Mäkelä, (2005) toteaa, että kosketuksen määrä vaikuttaa kehittyvän ihmisen hermostoon. Eniten näyttöä tästä on saatu pienten keskosten kenguruhoitossa. Siinä keskosvauvat viettävät keskoskaapin sijasta aikaa ihokosketuksessa isän tai äidin kanssa peiteltyinä tämän rintaa vasten. Rauhoittavalla kosketuksella voidaan vähentää stressiä. Myös Kalliopuska (1995, 70) korostaa, että kosketus, taputtaminen ja rohkaiseva ote voivat rauhoittaa oppilasta enemmän kuin pelkkä puhe. Mäkelän (2005) mukaan myös hieronnalla on myönteisiä vaikutuksia: hieronta vähentää ylivilkkaiden, aggressiivisten ja impulsiivisten lasten oireilua ja lisää heidän sosiaalisuuttaan. (Mäkelä 2005, 1543.)

Kosketuksen kokeminen on yksilöllistä. Siihen vaikuttavat persoonallisuus, aikaisemmat kokemukset, ympäristön asenteet, tilanne ja kulttuuri. Kosketuksen hyväksymistä ja toiseen koskettamista voi opetella. Koska kosketus on aina vastavuoroista, kosketettava reagoi kosketukseen siten, että hän lähettää omasta reaktiostaan viestin koskettajalle. Tämä viesti on palaute, joka vaikuttaa seuraavaan kosketukseen. (Enäkoski & Routasalo 1998, 36.)

Kosketuksen vastavuoroisuutta korostaa myös Värri. Filosofian väitöskirjassaan Värri (1997) tarkastelee hyvän kasvatuksen ehtoja kasvatettavan ja kasvattajan välillä. Hänen mukaansa kosketus voi olla joko dialogista tai ei-dialogista. Hyväily, halailu, silittely ja ystävällinen taputtelu ovat dialogista kosketusta. Niiden avulla voidaan fyysisen kanavan kautta välittää lapselle rakkautta ja hellyyttä. Väkivaltainen kosketus, kuten lyöminen, on ei-dialogista kosketusta. Se alentaa lapsen itsekunnioitusta. (Värri 1997, 145 - 146.) Myös Mäkelän (2005, 1543) mukaan kosketus voi joko vähentää tai lisätä fysiologista stressiä.

Kaiken kaikkiaan kosketus on yksilöllinen kokemus, johon vaikuttavat monet tekijät, kuten ikä ja sukupuoli. On olemassa monenlaista kosketusta. Kosketus välittää erilaisia tunteita. Tunneälytaidot ja kosketus ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

6 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimustehtäväni on tässä tapaustutkimuksessa tarkastella koiraluokkien oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Tähän tavoitteeseen päästääkseen olen tarkastellut myös koiraluokkien opettajien kokemuksia koiraluokkatoiminnasta.

Tutkimuksen pääongelmana on löytää vastaus kysymykseen, mitkä tekijät ovat ensisijaisesti yhteydessä koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyyteen.

Ongelmaan etsitään vastausta seuraavien alaongelmien avulla:

- Mistä lähti idea koiraluokan perustamiseen?
- Mitä valmisteluja koiraluokan perustaminen vaatii?
- Miten koiraluokan opettajat kuvaavat työtään ja oppilaitaan koiraluokassa?
- Millaisia käsityksiä ja arvoja on koiraluokkien opettajilla?
- Mitkä koirien ominaisuudet ovat arvokkaita koiraluokan toimimisen kannalta? Mikä on koirissa kivaa?
- Miten oppilaat viihtyvät koiraluokassa?
- Miten oppilas kokee koulukoiran läsnäolon?
- Millainen ilmapiiri koiraluokassa vallitsee?
- Miten oppilaiden vanhemmat suhtautuvat koiraluokkaan?

7 TUTKIMUKSEN PERUSTEITA

Tämä luku esittelee ensin tutkijan taustasitoumuksia. Tämän jälkeen tarkastelen kvalitatiivista tutkimusta yleensä ja tapaustutkimusta sen osana.

7.1 Tutkijan taustasitoumukset

Omien lähtökohtien ja kokemusten ymmärtäminen on tärkeää, jotta tutkija tietää, mistä näkökulmasta tutkimustuloksia tulkitsee. Tätä tutkimusta tulkitseen niiden kokemusten perusteella, joita olen saanut opettaja- ja pieneläinhoitajaopintojeni aikana. Myös kokemukset eri eläinten, etenkin koirien ja hevosten kanssa, vaikuttavat tulkintoihini. Olen opiskellut pieneläinhoitajaksi luokassa, jossa oli erilaisia eläimiä koko ajan läsnä. Toisinaan luokassa oli myös koiria. Kiinnostus eläimiä kohtaan on siis merkittävä tutkielmaa ohjaava voima.

7.1.1 Ihmiskäsitys

Tutkijan tulee osata tarkastella omaa ihmis- ja todellisuuskäsitystään, jotta tutkimuksen lähtökohtia voidaan ymmärtää (Syrjälä ym. 1994, 77). Näen ihmisen kokemustensa pohjalta maailmaa hahmottavana olentona, joten ihmiskäsitykseni pohjautuu fenomenologis-hermeneuttiseen näkemykseen ihmisestä.

7.1.2 Filosofinen taustasitoumus

Tieteenfilosofinen lähtökohtani nojaa Laineen (2001) tapaan tarkastella fenomenologis-hermeneuttista aineistoa. Tutkimuksessa haastateltava pukee kokemuksensa ilmaisuiksi, joille tutkija pyrkii löytämään mahdollisimman oikean tulkinnan. (Laine 2001, 29.) Epistemologinen eli tieto-opillinen tieteenfilosofia ohjaa tutkielman menetelmiervalintaa, sillä oikea tulkinta edellyttää tarkoituksenmukaisia menetelmiä. Tässä tutkielmassa pyrin valitsemaan sellaisia tutkimusmenetelmiä, joiden avulla pystytään mahdollisimman hyvin ymmärtämään vähän tutkittua ilmiötä eli koiraluokkaa. Ontologia esittää kysymyksiä todellisuuden luonteesta, joten tutkijana minun oli mietittävä käsityksiäni koiraluokkailmiöstä. Käsitykseni tulevat esille ainakin kysymysten asettelussa ja tutkimusmenetelmien valinnassa. Teleologia peräänkuuluttaa tutkimuksen tarkoitusta. Teleologinen taustasitoumus näkyy

pyrkimyksenä lisätä tietoa koiraluokista yleensä. Tavoitteena on myös antaa konkreettisia vinkkejä kouluviihtyvyyden kohentamiseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 123 - 124.)

Kasvatusfilosofiani perustuu Buberin (1962) kasvatusfilosofiaan, joka peräänkuuluttaa keskitien filosofiaa. Tarkoituksena on löytää järkevä ja eettisesti kestävä ydin niin vanhasta kuin uudestakin kasvatusajattelusta. Kasvatussuhteessa korostuu kaksisuuntainen emotionaalinen kokemus, joka on yhteydessä kaikkeen oppimiseen. Buber korostaa myös sitä, että kasvattajan tulee olla tietoinen kasvatettavan erityisistä tarpeista, jotta kasvattaminen olisi mahdollista. (Värri 1997, 87, 92 - 93.) Näen emotionaalisen kokemuksen erityisen merkittävänä tekijänä kouluviihtyvyydessä ja oppimisessa.

7.2 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote

Tässä luvussa tuon esille fenomenologis-hermeneuttisen näkökulman tutkimukseen. Se muistuttaa siitä, että jokainen tulkitsee maailmaa ja muita ihmisiä omalla tavallansa. Näkökulman tunteminen auttaa lukijaa ymmärtämään, että myös tutkimuksen tekijä havainnoi tutkiessaan niitä asioita, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. Hirsjärvi (1985) korostaa, että tutkittava maailma tulee olla tutkijalle jotenkin tuttu, jotta hän voisi ymmärtää tutkittavia. Päämääränä on tutkittavien ilmiöiden ymmärtäminen. (Hirsjärvi 1985, 69.) Tässä tutkimuksessa tutkijalla on paljon kokemusta koirista ja kaverikoiratoiminnasta, mikä voi helpottaa myös koiraluokkatoiminnan periaatteiden ymmärtämisessä.

7.2.1 Fenomenologia

Fenomenologia käyttää ilmiön tunnistamiseksi menetelmää, jonka tärkein päämäärä on välttää kaikenlaista ilmiön yksinkertaistamista. Etenkin tulee varoa laadullisten tutkimuskohteiden muuttamista määrällisiksi. (Varto 1992, 86.)

Fenomenologinen ajattelu korostaa ihmisen yhteisöllisyyttä. Jokainen ihminen saa vaikutuksia ympäristöstä, kulttuurista ja muista ihmisistä. Eri kulttuurit ja yhteisöt ohjaavat erilaisiin käyttäytymistapoihin. (Laine 2001, 28.) Lehtovaaran (1993) mukaan fenomenologisen tieteenfilosofian tavoitteena on huomioida ihmisen

ainutlaatuisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että sekä tutkija että tutkittava ovat ainutlaatuisia merkitysten luoja, joten jokaiselle tutkimuksen kysymykselle ja vastaukselle voidaan antaa erilaisia merkityksiä. (Lehtovaara 1993, 17, 29.) Tutkimuksessani fenomenologinen näkökulma huomioitiin haastatteluissa, joissa haastatelluilla oli mahdollisuus itse johdatella haastattelun kulkua. Tutkijana pyrin antamaan haastateltavalle mahdollisuuden myös omien merkitysten luomiseen ja merkitysten avaamiseen. Tällä tavalla tutkija voi ymmärtää haastatteluvastauksia tutkittavan näkökulmasta.

7.2.2 Hermeneutiikka

Hermeneuttinen kehä kuvaa tutkijan tapaa ymmärtää (Varto 1996, 69). Hermeneuttisen kehän avulla tutkija pyrkii tulkitsemaan aineistoaan monipuolisesti. Tarkoitus on ymmärtää myös tutkittavan elämismaailmaa ja tutkimustilanteita, jotta tuloksia ei tulkittaisi vain yhdestä näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tulkintavaiheessa ovat olleet mukana koiraluokkien opettajat. Laine (2001) korostaa sitä, että tulkintaa tulisi tehdä koko tutkimuksen ajan, mutta tutkimuksen alkuvaiheissa tehtyihin tulkintoihin ei tule jumiutua, vaan tarkoitus on luoda yhä uusia, perusteltuja tulkintoja, jotta hermeneuttisuus toteutuu. (Laine 2001, 34 - 35.)

7.3 Kvalitatiivinen tutkimus

Eskola & Suoranta (1998) pitävät kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana tutkijan omaa avointa subjektiviteettia sekä myöntämistä, että keskeisin tutkimuksen tutkimusväline on tutkija itse, jolloin luotettavuuden arviointi käsittää koko tutkimusprosessin. Tästä syystä kvalitatiiviset tutkimusraportit ovat yleensä huomattavasti henkilökohtaisempia ja sisältävät tutkijan omaa pohdintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 211 - 212.)

Tutkijan tieto on inhimillistä, subjektiivista ja arvosidonnaista, joten tiedontuottajaa ei voida sivuuttaa. Tieto on rajallista eli se on sidoksissa ihmisen sosiaaliseen elämään ja kulttuuriin. Laadullisen tutkimuksen menetelmin tuotetun tiedon tarkoituksena on inhimillisen ymmärryksen lisääminen eikä ainoan totuuden esittäminen. Ihmis- ja tietokäsitys liittyvät myös tutkijan rooliin. Tutkija on aktiivinen ja pyrkii tietoisesti

syvään vuorovaikutukseen tutkittavan kanssa. Tutkijan oma persoonallisuus, arvot ja historia suuntaavat tutkimuksen kulkua. Tutkijan on tiedostettava tämä tutkimuksen jokaisessa vaiheessa ja kasvettava roolissaan tutkimuksen edetessä. (Syrjäläinen 1994, 77 - 78.)

Yksinkertaisimmillaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on tekstin muodossa. Sitä voivat olla haastattelut, havainnoinnit ja muuta tarkoitusta varten tuotettu kirjallinen tai kuvallinen aineisto sekä äänimateriaali. Aineistona voidaan käyttää yleisönosastokirjoituksia, elokuvia ja suorajakelumainoksiakin. Aineisto on kirjoitettu tutkijasta riippumatta, mutta se on kuviteltu kirjoitetun kuitenkin jollekin lukijalle. Laadullisen tutkimuksen suunnitelma elää tutkimushankkeen mukana ja suunnitelma korostaa tutkimuksen eri vaiheiden kietoutumista yhteen. (Eskola & Suoranta 1998, 15 - 16.) Kvalitatiivisen aineisto on usein runsas ja elämänläheinen, mikä tekee analyysivaiheen mielenkiintoiseksi ja haastavaksi, mutta samalla työlääksi (Hirsjärvi & Hurme 1982, 108). Kvalitatiivisen aineiston käsittelyn alkuvaiheessa joutuukin sietämään epätietoisuutta siitä, mitä aineiston kanssa pitäisi tehdä (Eskola & Suoranta 1998, 163).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen jokaista vaihetta. Esimerkiksi haastattelututkimuksessa tulee kuvata tarkasti olosuhteita ja paikkoja, joissa haastattelut suoritettiin ja aineistot kerättiin. Samoin tutkimuksessa tulee ilmetä haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa sekä tutkijan oma itsearviointi. Jotta tutkimuksen luotettavuus lisääntyisi, on lukijalle kerrottava luokittelun syntymisen alkujuuret ja luokittelun perusteet. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 214 - 215.)

Empiiristä tutkimusta tehdäkseen tutkijan ei aina tarvitse kerätä itselleen uutta aineistoa. Laadullisesta tutkimuksesta kiinnostuneelle on käytettävissä ehtymätön määrä valmiita aineistoja. Näitä valmiita aineistoja voidaan käyttää ja analysoida monin keinoin. (Eskola & Suoranta 1998, 119 - 120.) Tässä tutkimuksessa sain kaksi valmista aineistoa, joista ensimmäinen käsitteli koiraluokan vanhempien kokemuksia koiraluokasta ja toinen televisiodokumentteja.

7.3.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimukselle on vaikea antaa yksiselitteistä määritelmää. Keskeistä kuitenkin on, että käsiteltävä aineisto muodostaa tavalla tai toisella kokonaisuuden. Tutkimuskohteena on yksi tapaus tai useampia ilmiöitä vertaileva tutkimus. Tapaustutkimuksen pyrkimyksenä on tuottaa kokonaisvaltaista ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. (Uusitalo 1991, 75, 77.) Pysin tuottamaan ymmärtämistä havainnoimalla koiraluokkia. Tarkkailin opettajien 1, 2 ja 3 luokkia. Yksi koiraluokka, jonka opettajana toimi opettaja 4, oli jo lopettanut toimintansa, joten luokan havainnointi ei ollut mahdollista.

Tapaustutkimukselle on tyypillistä joustavuus sekä monipuolisuus ja siinä käytetään useita eri tiedonhankintamenetelmiä (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 168). Tapaustutkimus voidaan jakaa eri tyypeihin, joiden perustana ovat lähinnä tutkimuksen kysymyksenasetteluun ja tutkijan rooliin liittyvät erot. Erilaisia tapaustutkimuksia ovat muun muassa etnografinen tutkimus, kvalitatiivinen evaluaatiotutkimus, toimintatutkimus ja elämäkertatutkimus. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 16 - 17.) Tutkimukseni on fenomenologinen tapaustutkimus, joka pyrkii ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen erilaisten kokemusten ja teorioiden kautta.

Tapaus-sanalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi ihmistä, ihmisjoukkoa, yhteisöä, laitosta tai jotain ilmiötä. Yleensä tapaus erottuu jotenkin muista, mutta se voi olla myös aivan tavallinen arkielämän tapahtuma. Tapaustutkimus voi pyrkiä olemaan mahdollisimman tyypillinen, jotta tulokset olisivat siirrettävissä toisiin samankaltaisiin tilanteisiin. Toisaalta tutkimus voi olla ainutkertainen, poikkeuksellinen tai opettava, jotta sen avulla voitaisiin oppia tuntemaan ilmiön yleisiä piirteitä. (Syrjälä 1994, 10 - 11, 23.) Tapaustutkimus on kokonaisvaltaista ja systemaattista kuvausta ilmiön laadusta. Se on elävää, konkreettista ja yksityiskohtaista lähikuvausta ja todellisuuden tulkintaa. Todellisuutta tutkitaan kokonaisuutena eri näkökulmista, yleensä rikkomatta sitä yksittäin mitattaviksi muuttujiksi. (Syrjälä & Numminen 1988, 6, 8 - 9, 78.)

Koulussa tapaustutkimus voidaan yhdistää luontevasti opetuksen kehittämiseen, jolloin tutkimuksen avulla voidaan selvittää myös toiminnan suunnittelemattomia seurauksia. Tapaustutkimuksen avulla voidaan lähestyä muutoin niin vaikeasti tutkittavia ilmiöitä, kuten koulun sosiaalisia suhteita tai koulussa vallitsevia myyttejä. Tutkittava tapaus on usein tyypillinen, kriittinen, ainutlaatuinen, poikkeuksellinen, opettava tai paljastava. Tapauksen valinta on usein luonnollinen, tutkija pääsee tai joutuu tilanteeseen, josta innostuu tekemään tutkimusta. Tämä tutkimus tutkii poikkeuksellista ja ainutlaatuista ilmiötä suomalaisessa koulujärjestelmässä.(Syrjälä & Numminen 1988, 7, 181.)

8 TUTKIMUSMENETELMÄT

8.1 Havainnointi

Uusitalon (1991) mukaan tieteellinen havainnointi on käyttäytymisen tarkkailua, ei ainoastaan sen näkemistä (Uusitalo 1991, 89.) Havainnointi on hyvä menetelmä sellaisten ongelmien tutkimisessa, joista tiedetään etukäteen hyvin vähän tai ei lainkaan (Grönfors 2001, 127; Uusitalo 1991, 89). Koiraluokkia on tutkittu niin vähän, että havainnointi oli välttämätöntä, jotta voisi ymmärtää koiraluokan peruseriaatteita. Havainnoinnin avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa tutkimuskohteesta. Etuna on myös, että havainnointi tapahtuu yleensä luonnollisessa tilanteessa ja näin saatu tieto on aitoa ja monipuolista.

Havainnointi on kuitenkin työläs menetelmä ja sen toteuttaminen vie aikaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 202 - 203.) Havainnointiin käytettävä aika voi kuitenkin vaihdella paljon. Tutkija voi vierailla kentällä pieniä hetkiä tai käyttää kenttätööhön vuosia. (Eskola & Suoranta 1998, 104.) Joissain tapauksissa tutkimusjärjestelyt saattavat myös häiritä tilannetta. Tutkijan läsnäolo luokassa voi muuttaa tutkittavien käyttäytymistä. Toisaalta haittaa voi vähentää niin, että vierailee luokassa useampia kertoja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 202.)

Grönforsin (2001) mukaan havainnointi voidaan jakaa eri lajeihin. Havainnoinnin asteet voivat vaihdella piilohavainnoinnista osallistuvaan havainnointiin. (Grönfors 2001, 129.) Tässä tutkimuksessa tarkkailin luokkaa ei-osallistuvan havainnoinnin kautta. En halunnut osallistua luokan toimintaan, jotta koirat ja oppilaat käyttäytyisivät mahdollisimman luonnollisesti tutkijan ollessa läsnä. (ks. Syrjäläinen 1994, 84 - 85.)

8.2 Teemahaastattelu

Haastatteluprosessi on dialoginen ja reflektiivinen, jolloin tutkijalta vaaditaan herkkyyttä. Haastateltavaa rohkaistaan reflektoimaan tutkimuksen kohteena olevan ilmiön eri ulottuvuuksia oman kokemuksensa ja käsityksensä mukaisesti

mahdollisimman aidosti. Haastattelu suoritetaan ennalta määrätyillä avoimilla kysymyksillä, jotka eivät välttämättä ole tarkkarajaisia, mutta ne rakentuvat asetettujen tutkimusongelmien pohdintojen tuloksena. Etukäteen laadittujen melko väljien kysymysten toivotaan auttavan haastateltavaa heijastamaan tutkittavaa ilmiötä tutkittavan omasta viitekehystä käsin ja siitä näkökulmasta, mikä on tärkeää ja merkityksellistä tutkittavalle. (Niikko 2003, 31 - 32.) Haastattelu on eräänlaista keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelemaansa. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

Tässä tutkimuksessa oli tarkoituksenmukaista kerätä tietoa haastattelun avulla, sillä myös tutkittavat opettajat halusivat mieluummin vastata kysymyksiin suullisesti kuin kirjallisesti. Teemahaastattelun etu on myös sen joustavuus, mikä auttaa tasapainon luomisessa haastattelijan ja haastateltavan välille. Haastattelijalla ei saa olla liian tarkkarajaista suunnitelmaa haastattelun etenemisestä. Oleellista on löytää tasapaino, jotta saa riittävän tietomäärän kuitenkin haastateltavaa liikaa johdattaen haluamaansa suuntaan. Haastattelija varmistaa lopuksi, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet on käyty läpi. Haastattelija on suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa, ja vapaamuotoiset, syvälliset keskustelutilanteet saattavat paljastaa asioita, joita tuskin voitaisiin saada selville muilla keinoin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, jossa haastattelujen aihepiirit, teema-alueet, ovat tiedossa. Menetelmästä puuttuu strukturoidulle haastattelulle ominainen kysymysten tarkka muoto ja järjestys (Hirsjärvi & Hurme 1982, 8, 35.)

8.3 Valmiit aineistot

Tutkijan ei suinkaan tarvitse kerätä itselleen uutta aineistoa empiiristä tutkimusta tehdäkseen vaan tutkija voi käyttää valmiita aineistoja. (Eskola & Suoranta 1998, 118 - 119.) Tässä tutkimuksessa on käytetty kahta valmista aineistoa. Opettaja 1 oli kerännyt oppilaiden vanhemmilta mielipiteitä koiraluokasta (ks. liite 3). Toinen valmis aineisto käsitteli tv-dokumentteja yhteen koiraluokkaan liittyen.

9 TUTKIMUKSEN VAIHEET

Tutkijan omia tunteita tulisi heijastella koko tutkimuksen ajan, sillä ne auttavat lukijaa ymmärtämään sitä, millaisissa tilanteissa tutkimusaineisto on kerätty ja mitä yllätyksiä tutkimuksen aikana esiintyi. (ks. Grönfors 1985, 182.) Tämä koiraluokkatutkimus eteni rauhallisessa tahdissa, mihin vaikutti se, että työskentelin nuorisotalolla opintojen ohessa. Toisaalta teoriapohjan rakentaminen vei myös paljon aikaa.

9.1 Aiheen valinta

Tutkimusaihe alkoi selkiintyä vuoden 2004 aikana kun tein proseminaarityötäni koiraluokasta. Luin alan kirjallisuutta ja etsin näkökulmia aiheen tarkasteluun. Keräsin ideoita aivoriihimenetelmällä. Päätin jatkaa saman aiheen tutkimista, sillä halusin tarkastella koiraluokkia myös laadullisin menetelmin.

9.2 Ennen kentälle menoa

Keskustelin tutkimusaiheestani yhden koiraluokan opettajan kanssa. Tätä kautta sain tietoa aikaisemmista koiraluokkaa koskevista tutkimuksista, haastatteluista ja kyselyistä. Aikaisemmista tutkimuksista sain tukea ihmisten ja eläinten välisten suhteiden ymmärtämiseksi. En kuitenkaan antanut aikaisempien tutkimusten ohjata liikaa ajatuksiani vaan pyrin lähtemään kentälle avoimin mielin.

Hankin tutkimustani varten luvat rehtorilta, opettajilta ja oppilailta. Esitetasin opettajan teemahaastattelurungon luokanopettajaksi opiskelevalla kaverillani. Arvioin haastattelurunkoa myös yhdessä koiraluokan opettajien kanssa. Sain kaikilta rehellistä palautetta teemahaastattelurungostani ja vinkkejä käsitteiden avaamiseen haastattelutilanteessa.

9.3 Aineiston keruu

Analysoitava aineisto koostuu neljän opettajan ja 12 oppilaan haastattelusta. Opettajia haastattelin tarkemmin kuin oppilaita. Olen perehtynyt myös vanhempien mielipiteisiin yhden koiraluokan osalta. Aineiston hankintaan ryhdyin sen jälkeen, kun olin pohtinut aiheeseen sopivia tutkimusmenetelmiä. Aineisto kerättiin kevään 2005 ja lukuvuoden 2005 - 2006 aikana. Haastattelut ja havainnointit kerättiin arkipäivinä, pääsääntöisesti kello 9 ja 15 välisenä aikana.

9.3.1 Havainnointi

Havainnointini ei ollut järjestelmällistä vaan pyrin menemään tilanteen mukaan. Tutkimustilanne ohjasi kaikissa tilanteissa havainnointiani. Havainnointitilanteissa tutkijan mieliala ja aktivaatiotaso vaikuttavat havainnoinnin tulokseen. (Eskola & Suoranta 1998, 103.) Keräsin havaintoni havaintopäiväkirjaan jokaisen havainnointikerran aikana ja sen jälkeen. Kirjoitin havaintoja tilanteiden mukaan, pääosan ajasta keskityin tarkkailuun. Kokosin kaikki havainnot samaan kirjaan, jotta voisin jatkuvasti vertailla tekemiäni merkintöjä ja tulkintoja. Jokaisen havainnointikerran alussa arvioin myös vireystasoani ja kirjasi sen ylös.

Tarkkailin koiraluokkia sekä ennen haastattelutilanteita että niiden jälkeen. Havainnoinnin ja haastattelujen tekeminen samana päivänä auttoi ymmärtämään luokassa vallitsevaa ilmapiiriä ja sen mahdollista vaikutusta haastattelutilanteeseen. Kirjoitin havaintopäiväkirjaan vaikutelmia luokan yleisestä ilmapiiristä, oppilaiden ja koiran välisestä vuorovaikutuksesta, koirien silittelystä, toisten auttamisesta, työrauhasta, oppilaiden ja opettajan välisestä kommunikoinnista ja toisten huomioimisesta. Tarkkailin myös sekä opettajien että oppilaiden kasvoniilmeitä, jotta voisin tunnistaa niistä erilaisia tunteita. Välillä keskityin lyhyeksi hetkeksi havainnointipäiväkirjan kirjoittamiseen ja pyyhin kaikki muut ajatukset mielestäni pois. Kirjoittamisen jälkeen tarkkailin luokkaa ja testasin havaintopäiväkirjaan merkittyjä havaintoja yhä uudelleen.

Keväällä 2005 havainnoin opettajan 1 koiraluokkaa yhteensä kolme kertaa. Lukuvuoden 2005 - 2006 aikana vierailin luokassa 1 - 2 kuukauden välein eri vuodenaikoina ja eri viikonpäivinä. Havainnointikertoja oli kaiken kaikkiaan kymmenen. Havainnot tapahtuivat opettajan omassa luokassa, esimerkiksi muissa tiloissa pidettäviä liikuntatunteja en tarkkaillut. Havainnoin luokkaa myös silloin, kun koira ei ollut paikalla. Pääosa havainnoistani perustuu tähän koiraluokkaan, sillä tämän koiraluokan havainnointi oli Hämeenlinnasta käsin mahdollista.

Opettajan 2 luokkaa havainnoin yhteensä neljä kertaa. Opettajan 3 luokkaa observoin kaksi kertaa, sillä päätin ottaa kyseisen koiraluokan tutkittavaksi vasta keväällä 2006. Havainnoinneissa keskityin koiraluokkien yleisen ilmapiirin tarkasteluun, en yksittäisiin oppilaisiin. Opettajan 4 koiraluokkaa en voinut luonnollisesti havainnoida, sillä koiraluokka oli jo lopettanut toimintansa.

9.3.2 Opettajien henkilökuvat

Olen koonnut taustatiedot haastatelluista opettajista ja oppilaista. Haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi käytän nimen sijasta lyhenteitä: opettaja 1, oppilas 1 jne. Numero kuvaa sitä, missä järjestyksessä olen tutkittavat haastatellut.

Taulukko 2. Haastatellut opettajat

| Tulososuudessa käytetty nimi | Sukupuoli | Työskennellyt opettajana | Työskennellyt koiraluokan opettajana |
|-------------------------------------|------------------|---------------------------------|---|
| Opettaja 1 | nainen | 25 vuotta | kolme vuotta, 2003 - |
| Opettaja 2 | nainen | 30 vuotta | yhden vuoden, 2005 - 2006 |
| Opettaja 3 | nainen | 15 vuotta | viisi vuotta, 2001 - |
| Opettaja 4 | nainen | noin 12 vuotta | neljä vuotta, 2001 - 2005 |

Opettaja 1 on työskennellyt luokanopettajana 25 vuotta. Hän on erikoistunut matematiikkaan ja englannin kieleen. Hän opettaa mielellään matematiikkaa ja liikuntaa. Opettajalla on ollut erilaisia koiria jo usean vuoden ajan. Opettaja haluaisi opettaa koiraluokkaa, jossa opiskelee myös erityisopetuksesta integroituja oppilaita.

Koulu, jossa hän työskentelee, painottaa erityisesti äidinkieltä ja kirjallisuutta, liikuntaa sekä hyvää käytöstä. Koulussa on oppilaita noin 300. Yleisopetusluokkien lisäksi koulussa on kaksi erityisluokkaa ja kaksi maahanmuuttajien luokkaa.

Opettaja 2 on työskennellyt luokanopettajana vuodesta 1976 alkaen. Hän on erikoistunut äidinkieleen, uskontoon ja alkuopetukseen. Kaikkein mieluiten hän opettaa äidinkieltä. Opettaja haluaisi jatkaa koiraluokkatoimintaa myös tulevaisuudessa. Koulu, jossa hän työskentelee, painottaa vastuuntuntoisuutta omasta työstä, toisen huomioonottamista, yhteistyökykyä ja hyvää käytöstä. Koulussa on oppilaita noin 300.

Opettaja 3 on työskennellyt opettajana 15 vuotta. Hän on erikoistunut äidinkieleen. Jatkokoulutuksen kautta hän on valmistunut myös erityisopettajaksi. Hän opettaa mielellään äidinkieltä, biologiaa, maantietoa ja matematiikkaa. Hän on aina omistanut koiria. Koulu, jossa opettaja työskentelee, on yhtenäinen peruskoulu, jossa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaiden hyvinvointiin. Koulussa on luokat 1.- 9. ja se toimii lukion kanssa samassa yhteisössä. Yhteistyötä tehdään myös naapurikoulujen ja päiväkodin kanssa.

Opettaja 4 on työskennellyt opettajana yhtäjaksoisesti noin 12 vuotta. Sitä ennen hän on työskennellyt muutamia vuosia epäsäännöllisemmin. Sivuaineina hänellä on ympäristökasvatus sekä ympäristö- ja luonnontieteitä eli fysiikkaa, kemiaa, biologiaa, maantiedettä. Opettaja toteuttaa kokonaisopetusta, jossa eri aiheita opiskellaan jaksoissa ja yhdistellään sujuvasti eri oppiaineiden sisältöjä kunkin jakson kokonaisuudeksi. Hän pitää kaikkien oppiaineiden opettamisesta, sillä ne linkittyvät luonnollisesti eri jaksoihin. Koulu, jossa hän työskentelee, pyrkii avoimen, myönteisen ja kiireettömän ilmapiirin luomiseen. Kuuntelu, keskustelu ja kannustaminen sekä koko työyhteisön hyvinvointi tukevat oppimisen iloa, inhimillisyyttä ja erilaisuuden hyväksymistä. Koulussa on toiminnallisia tiloja sekä tiloja eri terapiamuodoille. Oppilaita on noin 360. Yleisopetuksen luokkia on 14 ja erityisluokkia 8.

9.3.3 Opettajien haastattelut

Määrittelin osan haastattelukysymyksistä melko tarkasti, jotta muistaisin kysyä kaikilta koiraluokan opettajilta samat kysymykset samassa muodossa. Kaiken kaikkiaan haastattelut etenivät kuitenkin teemojen avulla. Nauhoitin kaikki haastattelut ja litteroin ne sanatarkasti heti haastattelujen jälkeisinä päivinä.

Ensimmäinen tutkimushaastatteluni, opettaja 1:n haastattelu (15.5.2005) eteni melko tarkassa järjestyksessä. Tämä haastattelu oli hieman ohjatumpi haastattelu kuin myöhemmät koiraluokkien opettajien haastattelut, sillä se oli ensimmäinen tutkimushaastatteluni. Haastattelu tapahtui rauhallisessa huoneessa koulupäivän jälkeen. Haastatteluun kului aikaa noin yksi tunti. Tunsin opettajan ja tiesin jo melko paljon hänen koiraluokastaan, sillä tutkin hänen luokkaansa myös proseminaarityössäni. Haastattelun aikana pyrin syventämään ymmärrystäni tutkimusaiheestani. Keskustelut ja haastattelut tämän opettajan kanssa lähentelevät pitkittäistutkimusta, sillä otin häneen ensimmäisen kerran yhteyttä syksyllä 2003 ja keräsin kokemuksia keskustelujen ja sähköpostin kautta aina syksyyn 2006 asti.

Opettaja 2:n haastattelu (19.1.2006) alkoi ilman varsinaista kysymystä, kun haastateltava opettaja alkoi itse kertoa kokemuksistaan koiraluokassa. Haastattelu eteni vapaassa järjestyksessä, sillä pyrin välttämään ensimmäisen haastattelun liiallista järjestystä. Lopussa tarkistin, että kaikki teemat oli käyty läpi.

Opettaja 3:n haastattelu (13.3.2006) alkoi myös ilman varsinaista kysymystä, joten laitoin nauhurin päälle keskustelun alussa. Tämä keskustelunomainen haastattelutilanne oli rento, mutta toisaalta se vaati minulta tutkijana tarkkaavaisuutta, jotta saisin perusteltuja vastauksia kaikkiin teemoihini.

Opettajaa 4 haastattelin sähköpostitse toukokuun 2006 aikana. Lähetin haastattelurungon opettajalle ja myöhemmin pyysin häneltä muutamia tarkennuksia.

Ensimmäisten haastattelujen aikana törmäsin muutamiin aloittelevan haastattelijan virheisiin, joita ovat Hirsjärven ja Hurmeen (2001) mukaan muun muassa se, että haastattelijä selailee papereita ja lukee papereista suoraan kysymyksiä tai teemoja,

vaikka seuraavan kysymyksen valinta riippuu yleensä edellisestä vastauksesta. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 125.) Oppilaiden haastattelut sujuivat luontevasti, sillä haastattelukokemuksen karttuessa en keskittynyt niin paljon papereihin.

Kaikissa haastatteluissa olisin voinut pyytää opettajia ja oppilaita perustelevaan mielipiteitään vieläkin tarkemmin. Siirryin välillä liian nopeasti seuraavaan kysymykseen. Opettajia olisi voinut pyytää tarkastelemaan teemoja useammasta eri näkökulmasta. Haastattelukysymyksiä olisi voinut myös olla vähemmän, jotta yhtä teemaa olisi voinut tarkastella kauemmin.

9.3.4 Oppilaiden henkilökuvat

Taulukko 3. Haastatellut oppilaat

| Tulososuudessa käytetty nimi | sukupuoli |
|-------------------------------------|------------------|
| oppilas 1 | poika |
| oppilas 2 | tyttö |
| oppilas 3 | tyttö |
| oppilas 4 | poika |
| oppilas 5 | poika |
| oppilas 6 | poika |
| oppilas 7 | poika |
| oppilas 8 | poika |
| oppilas 9 | poika |
| oppilas 10 | tyttö |
| oppilas 11 | poika |
| oppilas 12 | poika |

Haastattelin yhdeksää poikaa ja kolmea tyttöä. Neljä oppilasta kuului viidennelle luokalle, kaksi toiselle luokalle ja kuusi peruskoulun yläluokille. Oppilaiden valinta tapahtui tarkoituksenmukaisesti. Pyrin valitsemaan sellaisia henkilöitä, jotka eivät muistuttaisi toisiaan. Yhden koiraluokan kohdalla (opettaja 3) haastattelin kaikkia

koulussa olleita koiraluokan oppilaita, mikä selittää sen, että poikien mielipiteitä on tässä tutkielmassa enemmän kuin tyttöjen. Opettajan 4 oppilaita en haastatellut. Oppilaita en tarkoituksella kuvaa tämän tarkemmin, sillä koiraluokkia on Suomessa vain muutama ja tavoitteena on ehdoton anonymiteetti.

9.3.5 Oppilaiden haastattelut

Oppilaiden (1 - 4) haastattelut suoritin 19.9.2005 koulupäivän aikana. Haastattelut tapahtuivat rauhallisessa huoneessa, jossa koulukoirat eivät olleet läsnä. Oppilaat olivat melko tottuneita haastattelutilanteisiin, tutkijoihin ja toimittajiin, joten haastattelut sujuivat hyvin. Laitoin nauhurin huomaamattomasti päälle ja pyrin tekemään haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon. Olisin voinut pyytää oppilaita perustelemaan paremmin mielipiteensä. Aloittelevan tutkijan tavoin en aina pitänyt huolta siitä, että haastateltava perustelisi näkemyksiään tarpeeksi. Olisin voinut vielä enemmän tarkentaa oppilaille sitä, että he vastaisivat juuri niin kuin ajattelevat. Oppilaat tunsivat minut, sillä olin tutkinut samaa luokkaa proseminaarityössäni keväällä 2004. Haastattelutilanteissa oppilaat suhtautuivat minuun yhtä luonnollisesti kuin observointitilanteissakin. Proseminaaritutkielmani kyselylomakkeen olen liittänyt myös tähän tutkielmaan (ks. liite 5).

Jotta saisin lisää luotettavuutta tutkielmaani, päätin vielä kerätä tietoa erityisluokan oppilailta. Olin tarkkaillut tätä luokkaa yhden kerran ennen kuin haastattelin heitä. Näitä oppilaita (7 - 12) haastattelin toukokuussa 2006 koulukoirien ollessa läsnä.

Tammikuussa 2006 haastattelin vielä oppilaita 5 ja 6, jotka ovat yleisopetuksen luokasta. Haastattelut tapahtuivat omassa luokassa koulukoiran ollessa läsnä.

Kerroin oppilaille tekeväni tutkimusta koiraluokista. En painottanut kouluviihtyvyyden näkökulmaa. Arkoja oppilaita rohkaisin kertomaan kokemuksistaan. Pyysin oppilaita miettimään myös ikäviä kokemuksia koiraluokassa, mutta niitä en heiltä juurikaan saanut. Tutkijana kunnioitin oppilaiden vastauksia ja koin, että he vastasivat kysymyksiini totuudenmukaisesti. Kiinnostavaa oli se, että oppilaat esittivät myös minulle kysymyksiä.

Opin tätä tutkimusta tehdessäni sen, että haastattelujen lisäksi olisi ollut tärkeää myös suosia kirjallisia vastauksia, sillä etenkin arat oppilaat voivat ilmaista itseään luonnollisemmin kirjoittamalla kuin puhumalla. Oppilaiden mielipiteitä tulisi tutkia myös pidemmällä aikavälillä, esimerkiksi päiväkirjan kirjoittaminen koiraluokkatoiminnasta voisi olla hyvä keino kerätä luotettavaa aineistoa.

9.3.6 Valmiit aineistot

Tässä tutkielmassa olen käyttänyt kahta valmista aineistoa. Ensimmäinen valmis aineisto, vanhempien teesit, käsittelevät vanhempien mielipiteitä koiraluokasta, jonka opettajana toimii opettaja 1 (ks. liite 3). Toinen valmis aineisto sisältää kaksi televisiodokumenttia: koirat koululuokan rauhoittajina 2005 ja eläinystävät 2005. Dokumentit liittyvät yhteen koiraluokkaan. Pyrin katsomaan dokumentteja uusin silmin ilman minkäänlaisia ennakkokäsityksiä. Kirjoitin tärkeimpiä kommentteja ylös havainnointipäiväkirjaan, jotta voisin vertailla omia havaintojani televisiodokumenttien kautta välittyviin havaintoihin.

9.3.7 Asiantuntijan haastattelu

Allergialääkärinä haastattelin sähköpostin kautta toukokuussa 2006. Halusin saada puolueettoman näkemyksen koiraluokkatoiminnasta. Kirjoitin lääkärille lyhyen mutta kattavan kuvauksen koiraluokkatoiminnasta. Vastaus jäi kuitenkin melko lyhyeksi, sillä koiraluokka-aihe on vielä lähes tuntematon alue myös lääkärien keskuudessa. Vastauksia voi olla vaikeaa saada myös siksi, että vähän tutkittua aihetta ei aina haluta kommentoida julkisesti.

9.3.8 Keskustelut

Keskustelin kaikkien haastateltavien kanssa tutkimuspäivien aikana, jotta voisin arvioida haastattelu- ja havainnointitilanteiden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Keskustelut tapahtuivat välituntien aikana ja oppituntien alussa tai lopussa.

9.3.9 Koulukoiran läsnäolo eri luokissa

Aineiston keruuta ohjasi myös koulukoiran läsnäolo luokassa. Jos opettaja sai tuoda

koulukoiran luokkaansa monta kertaa viikossa, oli havainnointipäivien järjestäminen helpompaa verrattuna niihin luokkiin, joissa koira sai olla harvemmin. Tutkin neljää eri koiraluokkaa, joista havainnoin kuitenkin vain kolmea luokkaa. Seuraavaksi esittelen koulukoiran läsnäolon neljässä eri luokassa. Koulukoira tai -koirat saivat olla läsnä luokassa sopimusten mukaan:

- neljä kertaa viikossa
- kaksi kertaa kuukaudessa
- viisi kertaa viikossa
- kaksi kertaa viikossa (tätä koiraluokkaa en ole tarkkaillut)

9.4 Aineiston analysointi

Olen käyttänyt tutkielmassani aineistolähtöistä analyysia, jossa voidaan lähteä liikkeelle ilman hypoteeseja. (Eskola & Suoranta 1998, 19.) Koodasin haastateltavat henkilöt numeroin. Keräsin jokaisen teeman alle vastauksia, jotka sopivat teeman aihepiiriin. Tulostin haastatteluvastaukset ja merkkasin samaan aihepiiriin kuuluvat vastaukset samalla värillä. (Eskola 2001, 143 - 144.) Teemojen muodostamisessa käytin apuna tutkimusongelmia ja haastatteluvastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 148 - 149.) Teemat auttoivat aineiston hahmottamisessa, vaikka tarkkoja rajoja teemojen välille ei voi vetää, sillä kaikki teemat ovat yhteydessä toisiinsa.

Teemoittelun ohella olen käyttänyt Laineen (2001) tapaa analysoida fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta. Aluksi luin aineiston läpi useaan kertaan, jotta saisin siitä yleiskuvan. Tarkastelin vastauksia tutkimusaiheeni näkökulmasta, mutta en kuitenkaan unohtanut muita vastauksia, jotka voivat auttaa yksittäisten vastausten ja koko tutkimusaiheen ymmärtämisessä. Laine korostaa sitä, että aineiston kanssa pitää keskustella, sillä varsinainen tieto syntyy dialogissa tutkijan ja aineiston välillä, haastatteluvastaukset eivät ole valmista tietoa. Keskusteluvaiheessa pitää muistaa, että tutkija ei tulkitse vain aineistoa vaan myös aineiston keräysvaiheessa tapahtuneita asioita. Näihin ensimmäisiin tulkintoihin aineistoa kerätessä pitää suhtautua kriittisesti. Luin vastaukset useaan kertaan, jotta en takertuisi ensimmäisiin tulkintoihin. Tutkielmaa tehdessäni huomasin, että kouluviihdyvyys on niin abstrakti ja laaja käsite, että sitä pitää lähestyä myös eri teorioiden kautta. Synteesivaiheessa pyrin muodostamaan näiden teorioiden pohjalta kokonaisuuden, joka auttaa ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä paremmin. Ilmiön täydelliseen ymmärtämiseen ei ole edes pyritty. (Laine 2001, 34 - 41.)

Fenomenologinen menetelmä, joka huomioi hermeneuttisen kehän, pyrkii näkemään tutkittavan ilmiön mahdollisimman pelkistettynä ilman etukäteisoletuksia ilmiön luonteesta. Tarkoitus on edetä yksittäisen ilmiön havainnoinnista tilanteeseen, jossa on mahdollista nähdä ilmiöön liittyviä syvempiä merkityksiä. Yksityistapauksen kautta

voidaan päästä kohti yleistystä. Hermeneuttisen tutkimusotteen analyysi ja tulkinta etenevät käsi kädessä. (Eskola & Suoranta 1998, 147, 151)

Teemoittelussa aineistosta voidaan nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja ja täten voidaan vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa. (Eskola & Suoranta 1998, 175 - 176.) Hirsjärvi ja Hurme (2001) toteavat, että tutkimusväline tai -menetelmä voi toimia luokittelun pohjana siten, että esimerkiksi kyselylomakkeen osat tai teemahaastattelun teemat ovat jo karkeita alustavia luokkia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 149.) Aineistoa ryhmittelin aluksi haastattelukysymysten pohjalta.

Tapaustutkimukseni teemat nousivat haastattelukysymysten ja analyysin pohjalta ja ne ovat seuraavat:

Teema 1: Koiraluokan perustaminen

Teema 2: Arvoja ja käsityksiä koiraluokkatoiminnan taustalla

Teema 3: Koirien hyödyt

Teema 4: Kouluviihtyvyys

Teema 5: Affektiivinen kouluviihtyvyys

Teemojen kautta haen vastauksia ja merkityksiä tutkimusongelmaani: mitkä tekijät ovat ensisijaisesti yhteydessä koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyyteen.

Aineiston analysointi tapahtui useaan kertaan monista eri näkökulmista. Puhuin tutkimusaiheestani myös eri aloilla työskentelevien ihmisten kanssa, jotka antoivat omia näkökulmiaan tutkimusaiheeseeni. Keskustelu koiraluokassa työskennelleen koulunkäyntiavustajan kanssa vahvisti omia tulkintojani koiraluokan opettajien (opettajien 1 ja 2) haastatteluista.

Aineiston kylläntyminen eli saturaatio toteutuu silloin kun tutkittavat tapaukset alkavat muistuttaa toisiaan. Aineistoa on silloin riittävästi. (Eskola & Suoranta 1998, 62 - 64.) Tässä tutkielmassa aineiston kylläntymistä on vaikea arvioida. Haastattelin kaikkia koiraluokkien opettajia, jotka Suomesta löysin. Havainnot ja

haastatteluvastaukset muistuttivat toisiaan, joten aineiston kylläntymistä tapahtui tällä tasolla. Toisaalta eri tutkimusongelmat ja eri tutkijat luovat ilmiöistä aina erilaisia aineistoja ja tulkintoja, joten kylläntymistä on vaikea arvioida. Aineistoa keräsin riittävästi, jopa liikaakin. Vastausten litterointiin ja järjestelemiseen kului paljon aikaa. Työ oli kuitenkin mielenkiintoista.

9.5 Raportointi

Laadullisen tutkimuksen raportointiin ei ole olemassa vakiintunutta raportointitapaa (Eskola & Suoranta 1998, 245). Grönforsin (1982) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkijan ei tule piiloutua passiivien taakse. Sen sijaan parempi on käyttää minä-muotoa. (Grönfors 1982, 183.) Raportoin tulokset empirian ja teorian vuoropuheluna. Olen tarkoituksella tuonut esille paljon suoria lainauksia, jotta lukijalla on mahdollisuus tulkita aineistoa omasta näkökulmastaan. Hirsjärvi ym. (2005, 28) ovat myös sitä mieltä, että on tärkeää tuoda esiin tutkittavien oma ääni. Sillä pyritään rehellisyyteen ja avoimuuteen.

Tutkimukseni raportointi alkoi kesällä 2005. Raportoinnissa oli taukoja opiskelujen ja töiden takia. Toisaalta nämä tauot auttoivat uusien ideoiden ja tulkintojen kypsyttelmissä.

Haastateltujen henkilöllisyyden täydellinen salaaminen oli työn takana, sillä Suomessa on vain muutama koiraluokka. Luokkien oppilaat muistavat myös keitä on haastateltu. Opettajia olen kuvannut tarkemmin kuin oppilaita, sillä muutama opettaja on ollut esillä julkisuudessa koiraluokan tiimoilta.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TULKINTA

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkintoja tehdessään tutkijan tulisi pyrkiä tulkinnassa toiselle asteelle. Tulkinnan ensimmäisellä asteella tarkoitetaan tutkittavien omia tulkintoja ilmiöstä, tulkinnan toisella asteella tutkija jatkaa tulkitsemista siitä, mihin tutkittava hänet jättää, unohtamatta teoreettista ajattelua. Analyysin tehtävä on tiivistää aineisto; tiivistää, järjestää ja jäsentää se sellaisella tavalla, että mitään olennaista ei jää pois vaan sen informaatioarvo kasvaa. Tyypillisiä tapoja toimia tämän tavoitteen hyväksi on kaksi: aineiston tematisointi ja tyypittely. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka näkyy niiden lomittumisena toisiinsa. Hermeneuttinen tutkimusote korostaa myös analyysin ja tulkinnan etenemistä käsi kädessä. (Eskola & Suoranta 1998, 147 - 153, 175 - 186.) Esitän tutkielman tulokset teemoittain, jotta aineistoa voisi hahmottaa paremmin. Kursivoidut lainaukset ovat sanatarkkoja, jotta jokainen lukija voi tehdä haastatteluista omia tulkintojaan. Olen kuitenkin jättänyt pois merkityksettömiä pikku sanoja. En ole tarkoituksella tuonut ilmi, kenen opettajan luokalle haastatellut oppilaat kuuluvat. Tämä on minun ja tutkittavien yhteinen sopimus, joka lisää tutkielman eettisyyttä.

Aineisto on toiminut teoreettisen ajattelun lähtökohtana tulkinnoilleni. Ajatteluani ovat ohjanneet myös aikaisemmat tutkimukset. Teoreettisen viitekehyksen ja aikaisempien tutkimusten avulla pyrin näkemään ilmiöön liittyviä syvempiä merkityksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 146 - 147.)

Kopakkalan (2005) mukaan tulkitsemme aina toisia kokemustemme ja odotustemme kautta. Silti tämä tulkintaosuus jää meiltä huomaamatta. Jotta voisimme ymmärtää ilmiöitä, yksinkertaistamme niitä huomaamatta. (Kopakkala 2005, 22 - 23.) Tätä tutkielmaa lukevan on muistettava, että taulukoissa ja kuvioissa joudutaan asioita yksinkertaistamaan ja tiivistämään. Näin ollen tutkijan omat käsitykset ja tulkinnat tulevat selkeästi esille. Toisaalta koiraluokkien opettajat ovat saaneet lukea tutkimukseni ennen julkistamista, joten heillä on ollut mahdollisuus tarkastella tulkintojani ja johtopäätöksiäni.

Teema 1: KOIRALUOKAN PERUSTAMINEN

Esimerkki saa maailmassa enemmän aikaan kuin mitkään opetukset.

Henry Miller

Tässä kappaleessa käsittelen niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat koiraluokkien perustamiseen. Ensin opettajat kertovat koiraluokan perustamiseen johtaneista asioista ja sen jälkeen niistä asioista, jotka tulee huomioida perustamisvaiheessa.

1.1 Koiraluokan perustamiseen johtaneita syitä ja perustamisvaiheessa huomioon otettavia asioita

1.1.1 Opettajien näkemyksiä

Tämän luokanopettajan koirakokeilu sai alkunsa oppilaiden häiriökäyttäytymisestä, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi. Tilannetta ei saatu rauhoittumaan, joten opettaja päätti kokeilla tilanteen ratkaisuun pehmeää keinoa, koiria:

Se lähti liikkeelle siitä, että sen aikaisilla luokilla oli häiritsevää käytöstä. Silloin mietimme, että millä keinoin käytökseen voisi vaikuttaa. Mä olin jo hieman yrittänyt jossain välituntitilanteissa normaaleja keinoja ja juttelua. Tämä oli se, mitä mä ajattelin kokeilla pehmentävänä juttuna. (Opettaja 1)

Koiraluokan opettajan tavoitteena oli oppilaiden itsehallinta- ja sosiaalisten taitojen kehittäminen koirien avulla. Tarkoituksena oli palauttaa työrauha. Koiraluokan opettaja oli myös lukenut tutkimuksia, joiden mukaan koiralla oli rauhoittava vaikutus ihmisiin. Nämä tutkimustulokset olivat yksi syy koirakokeilun aloittamiseen. Kaikkosen (1999) mukaan häiriökäyttäytymisen syynä voi olla myös viihtymättömyys, joka johtaa puolustuskeinojen käyttöön. Myös Lahdes (1997, 150) korostaa, että käyttäytymisongelmat johtuvat osittain koulun sosiaalisesta järjestelmästä, eivät pelkästään oppilaista.

Edellisen vastauksen perusteella opettajan tavoitteena on kiinnittää huomio oppilaiden vahvuuksiin, ei puutteisiin. Käpylän (1995, 38) mukaan opettajalta vaaditaan harkintaa ja ammattitaitoa tällaisten ongelmien ratkaisemisessa. Ratkaisuihin ei ole valmiita ratkaisuja vaan tieto pitää konstruoida itse ja pohtia häiritsevään käytökseen

vaikuttavia tekijöitä. Niemi (2006, 88) tuo esiin sen, että opettajan varhainen puuttuminen eettisiin ongelmiin on tärkeää.

Toisaalta opettajien omat kouluaikaiset kokemukset ovat voineet vaikuttaa koiraluokan perustamiseen, joita ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan tarkastella. Opettajan toimintaan vaikuttaa myös opettajan saama koulutus.

Tämä koiraluokka sai myös alkunsa oppilaiden uudenaikaisesta järjestelystä koulun sisällä. Opettaja oli hankkinut koiran, joka motivoi koirakokeiluun:

Mistä lähti idea koiraluokan perustamiseen? (Haastattelija)

Oman koiran hankinnasta ja oppilaiden yhdistelystä. Koulussa yhdisteltiin luokkia ja luokkaamme tuli seitsemän uutta oppilasta. (Opettaja 4)

Alla olevassa vastauksessa korostuu moniammatillisen työryhmän merkitys. Perustamisvaiheessa yhteistyötä täytyy luonnollisesti tehdä rehtorin kanssa, jotta luvat saadaan kuntoon. Yhteistyötä kannattanee tehdä myös koulutusjohtajan, koululääkärin, kunnan terveystarkastajan ja allergialääkärin kanssa. Eri asiantuntijoiden avustuksella koiraluokan perusta voidaan luoda vankaksi. Koululääkäri vieraili koiraluokassa arvioimassa tilannetta, ja totesi, että koiraluokka ei aiheuta allergiariskiä koulun muille oppilaille. Koiraluokan opettaja kuvaa valmisteluvaihetta seuraavassa kommentissaan:

Ensimmäiseksi mä kysyin rehtorilta, että mitä mieltä hän oli, ja sieltä tuli vihreää valoa. Rehtori kysyi terveystarkastajilta, ja siellä ei nähty estettä. Sitten kysyin vielä koulutusjohtajalta. Tämä oli siinä vaiheessa sellaisella ehkä-asteella. Mutta sitten kun tästä alkoi tulla näytteitä, että tämä alkaa onnistua ja tästä tulee pysyvämpi, niin siinä vaiheessa sitten selvitettiin koulun ilmasto- eli se, että luokasta ei mene mihinkään muihin tiloihin koirien hilsepölyä ja kysyttiin asiaa myös koululääkäriltä. Koululääkäri kävi paikan päällä kattomassa ja toteamassa tilanteen ja antoi lausunnon, että koirakokeilu ei lisää allergiariskiä eikä mitään muutakaan terveystarve-riskiä. Sitten vielä saatiin paikalliselta allergialääkäriltä samanlainen lausunto. No tietysti tässä tulee testattua jo moni asia. Joku muu, joka aloittaa, ei tarvitse ihan kaikkea näitä tehdä. (Opettaja 1)

Edellisen vastauksen perusteella koiraluokan perustaminen vaatii paljon työtä, sillä koiraluokkien perustamista varten ei ole virallista ohjeistusta. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän avulla koiraluokan toiminta lähti liikkeelle luvanvaraisesti.

Toisaalta koiraluokan perustamisidea voi syntyä jo työhaastattelussa, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi. Tämän koulun rehtorille eläimen läsnäolo luokassa ei ollut uusi asia, sillä hän oli Yhdysvalloissa opiskellessaan nähnyt koululuokissa eläimiä. Näin opettaja kuvaa keskustelua rehtorin kanssa:

Kun me aloitettiin silloin koirani kanssa, niin se lähti liikkeelle niin, että rehtori soitti ja kysy mua töihin tänne ja hän haastatteli mua. Ja sitten hän lopuksi kysyi, että onko mulla jotain toiveita tai kysyttävää. ”Joo, on mulla yks sellainen haave, mutta voi olla, että se jää haaveeksi.” Mä olin kertonut keskustelun aikana, että mulla on aina ollut koira ja kissa, ja tykkään eläimistä. Sitten rehtori kysyi: ”Meinaatko, että se haave olisi semmoinen, että sä ottaisit koiran luokkaan?” Mä olin ihan monttu auki. Itse asiassa meidän rehtori on hyvä asiantuntija. Hän oli aikoinaan opiskellut jenkeissä ja törmännyt luokkiin, joissa oli koiria, marsuja ynnä muita. (Opettaja 3)

Edellisen vastauksen perusteella rehtorilla on merkittävä rooli koiraluokkatoiminnan aloittamisessa. Seuraavaksi lähdettiin etsimään koulusta sopivaa tilaa koiraluokkaa varten. Koulusta löytyi tila, joka on erillään muusta koulusta.

Alla oleva katkelma osoittaa, että koiraluokan perustaminen riippuu myös koulutilojen luomista mahdollisuuksista, kuten erillisistä sisäänkäynneistä. Koiraluokan perustamisvaiheessa tulee huomioida myös koulun muiden oppilaiden hyvinvointi, jotta eläinpöly ja allergeenit eivät pääse leviämään ilmastoinnin kautta muihin luokkiin.

Me lähdettiin sillä tavalla liikkeelle, että me lähdettiin katsomaan tilaa, mihin voisimme majoittua. Tässähän oli kuraattorin huone aikaisemmin. Luokassa meillä on oma sisäänkäynti, ja sitten ison koulun puolelle on kahdet ovet. Ilmastointi on oma. Mä käytän aktiivisesti myös ikkunaa. Se vaan tiedoksi annettiin, että meillä on koiraluokka. Tässä on ollut alusta asti oppilaita, joilla ei ole koira-allergiaa. (Opettaja 3)

Koiraluokan perustamisidea ruokki myös oma koira, joka otti aktiivisesti kontaktia muihin ihmisiin, etenkin lapsiin. Opettaja kuvaa koiransa sosiaalista luonnetta seuraavassa kommentissa:

Se lähti myös siitä, kun mä otin tuon koiran ja olin lenkillä sen kanssa ja tuli vastaan aikuinen ihminen, lapsi ja koira, niin koira meni ensimmäisenä sen lapsen luokse, sitten aikuisen ihmisen luo ja sitten vasta koiran luokse. Oikeastaan ihan säännöllisesti. Mä olin ihan ihmeissäni, että onpa kummallinen koira, kun se ei moikkaa ensin koiraa. Tai sitten, jos tuli lapsi ja koira, niin se oli ihan selvä, että ensimmäisenä koira meni lapsen luokse. Mun koira on hirveen sosiaalinen. (Opettaja 3)

Opettaja tuo vastauksessaan esille koiran ystävällisen ja sosiaalisen luonteen tärkeyden, jotta koira voi toimia koulukoirona. Koiraluokan perustamisen lähtökohtana on koiran tunteminen perusteellisesti. Opettajan tulee tuntea oma koiransa, jotta hän voisi lukea sen käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa. Jotta koirakokeilu lähtisi hyvin liikkeelle, tulee opettajan tietää myös koiran käyttäytymisen lainalaisuudet. Erilaisiin koiriin ja niiden käyttäytymiseen perehtynyt opettaja voi ennalta ehkäistä mahdollisia ongelmatilanteita koiran ja oppilaiden välillä.

Seuraavassa vastauksessa korostuu se, että koiraluokan perustaminen on monesta tahosta kiinni, kuten koulun johdosta ja koulun oppilaiden vanhemmista. Koiraluokan opettaja arveli, että koiraluokan perustaminen olisi helppoa, sillä koulussa toimi jo yksi koiraluokka. Kiinnostusta koiraluokkaa kohtaan oli tulevien koululaisten perheissä, joten opettaja päätti jatkaa koirakokeilun valmistelua. Kiinnostuneita oppilaita oli niin paljon, että opettajat joutuivat valitsemaan hakijoiden joukosta koiraluokalle pääsevät oppilaat:

Oli käyty läpi monenlaiset asiat, jotta koulukoirona voi toimia tässä talossa. Ja mä ajattelin, että se on helppoa ja mä innostuin valtavasti. Rehtori lähti sillä tavalla mukaan siihen, että koulutulokkaiden vanhemmilta jo keväällä tiedusteltiin alustavasti, minkälaista halukkuutta olisi. Kiinnostusta koulukoirona kohtaan oli enemmänkin ja syksyn tullen me jouduttiin tekemään vähän sellaista valintaa. Sitten ihan kaikki ne perheet, jotka olivat kiinnostuneita, niin heidän lapset eivät päässeet koiraluokalle. (Opettaja 2)

Edellisen vastauksen perusteella koiraluokalle pääseminen edellyttää sitä, että oppilas ei ole allerginen koirille. Myös sukupuoli pitää huomioida, jotta tyttöjä ja poikia olisi suunnilleen saman verran.

Koiraluokka ei päässyt vielä edes kunnolla alkuun, kun opettajan koira sairastui niin vakavasti, että koira jouduttiin lopettamaan. Koiran kuolemaa surivat sekä oppilaat että vanhemmat ja tietysti koiran omistanut opettaja. Koiran poismeno aiheutti luonnollisesti tauon koiraluokkatoimintaan. Tämä tauko johti siihen, että kaikilta koulun oppilaiden vanhemmilta tuli vielä tiedustella kantaa koiraluokkatoiminnan jatkamiseen.

Mutta sitten kun olisi koulukoira saanut tulla kouluun, niin koira sairastu. Jo siinä vaiheessa sovittiin, että koulukoira on tulevien alkuluokkien yhteinen koira. Luokat toimivat vierekkäin, ja sen kotiluokka vaan on sitten toisessa luokassa. Ja mä kuvittelin, että kaikki olisi helppoa, ja mä syksyllä toisin vaan

koiran sisään ja siitä se alkaa, mutta sitten alkoivat monenlaiset vaikeudet koiran terveyteen liittyen. (Opettaja 2)

Tämän kokemuksen perusteella todettakoon, että koiraluokan toiminnassa voi tulla yllättäviä käännteitä, sillä onhan koirakin elävä olento, joka saattaa sairastua. Koulukoiran poismeno kosketti oppilaita vanhempineen. Tällaiset yllättävät muutokset aiheuttavat jo itsessään surua samalla kun surraan koiran menettämistä. Oliko oppilaiden kannalta kuitenkin parempi, etteivät he kerinneet muodostaa tunnesidettä koulukoiraan, joka jouduttiin lopettamaan? Koiraluokassa elämän ja kuoleman kohtaaminen on osa kasvatusta.

Koirakokeilua varten piti vielä hankkia luvat vanhemmilta:

Kaikki luokat tiedotettiin, ja erityisesti meidän koulun tulevat uudet ensimmäiset luokat. Heille pidettiin vanhempainillat, jossa asiasta puhuttiin. Ja meidän luokkien vanhemmat vielä käytiin läpi, ja pidettiin tiedotustilaisuuksia, että voiko koulukoira nyt tulla kouluun. Eli tämä on edelleenkin sellaista totuttelua, tämä ei ole vielä semmoista varsinaista koulukoira-toimintaa, mihin mä haluaisin päästä. En pääse tavoitteisiin, ainakaan sellaisiin mihin haluaisin. (Opettaja 2)

Opettajan vastauksesta käy ilmi, että koiraluokan perustaminen ei ole aina mikään helppo prosessi. Vastauksessa korostuu se, että koiran avulla halutaan päästä tiettyihin kasvatustavoitteisiin luokassa. Koiraluokan perustamisvaihetta voi toisaalta haitata prosessin liian pitkä käsittelyaika, mutta toisaalta liian hätäinen perustamisvaihe voi myös johtaa ongelmiin. Kriittisyyden aikakausi voi olla hyvä kasvualusta tällaisille kokeiluille, mutta toisaalta liiallinen kriittisyys nakertaa intoa koiraluokkakokeiluilta.

Myös rehtorin asenne koiraluokkaa kohtaan ja koulun toimintakulttuuri korostuvat koiraluokan perustamisvaiheessa. Rehtorin tulee tiedottaa koulutilojen mahdollisista riskeistä tehokkaasti kaikille, sillä Kääriäisen ym. (1997, 150) mukaan rehtorin tulee huolehtia koulun ja kotien välisistä hyvistä suhteista.

Toisaalta koiraluokkatoiminta voi lähteä liikkeelle ilman suurempia etukäteisvalmisteluja:

Mitä valmisteluja koiraluokan perustaminen vaati? Valmistelitko koiria luokassa olemiseen? (Haastattelija)

En valmistellut koiria mitenkään. Tämän rotuiset koirat ovat ihmisystävällisiä ja vilkkaita koiria. Ne eivät juuri pelota lapsia. Työskentelemme harvoin pulpettien ääressä istumalla, joten koirat sopivat hyvin luokkaamme, jossa lapset tulevat ja menevät ja touhuilevat kukin omien tutkimustehtäviensä parissa. Siinä voi luontevasti silitellä koiraa vaikka koko päivän. (Opettaja 4)

Tässä koiraluokassa opettaja opetti konkreettisesti, kuinka koiran kanssa voi toimia.

Seuraava vastaus ilmentää tätä asiaa:

Leikimme alkuun paljon leikkejä, joissa esim. istuttiin piirissä ja jokaisella oli nami nyrkissä. Kun koira tuli luokse ja näytti tassulla, missä kädessä herkku oli, se annettiin koiralle. Hyödyllistä sekä koiralle että lapselle. Lapset myös piilottivat luokkaan nameja, joita koirat etsivät. Aivotyö on riehumista parempaa. Lapset myös tekivät koirien kanssa temppuja, joita koirat jo hyvin osasivat. Koirat saivat hyvää harjoitusta ja lapset tottuivat koiran johdonmukaiseen ohjaamiseen. Kun luokassa oli lukuhetken tai muun hiljentymisen aika, koiratkin saivat levätä. Ruokailemaan lähdetessä sovimme koiranhoitovuorot, ja hoitajat pääsivät syömään heti ensimmäisten palattua luokkaan. Näin koiria ei tarvinnut jättää yksin luokkaan. (Opettaja 4)

Tämä vastaus on esimerkki opettajan joustavuudesta ja järjestelykyvystä. Koulupäivän rytmittäminen ja selkeät säännöt tuovat turvaa sekä koirille että oppilaille. Peruskoulun alaluokkien oppilaat tarvitsevat vielä paljon selkeitä ohjeita oppimisensa tueksi.

Koirakokeilut ovat vielä erittäin harvinaisia. Tämän takia erilaiset ennakkoluulot ovat yleisiä. Koiraluokkien opettajat haluaisivat ulkopuolisten tietävän muun muassa seuraavia asioita koiraluokasta:

*Mä haluaisin, että ne tietäisivät pari asiaa, ensinnäkin sen, että nämä koirat ei oikeastaan itse opetukseen vaikuta millään tavalla, ne ei häiritse, ne ei vie sitä huomiota muualle.
(Opettaja 1)*

Että koirat eivät ole suomalaisten maanvaiva, vaan monen ihmisen ilo. Täällä ei sallita erehdyksiä ihmisille eikä koirille. Kun jotakin asiaa vasta harjoitellaan, ei voi olettaa, että se täydellisesti heti osattaisiin. Koirat tuovat monen lapsen elämään sellaisia elämyksiä, joita muuten voisi olla vaikea tavoittaa. Kaiken kaikkiaan toivon enemmän suvaitsevaisuutta ja erilaisten oppimistapojen hyväksymistä. (Opettaja 4)

Edellisen vastauksen mukaan opettajat toivovat ihmisiltä hyväksyntää ja asioiden tarkastelua eri näkökulmista, jotta koiraluokkia ei nähtäisi poikkeavuuksina koulumaailmassa. Kaikki koiraluokkien opettajat korostavat sitä, että koiraluokat ovat

aivan tavallisia koululuokkia. Koirat ovat vain läsnä, ne eivät häiritse opetusta. Seuraavaksi opettajat arvioivat koiraluokkatoiminnan onnistumista:

Mitä tekisit toisin, jos aloittaisit kaiken alusta? (Haastattelija)

En varmaan mitään. Kaksi kertaa viikossa on koirille sopiva määrä olla luokassa. Kun koirat ovat omiani, oli luontevaa tuoda ne heti pentuina luokkaan. Varmaan tilanne olisi erilainen, jos aloittaisin vanhempien koirien kanssa. (Opettaja 4)

En osaa oikeastaan sanoa, että mitään. Kyllä mä tekisin kaiken samalla tavalla kun nytkin on tehty. Nyt tietysti kun ajatellaan sitä alkua, niin jos nyt olisin aloittamassa, mä olisin varmaan rohkeammin ryhtymässä tähän. Että silloin puolitoista vuotta sitten mä en ollut ollenkaan varma, että onnistuuko tämä, tuleeko tästä mitään, toimiiko tämä kokeilu. Mutta nythän mä jo sen tiedän, että toimii, erittäin hyvin. (Opettaja 1)

Koiraluokan opettajat toimisivat samalla tavalla koiraluokan suhteen, vaikka saisikin aloittaa kokeilun alusta. Opettaja 1 kuitenkin toteaa, että alkuvaiheessa hän lähtisi rohkeammin viemään kokeilua eteenpäin.

1.1.2 Allergiat

Allergiakeskustelu herättää monenlaisia ajatuksia puolesta ja vastaan. Tutkijat ja muut asiantuntijat ovat hyvin eri mieltä eläinten allergisoivasta vaikutuksesta.

Lastentautien ja lastenallergologian erikoislääkäri, Mikael Kuitunen, tarkastelee allergiailmiötä koiraluokassa seuraavassa katkelmassa:

Koiraluokkatoiminnasta allergioiden näkökulmasta ei ole tutkimuksellista näyttöä kirjallisuudessa. Sitäkin enemmän liikkuu tunnepohjaisia mielipiteitä asiasta. Kuitunen toteaa, että tiedämme kokemuksesta, että jo koira-allerginen koululainen voi saada oireita välillisistä koira-altistuksista, mutta tästäkin asiasta tutkimuksellista näyttöä on kovin niukalti. Allergisten oppilaiden siedätyksestä koiraluokassa ei ole minkäänlaista tutkimustietoa. (Kuitunen 2006.)

Tamminen, koirakokeiluun perehtynyt koululääkäri toteaa, että kouluympäristö ei ole koiravapaa, vaikka koulussa ei olisi yhtään koira. Monella koululaisella on kotona eläimiä, joiden hilse ja sen mahdollisesti aiheuttama allergisuus kulkeutuvat vaatteiden mukana koulun kaikkiin tiloihin. Jos koiraluokka sijaitsee lähellä ulko-ovea, voidaan koirista irtoavan hilseen ja karvan kulkeutumista koulun muihin tiloihin ennalta ehkäistä. (Tamminen 2003.) Hesselmar ym. (1999) tutkivat lasten allergioiden

kehitystä Ruotsissa 1990-luvun alussa. Tutkimustulosten perusteella altistus kissalle tai koiralle ensimmäisen elinvuoden aikana vähensi allergian ja astman riskiä myöhemmässä elämässä. Sisärukkaset alensivat myös taipumusta allergiaan. Tutkimuksen kohdejoukkona oli 1649 7-vuotiasta ja 832 7 - 9-vuotiasta ruotsalaista lasta. (Hesselmar, Aberg, Aberg, Eriksson & Bjorksten 1999.)

Osa tutkijoista uskoo jo, että mitä useampi karvakerä kotona pörrää, sitä parempi. Filosofian tohtori, Tanja Pessi Tampereen yliopiston lääketieteen laitokselta sanoo, että uutta ajattelua siivittää hygieniahypoteesi, joka olettaa, että länsimaiden allergiabuuri johtuu ympäristön muuttumisesta puhtaammaksi. Lemmikien suojavaikutus kytkeytyy tulehdusreaktiota säätelevien ja allergialle altistavien geenien vuorovaikutukseen. Yksilön perimä ratkaisee, kehittykö suoja vai ei. Tutkimuksista tiedetään, että lapsuudenkodin pieni pölyisyys ja likaisuus ehkäisevät allergioita, samoin maaseutu-ympäristö. Siellä on paljon maaperän, kasvien ja kotieläinten bakteereja, joihin ei kaupunkioiloissa juuri törmää. (Ruukki 2004.)

Jotta allergioilta vältytään, pitää koiraluokkien siivous järjestää niin, että siivousvälineiden mukana ei kulkeudu eläinpölyä muihin luokkiin. Koiraluokka lisää myös siivoamisen tarvetta, mikä pitää huomioida koiraluokan perustamisvaiheessa.

1.1.3 Vanhempien asenteet

Tämän koiraluokan vanhemmat ovat innolla odottaneet koiraluokan käynnistymistä. Luokan koira saa vieraila koulussa kaksi kertaa kuukaudessa. Koiraluokan oppilaat kokevat luokkansa niin mukavaksi, että osa oppilaista ei halua edes pyrkiä musiikkiluokalle, sillä siellä ei olisi koira.

*Miten koiraluokan oppilaiden vanhemmat suhtautuvat koiraluokkaan?
(Haastattelija)*

No, vanhemmat ovat kovasti olleet innoissaan ja jopa vähän kysely, että koska, KOSKA se alkaa kunnolla. Mutta vanhemmat ovat olleet kyllä kannustavia ja innostuneita ja oppilaat nyt tietysti. Joitain oppilaita on sellaisia, joille on ihan sama, onko koira luokassa vai ei, mutta suurin osa oppilaista on kovasti innostuneita. Hyvin ajankohtainen asia tämä on, kun meidän luokilta pyrkii oppilaita musiikkiluokalle. Tässä on käyty keskustelua perheiden kanssa, että ketkä nyt ylipäättänsä aikovat mennä niihin testeihin. Luokalla on muutama oppilas, jotka ovat sanoneet, että vaikka olisi

musikaalisia taipumuksia, niin eivät mene testeihin, kun meillä on koiraluokka. He eivät halua vaihtaa missään tapauksessa koulua. (Opettaja 2)

Tämän vastauksen perusteella koiraluokka tulee ottaa varteenotettavana tekijänä tulevaisuuden koulujärjestelmässä, sillä se voi lisätä kouluviihtyvyyttä.

Vanhemmat ovat olleet tyytyväisiä koiraluokkatoimintaan. Tässä luokassa on myös oppilaita, jotka ovat hieman allergisia koirille:

Kaikki vanhemmat ovat olleet erittäin iloisia. Varsinkin niiden lasten, joilla on allergiaa, eivätkä he sen vuoksi pysty ottamaan omaa lemmikkiä kotiin. Joidenkin vanhempien mielestä koiraluokka on parasta siedätystä, ja vielä mukavalla tavalla. (Opettaja 4)

Tässä koiraluokassa vanhemmat eivät ole opettajan mukaan pelänneet koira-allergian puhkeamista. Päinvastoin, koirien läsnäolo on joidenkin vanhempien mielestä loistava tapa siedättää lapset eläinpölylle. Siedätushoidossa pyritään siihen, että allerginen ihminen altistetaan säännöllisin väliajoin allergeenille eli allergiaa aiheuttavalle aineelle, kuten eläinpölylle. Tavoitteena on totuttaa keho sietämään allergeenia.

Seuraavat oppilaiden kommentit kuvaavat myös vanhempien tyytyväisyyttä koiraluokkaa kohtaan:

Mitä mieltä vanhempasi ovat koiraluokasta? (Haastattelija)

No oikein tyytyväisiähän ne on siihen, ottaen huomioon, et meidän luokalla on niin hyvä ilmapiiri. (Oppilas 2)

Myönteisesti ajattelee. (Oppilas 1)

Minun vanhemmat tykkäävät koirista, eikä niitä haittaa, vaikka olen koiraluokalla. (Oppilas 7)

Tykkäävät, tai ainakin luulen niin. (Oppilas 8)

Uskonnon mukaan emme saisi koskea koiraa, mutta mä itse olen toista mieltä. (Oppilas 9)

Heidän mielestään se on hienoa kun saa opiskella koirien kanssa samassa luokassa. (Oppilas 10)

Huoltajat ovat tyytyväisiä. (Oppilas 11)

Ajattelee, että koulussa on rennompaa, kun luokassa on koiria. (Oppilas 12)

Vastauksista korostuu vanhempien tyytyväisyys koiraluokkatoimintaa kohtaan.

Tärkeä näkökulma on arvioida vanhempien vaikutusta oppilaiden kouluasenteeseen, sillä vanhemmilla, jotka suhtautuvat luottavaisesti lastensa taitoihin, on positiivisesti kouluun suhtautuvia lapsia.

1.1.4 Koiraluokkia kohtaan ilmennyt kateus

Opettajan mielestä kateutta on esiintynyt, mutta tilanne on rauennut niin, että opettaja on antanut myös luokan ulkopuolisten oppilaiden silitellä koiria. Opettajan välituntivalvontavuoron aikana koirat kulkevat mukana, joten myös silloin koulun muut oppilaat voivat silitellä koiria:

Onko luokkaasi kohtaan esiintynyt kateutta? (Haastattelija)

No, joo oppilailla vähän silloin alkuunsa varsinkin. Kauhean monet sano, että he haluais kans, että heillä olisi luokassa koira. Mutta se meni sitten tavallaan niin pois, että kun tässä käy alakoulun oppilaita ja tietysti yläkoulun oppilaita, niin mä useasti avaan oven, ja välillä oppilaat itsekin kysyy, että saako ne tulla silittelemään. Mä anna aina, aina, poikkeuksetta oppilaiden silitellä.

Että silleen on aina aikaa, että oppilaat saavat tulla silittelemään. Plus sitten se, että mulla on kolme välituntivalvontaa viikossa. Eli mä olen kolme kertaa ulkona. Se on kauheen kiva - lapset tulee paljon silittelemään koiraa. Isot pojat myöskin, ihan ysiluokan yleisopetuksen pojat kehtaa tulla silittelemään. Silloin tällöin myös lukiolaisia käy moikkaamassa koiraa. (Opettaja 3)

Koiraluokan olemassaolo aiheuttaa kateutta myös opettajan 2 koulussa. Opettajan korviin ei ole kuulunut kuitenkaan huomattavaa kateutta, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

No, ei suoranaista, mutta joskus on nyt joku sanonut, että miksi ei meidän luokassa ole koiraa, ja miksi teidän luokka on koiraluokka. Ihan joitain lausahduksia, yksittäisiä on kuulunut. Lapset tottuivat nopeasti. Se ei ole sen kummallisempaa, kuin jos olisi musiikkiluokka tai joku muu luokka. Me ollaan sovittu tuolla välitunnilla ulkona lasten kanssa keskustellessa, että meidän luokassa saa käydä välituntisin katsomassa, jos ei ole allerginen. Täällä vierailee lapsia. Ja tavallaan se on semmoinen meidän koulun juttu, että meillä on koulukoira. (Opettaja 2)

Kateus voi opettajien mukaan laantua, kun oppilaat huomaavat, että koira on koko koulun yhteinen koira – kaikki oppilaat saavat tulla vuorollaan silittelemään koiraa tai koiria. Toisaalta kateutta koiraluokkaa kohtaan saattaa olla enemmänkin, sillä kateus voi olla opettajien huomaamattomissa. Jos kateutta olisi suunnattomasti, huomaisi sen

mitä luultavimmin kuitenkin muiden luokkien opettajat. Täytyy kuitenkin muistaa, että koululuokkien välillä on lähes poikkeuksetta kilpailua, vaikka toisessa luokassa ei koiria olisikaan. Seuraava vastaus ilmentää asiaa:

Ainahan kateutta esiintyy. Toiset pääsee musiikkiluokalle ja toiset ei. Se on sellaista ihan luonnollista kateutta. (Opettaja 1)

Seuraavassa koiraluokassa opetus perustuu toiminnallisuuteen. Yleisestä linjasta poikkeava opetustyyli voi aiheuttaa kummastusta:

Toiminnallisia opetusmenetelmiäni ilman oppikirjoja on aina välillä sen verran kummasteltu, että varmaan ajateltiin, että koirat ovat vain piste iin päälle. Osa opettajista kyseenalaistaa tietysti kaiken, mikä on toisenlaista kuin heidän oma toimintansa. Mutta sehän on inhimillistä. Koirat olivat luokassani myös mahdollisimman huomaamattomasti koko koulun toiminnan kannalta. Kaikki koulun lapset eivät varmasti edes tieneet, että koulussa kävi koiria. (Opettaja 4)

Edellisen vastauksen perusteella kateutta tai eriäviä mielipiteitä voi aiheuttaa pelkkä muutos koulumaailmassa. Erilaisuus herättää aina ihmetystä. Uusia ja ideoita tarvitaan kuitenkin oppilaiden yksilöllisiä tarpeita ja motiiveja ajatellen. Koiraluokka on yksi esimerkki monipuolisen oppimisympäristön kehittämiseksi. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) korostetaan myös, että oppimisympäristön monipuolisuuden on kiinnitettävä erityistä huomiota. (Opetushallitus 2004, 18.)

1.1.5 Koiraluokan säännöt

Koiraluokka vaatii toimiakseen selkeät säännöt, jotta koirakokeilu voisi toimia moitteettomasti. Tämän opettajan koiraluokassa koiria saa silitellä silloin, kun on saanut työnsä tehtyä:

Pari sellaista ehdotonta sääntöä: koiria sai silitellä ainoastaan silloin kun tuli luokkaan välitunnilta tai sitten kun lähti välitunnille. Eli ne eivät saaneet häiritä sitä normaalia opiskelua. Ja nytkin meillä on niin, että ainoastaan, jos saa jonkun homman tehtyä, niin silloin saa silitellä koiria. (Opettaja 1)

Koiraluokan säännöt auttavat kasvatustavoitteiden toteuttamisessa. Salon (2000, 41) mukaan koululle ja luokille laaditut selkeät säännöt ovat työrauhan perusta. Opettajien tulee myös varmistaa, että kaikki oppilaat ovat tietoisia säännöistä.

Toisaalta koiraluokkaan sopivat säännöt voivat olla jo käytössä ennen kuin koirakokeilu alkaa, sillä seuraavan koiraluokan sääntöihin ei lisätty mitään, kun koiraluokka perustettiin. Opettaja kuitenkin korosti sitä, että luokassa tulisi käyttäytyä rauhallisesti:

*No meillä on ollut meidän luokan säännöt ihan muutenkin, ja sitten oikeastaan koiran tulon myötä niin ei siihen ole lisätty kun tällainen, että erityisesti korostetaan, että lujaa ääntä ei käytetä. Sitä hiljaisuutta ja vuoron odottamista ja rauhallisuutta vaaditaan. Se on muutenkin meillä luokan säännöissä, mutta se on korostetusti silloin, kun eläin on läsnä.
(Opettaja 2)*

Koiraluokkien tarkkailun perusteella koiraluokat ovat yleensä rauhallisia ja meluttomia luokkia, sillä koirat hermostuisivat jatkuvassa ärsyketulvassa. Rauhallisuus ei välttämättä johdu pelkästään koulukoirsta, vaan opettajien johdonmukaiset kasvatustavat rauhoittavat myös oppilaita.

Jokaisella oppilaalla ja opettajalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Koiraluokan turvallisuus perustuu siihen, että koulukoira on luotettava ja tasapainoinen yksilö, jonka opettaja tuntee perusteellisesti. Toisaalta myös oppilaiden tulee osata käyttäytyä eläimen kanssa, jotta viihtyminen koiran kanssa on mahdollista. Koiraluokan säännöt ovat selkeät ja niiden noudattaminen luo puitteet turvallisuudelle.

Teema 2: ARVOJA JA KÄSITYKSIÄ KOIRALUOKKATOIMINNAN TAUSTALLA

2.1 Koiraluokan opettajien ihmis-, oppimis- ja opettamiskäsityksiä

En vaadi lapsilta täydellistä käyttäytymistä. He parhaillaan oppivat. Hyvien tapojen on tartuttava, niitä ei opita.

Amy Vanderbilt

On sanottu, että lähtökohtana opetustyössä on aina ihmiskäsitys (Skinnari 2004, 160). Opettajan ja kasvattajan käsitykset ja ennakoasenteet vaikuttavat merkittävästi siihen, uskooko lapsi tai nuori omiin kykyihinsä, ja sitä kautta siihen, miten hän tulee oppimaan. (Karlsson 2003, 25). Opettajan käsitykset ja asenteet luovat pohjaa myös kouluviihtyvyydelle.

Jokainen opettaja tekee työtään omalla persoonallaan. Persoonalla onkin suuri merkitys opetukseen. Opettajan tulisi saada painottaa opetuksessaan niitä asioita, jotka ovat hänelle tärkeitä. Kaikkia koiraluokkien opettajia yhdistää se ajatus, että he antavat lapsille ja nuorille tilaa uusien asioiden harjoittelulle, kannustavat ja ovat määrätietoisia. Opettajat ovat lujia mutta silti lempeitä. Sääntöjen noudattamista valvotaan tarkasti ja oppilailta vaaditaan keskittymistä. Opettajat eivät vie asioita eteenpäin patistamalla, vaan lempeällä ja huumorintajuisella otteella. Koiraluokassa on vaikea arvioida sitä, kumpi vaikuttaa viihtymiseen enemmän, koirat vai opettaja. Mustavalkoinen joko tai -ajattelu ei sovi koiraluokkaan tutkimiseen, sillä jokainen opettaja luo omanlaisensa oppimisympäristön. Ei voida siis tietää, pitäisikö koiraluokkia olla vai ei, jos kokeilut puuttuvat.

Seuraavan opettajan oppimiskäsitystä ohjaa järjestyksen periaate, jonka hän on poiminut Maria Montessorin (1936) kasvatuseritykseltään. Sen mukaan sisäinen järjestys saavutetaan ulkoisen järjestyksen avulla:

Kyllä mä varmasti tämmöistä ihan kokonaisvaltaista, lähtisin siitä kontekstista liikkeelle. Kyllä mä käsitän ihmisen, oppilaan tässä tapauksessa, osiensa summana. Jos ei ole mielen asiat kunnossa, ei sinne voi lähteä vahvoja verbejä

kaatamaan. Kyllä se kokonaispaketti on se, mitä viedään eteenpäin. Montessorilla on paljon hyviä ajatuksia ja se tavallaan tukee tässä. Tää on ehkä kaikkein tärkein tämä tietynlainen järjestyksen periaate. Ulkoisen järjestyksen ja hiljaisuuden avulla pyritään siihen sisäiseen järjestykseen. Koska, jos se sisäinen järjestys ei ole kunnossa, niin ei se homma toimi. Ei se sitoutuminen tapahdu, jos ei ole itsellä asiat kunnossa. (Opettaja 3)

Vastauksesta käy ilmi, että oppilaat pitää saada sitoutumaan tai motivoitumaan työskentelyyn, jotta homma toimii. Opettajan tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään järjestyksen arvo, johon kuuluvat muun muassa hyvä työrauha ja hiljaisuus.

Kaikissa koiraluokissa tuetaan oppilaita ja kannustetaan heitä muodostamaan sosiaalisia verkostoja oppilaiden välille. Hayes ja Höynälänmaa (1985) korostavat, että ikävuosien 12 ja 18 välillä tulee huolehtia lapsen psyykestä, sillä näinä vuosina lapsi kokee suuria fyysisiä muutoksia. Tällä kaudella on olemassa kaksi psykologista päätarvetta: identiteetin löytäminen ja oman sosiaalisen aseman löytäminen. (Hayes & Höynälänmaa 1985, 28 - 29.) Kuusi haastatelluista oppilaista sijoittuu ikävuosien 12 ja 18 välille.

Seuraava opettaja korostaa oppilaan kokonaisvaltaista huomioimista. Elämykset, tunteet ja vuorovaikutus ovat tärkeitä tekijöitä oppimistilanteissa:

Oppimiskäsitykseni on konstruktivismiin pohjaava. Uskon elämyksellisyyteen, oman havainnon ja oivalluksen merkitykseen oppimisessa. Laadukas oppiminen edellyttää koko oppijan huomioonottamista; hänen omaa tapaansa oppia ja jäsentää ympäröivää maailmaa, hänen tunteitaan ja tuntemuksiaan oppimistilanteessa sekä ennen kaikkea vuorovaikutuksen tärkeyden ymmärtämistä. (Opettaja 4)

Edellisen vastauksen perusteella opettaja suosii lapsikeskeistä kasvatuskäytäntöä, jossa keskeistä on lapsen maailman oivaltaminen ja lapsen hyväksyminen sellaisena kuin hän on. Oppiminen lähtee oppilaasta itsestään. Oppilaslähtöisessä oppimiskäsityksessä annetaan tilaa oppilaan omille ajatuksille ja asioita lähestytään oppilaan omista näkökulmista. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 1999, 43 - 45.) Tämä vastaus ilmentää myös sitä, että opettajan oma oppimiskäsitys ja kasvatopsykologinen näkemys vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten hän organisoii oppilaittensa oppimista.

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on oppijan oma aktiivinen tiedon konstruointiprosessi. Oppija valikoi ja tulkitsee informaatiota aikaisemmin oppimansa ja odotustensa pohjalta lähtien. (Rauste-vonWright 1996, 19.)

Karin (1985) tutkimus osoittaa, että opettajien kasvatusasenteilla ja oppilaiden kokemalla sosioaffektiivisellä elämäntilanteella luokassa on erittäin selviä yhteyksiä. Peruskoulun ala-asteella opetus- ja kasvatustyössä ei aina onnistuta auktoriteettia korostavilla asenteilla. Kari näkee tutkimuksensa valossa myös opettajan kaksoisroolia opettajan ja kasvattajana. Opettaja on tärkeässä asemassa sosioaffektiivisen ilmapiirin luojana, opettajan on helpompi vaikuttaa luokan eettissosiaalisen ilmapiiriin kuin oppilaan minäkäsitykseen. Eettissosiaalisen ilmaston kuuluvat sosioaffektiiviset koulunkäyntiin sisältyvät prosessitavoitteet, kuten luokan säännöistä päättäminen, menettelytapojen demokraattisuus ja viihtyvyys sekä yksilötasolla oppilaiden käyttäytymisen norminmukaisuus. Lapsen minäkäsitys kehittyy sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena lapselle läheisten ihmisten kautta. (Kari 1985, 60 - 61.) Koiraluokassa minäkäsitys kehittyy vuorovaikutuksessa koiran kanssa, sillä koiran käytös heijastelee oppilaan tunteita.

Seuraava opettaja kokee tärkeinä turvallisuuden tunteen luomisen. Opettajan ja oppilaan välille muodostunut luottamuksellinen suhde edistää oikeudenmukaisuutta ja rehellisyyttä. Näin kertoo koiraluokan opettaja:

No mä olen aina halunnut, että minun oppilaille välittyisi sellainen turvallisuuden tunne, se on varmaan ihan tärkeimpiä. Ja se, että lapset voivat luottaa minuun, se on yksi tärkeimpiä asioita. Ja se kyllä varmasti välittyy myös silloin, kun on koira. Lapset näkevät, että koira on elävä olento, joka luottaa minuun - siinä tulee esille semmoinen toisesta välittäminen ja luottavaisuus. Ja sitten se turvallisuus, se on varmasti kaikkein tärkein. Opettajana mä toivoisin, että mä osaisin olla oppilaille oikeudenmukainen ja rehellinen, se on sitä luotettavuutta juuri. Lapset voivat luottaa minuun ja tietää, että mä kohtelen jokaista samalla tavalla, ainakin yritän olla niin oikeudenmukainen kuin voin. (Opettaja 2)

Koira tuo luokkaan jo pelkällä läsnäolollaan turvallisuutta, sillä koira voi luoda oppilaille mielikuvan turvallisesta kodista. Toisaalta tässä luokassa koira on luokassa vain kaksi kertaa kuussa, joten opettaja itse saattaa tässä tapauksessa olla merkittävämpi tekijä turvallisuuden luojana kuin koira. Koiraluokan opettajan vastaus tukee Maslow`n (1987) tarvehierarkian kerroksellisuutta. Maslow`n tarvehierarkiassa

turvallisuuden tarpeet tulee tyydyttää ainakin osittain, ennen kuin voidaan siirtyä ylemmille tasoille tarvehierarkiassa, kuten aitoon itsensä toteuttamiseen. (ks. Uusikylä 2006, 18.)

Kun turvallisuudentarvetta on koiran avulla tyydytetty, on luokassa vakaa ilmapiiri. Turvallinen ja vakaa ilmapiiri kannustaa siirtymään tarpeiden tyydyttämisen seuraaville tasoille, joihin kuuluvat muun muassa yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Turvallisuus edistää rakkauden tarpeen tyydyttämisessä, sillä jokainen yksilö saa kokemuksia ryhmän hyvästä koheesiosta. Kehnon ilmapiirin omaavassa luokassa Maslow'n tarvehierarkian (1987) perustarpeisiin ja turvallisuuden tarpeisiin ei ole kiinnitetty tarpeeksi huomiota tai näitä tarpeita ei saa toteuttaa tarpeeksi usein. Ryhmän koheesio voi olla suuri myös luokassa, jossa ilmapiiri ei ole niin hyvä. Tällaiseen ilmapiiriin kehittymiseen voi kannustaa esimerkiksi tilanne, jossa kaksi luokkaa kilpailee paremmuudesta. Toisen luokan voittamiseksi on oppilaiden pakko saada ryhmän jäsenet toimimaan keskenään. Eri asia on, kuinka hyvin tällaisessa kilpailua korostavassa ilmapiirissä viihdytään, ja kuinka moni oppilaista on vapaaehtoisesti suostunut ryhmän päämäärien toteuttamiseen. Ryhmäpaine saattaa selittää ryhmän koheesiota enemmän kuin liittymisen tarve. Turvallisuuden lisäksi tarvitaan myös muita arvoja.

Seuraava opettaja haluaa välittää oppilailleen suvaitsevaisuutta edistäviä arvoja kun häneltä kysytään erilaisista käsityksistä ja arvoista opetustyössään:

Suvaitsevaisuus, toisen kunnioittaminen ja toisen huomioon ottaminen. Mitä enemmän itselle on tullut ikää, niin sitä tärkeämmälle sijalle tämä suvaitsevaisuus on noussut myös, koska sitä on oppinut lisää itse elämän varrella. On oppinut huomaamaan, että erilainen käytös ei johdu ilkeydestä lapsilla, eikä yleensä myöskään mistään, että ne tahallaan tahtovat käyttäytyä poikkeavasti. Siinä on jotakin aina taustalla ja se jotakin on semmoinen mihin pitäisi sitten päästä puuttumaan ja sitä kautta se käytöskin sitten korjaantuu. (Opettaja 1)

Opettaja ja koirat toimivat esimerkkeinä oppilaille, kun harjoitellaan suvaitsevaisuutta. Helve (2002, 16) toteaa, että yksilön arvomaailma syntyy lapsuudessa. Yksilö omaksuu ympäristönsä arvoja, joita ovat esimerkiksi käsitykset oikeasta ja väärästä. Nuori yksilö peilaa näiden arvojen kautta havaintojaan maailmasta ja muodostaa siten maailmankuvaansa.

Koirien vieressä pötköttely aina silloin tällöin on sosiaalisesti hyväksyttävää, sillä opettaja antaa oppilaiden rentoutua sopivin väliajoin. Opetus ei tietenkään pysähdy siksi aikaa, kun joku käväisee koiran vieressä vaan oppitunti jatkaa kulkuaan. Rentoutuminen pistää ajatukset liikkeelle ja antaa tilaa omien ajatusten työstämiselle. Rentoutumisella on myös terveyttä edistävä vaikutus, johon myös eläinavusteinen terapia pyrkii. (esim. Levinson 1972; Melson 2001.)

Yhteenvetona voin todeta, että koiraluokkien oppilaiden viihtyvyyttä tukevat seuraavat arvot ja käsitykset:

- suvaitsevaisuus
- turvallisuus
- elämyksellisyys
- varhainen puuttuminen konflikteihin ja ongelmiin
- rauhoittuminen
- järjestyksen periaate

Teema 3: KOIRIEN HYÖDYT

3.1 Opettajien näkemyksiä

Koira voi havaita myös konfliktitilanteita, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi.

Näin kertoo opettaja, jolla on ollut koiraluokka jo useita vuosia:

Mitkä koirien ominaisuudet ovat arvokkaita koiraluokan toimimisen kannalta? Miksi juuri koira? (Haastattelija)

Meillä on sellanenkin pieni tapaus silloin kun me koiran kanssa aloitettiin. Oppilaita oli välitunnilla ja meillä oli tunti menossa. Koira halusi kauheesti ulos ja se tuli hakemaan mua hirveesti. Mä menin sitten tonne ovelle katsomaan, että mitä siellä on. Ja mä huomasin, että siellä oli poikia tossa meidän kulmalla ja mä aukaisin ton ulko-oven ja koira meni määrätietoisesti aika vauhdilla sinne poikajoukkoon ihan suoraan ja meni sen poikajoukon läpi sinne ringin keskelle. Ja siellä olikin semmonen poika, jota lätisteltiin. Se oli selkä seinää vasten siinä. Mä tietysti puutuin sitten siihen ja sain sitten sen luokanvalvojalle kerrottua siitä. Että se oli sellanen kanava. Et en mä olis kuullut siitä eikä ne mitään sen enempää meteliä pitänyt, mut koira. Se tasan tiesi, että hän menee tähän. Poikia hävetti kyllä selkeästi. Se selvitettiin sitten, siinä oli sitten semmonen pitkä kiusaamissessio takana. En tiedä, olisko se sitten selvinnyt, no ehkä se jonain päivänä olisi selvinnyt. Tällaiset tietysti on asioita, jotka tuo positiivista uskoa. (Opettaja 3)

Edellisen perusteella koira voi olla keino piilokiusaamisen havaitsemiseen. Koira voi toimia niin sanottuna apuopettajana, joka havaitsee ympärillään erilaisia asioita kuin opettaja. Ystävällinen ja itseensä luottava koira pyrkii vähentämään aggressiota ympärillään. Koiran rauhoittava vaikutus voi ennalta ehkäistä väkivaltaa, sillä eläimen läsnä ollessa huomion voi kohdistaa koiraan, jolloin aggressiiviset tunteet esimerkiksi toista oppilasta kohtaan voivat unohtua.

Lemmikkieläinten rauhoittava vaikutus on todettu myös terapiatilanteissa (esim. Levinson 1964; Melson 2001.) Koirat pyrkivät ennalta ehkäisemään ristiriitatilanteita, jotta kukaan laumasta ei vahingoittuisi. (Rugaas 1997.)

Koiraluokassa voi tutustua myös siihen, miten koira hoidetaan:

Mitä muuta annettavaa koirilla on koulussa?

No, toki ne opettavat myöskin sitä konkreettista eläimen käsittelyä. Että onhan sekin arvo sinänsä. Tässä on matkan varrella muutama oppilas ottanut myös omaan kotiinsa koiran. Kyllä se varmasti on opettanut paljon. Mä opetin ihan konkreettisesti, näytin, mitä kaikkea tehdään koiran kanssa. Konkreettisia asioita, suhtautuminen elämään, toiseen olentoon. (Opettaja 3)

Tämän vastauksen mukaan koiraluokassa voi harjoitella monipuolisia taitoja. Tällaiset taidot, jotka kiinnittyvät läheisesti lapsen tai nuoren elämään, voivat myös motivoida oppilasta ja näin ollen lisätä kouluviihtyvyyttä ja sen affektiivista komponenttia.

Seuraavassa kommentissa opettaja kuvaa koulukoiralta vaadittavia piirteitä, joita ovat rauhallisuus ja ihmisiin luottaminen:

Kyllähän kissa ja akvaario, ja eläin yleensäkin varmasti on sellainen, jolla on omat hyvät puolensa, mutta kyllä koira menee näistä kaikista edelle sen takia, että koira kuitenkin on ihmiseen luottava ja kyllä koulukoiran pitää omata tietyt ominaisuudet, että tämä ylipäättänsä onnistuu. Koiran pitää olla rauhallinen, ei sellainen, joka hyppii joka tilanteessa, hyppii lapsia vasten ja riehuu ja sitten tietenkään ei saa olla yhtään aggressiivinen eikä pelottava. Koiran pitää todellakin olla pääpiirteissään hyvin rauhallinen ja ihmiseen luottava. Mutta toisaalta, vaikka tällainen tietty sosiaalisuus on tärkeätä, niin sitten on hyvä, jos koulukoira on pikkusen erakko sillä tavalla, että se ei ulvo, kun jää yksin luokkaan, koska koulukoiraakin joutuu olemaan yksin luokassa. Me käydään välillä liikuntatunneilla ja ollaan välitunneilla ja saatetaan olla toista tuntia pois luokkatilasta, niin koulukoiran pitää osata olla yksin eikä silloin saa ulvoa luokassa yksinäisyyttänsä. (Opettaja 2)

Rauhallisuus ja sosiaalisuus ovat koulukoiran tärkeitä piirteitä. Kotieläinten joukosta koira eroaa siinä, että se on ehkä kaikkein kesyyntynein eläin. Koiran ystävällinen luonne on koulukoiran välttämätön piirre. Tämän vastauksen perusteella koiraluokkaa perustavan tulee tietää paljon koiran käyttäytymisestä sekä tuntea oma koulukoiraansa hyvin, jotta erilaisilta ongelmilta vältytään. Koira hakeutuu sosiaalisena eläimenä ihmisten seuraan, mutta koulukoiran pitää olla välillä myös yksin

Koirat ja ihmiset ovat sosiaalisia eläimiä, ja kaikkien sosiaalisten eläinten on opittava tulemaan keskenään toimeen pysyäkseen hengissä. Koira näyttää sen, mitä se tuntee, ja tuntee sitä, mitä se näyttää. Koirilla on tarve rakastaa muita koiria ja ihmisiä. Koirat ovat erityisen herkkiä pettymykselle, joskin ne harvoin yhdistävät sen rakastamiinsa

ihmisiin ja ystäviin. Nähtävästi niillä ei ole tarvetta syyttää toisia epäonnestaan. (Masson 1998, 29, 94, 103, 106, 118.) Koira osaa tulkita ihmisten mielialoja ja siksi se osaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla.

Koulukoiran rauhallisen luonteen tärkeyttä korostaa seuraava vastaus:

Luonteeltaan pitää olla vähän rauhallisempi, kun on tilanteita, kun pitää kuunnella. Koira ei saa mennä tilanteisiin itse pääpäsmärinä, täytyy malttaa mielensä. Ehkä juuri sellainen lempeys ja tietty rauhallisuus, ne on hyviä ominaisuuksia. (Opettaja 3)

Koiran rauhoittavaa vaikutusta kuvataan myös seuraavassa kommentissa. Koirista voi hyötyä hyvin erilaiset oppilaat. Jokainen saa koiralta tukea omien tarpeidensa mukaan:

Millaiset oppilaat hyötyvät eniten koiran läsnäolosta? (Haastattelija)

No, ainakin tällaiset rauhattomat oppilaat, meluisat oppilaat, riitaiset ja aggressiiviset oppilaat, mutta myös sitten hyvin hiljaiset ja arat oppilaat. Mulla ei nyt sellasia aggressiivisia tai ilkeitä oppilaita ole. Kun on näin poikavaltainen luokka, niin tässä niin kun on sitä elämää ja eloa, niin koulukoiran läsnäolo rauhoittaa ihan selvästi, vaikka meillä koulukoira on näin vähän aikaa vasta ollut, niin sillä on selvästi rauhoittava vaikutus. Ihan senkin takia, että meillä on sovittu, että silloin kun on koulukoira päivä, yritetään puhua rauhallisesti hillityllä äänellä, koska eläin ei pidä huudosta ja melusta. Ja nämä lapset ovat kyllä ihan todella hienosti omaksuneet rauhoittumisen niinä päivinä. (Opettaja 2)

Koira voi edelleen auttaa rakkauden tarpeiden tyydyttämisessä:

No varmaan ihan kaikkikin hyötyy, mutta varmaan juuri tällaiset oppilaat, jotka joutuvat kotona tosi koville, jotka kotona ei saa niin paljon sitä rakkautta, läheisyyttä ja lämpöä. Varmasti semmosille on kaikista tärkein näitten koirien osuus. Ihan selkeästi mä huomaan sen, että sitten kun on lupa silittää, niin tässä on tilanteita, että isot pojat silittelee. Koirat menevät viereen ja pulpetin alle. Onpa mulla ollut semmonenkin tilanne, että tässä on lattialla ollut oppilas makaamassa koiran vieressä ja rapsuttelemassa. Olen antanut heidän olla. (Opettaja 3)

Vastauksen perusteella viihtyvyyttä lisäävät pienet rentoutumisen hetket koiran kanssa. Oppilaan ei tarvitse aina istua pulpetissa vaan luokassa on mahdollisuus myös liikkua pois omalta paikaltaan.

Useat opettajat Yhdysvalloissa ja Euroopassa ovat huomanneet, että koiran avulla voi kehittää lapsen itsekuria ja vuorovaikutustaitoja. Morgan, erityisopettaja Yhdysvalloista, on huomannut, että etenkin stressaavien päivien jälkeen lapset

hakeutuvat koiran vierelle lattialle. Myös israelilainen lääkäri ja psykologi, Alon Wasserman, on huomannut potilaita hoitaessaan, että koira rentouttaa potilasta ja osoittaa empatiaa esimerkiksi laittamalla päänsä potilaan polvelle. Koiran avulla pyritään emotionaalisesti normaaliin tilaan. (Unhola 2006, 31.) Myös monien muiden tutkimusten (Levinson 1964; Melson 2001; Kauhala 2000) mukaan ystävällisen eläimen katseleminen muun muassa rauhoittaa ihmistä ja laskee hänen verenpainettaan.

Koiraluokassa tunteiden näyttäminen on luonnollista. Tässä koiraluokassa koirien halaaminen on johtanut myös koiraluokan opettajan halaamiseen. Koirat näyttävät esimerkillään kuinka tunteita voi ilmaista, kuten seuraavasta opettajan vastauksesta käy ilmi:

Raivonpuuskia ei luokassa esiinny enää ollenkaan. Luokassa esiintyy myös halailua, mikä on minulle aivan uusi ilmiö. Oppilaat halailevat opettajaa ja tietysti koiraa. Aikaisemmille koirattomilla luokillani halailua ei ole esiintynyt. (Opettaja 1)

Edellisen vastauksen perusteella koiraluokka voi lisätä vuorovaikutusta myös opettajan ja oppilaan välillä. Hallgrenin (1990; 1991) mukaan koiran pehmeys ja lämpö houkuttelevat halaamaan ja hoitamaan. Lapsi ilmaisee usein rakkautensa halaamalla. (Hallgren 1990, 56; Hallgren 1991, 305.) Myös vammaisten, vanhusten ja erityistä tukea tarvitsevien kanssa työskennellyt Buttram on huomannut, että koiran lapsessa aikaan saama stimulaatio perustuu koiran koskettamiseen. Lapsi on Buttramin kokemusten mukaan ollut ensin vuorovaikutuksessa koiran kanssa ja sen jälkeen siirtänyt kontaktin vähitellen niihin aikuisiin, jotka olivat hoitosessiossa mukana. (Unhola 2006, 31.) Eri tutkimusten mukaan lapsen voi olla myös helpompi lähestyä eläintä kuin ihmistä. (esim. Melson 2001; Fox 1981.) Halailu on merkki rentoutumisen tilasta. Wright & Oliver (1998, 145 - 146) korostavat, että rentoutuminen on paras tapa selvitä stressistä. Lapsi rentoutuu yleensä minkä tahansa mieluisan työn parissa. Lasten tarpeiden ymmärtäminen vähentää myös stressiä.

Halaaminen ei välttämättä toteudu jokaisessa koiraluokassa. Opettajan 1 koulukoirat soveltuvat halailemiseen mainiosti, koska koirat ovat niin suuria. Pieni koira ei välttämättä houkuttele samalla tavalla halailemiseen kuin suuri koira. Opettajan kokemusten mukaan koirat voivat rauhoittaa myös erityistä tukea tarvitsevia oppilaita.

Tulevaisuudessa opettaja haluaisikin työskennellä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa koiraluokassa:

Mitä olet itse oppinut koiraluokassa työskennellessäsi? (Haastattelija)

No sen, että sellaista toivotonta häirikköä ei todellakaan ole olemassa ja mä tällä hetkellä epäilen, että koira pystyy rauhoittamaan kenet hyvänsä erityistä tukea tarvitsevan oppilaan. Mun haaveena olisi tämän jälkeen saada sellainen luokka, jossa olisi viisi erityistä tukea tarvitsevaa oppilasta ja kymmenen niin sanottua normaalia.. Se olisi aika iso juttu, jos mä pystyisin viisi käytöshäiriöistä muuttamaan sellaisiksi, jotka pärjäävät kouluaikana ja ehkä sen jälkeen vielä tulevaisuudessakin muiden ihmisten kanssa normaaleilla ihmisten keskeisillä säännöillä. Se voisi vaikuttaa niitten koko elämään. (Opettaja 1)

Opettaja näkee koiran hyödyn etenkin erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kanssa työskennellessä. Myös Levinsonin tutkimusten mukaan etenkin eristäytyneet ja yksinäiset ihmiset hyötyvät eniten lemmikkieläinten antamasta tuesta, etenkin emotionaalisesta tuesta. (Serpell 1986, 124.)

Kouluavustajan kokemusten pohjalta koirat pitävät luokan tiiviinä ja monia asioita on helpompi käsitellä koiraluokassa koirien kautta. Koirat eivät kuitenkaan poista oppilaiden ongelmia, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi. Keräsin mielipiteet luettelomuotoon, jotta ne olisi helpommin luettavissa.

Tämä kouluavustaja toimi koiraluokassa, jonka opetuksesta vastaa opettaja 1:

- *Koiraluokan oppilaat tulevat lähemmäksi kuin muiden luokkien oppilaat.*
 - *Koirat pitävät luokan tiiviinä.*
 - *Koirat eivät kuitenkaan poista ongelmia, koiraluokan oppilailla on samat ongelmat kuin muillakin.*
 - *Koirien kautta moneen hankalaan asiaan päästään kuitenkin käsiksi. Näitä ovat mm. hälinä ja äänenkäyttö luokassa ja suvaitsemattomuus.*
 - *Osa oppilaista suhtautuu koiriin neutraalisti.*
 - *Välituntipettymykset voi purkaa koiran turkkiin.*
 - *Koiria seuraamalla lapset oppivat koirien käyttäytymisestä.*
- (kouluavustaja)*

Koirien ja eläinten vaikutus ihmisiin perustuu McElroyn (1997) mukaan siihen, että eläimet tekevät työtään hienovaraisesti katsein, kosketuksin tai pelkästään olemalla läsnä. Myös lemmikkieläinterapiassa käytetään hyväksi tätä eläinten kykyä olla aidosti

läsnä. (McElroy 1997, 107.) Koiraluokassa toteutuu kosketuksen tarpeen tyydyttäminen. Tätä kuvaa hyvin erään äidin kommentti, joka kävi luokassa havainnointijaksone aikana.

Aha, täällä taas ”leivotaan koiria.”

Leipominen on koirien silittelemistä leipomistekniikalla. Tämä leipomiskäsitys on syntynyt luokan keskuudessa. Isot koirat kannustavat erilaiseen kosketustyyliin kuin pienemmät koirat. Isoa koira voi huoletta halata ja rutistaa.

Yhteenvetona todettakoon, että omat kokemukset Hämeenlinnan kaverikoira- toiminnassa ovat yhteneviä edellisten opettajien vastausten kanssa. Kaverikoira pehmentää ilmapiiriä ja koiralle lepertelevät kaikki lapsista vanhuksiin. Koiran kanssa on myös helppo lähestyä tuntemattomakin ihmistä. Toisaalta myös tuntematon ihminen lähestyy helpommin koira kuin koiran omistajaa. Tulosten mukaan koiraluokka opettaa erilaisuuden sietämistä, itsehillintää, toisten huomioonottamista ja kohteliaita käytöstapoja. Koirat eivät yksin saa tätä kaikkea aikaan vaan koirat luovat lämpimän ja johdonmukaisen ilmapiirin yhdessä opettajan kanssa. Koiraluokkien opettajien toiminta perustuu toivotun käyttäytymisen vahvistamiseen eli oppilaiden käyttäytymistä muutetaan vahvistamalla toivottua käyttäytymistä.

3.2 Oppilaiden näkemyksiä

Viihtyvyyttä voi kohentaa myös vierailut koirapuistoon tai koirien hassut leikit:

Mikä on mieleenpainuvuin kokemuksesi koiraluokassa? (Haastattelija)

No varmaan yksi oli se, kun me vietiin noi meidän koirat tonne koirapuistoon. Se oli aika hauskaa. Tai sitten välillä noi jotkut toisen koiran parhaat, tunnin sabotaasit, on kans ollu aika mahtavia. Se ottaa sen tuttinsa suuhun ja sit se menee opettajan luo ja alkaa haukkua ja öristä niin, et kaikki kattoo sitä ja alkaa nauraa. Se haluaa aivan ehdottomasti antaa sen ihanan lelunsa opettajalle. Se on aika huvittavaa. Pari kertaa se on ruvennut matematiikan koetta sabotoimaan. (Oppilas 2)

Mitä haluaisit kertoa koiraluokasta ulkopuoliselle ihmiselle? (Haastattelija)

Jaa, hankala kysymys. Tosi hankala kysymys. Varmaan jotain sellasta, että se on tosi kiva luokka ja ne koirat on parantaneet ainakin mun mielestä meidän yhteishenkeä ja kukaan ei kiusaa toista. Mut toisaalta en mä kyllä tiiä, onks ne ihan yksinomaan sen koirien ansiota, et voihan siinä olla jotain muutakin taustalla. Kyllä ne ainakin mun mielestä on vaikuttaneet ihan reilusti. (Oppilas 2)

Sama oppilas lisää vielä se, että luokalla on oppilaita, jotka ovat ystävällisiä toisilleen:

Mitkä muut asiat voisivat luoda hyvää yhteishenkeä koirien lisäksi? (Haastattelija)

Siis silleen vähän hankala sanoo, mut mun mielestä yksinkertaisesti meidän luokalla on niin paljon hyviä tyyppejä, jotka ihan oikeesti tajuaa, et mikä on niin ku sellast järkevää, sellast, joka ei tunnu toisesta yhtään kurjalta. Mun mielest meil on ainakin maailman paras luokka. (Oppilas 2)

Edelliset vastaukset korostavat sosiaalisten suhteiden merkitystä kouluviihtyvyyden kokemisessa. Kivat koulukaverit auttavat myönteisen ilmapiirin luomisessa. Koiraluokassa on myös jotain pysyvää, jolloin viihtyvyyttä voi selittää myönteinen mielikuva koiraluokasta, jossa koirat on ja pysyy. Myös sama opettaja on opettanut oppilasta jo usean vuoden ajan, joten opettajan vaihtuminen ei ole myöskään heikentänyt viihtymistä. (vrt. Kari 1977.)

Koulussa viihtyminen voi edistää myös oppimista ja lisätä koulumenestystä:

Mä oon ollut paljon parempi sen jälkeen, kun koirat tuli kouluun. (Oppilas 1)

Yhteenvetona todettakoon, että koulukoiran kanssa voidaan päästä samansuuntaisiin tuloksiin kuin lemmikkieläimen kanssa eläinavusteisessa terapiassa, sillä koulukoira houkuttelee lasta ja nuorta ilmaisemaan itseään. (ks. Levinson 1964; Melson 2001.) Lemmikkieläimet voivat tyydyttää ystävyyden, rakkauden, hellyyden ja kosketuksen tarpeita. Ne auttavat ilmaisemaan tunteita estoitta. Lemmit eivät kritisoi tai tuomitse ja niiltä saa ehdotonta rakkautta. (Katcher 1981; Salmon & Salmon 1983; Serpell 1986; Melson 2001.) Savishinskyn (1983) mukaan lemmikkieläimet voivat tehostaa lasten psykologista kehitystä, parantaa heidän sosiaalisia taitojaan ja opettaa vastuuta. (Savhinsky 1983; 123.)

Teema 4: KOULUVIIHTYVYYS

4.1 Koiraluokan opettajien näkemyksiä suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä

Koiraluokan opettaja toteaa seuraavassa kommentissaan, että suomalaiset lapset voivat hyvin koulussa, jos koulua ei pidetä viihdytyslaitoksena. Kouluun kuuluu työnteko ja ponnistelu:

Mitä mieltä olet suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä? (Haastattelija)

No, siitä on puhuttu paljon. Jos lapsilta kysytään, niin saattaa joskus tulla semmosta, että lapset odottaisivat enemmänkin sitä, että koulussa pitää olla kivaa. Pitää olla tällaista huvipuiston tapaista viihdykettä. Sitten koulu on kiva paikka. Mutta sitten ihan oikeasti, että jos se viihtyminen on sitä, että lapset voivat hyvin koulussa, ja lapsilla on hyvä olla, niin silloin suomalaiset lapset mun mielestä viihtyvät koulussa hyvin. Kyllä mä olen varmasti aina ajatellut sitä, että lapsenkin on hyvä oppia tekemään työtä ja ponnistelemaan - ei aina sen työnteon tarvitse olla kivaa ja mukavaa. Joskus aikuistenkin täytyy ylittää itsensä ja tehdä vähän enemmän, mitä jaksaisivat. Ja yrittää sillä tavalla ylittää itsensä ja päästä tavoitteisiin. (Opettaja 2)

Edellisen vastauksen perusteella voidaan havaita, että hyvinvointi on tärkeä osa kouluviihtyvyyttä. Oppilas jaksaa työskennellä haastavienkin tehtävien parissa, jos hän voi hyvin. Opettajan vastauksesta käy ilmi, että suomalaisessa koulussa oppilaan on mahdollista tyydyttää perustarpeensa. Tarpeiden tyydyttäminen edes osittain lisää hyvinvointia (ks. Allardt 1976; Maslow 1979; Konu 2002).

Toisaalta hyvinvointia uhkaa levottomuus, joka on opettajan mielestä lisääntynyt:

Ja jollain tavoin semmoinen levottomuus ja lyhytjännitteisyys, se on aivan selvästi huomattavissa oppilaissa. Oppilaat ovat hirmuisen lyhytjännitteisiä, jaksetaan yhtä asiaa vuosi vuodelta vähemmän. Ja sitten rauhattomuus ja levottomuus on lisääntynyt vuosien myötä. (Opettaja 2)

Edellisissä opettajan 2 vastauksissa heijastuu huoli nyky-yhteiskunnan oppilaista, jotka jaksavat keskittyä työskentelyyn aikaisempaa huonommin. Toisaalta tämän muutoksen tiedostaminen voi auttaa opettajaa muuttamaan kouluympäristöä sellaiseen suuntaan, joka edistää hyvinvointia. Keltikangas-Järvisen (1985, 166 - 167) mukaan ympäristön muuttaminen on yksinkertainen ja helppo tapa pyrkiä vähentämään ei-

toivottua käyttäytymistä. Joskus häiriökäyttäytyminen tapahtuu vain tietyissä olosuhteissa, ja silloin sitä voidaan vähentää olosuhteisiin vaikuttamalla. Ympäristön muuttamisella pyritään siihen, että positiivinen käytös saadaan esille, jotta sitä voisi vahvistaa.

Myös seuraavassa vastauksessa korostetaan sitä, että työnteko voi olla oppilaiden viihtyvyyden peruste, kun kysytään suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä:

En mä ainakaan mihinkään vippaskonsteihin, sirkuspeleihin usko. Kyllä mä uskon ihan työntekoon, ja siitä saatavaan palkintoon. Se on varmasti se viihtyvyyden tae, enemmän kun mitkään sirkustemput. Ja summa summarum. Älyttömän vaikea kysymys. (Opettaja 3)

Opettaja 4 kuvaa sosiaalisten suhteiden tärkeyttä, kun puhutaan kouluviihtyvyydestä:

Luokissa, joissa vuorovaikutus kaikkien kesken toimii ja oikeasti hyväksytään monenlaiset tavat oppia, varmasti myös viihdytään. (Opettaja 4)

Seuraavan opettajan mielestä viihtyvyys suomalaisissa kouluissa ei ole kovin hyvää:

Mitä mieltä olet suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä? (Haastattelija)

Ilmeisesti ei niin kauhean hyvä. Tästähän on jotain tutkimuksiakin ollut, että hiukka heikonlaisesti viihtyvät. (Opettaja 1)

Pitää kuitenkin muistaa arvioinnin merkitys suomalaisen kouluviihtyvyyden merkittävänä tekijänä. Oppilaiden yksilöllinen huomioiminen on tärkeää kuten seuraavasta vastauksesta käy ilmi:

Mitä mieltä olet suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä? (Haastattelija)

Jaa, siitä on puhuttu tosi paljon. Se on kyllä aika vaikea kysymys. Kyllähän meillä tietysti on valtavan paljon opettajilla ns. perinteisiä ajatusmalleja koulusta. Nythän meillä on tullut ohjeistukseen, että arvioinnissa pitäisi ottaa huomioon lapsen temperamentti ja luonteenpiirteet muutenkin. Esimerkiksi jossain kielten arvioinnissa, pitäisi huomioida arvosana. Voidaanko antaa ysi, jos oppilas ei ole hirveen ulospäin suuntautunut elikkä ei käytä sitä kieltä. Sillonhan se pitää tietysti mitata jossain toisessa yhteydessä kuin silloin, kun ollaan koolla koko porukka. Jos oppilas on niin ujo, arka. (Opettaja 3)

Edellinen vastaus korostaa oppilasarvioinnin yhteyttä kouluviihtyvyyteen. Arvioinnissa tulee huomioida oppilas kokonaisvaltaisesti, mikä korostuu myös tämän koulun opetussuunnitelmassa. Opettaja kokee myös kodin ilmapiirin olevan yhteydessä oppilaan viihtymiseen koulussa, sillä kouluun ja oppimiseen positiivisesti

suhtautuvat kodit vaikuttavat myönteisten mielikuvien kehittymiseen koulusta:

Meillä on varmaan vielä hirveesti opettajina vielä niitä sellaisia fiksoituneita asenteita ja käsityksiä. Mutta sitten taas toisaalta sellanenkin asia on kodeista lähtöisin, että kyllähän sen selkeesti huomaa, että ne kodit, jotka suhtautuvat kouluun ja oppimiseen positiivisesti, niin kyllähän se heijastaa, korreloi ihan selvästi. Eihän siitä pääse mihinkään. Ja sitten toisaalta niin kuin kodit, vanhemmat ovat myös kouluasiantuntijoita ja kasvatusalan asiantuntijoita. Sehän on se ikuinen dilemma. Kaikki tietää, mitä siellä koulussa kuitenkin on. Se on varmaan semmoinen ikuisuuskyseminen. (Opettaja 3)

Opettaja tuo vastauksessaan esille sen, että kouluviihtyvyyttä rakennetaan myös kotona. Vanhempien myönteinen asenne koulunkäyntiä kohtaan auttaa oppilasta viihtymään koulussa. Samoihin tuloksiin on päässyt myös Soininen (1989). Hänen mukaansa vanhempien toiveet ja odotukset, koulutus ja koulutusasenteet, kodin materiaaliset olosuhteet ja virikkeet sekä lasten palkitseminen ja auttaminen selittävät kouluviihtyvyyttä. Kouluviihtyvyyttä ei kuitenkaan aina selitä samat tekijät, joten myös viihtyvyys voi muuttua tilanteen ja ympäristön mukaan (Soininen 1989, 149 - 151.) Vanhempien innostava asenne on tärkeä tekijä viihtyvyydessä, mutta toisaalta Liinamon ja Kannaksen (1995, 117) mukaan viihtyvyyttä voi heikentää vanhempien liian suuret odotukset koulussa menestymisestä.

Kun tarkkailin koiraluokkia, panin merkille, että opettajien hyväntuulisuus ja hyvät kurinpitotaidot olivat hyvän työrauhan perusta. Työnteon merkitys korostui kaikissa luokissa. Hyvä työrauha kannusti oppimiseen ja oppimisen ilo saattoi edelleen lisätä kouluviihtyvyyttä. Oppimisen merkitys korostuu myös Maslow'n (1987) tarvehierarkiassa, jossa kognitiivisten tarpeiden tyydyttyminen onnistuu tiedon ja ymmärtämisen kautta. Hyvä työrauha ja luottamukselliset suhteet aikuisiin voivat edelleen auttaa turvallisuuden tarpeiden tyydyttämisessä. Näihin tarpeisiin luetaan Maslow'n mukaan turvallisuus, mukavuus ja vapaus pelosta. (1987, 43 - 44.) Tulkintani motivaatiosta korostaa Maslow'n tarvehierarkian kerroksellisuutta ja sitä huomiota, että kaikkia alempia tarpeita ei tarvitse tyydyttää täydellisesti, jotta voisi siirtyä tyydyttämään ylempiä tarpeita.

4.2 Koiraluokkien opettajien näkemyksiä oppilaidensa kouluviihtyvyydestä

Seuraavissa vastauksissa opettajat arvioivat oppilaidensa kouluviihtyvyyttä:

Miten arvioit oppilaittesi viihtyvän koulussa? (Haastattelija)

No kyllä mä uskon, et ne tässä viihtyy. On ne ihan itsekin sanonut sitä, että on kivempi olla kun aikaisemmin. (Opettaja 3).

Kaikkien haastateltujen opettajien näkemykset ovat yhteneviä edellisen vastauksen kanssa. Opettajat arvioivat oppilaidensa viihtyvän koulussa hyvin. Kaikki opettajat viihtyivät myös itse työssään, joten heidän hyvä työviihtyvyytensä edistää myös oppilaiden viihtyvyyttä. Liinamon ja Kannaksen (1995, 127) mukaan henkilökunnan hyvinvointi heijastuu oppilaiden hyvinvointiin, viihtymiseen sekä oppimiseen.

Seuraava vastaus osoittaa, että viikonlopun jälkeen on yleensä kiva tulla kouluun:

Miten arvioit oppilaittesi viihtyvän koulussa? (Haastattelija)

Ala-asteen oppilaat tietysti paremmin, mutta ei niin hyvin ja ainakin tämän luokan vanhemmilta on tullut sellaista viestiä, että se viihtyminen ennen näitä koiria ei ollut niin hyvää. Sunnuntai-iltana jonkinlaista pientä ahdistusta, että maanantaina pitää mennä taas kouluun. Nyt sanovat, että on päinvastoin ehtinyt tulla ikävä, koiraa varsinkin, ja vähäsen ehkä siinä sivussa opea, mutta varsinkin koiraa. Ja sitten on tosi, TOSI kiva tulla kouluun viikonlopun jälkeen. (Opettaja 1)

Edellisen vastauksen perusteella koiraluokan oppilaiden viihtyvyyteen vaikuttavat suuresti koirat, mutta myös oma opettaja. Mielikuva koiraluokan koirista ja opettajasta motivoi ja innostaa oppilaita.

Koirat vähentävät myös kiusaamista:

Koirat vähentävät kiusaamista ja väkivaltaa, vähentää lähes olemattomiin. Eli sitäkin kautta ne parantavat joka ikisen oppilaan hyvinvointia. (Opettaja 1)

Koulukiusaamista voi ennalta ehkäistä myös luokan selkeät säännöt ja varhainen puuttuminen ongelmiin. Koira ehkäisee kiusaamista, sillä koira suhtautuu hätäntyneeseen kiusaamistilanteeseen ja antaa oppilaille selkeitä käyttäytymismalleja. Laumaeläimenä koira pyrkii säilyttämään lauman eli oppilasryhmän koheesion. Myös Jalovaara (2005) painottaa tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen tärkeyttä. Tunne- ja sosiaaliset taidot parantavat lasten ja nuorten kouluviihtyvyyttä. Ne lisäävät motivaatiota koulutyöhön,

edistävät työrauhaa ja ehkäisevät koulukiusaamista. (Jalovaara 2005, 98.) Toisaalta Harjunkoski & Harjunkoski (1994, 19) korostavat, että jokainen ihminen kokee kiusaamisen eri tavalla. Toinen voi suuttua kiusoittelusta ja toinen ei. Keltikangas-Järvinen (1994) lisää, että etenkin kiusaamisen uhriksi joutuneiden asenteita ja tunteita tulisi tarkastella. Kiusatuksi joutuu helpoimmin henkilö, joka ei kykene pitämään puoliaan. Kysymys ei ole kuitenkaan uhrin heikkoudesta vaan siitä, että hänellä on herkkyyttä ja empatiaa toista lasta kohtaan. (Keltikangas-Järvinen 1994, 211.)

Edellisten vastausten perusteella kiusaamisen ennalta ehkäiseminen on mahdollista tunneälytaitoja parantamalla. Koira voi vähentää kiusaamista ja lisätä täten oppilaiden turvallisuuden tunnetta.

Koirien osuus viihtyvyydessä korostuu myös seuraavassa vastauksessa:

Miten he viihtyvät nykyään, kun koiraluokka on lakkautettu? (Haastattelija)

Pettymys oli tietysti suuri, kun koirat eivät enää päässeet kouluun, mutta olemme ottaneet ne aina mukaan kaikille sellaisille retkille, joille koirat voivat osallistua. (Opettaja 4)

4.3 Oppilaiden näkemyksiä

Lähes kaikki haastatellut koiraluokkien oppilaat viihtyvät hyvin koulussa. Viihtymistä edistävät kaverit, koirat, opettaja ja ystävällinen ilmapiiri. Oheiset vastaukset ilmentävät asiaa:

Onko koulunkäynti kivaa? Kuinka hyvin viihdyt koulussa? (Haastattelija)

On se kivaa, ainakin sillon, kun koirat on luokassa. En mä silleen vihaa koulua, vaikka koirat ei olis täällä. (Oppilas 1)

Tosi hyvin. No, koirien takia, ja sit kun on mukava opettaja. (Oppilas 1)

Ihan hyvin. (Oppilas 2)

Miksi?

No, kun mul on kavereita ja meil on kuitenkin ihan mukava opettaja, tai siis tosi mukava opettaja. Opettaja, joka osaa asiansa. (Oppilas 2)

On se ihan kivaa kun näkee kavereita. Ihan hyvin viihdyn. Koirat vaikuttaa vähäsen. (Oppilas 4)

Tosi hyvin. No, kun tääl on koirat, ja kaikki on kivoja kaikille. (Oppilas 3)

Tosi hyvin. Siks, kun on paljon kavereita ja on hyvä piha. (Oppilas 5)

Tosi hyvin. Kun on kivoi kavereita ja hyvä piha ja kiva opettaja. (Oppilas 6)

On, koska koulussa oppii kaikkia asioita. (Oppilas 7)

*On, koska omassa luokassa on koirat, joita voi silitellä ja rapsutella.
(Oppilas 8)*

Nämä vastaukset tukevat tutkimustuloksia, joiden mukaan vertaisryhmällä ja opettajalla on suuri merkitys oppilaan kouluviihtyvyyden kokemisessa. (esim. Kari 1977; Soinen 1989.) Koulukoira on myös merkittävä viihtyvyyden rakentaja. Useiden tutkimusten mukaan (Levinson 1972; Katcher 1981; Melson 2001; Serpell 1986) lemmikit ovat lapsille sosiaalisesti merkittäviä seuralaisia.

Koiraluokkien oppilaiden motiivina toimii edellisten vastausten perusteella liittymismotivaatio, jolle on tyypillistä lämpimien henkilösuhteiden suosiminen ja sekä tuki ja rohkaisu. Kaverit, koira ja opettaja voivat luoda yhteisön, jossa jokainen voi tuntea kuuluvansa ryhmään. Myös sisäiset motiivit kuten opiskelumyönteisyys ja oppimishalu selittävät kouluviihtyvyyttä.

Koirat auttavat myös hyvän työrauhan luomisessa:

Onko koulunkäynti kivaa? (Haastattelija)

*Kyllä on, koska täällä koirat antavat työrauhaa ja koiria saa viedä ulos.
(Oppilas 9)*

On, koska koulussa oppii hyödyllisiä asioita. Koiraluokassa on parempi työrauha ja työskentely on silloin mukavampaa. Koirat tekevät koulupäivistä helpompia. (Oppilas 10)

*Koulunkäynti sujuu kivasti, vaikka muut saa olla joskus todella levottomia.
Hyvä ilmapiiri. (Oppilas 11)*

Väsymys heikentää kouluviihtyvyyttä:

Ei. Oon aina aika väsynyt, niin koulu ei kiinnosta. (Oppilas 12)

Väsytys kouluamuisin on melko yleinen ilmiö ja se on sitä yleisempää mitä vanhemmasta peruskoululaisesta on kyse. (Tynjälä & Liinamo 1995.) Suurin osa oppilaista (oppilaat 1 - 11) viihtyi koiraluokassa. Vastauksista käy ilmi, että yksi viihtymisen syy on hyvä työrauha luokassa. Tämä tukee myös tutkimustuloksia, joiden mukaan viihtyvyyttä lisää opettajan kurinpitokyky. (ks. Kari 1977.) Vastausten perusteella ystävällinen ilmapiiri edistää kouluviihtyvyyttä ja tunneviihtyvyyttä.

Seuraavaksi oppilaat kertovat siitä, milloin he eivät viihdy koulussa:

Milloin et viihdy koulussa? (Haastattelija)

Ei oikeestaan oo sellasia tilanteita. (Oppilas 1)

No, lähinnä silloin, jos mulla itellä on huono päivä. (Oppilas 2)

Silloin kun mä oon pahalla tuulella, riideltä kotona tai jotain. (Oppilas 3)

Viihdyn aina koulussa. (Oppilas 4)

Vuonna 2004 teettämässäni proseminaaritutkimuksessani oppilaat (1 - 4) viihtyivät mielestään hyvin tai todella hyvin koulussa, joten myös tämän pro gradu -tutkielman kouluviihtyvyydsvastauksia voidaan pitää luotettavina.

Koulussa on yleensä kivaa, mutta läksyjen tekeminen heikentää viihtyvyyttä:

Onko koulunkäynti kivaa? (Haastattelija)

Aina on kivaa. (Oppilas 5)

Viihdyn aina koulussa. (Oppilas 6)

Tuletko mielelläsi kouluun? (Haastattelija)

Tuun. (Oppilas 1)

No, ihan mielelläni joo. Vähän aina välillä tuntuu siltä, että hoh hoijakkaa, jäis mieluummin kyllä kotiin. Mutta ei se tietenkään niin hirveen kamalaakaan oo. Välillä vaan tuntuu siltä, et se on niin epäreilua, kun vanhemmat kyllä pakertaa pitkän työpäivän, mutta ei niitten sentään tartte raahata kymmeniä kirjoja kotiin ja pakertaa sielläkin, et ei se ole kovin hauskaa. Kyllä mä koulun kestäisin ilman läksyjä. (Oppilas 2)

Joo, tuun. (Oppilas 4)

Kouluviihtyvyyttä voi selittää myös ylpeys kuulumisesta koiraluokalle. Koiraluokassa on jo itsessään jotain uutta ja kiehtovaa, joka auttaa arvostuksen tarpeiden tyydyttämisessä. (ks. Maslow 1979; 1987.)

Koiraluokan päätyminen ja siirtyminen yläasteelle voi tuntua vaikealta, kuten erään oppilaan kommentti paljastaa:

Mitä haluaisit muuttaa luokassasi? (Haastattelija)

Lakkauttaisin läksyt. En halua siirtyä yläasteelle tai sitten koirien pitäisi tulla mukaan. (Oppilas 1)

Muut oppilaat eivät muuttaisi juuri mitään luokassaan. Koulukoiran läsnäolo toi kaikkien haastateltujen mukaan iloa koulupäivään.

Viihtyvyyttä edistää sääntöjen noudattaminen:

Noudattavatko luokkatoverisi koiraluokan sääntöjä? (Haastattelija)

Noudattaa. (Oppilas 1)

No, mun mielestä noudattaa. (Oppilas 2)

Esiintyykö luokassa tappeluita, tönimistä, toisten kiusaamista? (Haastattelija)

Ei mitään niistä. (Oppilas 1)

Kaikki koiraluokat ennalta ehkäisevät havaintojeni mukaan väkivaltaista käyttäytymistä, sillä koira pyrkii estämään omalla käyttäytymisellään huutamista ja riehumista. (esim. Rugaas 1997.)

Vanhemmat pitivät merkityksellisenä sitä, että oppilaat viihtyvät koulussa huomattavasti paremmin kuin aikaisemmin, kuten seuraavasta vanhempien kommentista käy ilmi:

Kouluun on kiva mennä! Viikonlopun aikana lapsilla ehtii tulla ikävä koiria. Niinpä kouluviikon alkamiseen liittyvää ”sunnuntai-illan angstiakaan” ei ole enää ollut havaittavissa. (Vanhempien teesit)

Koulu on edellisen vastauksen perusteella paikka, jonne voi mennä hyvällä mielellä myös viikonlopun jälkeen. Yhteenvetona todettakoon, että koirilla ja opettajalla on merkittävä rooli oppilaiden kouluviihtyvyysskokemuksissa. Tämä tukee myös

aikaisempia tutkimuksia, joissa suomalaisten lasten kouluviihtyvyyttä alaluokilla selittää paljon opettajan persoonallisuus (ks. Kari 1977, 90). Tämä vastaus ei kuitenkaan pysty vastaamaan siihen, kumpi tekijä vaikuttaa koulussa viihtymiseen enemmän, opettaja vai koirat. Tärkeämpää on kuitenkin se, millaisia viihtymismahdollisuuksia koira ja opettaja tarjoavat yhdessä. Tärkeimpiä viihtyvyyden rakentajina oppilaat mainitsevat koirat, luokkakaverit, opettajan ja opiskeltavat aineet. Koirat nähdään yksinomaan viihtyvyyttä lisäävinä tekijöinä, sen sijaan aineet, opettajat ja oppitunnit saattavat myös vähentää viihtymistä.

Koirat tuovat uuden ulottuvuuden kouluviihtyvyyden kokemiseen. Koulumenestys ei koiraluokassa määrittele yhtä merkittävästi kouluviihtyvyyttä kuin koirattomissa luokissa. Koiraluokassa voi menestyä myös ilman hyviä arvosanoja. Sosiaaliset taidot ja ystävälliset käytöstavat nousevat koiraluokassa tärkeille sijoille. Kaiken kaikkiaan vuorovaikutuksen lisääminen luokassa voi näiden tulosten perusteella parantaa kouluviihtyvyyttä. Vuorovaikutuksessa oppilaat voivat kertoa myös mieltä painavista asioistaan. Yleisesti tiedetään, että ihmisten terveydentila paranee, jos nämä saa puhumaan asioista, jotka heitä eniten vaivaavat. (esim. Levinson 1964; Goleman 1997; Melson 2001.)

Yhteenvetona todettakoon, että oppilaat (1 - 11) viihtyvät koiraluokassa hyvin. Joillekin oppilaille opettajan persoona saattaa selittää viihtyvyyttä enemmän kuin koirat. Toisaalta koirat vaikuttavat myös opettajan työviihtyvyyteen. Koirat voivat siis parantaa kouluviihtyvyyttä joko suoraan tai välillisesti opettajan tai ilmapiirin kautta. Opettajan hyvä mieli vaikuttaa myös vääjäämättä oppilaaseen. Koiraluokka on onnistunut luomaan oppimisympäristön, jossa voi harjoitella sosiaalisia taitoja. Myös Kaikkosen (1999) lukiolaisten kouluviihtyvyyttä koskevan tutkimuksen mukaan viihtyvyyttä voidaan rakentaa perustellusti yleisten humanien arvojen varaan. Tämä edellyttää koulun sosialisointia kehittämistä yleiseen, inhimilliseen suuntaan. Koulu yhteisön humani ilmapiiri mahdollistaa yksilöiden persoonallisen viihtyvyyden ja toiminnan. (Kaikkonen 1999.)

Edellisten vastausten perusteella sekä tytöt että pojat viihtyvät koiraluokissa. Koiraluokka voi vastausten perusteella auttaa poikia viihtymään koulussa. Tämä

tutkimustulos poikkeaa aikaisemmista viihtyvyytutkimuksista, joiden mukaan pojat viihtyvät koulussa lähes aina tyttöjä huonommin. (ks. Kannas 1995.)

Toisaalta oppilas, jolla on vahva minäkäsitys, voi kokea olonsa miellyttäväksi ja turvalliseksi koulussa, jolloin koiran vaikutusta viihtyvyyteen on vaikea arvioida. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tarkasteltu minäkäsitystä tai itsetuntoa.

4.4 Opettajan rooli

Koiraaluokan opettaja ei ole passiivinen koiran tai koiriensa keskellä. Koiraaluokan perustaminen on vaatinut työtä ja hyviä tuloksia halutaan saavuttaa. Koirat ovat vain läsnä, mutta opettaja tekee kuitenkin opetustyön. Opetustyö tapahtuu kuitenkin pehmeässä ilmapiirissä, jonka luomisessa koirat auttavat.

Koiraaluokka antaa tilaa erilaisille lapsille. Toisaalta oppiminen on sosiaalinen tapahtuma ja toisaalta yksilöllinen tapahtuma. Brotheruksen (1999, 53) mukaan kasvatusjärjestelmän tärkeä tehtävä on lasten sosiaalisesta taustasta johtuvien kehityksellisten erojen pienentäminen.

Vanhempien mukaan lapset arvostavat opettajan panosta koiraaluokan eteen. Vaikeuksista huolimatta opettaja jatkaa työtään ja ajattelee kaikkien yhteistä parasta, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Lapset kunnioittavat opettajaansa vilpittömästi. Onhan hän se rohkea ja sydämellinen ihminen, joka on lähtenyt tähän kokeiluun. He tietävät kokeilun nostattamasta vastuksesta ja pitävät lujasti opettajan, koirien ja luokan puolta. He arvostavat myös rehtoria, joka on rohkeasti antanut mahdollisuuden ja tukenut kokeilua. (Vanhempien teesit)

Tämän vastauksen perusteella oppilaat kunnioittavat opettajaa ja rehtoria. Oppilaiden ja opettajan välinen suhde voi koirakokeilun myötä parantua. Seuraavissa kommentteissa oppilaat kuvaavat sitä, millainen on heidän mielestään hyvä opettaja:

Sellanen, jolla on huumorintajua, ja on ilonen. (Oppilas 1)

Semmonen, joka kuuntelee oppilaitten mielipiteitä ja on ystävällinen eikä huuda koko ajan, osaa opettaa asiat oikein. (Oppilas 3)

No sellanen, joka ei huuda. (Oppilas 4)

Rauhallinen ja lempeä. (Oppilas 5)

Semmonen, et se on tarpeeks tiukka, sillon kun pitää. Sit kiva, semmonen hyvä kaikissa tilanteissa. (Oppilas 6)

Vastauksien perusteella hyvä opettaja on rauhallinen ja iloinen. Kaikissa vastauksissa painotetaan rauhallisuuden merkitystä. Ystävällisen opettajan tärkeys nousee esille myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Kari 1977; Kankaanranta & Linnakylä 1993; Kaikkonen 1999.) Lahdes (1997, 133) muistuttaa, että taitava pedagogi huomioi ihmissuhteiden merkityksen opetuksessaan. Empaattinen opettaja on herkkä muiden tunteille, mutta pystyy myös omaksuma toisen rooleja. Ruoho ym. (2006, 117) toteavat, että opettajan epäsuora vaikutustapa edistää kouluviihtyvyyttä. Epäsuoraan vaikutustapaan kuuluvat oppilaiden kannustus ja rohkaisu sekä kiitoksen antaminen.

Peruskoulun yläluokkien oppilaat kuvaavat hyvää opettajaa näin:

Ei anna paljon läksyjä ja on kiva, mukava. (Oppilas 7)

Sellanen, joka osaa selittää esimerkiksi, miten joku lasku lasketaan. (Oppilas 8)

Kun on pitkä päivä, niin opettaja sanoo: ”Vedetään putkeen.” Silloin me päästään aikaisemmin kotiin. (Oppilas 9)

Lisäksi oli mainintoja sisukkuudesta, oikeudenmukaisuudesta ja oppilaiden kohtelemisesta hyvin:

Hyvältä opettajalta vaaditaan sisua, viisautta ym. luonnejuttuja, että pystyy työskentelemään hankalienkin oppilaiden kanssa. (Oppilas 10)

Hyvä opettaja on sellainen, joka pitää yllä oikeudenmukaista kuria, mutta kohtelee oppilaita hyvin. (Oppilas 11)

Ei anna paljon läksyjä. Koulussa olisi pari tuntia töitä, loput jotain muuta. Ei huutaisi, jos sanoo tai tekee jotain tyhmää. (Oppilas 12)

Edellisten vastausten perusteella opettajan tulee olla empaattinen kasvattaja. Myös Kalliopuska (1995) korostaa, että empaattinen opettaja on lämminhenkinen, mutta tarvittaessa myös luja. Lujuus on jäämäkkyyttä ja tahdonvoimaa. Jämäkkä opettaja pystyy ottamaan vastaan palautetta ja puolustaa omia oikeuksiaan ottamalla huomioon

toisten oikeudet, tunteet ja ajatukset. Empaattisesti jämäkkä opettaja yrittää olla kuulolla toisten tarpeille ja näkemyksille. (Kalliopuska 1995, 45 - 46.)

Oppilaat arvostavat oikeudenmukaista ja johdonmukaista opettajaa. Myös reilu opettaja saa kiitosta oppilailta. Yhden opettajan vahvuuksiksi mainittiin seuraavia asioita:

Kuvaile omaa opettajaasi. (Haastattelija)

No, rauhallinen ja kiva. (Oppilas 4)

En mä voi sanoa muuta, kun et se on paras. (Oppilas 1)

Mun mielestä opettaja on TOSI kiva. Se osaa kuunnella ja osaa opettaa asiat silleen, et ne ymmärtää. (Oppilas 3)

Yhteenvetona voin todeta, että kaikkia koiraluokkien opettajia kuvattiin iloisiksi, ystävällisiksi ja hyväntuulisiksi. Tutkimusten mukaan opettajalla on suuri vaikutus koulussa viihtymiseen. Oppilaiden vastausten mukaan hyvä opettaja on jämäkkä ja pitää järjestyksen tai kurin luokassa. Kurilla ei viitattu tiukkaan oppilaiden kontrolliin, vaan työskentelyrauhaan, jossa noudatetaan yhteisiä pelisääntöjä. Nämä oppilaiden vastaukset ilmentävät hyvin Skinnarin (2004, 87) näkemystä siitä, että aikuinen ei sanallisella ohjauksella juurikaan tavoita lasta. Sen sijaan lasta muovaa ja ohjaa kaikki se, mitä lapsi aistii ympäristössään, sekä se, millainen esikuva aikuinen on ajatuksineen, tunteineen ja tekoineen. Myös Talibin (2002, 57) mukaan opettajien positiivisilla ja negatiivisilla asenteilla on vaikutusta oppilaaseen, etenkin koulumenestykseen.

Kaverit ja ystävät näyttäytyvät tärkeänä osana koulunkäyntiä. Hyvässä koulupäivässä on kavereita, kaverit ovat ystävällisiä eikä ketään kiusata. Koulua ei käydä tyhjiössä; koulun ulkopuolinen elämä kulkee mukana kouluun. Koulussa luodaan ihmissuhteita ja harjoitellaan niitä. Onnistumiset ja epäonnistumiset niissä vaikuttavat koulupäivään.

Olen koonnut tähän yhteenvetona koiraluokassa viihtymistä edistäviä tekijöitä:

- koirien lempeä luonne

- opettajan empaattisuus
- suvaitsevaisuus
- toisten hyväksyminen
- avoin ilmapiiri
- turvallisuus
- tasavertaisuus
- oikeudenmukaisuus

4.5 Koiraluokkien ilmapiiri

Kauhistavin asia, minkä lapsi voi tuntea, on rakkaudesta jäämisen pelko, ja hylkääminen on hänen helvettinsä.

John Steinbeck

Koiraluokka perustuu kokonaisvaltaiseen näkemykseen lapsesta ja nuoresta. Koira tai koirat luovat lämpimän ilmapiirin yhdessä opettajan kanssa. Vaikka lapsi tai nuori ei välittäisikään koirista, hän kuitenkin hyötyy lempeästä ilmapiiristä, jonka luomisessa koira on mukana. Uusien asioiden oppiminen on tehokkaampaa, jos oppilas voi kokea olonsa turvallisiksi koulussa. Jokainen oppilas voi hyötyä eri tavoilla koirista. Yksi oppilas voi turvautua koiran pehmeään turkkiin, toinen saattaa turvautua koiriin ollessaan surullinen tai ahdistunut. Koirat antavat oppilaille turvaa koulupäivien aikana. Turvallisen ilmapiirin luominen nousee yhä tärkeämmäksi asiaksi, kun luokkakoot nousevat ääri rajoille nykyisissä suomalaisen koulujärjestelmän tehokkuuspyrkimyksissä.

Koiraluokassa on jotain tuttua ja jotain uutta. Se houkuttelee oppimiseen ja keskittymiseen hyvillä mielin.

Observoin kolmea eri koiraluokkaa ja totesin, että koiraluokassa vallitsee yleensä todella rauhallinen ilmapiiri. Huutamista tai riehumista ei esiinny juuri lainkaan. Luokan selkeät säännöt luovat turvallisuutta sekä oppilaille että koirille. Koira tai koirat rauhoittavat omalla käyttäytymisellään oppilaita, sillä suurimman osan ajasta koirat makaavat lattialla.

4.5.1 Opettajien näkemyksiä koiraluokan ilmapiiristä

Koiraluokan opettaja toteaa, että koirat parantavat ja pehmentävät luokan ilmapiiriä.

Koirat saavat oppilaat myös nauramaan:

Kyllä nämä koirat ilman muuta sitä ilmapiiriä parantaa. Et kyllä ne niitä oppimisen esteitä ihan selkeästi poistaa. Ja myöskin tunneilmapiiri on paljon pehmeämpi. Ja se, mihin mä uskon kanssa ihan hirveesti, on se huumori, nauru. Jos tommoisen murkkuikäisen saa nauramaan, niin vitsi se on työvoitto. Nää koirat tekee joskus niin hassuja juttuja, et väkisin pistää nauramaan. (Opettaja 3)

Tämän kommentin mukaan nauru luo pehmeyttä ilmapiiriin. Tämä vastaus tukee myös havaintojani koiraluokissa. Havaitsin, että koirat koskettavat oppilaiden tunteita ja auttavat myönteisten tunteiden ilmaisemisessa. (ks. myös Hallgren 1991, 19.)

Ilmapiirin vaikuttavat sekä koirat että opettaja, kuten seuraava vastaus osoittaa:

Luokan ilmapiiri on lämmin, vapautunut ja hyväksyvä. Siihen ovat vaikuttaneet minun arvojeni ja kasvatustyöni lisäksi olennaisesti koirat. (Opettaja 1)

Koira opettaa omalla käytöksellään, että jokainen ihminen tulee hyväksyä:

Ne ovat omalla esimerkillään osoittaneet, että jokainen oppilas on yhtä hyvä ja rakastamisen arvoinen - koirahan ei erottele lapsia ulkoisen olemuksen, käytöksen, koulumenestyksen tai sosiaalisen aseman mukaan. Se ilahtuu jokaisen oppilaan jälleennäkemisestä joka aamu ja jokaisen välitunnin jälkeen ja ottaa yhtä onnellisena vastaan silitykset jokaiselta oppilaalta. Näin lapsetkin ovat oppineet hyväksymään jokaisen luokkatoverin sellaisena kuin tämä on, samoin itsensä. (Opettaja 1)

Eläin ei Yrjölän (2004) mukaan odota mitään, vaan hyväksyy ihmisen varauksetta. Eläimen rakkaus on selkeää ja rehellistä ilman monimutkaisia vastatunteita. Kauhala (2000, 16) toteaa, että koira on aina valmis kuuntelemaan lasten huolia, mutta se ei koskaan paljasta salaisuuksia. Myös matematiikan opettaja, Vin Fiordalis Yhdysvalloista on huomannut, että koira voi esimerkillään näyttää, kuinka luodaan pysyviä ihmissuhteita. Fiordaloksen kultainennoutaja oli koulukoira kahdeksan vuoden ajan. (Fiordalis.)

Koira voi läsnäolollaan myös rauhoittaa oppilaita:

Koirat pitävät tehokkaasti yllä työrauhaa. Juuri ennen tunnin alkua, ennen opettajan tuloa, luokissa saattaa olla rauhatonta. Meillä sellainen on mahdotonta, koska koirat alkavat haukkua äänekkäästi ja komentavaan sävyyn

heti, jos jotkut yrittävät riehua tai riidellä. Syylliset lopettavat hyvin nopeasti, sillä ison koiran kova haukkuminen on epämiellyttävää ja paljastaa kaikille koulun aikuisille, mitä luokassamme tapahtuu. Odotettavissa on, että luokan ovella on salamana joku vihainen aikuinen kyselemässä: "Mitäs täällä tapahtuu?" (Opettaja 1)

Koira voi edellisen perusteella ennalta ehkäistä häiriökäyttäytymistä, koska koira muuttuu levottomaksi, jos oppilaat riitelevät. Hallgrenin (1991, 18) mukaan pelkkä koiran läsnäolo rauhoittaa opiskelijoita.

Koiraluokassa vallitsee ryhmän koheesion kautta saavutettu itsekuri tai ryhmäkuri. Tämän takia kurinpito-ongelmia ei juuri ole. Ryhmäkurin toteutuminen ei opettajan 1 mukaan häviä silloin, kun koirat eivät ole koulussa. Koirien pidempiaikainen poissaolo saattaisi vaikuttaa työrauhaan. Jos työrauha ei kärsi koirien poissaolosta, voi luokan opettajalla olla suuri vaikutus oppilaiden käyttäytymiseen.

Koiraluokan opettajan omien havaintojen mukaan koirilla on seuraavia yhteyksiä luokan ilmapiiriin:

- *Arat oppilaat ovat rohkaistuneet.*
- *Kielteiset tunneilmaisut ovat muuttuneet myönteisiksi.*
- *Empaattisuus on lisääntynyt.*
- *Välituntiväkivalta on loppunut.*
- *Oppilaiden keskinäiset suhteet ovat kehittyneet myönteisiksi ja suvaitsevaisiksi.*
- *Osa oppimisvaikeuksista on lievittynyt tai poistunut.*
- *Erytisopetuksen tarve on vähentynyt.*
- *Koulumotivaatio on lisääntynyt.*
- *Tunnelma luokassa on rauhallinen ja vapautunut. (Opettaja 1)*

Edellisen perusteella koiraluokka voi parantaa myös oppimisedellytyksiä ja lisätä koulumotivaatiota. Ruohotien (1998, 46) mukaan suoritus yleensä paranee, kun oppilaan motivaatio lisääntyy.

Etenkin arat oppilaat ovat hyötynet koirista. Koira houkuttelee ihmisiä vuorovaikutukseen, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Osa oli hyvin arkoja ja muutamalla oli suuria vaikeuksia oppimisessa. Kun olin vienyt pienen pentumme eka kertaa kouluun, vaikutus oli yllättävän positiivinen. Arimmat lapset halailivat ja silittelivät koiraa tehtäviensä

väleissä, juttelivat iloisesti ja ottivat kontaktia sekä luokkatovereihinsa mutta myös uuteen opettajaansa ihan eri tavalla. (Opettaja 4)

Tämän vastauksen perusteella koira auttaa arkoja lapsia osoittamaan tunteitaan. Toisaalta koira voi lisätä ihmisen omanarvontuntoa, mikä edelleen kannustaa lapsia ilmaisemiseen ja vuorovaikutukseen. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeyttä korostavat myös Jalovaara (2005) ja Ylönen (2002), joiden mukaan tunnetaitoja tulisi saada harjoitella turvallisessa ympäristössä. Tunteiden ilmaisemista ja hallintaa tulisi opettaa lapsille, sillä sosiaalisten kykyjen oppiminen auttaa lapsia myös vähentämään pelkojaan. (Jalovaara 2005, 27, 78; Ylönen 2002, 12.) Sosiaalisella vuorovaikutuksella on merkittävä asema lasten motivoimisessa. Opettajan tulisi nimenomaan huomioida vuorovaikutuksen merkitys opetusjärjestelyissään. (Peltonen & Ruohotie 1992, 85.) Myös Kopakkalan (2005, 93) mukaan ryhmän vetäjän tehtävä on rakentaa parasta mahdollista ryhmäkulttuuria. Tärkeintä siinä on oman mallin antaminen. Ryhmän toimimisen kannalta on tärkeää myös jakaa arvostusta ryhmäläisille ja auttaa heitä arvostamaan toinen toisiaan.

Positiivisena puolena opettaja näki toimivan yhteistyön oppilaiden välillä. Yhteistyötä ja toisten hyväksymistä voidaan harjoitella koiran avulla. Näin opettaja luonnehtii luokkansa ilmapiiriä:

No, tähän ilmapiiriin tietysti vaikuttaa juuri se, että tämä on poikavaltainen luokka, vilkkaita, pieniä, eloisia poikia on paljon. Niin se tuo semmoista säpinää, mutta yhteistyötä osataan tehdä. Ja me ollaan ihan alusta asti, ilman koiraa, me ollaan koitettu harjoitella sellaista, että kaikki voi olla kaikkien kavereita, voidaan istua kenen vieressä tahansa ja tehdä ryhmätyötä kenen kanssa tahansa. Mutta sitten kaikkiin näihin, mitä me ollaan täällä harjoiteltu, niin koulukoiran läsnäolo ei ainakaan yhtään huononna sitä. Päinvastoin koiran avulla näitä tällaisia tavoitteita voidaan aivan upeasti harjoitella. Koira auttaa niissä. (Opettaja 2)

Luokassa on aivan ihana ilmapiiri. Sen eteen on tietysti tehty aika paljon töitä alkuopetuksen aikana, mutta on mukava katsella, kun luokan lapset leikkivät yhä vaan yhteisiä leikkejä keskenään eikä ketään jätetä sivuun. (Opettaja 4)

Koiraluokka voi edistää sosiaalisten suhteiden solmimista. Koiran suvaitsevaa käytöstä seuraamalla oppilas voi oppia hyväksymään erilaisia ihmisiä ympärillään. Koira ei torju ketään ja se jakaa kaikille huomiota. Koiran ja opettajan käytöstä tarkkailemalla oppilas voi saada vinkkejä myös tunteidensa hallintaan.

Jalovaaran (2005, 96) mukaan kasvattajasta voi tulla lapselle tunnemalli. Tämä edellyttää turvallisen ilmapiirin. Kasvattajaa seuraamalla lapsi voi oppia erilaisia kommunikointi- ja ongelmanratkaisutapoja. Hämäläisen ja Sava (1989, 29) korostavat, että myönteinen kulttuuri ja sosiaalinen ilmapiiri vaikuttavat ratkaisevasti oppilaiden henkiseen kasvuun. Työ tuntuu kevyemmältä tällaisessa ilmapiirissä. Myönteiseen ilmapiiriin kuuluu myös yhteistyö, joka auttaa vaikeista tilanteista selviytymistä. Myös Keltikangas-Järvinen (1985, 95) toteaa, että koululuokan me-henkeä tulisi pyrkiä ylläpitämään, sillä erilaisissa viiteryhmissä lapset voivat kokea kuuluvansa johonkin.

Yhteenvetona totean, että koirat ovat auttaneet lämpimän ilmapiirin luomisessa. Luokan ilmapiirillä on ratkaiseva merkitys siihen, miten oppilaat viihtyvät koulussa. Opettajien vastausten mukaan koirat auttavat työrauhan säilyttämisessä, tunteiden osoittamisessa, itsensä ja toisten hyväksymisessä sekä kohteliain käytötapojen osoittamisessa. On kuitenkin vaikea kuvitella, että pelkät koirat olisivat saaneet tämän kaiken aikaan. Opettajan persoonalla lienee myös suuri merkitys ilmapiirin rakentamisessa.

Ilmapiirin kehittyminen suotuisaksi edellyttää myös sosiaalisuutta, itseluottamusta ja empatiaa. Keltikangas-Järvinen (1985, 13) näkee sosiaalisuuden kykynä pitkäaikaisiin, tunnepitoisiin ihmissuhteisiin, kykyä arvostaa ja kunnioittaa muita ihmisiä ja ottaa heidät huomioon sekä kykyä käyttäytyä sovittujen sääntöjen mukaan. Tällainen käyttäytyminen edellyttää mm. tervettä itseluottamusta, tasapainoista tunne-elämää, harkintaa, kykyä kontrolloida ja arvioida omaa käytöstään sekä empatiaa.

4.5.2 Oppilaiden näkemyksiä koiraluokan ilmapiiristä

Kaikki haastatteleman oppilaat sanoivat koiraluokan ilmapiirin olevan myönteinen. Ilmapiiriin vaikuttavat merkittävästi sekä koirat että oma opettaja.

Viidennen luokan oppilaat kuvaavat luokkansa ilmapiiriä hyväksi. Luokassa ei esiinny tappeluita tai kiusaamista. Pientä kiusoittelevaa saattaa luonnollisesti esiintyä.

Kuvaile luokkasi ilmapiiriä. Millainen yhteishenki luokassa on? (Haastattelija)

Mukava ilmapiiri, tytöt ja pojat ei tappele, kaikki tulee hyvin toimeen keskenään. (Oppilas 1)

Aivan erinomainen yhteishenki meil on koko luokassa. Kyllä me noita poikia kiusataan ihan säännöllisesti, kyl me niitä mätkitään ja lyödään ja potkitaan. Kuiteski silleen, että ei se mitään oikeeta tappelua oo. (Oppilas 2)

Siis meil on tosi mahtava yhteishenki. Kaikki on kivoja kaikille eikä meil oo mitään, paljoo ainakaan riitoja. (Oppilas 3)

Hyvä. (Oppilas 4)

Tääl on mun mielestä tosi hyvä yhteishenki. Joskus on jotain pientä kränää. (Oppilas 6)

Edellisissä vastauksissa korostuu poikkeuksellisen hyvä yhteishenki, joka edistää viihtyvyyttä. Oppilaiden hyvinvointia lisäävät sosiaaliset suhteet. Allardtin (1976) mukaan sosiaaliset suhteet tyydyttävät liittymisen tarpeita ja edistävät hyvinvointia. Toisaalta muilta oppilailta saatu arvostus tyydyttää myös itsensä toteuttamisen tarpeita. (Allardt 1976). Hyvä yhteishenki oppilaiden kesken vaatii myös tunneälytaitoja. Sitoutuminen edellyttää suhteiden luomista ja konfliktien hallintaa. (Niermeyer & Seyffert 2004, 21.)

Nauretaanko muiden vastauksille? (Haastattelija)

Ei yleensä, jos siin ei oo sellanen joku hassu juttu. (Oppilas 1)

No, eipä oikeestaan, ellei ny ihan oikeesti oo jotain huvittavia. Niin ku siis, et ne on tarkotettukin vitsiks. Sit meidän luokalla mun mielestä ei kanskaan oo sitä, et, mä joskus oon pari kertaa nähnyt jotain sellasta, et jos esimerkiks joku ruokalassa pudottaa tarjottimen, ja kaikki ruuat lentää, niin jotkut

idiotit alkaa taputtaa. Et mä en ainakaan ikinä meiän luokan kaa ole törmännyt siihen. (Oppilas 2)

Vastausten perusteella hyvä yhteishenki luo puitteet toiset oppilaat hyväksyväälle ilmapiirille. Peltonen & Ruohotie (1992) toteavat myös, että ilmapiirin vaikutus voi ulottua oppilaiden ja opettajien motivaatioon. (Peltonen & Ruohotie 1992, 37.)

Jalovaara (2005) korostaa tunne- ja sosiaalisten taitojen tärkeyttä. Nämä taidot parantavat lasten kouluviihtyvyyttä, lisäävät motivaatiota koulutyöhön, edistävät työrauhaa ja ehkäisevät koulukiusaamista. (Jalovaara 2005, 98.) Pienimuotoista kiusaamista esiintyy, mutta Salmivallin (1998, 24, 30) mukaan ryhmien välinen satunnainen kiusoittelu tai hännäminen, jonka kohteeksi saattaa joutua kuka tahansa ryhmän jäsenistä, ei täytä koulukiusaamisen tunnusmerkkejä.

Nämä oppilaat opiskelevat peruskoulun yläluokilla. Seuraavissa kommentteissa he kuvaavat koiraluokan ilmapiiriä:

Koiraluokassa on kivaa. Töitä on helppo tehdä yhdessä. (Oppilas 7)

Rauhallinen ja rento. Hyvä yhteishenki. (Oppilas 8)

Luokassa me leikimme koirien kanssa, ja on kiva kun täällä on kaksi koira. (Oppilas 9)

Hyvä yhteishenki, joissain suhteissa. Työskentelyrauha on parasta tällä luokalla. (Oppilas 10)

Koulukoiran ja opettajan läsnäolo rauhoittaa ilmapiiriä:

Luokassa on mukava ilmapiiri kun koirat ovat paikalla opettajan kanssa. Muuten ilmapiiri on rauhaton. Yhteishenki on hyvin rankasti vaihteleva. (Oppilas 11)

Ihan sopiva. Joskus on riitoja oppilaitten välillä. (Oppilas 12)

Oppilaat kokevat ilmapiirin vaihtelevaksi. Myönteistä on hyvä työrauha, kielteistä riidat oppilaiden välillä. Kaikki edellä olleet vastaukset tukevat Karin (1977) tutkimustuloksia, joiden mukaan kouluviihtyvyyttä ilmapiirin osalta selittää eniten ilmapiirin turvallisuus, lämpimyyden ja iloisuus.

Toimiva yhteistyö kannustaa vuorovaikutukseen ryhmän jäsenten välillä ja tätä kautta ilmapiiri kohenee. Lämpimät ihmissuhteet luovat ilmapiirin, joka kohentaa

viihtyvyyttä. (ks. Kari 1977, 7; Peltonen & Ruohotie 1992, 86 - 87; Yli-Luoma 2003, 38.)

Oppimiselle on tärkeää, että ilmapiiri on lapselle turvallinen ja että hänen on mahdollista keskittyä omien ominaisuuksiensa mukaan. Pienin rauhoittavin hetkin voi tukea lapsen oppimista ja saada siitä mielekkään ja hauskan kokemuksen. (Jarasto, Lehtinen ja Nepponen 1999, 265.) Koiraluokassa näitä pieniä rauhoittavia hetkiä voi kokea monta kertaa yhden oppitunnin aikana, sillä koirien silittäminen tai niiden katselu rauhoittavat oppilasta ja tuovat iloa koulunkäyntiin.

Hyvinvoinnin ja viihtyvyyden taustalla vaikuttaa motivaatio. Liittymismotivaatiota suosiva ilmapiiri auttaa yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tarpeiden tyydyttämisessä. Maslow`n (1987) tarvehierarkian kautta voi ymmärtää oppilaiden motiiveja. Jos koiraluokan oppilaan tavoitteena on hyvän olon saavuttaminen, voi koiran koskettaminen olla motiivi tämän tarpeen tyydyttämiseksi. Haastateltujen oppilaiden keskeisimmäksi liittymismotivaatiota lisääviksi tekijöiksi kohosivat hyvä yhteishenki ja rauhallinen ilmapiiri. Oppilaiden keskinäiset suhteet heijastuvat luokan ilmapiiriin. Lämmin ilmapiiri kannustaa sosiaalisten suhteiden solmimiseen ja empatiaan.

4.5.3 Vanhempien näkemyksiä yhden koiraluokan ilmapiiristä

Seuraavat kommentit kuuluvat vanhemmille. Nämä vanhempien teesit (ks. liite 3), antavat selvää näyttöä siitä, että koiraluokatoiminnan myönteiset vaikutukset ylettävät myös koulun ulkopuolelle. Etenkin suvaitsevaisuus on lisääntynyt:

Oppilaille on ”suuri yhteinen juttu” joka yhdistää heitä. Näin yhteishenki on muodostunut loistavaksi. Tämä on ulottunut myös meihin oppilaiden vanhempiin. Edellisestä johtuen lapsista on kasvanut aiempaa suvaitsevaisempia. He sallivat ”erilaisuutta” ihan uudella tavalla. Jokainen luokassa saa olla sellainen persoona, kuin on. Luokan ”jäsenyys” riittää siihen, että arka ja ujo on ihan yhtä hyvä, kuin reipas ja rohkea. Opinnoissa heikommin pärjäävää kohtaan tunnetaan lähinnä myötätuntoa, ei vahingoniltoa. Oppilaat tukevat ja auttavat toisiaan ja tekevät asioita yhdessä enemmän kuin ennen. Luokassa ei jätetä ketään ulkopuolelle tai aivan yksin. (Vanhempien teesit)

Koiraluokasta ovat hyötäneet myös oppilaiden vanhemmat. Koiraluokka on tämän vastauksen valossa omiaan parantamaan kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Toisaalta

vanhempien tyytyväisyyttä voi lisätä myös se, että heillä on kanava saada äänensä kuuluviin koiraluokan opettajan kautta. Keltikangas-Järvisen (1985, 95) mukaan lapsen koulu ja luokka ovat lapselle hyvin tärkeitä yhteisöjä, joiden me-henkeä tulisi pyrkiä ylläpitämään. Viiteryhmien syntyminen tukee johonkin kuulumisen tunnetta, mikä on tärkeää sosiaalisen kehityksen kannalta. Isokorpi & Viitanen (2001, 56) lisäävät, että yhteistyökykyä parantaa myös oppilaiden sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden huomioon ottaminen. Myös Liinamon ja Kannaksen (1995, 109) mukaan ilmapiirillä on vaikutusta oppilaiden emotionaalisiin kokemuksiin, arvoihin ja asenteisiin.

Tunnetaitojen opettaminen ja yleensä sosiaalisten kykyjen oppiminen auttaa ujoa ja arkaa lasta vähentämään pelkoaan. Kun yhteistyökyky ja empaattisuus lisääntyvät, on ystävyys-suhteiden solmiminen entistä helpompaa. (Jalovaara 2005, 78.)

Koiraluokan oppilaiden empaattinen käytös on kohentunut myös kotioloissa, joissa koiran tuomaa mielihyvätekiötä ei välttämättä ole. Oppilaat ovat löytäneet moraalisen ulottuvuuden koulun antaman mallin kautta – koirat kannustavat hyvien käytöstopojen noudattamiseen. Koirat tiivistävät ryhmää, sillä ryhmä kannustaa yhteisen arvomaailman löytämiseen. Myös Ylönen (2002, 14) korostaa, että yhteisö tarvitsee jonkinasteisen yhteisymmärryksen hyveistä ja velvollisuuksista, sillä muutoin yhteisö hajoaa.

Yleisesti ottaen toimiva vuorovaikutus on yhteydessä myönteiseen ilmapiiriin. Koulukoira voi piristää oppilaita, rentouttaa ilmapiiriä ja houkutella oppilaita dialogiin muiden oppilaiden kanssa. Myös monet tutkijat korostavat koiran tai eläimen kykyä rentouttaa ilmapiiriä (esim. Levinson 1972; Fogle 1997; Melson 2001; Kauhala 2002).

Teema 5: AFFEKTIIVINEN KOULUVIIHTYVYYS ELI TUNNEVIIHTYVYYS

Myönteinen kehitys elämässä perustuu persoonan muokkaamiseen ja mielen hallinnan opetteluun.

Jari Sarasvuo

5.1 Opettajien ja vanhempien näkemyksiä

Opettajan mielestä häiriökäyttäytymisen lisääntyminen johtuu ajanpuutteesta. Lapsi tarvitsee kuuntelevaa aikuista. Seuraava vastaus ilmentää asiaa:

Mistä johtuu häiriökäyttäytyminen?(Haastattelija)

Liian vähäisestä lapsen kuuntelemisesta ja päivittäisestä kohtaamisesta. Suurin osa ongelmista hoituu jo sillä, kun kuuntelee, mitä lapsella on sanottavaa ja oikeasti ottaa selvää, mistä huono, häiriökäyttäytymistä aiheuttava olo johtuu. Lapsesthan vasta opettelevat niitä asioita, joita monet opettajat heiltä valmiina vaativat. Ohjaaminen oikeaan suuntaan on vaativampaa kuin jatkuva valitus. (Opettaja 4)

Opettajan tulee ohjata ja kannustaa oppilasta puutteiden korostamisen sijasta. Edellinen vastaus korostaa myös tunneälytaitojen tärkeyttä koulumaailmassa. Tietoisuus itsestä ja omista tunteista on yhteydessä itsensä johtamiseen ja empatiaan. Kun tunteita osataan hallita, voidaan omia tunteita käyttää itsensä motivoimiseen ja tavoitteiden toteuttamiseen. (Niermeyer & Seyffert 2004, 21.) Myös Novak (2002) vaatii opettajalta tunneherkkyyttä, jotta hän voisi huomioida sekä omia että oppilaiden tarpeita. (Novak 2002, 143.) Kalliopuskan (1995, 32) mukaan tunneälytaitoja käytetään usein ihmissuhteiden kehittämiseksi tai työolojen viihtyvyyden parantamiseksi. Uusikylä (2006, 17) puhuu koulun turvallisesta tunneilmastosta, joka syntyy silloin kun koulussa toteutuu yhteisyyden tunne, henkilökohtaisten suhteiden lämpö ja sivistyneisyys sekä turvallisuudentunne.

Seuraavassa kommentissa koiraluokan oppilaiden vanhemmat kuvaavat sitä, miten koirat ovat rauhoittaneet vilkkaimpia oppilaita. Myös aggressiiviset käyttäytymispiirteet ovat vähentyneet. Koirat reagoivat tiukkaan ilmapiiriin

hätääntyen, mikä johtaa oppilaiden käyttäytymisen muutokseen pehmeämpään suuntaan. Tunteiden osoittaminen on luonnollista koiraluokassa. Myös pojat innostuvat halailemaan koiria ja leperteleämään niille:

Vilkkaat ja hieman aggressiivisetkin lapset ovat rauhoittuneet. Arvonanto porukassa ei perustu isottehuun, voimaan tai jyräämiseen. Jopa koirat suhtautuvat ”hätääntyen” tiukkaan äänensävyyn, joten kukaan ei halua aiheuttaa niille levottomuutta. Tytöt kertovat testanneensa asiaa leikisti tappelemalla, ja koirat reagoivat asiaan ulinalla. Ei tarvita huutamista, komentamista, läksyttämistä tai rangaistuksia. Ainoat ”jälkkärit” taitavat tulla myöhästymisistä. (Vanhempien teesit)

Koiran läsnäolo rauhoittaa koululaisia ja vähentää aggressiivisuutta myös Itävallassa tehdyn koiraluokkakokeilun perusteella. (Kotrschal & Ortbauer 2003.) Koira edistää viihtyisän ilmapiirin luomisessa, sillä opettajan ei tarvitse käyttää aikaa oppilaiden rauhoittamiseen. Koirat hoitavat kurinpidon luokassa.

Hallgrenin (1990) mukaan koiria tarkkailemalla ihminen voi oppia jotain myös itsestään. (Hallgren 1990, 145.) Edellisen vastauksen ja Hallgrenin ajatusten mukaan koira voi olla peili, joka heijastaa oppilaan tunteita. Se, miten oppilas käyttäytyy, näkyy myös koiran käyttäytymisessä. Jos oppilas haluaa olla vuorovaikutuksessa koiran kanssa, pitää hänen käyttäytyä rauhallisesti.

Rauhoittumista edistää kyky purkaa aggressioita hallitusti. Jalovaaran (2005) mukaan voimakkaissa tunnetiloissa ihmisen verenpaine voi tilapäisesti kohota merkittävästi. Tunteenpurkauksen jälkeen verenpaine laskee yleensä normaaleihin lukuihin. Ihmisen kannalta onkin erittäin tärkeää kyky kanavoida kielteiset tunteet ulos ilmaisemalla ne sanoilla ja myönteisellä toiminnalla. Tavoitteena on, että ihminen kertoo mieltään painavista asioista jollekin toiselle ihmiselle ja purkaa fyysiset jännitteensä liikkumalla luonnossa tai muulla hänelle sopivalla tavalla. Näin käyttäytyvällä ihmisellä on taito ilmaista tunteitaan. Lapsen tunnetaito voi olla sitä, että hän oppii leikkimään kaverin kanssa tai hallitsemaan mielihalujaan. (Jalovaara 2005, 53, 96.) Koiraluokassa oppilas voi käsitellä kielteisiä tunteitaan koiraa silittelemällä tai koiran kanssa leikkimällä. Omien mielihalujen hallitseminen on rauhallisessa ympäristössä helpompaa, joten turvallinen ilmapiiri ja hyvä työrauha lisäävät myös tunneviihtyvyyttä.

Koirat auttavat myös ryhmäkoheesio- luomisessa:

Oppilaat tukevat ja auttavat toisiaan ja tekevät asioita yhdessä enemmän, kuin ennen. Luokassa ei jätetä ketään ulkopuolelle tai aivan yksin. (Vanhempien teesit)

Edellisen vastauksen perusteella empatia yhdistää oppilaita ja motivoi heitä koiraluokkaympäristössä. Tilannemotivaatiota ruokkivat hyvät käytöstavat ja sosiaalinen tuki.

Yhdessä tekeminen auttaa jaksamaan koulumaailman kiireisessä oppimisympäristössä. Syrjäytyminen ja yksinäisyys ovat yleisiä kouluviihtymättömyyden syitä, joiden ennalta ehkäisyyn koiraluokka puuttuu ihan itsestään ilman erilaisia projekteja tai teemoja. Projektien heikkoutena on usein niiden lyhyt kesto ja toisaalta se, että erilaiset projektit lisäävät jo muutenkin kiireisen opettajan työtaakkaa. Koiraluokka on pysyvämpi vaihtoehto yhteishengen kohottamiseen. Toisaalta koiraluokka voi myös ennalta ehkäistä ns. näkymätöntä kiusaamista, joka voi jatkua vuosikausia ilman, että kukaan aikuinen sitä huomaa.

Hyvät käytöstavat ja ystävällisyys muita ihmisiä kohtaan on lisääntynyt sekä koulussa että kotona. Eläin tuo iloa ja lohtua ja oppilaan myötäkoke- misen taidot paranevat. Vanhempien mukaan kohteliaat käytöstavat ovat siirtyneet myös kotioloihin:

Empatian ja myötätunnon kyky on kasvanut kaikilla. Eläimet ovat hellyttäviä tietyssä avuttomuudessaan ja siinä, että ne eivät voi ymmärtää kaikkea. Tämä intuitiivinen kyky laajenee lapsilla luontevasti myös ihmisiin. Näin he ovat oppineet suhtautumaan ”heikompiin”, kuten pienempiin koululaisiin ja sisaruksiinsa entistä lempeämmin, auttaen ja hoivaten. Hellyydenosoituksia ei tarvitse hävetä. Lepertely, rapsutus ja haliminen on pojistakin luontevaa. Millaisia isä heistä aikanaan tuleekaan! (Vanhempien teesit)

Lemmikkieläimet voivat vaikuttaa lasten empatiakykyyn ja taitoon ilmaista tunteita (esim. Heikkinen & Paavoseppä 1996; Melson 2001). Myös Hallgren (1991, 33) korostaa, että useiden tutkimusten mukaan koiran hyväileminen voi olla tunne-elämän kannalta hyvin tärkeää ja kehittäväää. Kun lapsi on harjoitellut tunteiden osoittamista eläimen kanssa, voi tunteiden siirtäminen ihmissuhteisiinkin olla helpompaa. Kaikkosen (1999, 79) mukaan empaattinen suhtautuminen kanssaihmissiin on mahdollista silloin kun emotionaalinen kehitys on ollut suotuisaa. Kalliopuska (1995) toteaa, että empatiaa voi kehittää hellyydenosoituksilla, tunteiden vahvalla ilmaisulla

sekä empatian ja muiden sosiaalisten taitojen harjoittelulla. Myös vauvahieronnan on todettu lisäävän empatiaa. (Kalliopuska 1995, 71 - 72.) Koiraluokan kohdalla todettakoon, että kosketusta suosiva ilmapiiri voi näin ollen kohentaa empaattisia taitoja.

Empatia on elimistön kokonaisvaltainen tapahtuma, joka aktivoi mukaansa koko persoonallisuuden. Siinä vaikuttaa samanaikaisesti useita rinnakkaisia jatkumoitteja: tunnekomponentteja, kognitiivisia, fysiologisia ja kineettisiä tekijöitä sekä havaintotoimintaan liittyviä tekijöitä. (Kalliopuska 1995, 54.) Kalliopuskan (1983, 83) mukaan empatian kyky on prososiaalisten taitojen perustana. Prososiaalisuudella tarkoitetaan auttavaisuutta, halukkuutta yhteistyöhön, vastuuntuntoa sekä altruistista käyttäytymistä. Altruismilla tarkoitetaan toisen ihmisen edun asettamista oman edun edelle ja vilpittömää auttamishalua.

Koiraluokalle on valikoitunut sellaisia oppilaita, jotka pitävät koirista tai eivät ainakaan niitä vihaa. Olisi erittäin tärkeää saada tuloksia myös sellaisista luokista, joissa on oppilaita, jotka pelkäävät tai vihaavat koiria.

Sympatia ja myötätunto ovat osa empaattista tunnejärjestelmää. Tunne on hallitsevana osana näissä tilanteissa. Sympatiaa voidaan kuvata tarttuvaksi positiiviseksi tai negatiiviseksi tunteeksi. Ympäristön ärsykkeet sytyttävät sympatian. Toiminnot ovat usein tiedostamattomia. Sympatia määrittyy kokijan omien tarpeiden mukaan. Empatia on välitöntä tunne- ja älyperäistä toisen ihmisen ongelmien tajuamista. (Talib 2002, 60 - 61.) Koiraluokassa koira on ärsyke, joka voi sytyttää sympatian ja empatian. Rakkautta kaipaava oppilas voi tiedostamattaan hakeutua koiran luo tyydyttämään läheisyyden tarpeitansa.

Vanhempien kanssa samoihin tuloksiin on päässyt myös opettaja, jonka mukaan empaattisuus on lisääntynyt:

Koirat ovat opettaneet lapsia suhtautumaan hoivaavasti itseään heikompiin - koirahan on varsin avuton ilman ihmisen hoivaa. Tämä hoivaava ja toista auttava asenne on lapsilla siirtynyt myös ihmissuhteisiin: he auttavat ja neuvovat mielellään sellaista oppilasta, jolla on koulutehtävissä vaikeuksia sen sijaan, että kiusaisivat heikompia. He myös kuulemma aiempaa enemmän

suhtautuvat ymmärryksellä kotonakin pienempiin sisaruksiin ja lemmikkeihin ja hoivaavat näitä. (Opettaja 1)

Havaintojeni mukaan tämän luokan oppilaat muodostavat yhdessä empaattisen miljöö, jonka ilmaston pystyy aistimaan jo luokkaan tullessaan. Empaattisuutta voi oppia sekä koirilta että opettajalta. Kalliopuska (1983, 165) korostaa, että empaattisessa ja rohkaisevassa ympäristössä voi kehittää myös prososiaalisia taitoja kuten auttavaisuutta, ystävällisyyttä, yhteistyöhalukkuutta ja vastuuntuntoisuutta. Yrjölän (2004) mukaan eläin antaa lapselle myös ensimmäiset kokemukset vastuunotosta, huolenpidosta ja rajojen asettamisesta.

Seuraavan vastauksen perusteella koirat houkuttelevat lapsia ilmaisemaan tunteitaan:

Koirat ovat sallineet luokassa myönteisten tunteiden osoittamisen kaikkien nähden - niitä on jokainen halannut ja pajannut ja niille lepperrellyt erinäiset kerrat. Tämä käytös on siirtynyt ihmissuhteisiin. Lapset ilmaisevat myönteisiä tunteita sekä toisiaan että varsinkin opettajaa kohtaan monta kertaa päivässä. (Vanhempien teesit)

Tämä tulos tukee myös Viinamäen (2006) tutkimustuloksia, joiden mukaan lasten ja lemmikkieläinten vuorovaikutuksessa merkittävää oli toisen tunteiden ja tarpeiden huomioon ottaminen ja omien tunneilmaisujen myönteisyys, mikä viittaa lemmikkieläinten mahdollisuuksiin vaikuttaa lasten empatiakykyyn. Myös Serpell & Paul (1994, 129 - 130) toteavat, että lemmikit auttavat ihmisiä toteuttamaan emotionaalisia tarpeita. Hallgren (1991) korostaa myös koiran läheisyyden merkitystä. Koira pystyy tyydyttämään lapsen sosiaalisia tarpeita, kuten turvallisuuden, rakkauden ja sosiaalisen arvostamisen tarvetta. Koira antaa lapselle seuraa ja turvaa pelkästään olemalla läsnä. (Hallgren (1991, 31.)

Golemanin (1997, 146 - 148) mukaan taito ilmaista tunteensa on yksi ihmisen tärkeimmistä sosiaalisista kyvyistä. Tunteiden ilmaisua opitaan kasvattajilta, kun he käskvät esimerkiksi kiittämään kauniisti. Useimmiten taito opitaan kuitenkin mallioppimisen kautta. Tunteet ovat myös tarttuvia – tartutamme tunteita ja saamme tartuntoja melko huomaamattomasti. Enäkosken ja Routasalon tutkimuksen (1998) mukaan sekä tyttöjen että poikien mielestä he voivat halata läheistä ihmistä, josta pitävät, kuten äitiä, isää, siskoa, veljeä, isovanhempaa ja kaveria. Myös lemmikkieläintä voi halata.

Jalovaaran (2005) korostaa, että tunnetaitoinen ihminen omaa usein sosiaalisia taitoja ja empatiaa. Tunnetaidot ovat merkittävästi yhteydessä myös motivaation syntymisessä. Etenkin ujojen ja arkojen lasten tulisi saada harjoitella tunnetaitojaan myönteisessä ja kannustavassa hengessä. Tunne-elämän hyvinvoinnin kannalta olisi erittäin tärkeä, että ihminen voisi käsitellä ja purkaa kielteisiä tunteitaan sanoilla ja myönteisellä toiminnalla. (Jalovaara 2005, 10 - 11, 27, 41, 53.) Koiraluokassa myönteinen toiminta voi liittyä vuorovaikutukseen koiran kanssa. Koulukoira voi edellisten vastausten perusteella kehittää lasten tunneälyä, joka lisää viihtyvyyttä.

Edellinen vanhempien vastaus tukee myös lukuisia tutkimuksia (Levinson 1964; Serpell 1986; Melson 2001), joiden mukaan koirat kannustavat tunteiden osoittamiseen ja antavat lapsille tunnepuolen tukea. Tunteita pitää osata myös hallita, ja tähän tarvitaan tunneälyä. Isokorven (2003, 291) mukaan tunneäly antaa mahdollisuudet itsehallintaan, motivoitumiseen ja empatiaan. Golemaniin (2001) viitaten emootiot ovat motivaation polttoainetta. Myös Jalovaara korostaa, että hyvä työ alkaa hyvästä tunteesta. (Jalovaara 2005, 40.) Koiraluokka on hyvä esimerkki siitä, että kouluviihtyvyyttä voidaan kohentaa huomioimalla oppilaiden tunnetarpeet.

Vanhemmat tuntevat lapsensa kaikkein parhaiten, sillä he viettävät lastensa kanssa kaikkein eniten aikaa. Vanhemmilla on myös mahdollisuus vertailla lapsen aikaisempaa käytöstä ennen koiraluokkaa sekä käytöstä koiraluokan perustamisen jälkeen. Tässä luokassa prososiaalisten taitojen, kuten toisen huomioiminen ja toisten auttaminen, ovat tulleet osaksi oppilaan käyttäytymistä. Jalovaaran (2005, 93) mukaan vanhempien aktiivinen ja myönteinen suhtautuminen lapsensa koulunkäyntiin ja opiskeluun heijastuu lapsen omaan arvostukseen ja haluun kehittää itseään. Huoltajan aito kiinnostus lapsensa oppiaineisiin ja kotitehtäviin antaa lapselle tunteen, että hänen koulutyötään arvostetaan todella myös kotona. Häntä tuetaan, kannustetaan ja rohkaistaan. Tämä synnyttää opiskelumotivaation.

Koiraluokka on edistänyt myös oppimista, kuten seuraavasta vanhempien kommentista käy ilmi:

Lapset keskittyvät tehtäviinsä aiempaa intensiivisemmin. Moni vanhempi on kertonut, että nyt lasten koulunkäynti, arvosanat, oppiminen ja läksyjen teko sujuu paljon paremmin kuin ennen. (Vanhempien teesit)

Pelkkä koirien läsnäolo tuo hyvää mieltä, kuten seuraavasta opettajan kommentista voidaan päätellä.

Koirat vaikuttavat sillä tavalla siihen motivaation, että ne tuo sitä hyvää mieltä. Kun on syy hymyssä niin oppiminen tuntuu kivalta. (Opettaja 1)

Eläinavusteisen terapian keinoihin kuuluu eläimen tiivis läsnäolo. Suhde eläimeen voi olla hoidettavalle palkitsevampi kuin suhde toiseen ihmiseen. Tämä selittää hyvää mieltä. (Levinson 1964; Serpell 1986.) Myös Jalovaaran (2005, 10) mukaan positiiviset tunteet tarttuvat ja niillä on suuri merkitys kasvatuksessa. Tutkimuksissa on todettu, että kun ihminen hymyilee tai nauraa, alkaa mielihyvähormoni, endorfiini erittyä. Nauru rentouttaa ja vähentää lihasjännitystä. Naurun vapauttava voima on myös portti luovuuteen, luoviin aivoaaltoihin. Aito hymy ja nauru tarttuvat siinä missä muutkin tunteet sekä lapsiin että aikuisiin. (Jarasto, Lehtinen & Nepponen 1999, 119.) Myös Alppiranta (2000), Heikkinen & Paavoseppä (1996) ja Viinamäki (2006) päättelivät tutkimustulostensa perusteella, että koira tai lemmikkieläin voi tuoda hyvää mieltä.

Koirien läheisyyttä voi verrata mielikuvaan äidin lämmöstä. Kopakkalan (2005, 54) mukaan äidin läheisyys saa lapsen aivoissa aikaan opiaattien eli lohduttavien kemikaalien erityksen. Opiaatit ehkäisevät kiihtymystä aikaansaavien hormonien eritystä. Lapsi oppii tyyntymään itseään myös pelkän äidin lohduttavan mielikuvan avulla.

Koiraaluokka tuo esille myös erilaisia moraalisesti hyväksyttäviä arvoja, kuten hyväksyntää. Näin asiaa kuvaa opettaja:

Koirat näyttävät esimerkillään, että kaikenlaiset ihmiset tulee hyväksyä. He eivät valitse ystäviään ulkonäön ym. seikan perusteella. (Opettaja 1)

Koirat antavat oppilaille erilaisia käyttäytymismalleja. Koiraaluokan koirat käyttäytyvät kaikkia oppilaita kohtaan tasavertaisesti ja huomioivat jokaisen oppilaan. Hyväksytyksi tuleminen onkin yksi lapsen perustarpeista. Oppilaat tiedostavat myös sen, että myös opettaja voi olla kaveri, vaikka hän pitääkin kuria luokassa. Opettaja

luonnollisesti arvostetaan, sillä hän on koiraluokan alullepanija. Toisaalta koiraluokan oppilaat tietävät olevansa erityisasemassa, mikä saattaa nostaa heidän itsetuntoaan.

Koiraluokka on edistänyt avoimuutta ja tunteiden osoittamista oppilaiden keskuudessa. Tämän takia myös opettaja viihtyy hyvin työssään:

Lapsista on kehittynyt tällaisia hyvin tasapainoisia ja avoimia ja tunteensa osoittavia. Se on vaikuttanut mun työviihtyvyyteen. Mulla on hirveen hyvä, mukava olo koko ajan näitten lasten kanssa koulussa. (Opettaja 1)

Tämän vastauksen perusteella opettaja ja oppilaat ovat toistensa tunteista riippuvaisia. Oppilaiden hyvä olo heijastuu opettajaan ja opettajan hyvä olo oppilaisiin. Koirat voivat kannustaa oppilaita käyttäytymään hyvin. Eläimet houkuttelevat lapsia puhumaan ja ilmaisemaan itseään. Eläimet saattavat auttaa oppilasta myös itsehallinnassa eri tunteiden vaikuttaessa samanaikaisesti. Hallgrenin (1990, 27 - 34) mukaan koira valmentaa lasta yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen muiden kanssa.

Koiraluokan vahvuuksiin kuuluu se, että lapset voivat silitellä ja hoitaa koira eli osoittaa koiralle hellyyttä, kuten seuraavasta kommentista käy ilmi:

Ja sitten sellainen, koiraahan voi halia ja silitää, paijailla. Koira kuuntelee, se ei sano vastaan, koira ei rupea riitelemään lapsen kanssa, koira on aina kaveri. Jos olisi tällainen riitaisa lapsi, varmaan sellaiselle lapselle olisi koiran hoito, silitäminen ja koiran läsnäolo ja lähellä olo terapeutista, koska koira on rauhallinen ja kuuntelee. Koiralle voi osoittaa ehkä sellaistaakin hellyyttä, jota jonkun lapsen saattaa olla vaikea osoittaa toiselle ihmiselle, semmoista kiintymystä voi koiralle osoittaa. Ja koiralle voi ehkä sitten salaa, joskus on niin, että joku lapsi jää tänne luokkaan ihan viimeiseksi, kun muut on jo lähtenyt ja jää halimaan koulukoira. Se voi olla, että hän purkaa haluaan antaa hellyyttä ja semmoista hoivaamisen tarvetta. Kyllä koiralla on monella tavalla terapeutin vaikutus. (Opettaja 2)

Edellisen vastauksen mukaan lapset voivat hyötyä lemmikkieläimen antamasta tuesta ja turvasta surun tai ahdistuksen hetkellä. Samoihin tuloksiin on päästy myös aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Melson 2001; Melson, Schwartz & Beck 1998). Talib (2002, 58) lisää, että tietoisuus oppilaan tunnetason tarpeista ja niistä huolehtiminen mm. lisäämällä kosketusta ja katsekontakteja vähentää luokassa ilmenevää aggressiivisuutta lähes puolella. Isokorpi & Viitanen (2001) korostavat, että yhteistyökykyä lisää se, jos ryhmän jäsenten sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet huomioidaan. Tarpeiden huomioiminen antaa energiaa oppimiseen. (Isokorpi &

Viitanen 2001, 56.) Koiraluokassa huomioidaan juuri nämä sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet, sillä koirat kannustavat tunteiden osoittamiseen.

Luokassa aggressiivisesti käyttäytyvät oppilaat tarvitsevat apua prososiaalisen käyttäytymisen opettelussa. Sen sijaan, että he ilmaisevat turhautumistaan häiriökäyttäytymisellä, heille tulisi opettaa vaihtoehtoisia käyttäytymismalleja. (Huotari & Tuomaala 2005, 66.) Koiraluokassa oppilaat voivat oppia koirilta käyttäytymismalleja, jotka ovat hyväksyttäviä koko kouluyhteisön kannalta. Ystävälliseltä koiralta voi oppia etenkin rauhoittumisen taidon, joka ennalta ehkäisee aggressiivisuutta. Mielenhallinnan kautta saavutetaan hyvä työrauha, joka on myös yksi kouluviihtyvyyteen yhteydessä oleva tekijä.

Viihtyvyyttä voi osittain selittää myös se, että koirat osaavat käytöksellään rauhoittaa oppilasta ja ennalta ehkäistä erilaisia ongelmatilanteita. Massonin (1998, 90 - 92, 94) mukaan ihmisiin tehoavat koiran aktiivisen alistumisen klassiset piirteet, kuten se, että koira nuolee omia huuliaan, vonkuu, katsoo pois päin ja lopulta kierähtää selälleen.

Koirat antavat lapsille huomiota sekä mahdollisuuden läheisyyteen ja koskettamiseen:

Koirat ovat aina äärettömän iloisia niihin kohdistetusta huomiosta. Se on tietysti lapsen kannalta ihanaa, kun joku on hänen läsnäolostaan aina onnellinen ja hän voi tuntea olevansa hyväksyty omana itsenään. Läheisyys ja koskettamisen tarve ovat ihmisille tärkeitä, mutta monet kulttuuriset ja ennalta opitut asiat estävät meitä toimimasta toiveittemme mukaisesti. Koiria voi silitellä ja halailia, koirat nuolevat nenää ja korvia ja osoittavat pitävänsä siitä lapsesta, joka on lähellä. Vanhempi koirani 4 v. on varsinainen nenän nuolija. Nuorempi taas, 1,5 v., ilahduttaa lapsia iloisella olemuksellaan ja jatkuvalla leikkimisellään. Tiedän, että muutama hiljainen luokan poika myös jutteli omia asioitaan koirille siestan aikana (keskipäivän vapaa-aika). (Opettaja 4)

Edellisen vastauksen perusteella koira voi auttaa yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeiden sekä turvallisuuden tarpeiden tyydyttämisessä. (ks. Maslow 1987.) Allardtin (1976) mukaan perustarpeiden tyydyttäminen lisää hyvinvointia.

Hyvinvointi on merkittävä viihtyvyystekijä koiraluokassa. Koulumaailmassa turvallisuuden tunteen saavuttaminen korostuu vaikeiden tilanteiden jälkeen, jolloin

epämiellyttävä olo pitää purkaa jollakin tavalla. Pahan olon voi purkaa monella eri tavalla, esimerkiksi koiria silittelemällä.

Koiran kokonaisvaltainen kommunikointi ilman ihmiskieltä voi olla yksi syy siihen, miksi osa ihmisistä kiintyy koiriin. Koirat ovat niin aitoja ja rehellisiä, sillä niiden ruumiinkielestä voi nähdä niiden tunnetilan. Alistumismerkit auttavat lasta ja yleensäkin ihmisiä lähestymään koira. Koirat osoittavat epäaggressiivisuutensa ystävällisillä ilmeillään ja hännän heilautuksillaan.

Opettajan mukaan koiran silittäminen lieventää oppilaiden stressiä:

Koululainenkin kärsii stressistä, jonka syynä voivat olla menestymispaineet, huoli hyväksytyksi tulemisesta tai kotiasiat. Koirat ovat tutkimusten mukaan erinomaisia stressin lievittäjiä. Stressaantunut lapsi voi käydä työntämässä sormensa koiran pehmeään turkkiin ja painautua tätä vasten. Hetken kuluttua olo on huomattavasti parempi - stressi ei enää ahdistaa. Hän pystyy käyttäytymään levollisesti luokassa ja jaksaa keskittyä koulutehtäviin. Myös oppiminen helpottuu, kun stressi ei enää vie voimia. (Opettaja 1)

Norkolan (2000, 8) mukaan kehon reseptorit ottavat vastaan kosketukset, painallukset, lämmön, liikkeen ja jännitykset sidekudoksissa ja lihaksissa. Keskushermosto saa viestin turvallisuuden tunteesta ja alkaa vapauttaa jännityksiä ja stressiä kehosta. Myös Rautajoki (1996) korostaa, että kosketuksella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia kognitiivisiin kykyihin. Myös Melsonin (2001) mukaan lemmikkikoirasta saa lohtua yksinäisyyteen ja helpotusta turvattomuuden tunteeseen.

Koiraluokassa kosketus on väylä hyvinolontunteeseen. Havaintojeni perusteella tässä koiraluokassa koira kosketetaan ja halataan, opettajaa halataan. Kaikki oppilaat eivät kuitenkaan silittele koiria. Etenkin kaikkein kuuliaisimmat oppilaat silittelevät koiria vain silloin kun se on sallittua.

Tunnin alussa menee hiukan aikaa koirien silittelemiseen, mikä ei opettajan mukaan häiritse työskentelyä. Tunnin alussa koirien tervehtimiseen käytetty aika voi edistää keskittymistä:

Vaikuttavatko koirat työskentelyyn luokassa?

No itse asiassa se ei kauheasti työskentelyyn vaikuta. Koirat saa hellyyttä, lähinnä siinä vaiheessa kun oppilaat tulee luokkaan välitunnilta tai sit kun ne lähtee välitunnille. Kesken tunninhan oppilaat eivät saa käydä koiria silittelemässä, koska ei siitä tulisi sitten yhtään mitään, muusta koulunkäynnistä. Ja tietenkin siihen menee hiukkasen aikaa kun ne silittää, siihen menee ehkä minuutti tai kaksi, mutta toisaalta mun mielestä sitten nämä lapset jaksaa sen jälkeen paljon paremmin keskittyä tehtäviinsä. Ne on saanut sen hellyydentarpeensa tyydytettyä ja ehkä tietyt pahat olot purettua koiriin ja sitten kun on hyvä olo, niin tehtävätkin sujuu paremmin. (Opettaja 1)

Koulumaailmassa kuluu aina aikaa välituntiasioiden selvittelyyn, joten koirien silittely voi olla eräänlaista välituntiasioiden käsittelyä. Koiran pehmeä turkki antaa mahdollisuuden purkaa välitunnin aikana koetut pettymykset, jolloin oppituntiin orientoituminen ja uuden asian opettelu voivat olla helpompaa. Koirat ovat lähes aina läsnä tässä luokassa, joten tunteiden purkaminen voi tapahtua tässä ja nyt. Ongelmat eivät kasaannu. Oppilaille olisi mahdollisuus hakea turvaa myös opettajasta, mutta 25 oppilaan kohtaaminen tunnin alussa veisi opettajalta suunnattomasti aikaa. Tämän takia oppilaat turvautuvat helposti koiriin. Olisi mahdollista, että pienemmässä luokassa oppilaat turvautuisivat koirien ohella enemmän myös turvalliseksi koetun opettajan apuun pahan olon vallatessa.

Koiran vaikutus oppilaisiin ei ole helposti mitattavissa oleva asia, sillä asenteiden ja motiivien mittaaminen on vaikeaa. Tutkijan roolissa huomasin kuitenkin sen, että oppilaat puhuvat koirista niin paljon, että ne todellisuudessa voivat vaikuttaa hyvinkin paljon oppimiseen.

Koiraluokassa voi kehittää myötäelämisen taitoja:

Millainen merkitys koiralla on koiraluokassa?(Haastattelija)

Kaikenlaiset tällaiset negatiiviset, rajut tunnepurkaukset on jäänyt pois, käytännössä kokonaan ja lapsista on tullut hyvin semmoisia empaattisia, suvaitsevaisia, toisensa hyväksyviä. Mulla ei ole oikeastaan tällaista luokkaa koskaan ollut, jotka näin hyvin pärjäisi toistensa kanssa ja joilla olisi näin hyvä kyky hyväksyä jokainen sellaisena kuin on. (Opettaja 1)

Koiraluokassa viihtyvyyttä selittää edellisen vastauksen perusteella tunteiden hallinta. Empaattinen ihminen huomioi toisten ihmisten tunteita, mikä vähentää erimielisyyksiä ihmisten välillä. (Kalliopuska 1985; Kaikkonen 1999.) Sama opettaja korostaa myös, että koirilla on rauhoittava vaikutus oppilaisiin. Ahdistuksen voi purkaa koira silittelemällä. Koiran avulla voi säädellä omia tunteitaan, joten tunnekasvatus toteutuu läpäisyperiaatteella kaikissa oppiaineissa.

*Koira auttaa ahdistukseen. Kun ahdistus on vähäisempää, niin silloin tiettyjä lukkoja poistuu. Semmoset, joilla on ahdistusta paljon, ja jotka aikaisemmin on purkanut sen ahdistuksen aggressiolla, niin nyt kun saa ahdistuksen purettua siihen koiran pehmoiseen turkkiin, niin aggressiot jää pois.
(Opettaja 1)*

Koululääkäri, Tamminen, toteaa, että eläimellä voi olla hyvinkin terapeuttinen vaikutus sellaisiin ongelmiin, joihin muuten on vaikea löytää sanallisia keinoja. (Tamminen 2003.) Myös Karlssonin (2000, 28) mukaan koirista on muodostunut perhekodissa tärkeitä tunteiden purkamis- ja tunnistamiskohteita. Murrosikäistenkin suusta voi kuulla jos jonkinlaista lepertelyä kun koirat ovat lähellä.

Koiraluokan oppilaiden hyvä kouluviihtyvyys heijastuu varmasti myös muuhun koulutyöhön. Koiraluokan opettajan mukaan aroista oppilaista on kasvanut rohkeampia, kielteisyys on kääntynyt myönteisyydeksi, empaattisuus koululuokassa on lisääntynyt, välituntiväkivaltaisuus on vähentynyt, oppilaiden keskinäiset suhteet ovat parantuneet, erityisopetuksen tarve on vähentynyt, opiskelumotivaatio on kasvanut ja työskentelyrauha on lisääntynyt. (ks. Karppinen 2003; 2004.)

Koira on hyvän käytöksen mallintaja:

Koira on hyvänä mallina siinä, että miten pitää hyväksyä jokainen sellaisena kuin on. Koira ei erottele oppilaita eikä yleensäkään ihmisiä hyviin ja vähemmän hyviin, ei hyvin koulussa pärjääviin, ei huonommin koulussa pärjääviin, ei vaatteiden mukaan, ei minkään mukaan. Ei, onko tyttö vai poika. Kaikki on yhtä hyviä. Sillä tavalla varmaan lapset ovat alkaneet noudattaa tässä asiassa koirien esimerkkiä. (Opettaja 1)

Lapset ovat oppineet koirilta käyttäytymistapoja. Tämä tulos tukee myös tutkimustuloksia (Levinson 1969; Barker 1999; Melson 2001), joiden mukaan ihmisten ja lemmikkieläinten välillä voi olla vahva emotioihin liittyvä kiintymyssuhde. Jalovaaran (2005, 45) mukaan nimenomaan primaarit tarpeet lasten

kohdalla tulee huomioida, sillä tarpeet ja tunteet ovat voimakkaasti motivoivia tekijöitä.

Keltikangas-Järvisen (1985, 93) mukaan onnistumisen elämykset ovat hyvin tärkeitä lapsen tasapainoiselle psyykkiselle kehitykselle, minkä takia kasvattajan tulisikin luoda mahdollisuuksia onnistumisille.

Koiraluokassa voi kokea useita onnistumisen elämyksiä päivässä, sillä koirat hyväksyvät oppilaat sellaisina kuin he ovat. Koira opettaa aggressiiviselle tai turhautuneelle lapselle itsehallintaa. Koirat auttavat tunteiden kontrolloinnissa, sillä jokainen oppilas tietää, että koirien läsnä ollessa ei saa huutaa tai riehua. Vastaus tukee tutkimustuloksia, joiden mukaan koirat ja lemmikkieläimet auttavat ihmisiä ilmaisemaan tunteitaan. Tämän tuloksen varmistamiseksi tulisi koiraluokkaa seurata pidemmän jakson ajan esimerkiksi pitkäikäistutkimuksen keinoin.

Koiraluokassa kouluviihtyvyyden affektiivinen komponentti voi edellisen vastauksen perusteella aktivoitua ystävällisten koirien vaikutuksesta, sillä koira hyväksyy jokaisen oppilaan. Hyvät suhteet koulukoiraan voivat auttaa positiivisten mielikuvien luomisessa. Oppilaat luovat mielessään myönteisiä mielikuvia affektiivisella tasolla eri oppimistilanteista ja voivat tätä kautta siirtyä kognitiiviselle tasolle ja edelleen toiminnalliselle tasolle. (ks. myös Yli-Luoma 2003, 47 - 50.)

Koirapelko voi heikentää viihtyvyyttä, mutta pelon voittaminen voi edistää viihtyvyyttä:

Sitten meillä on jo ollut yksi sellainen ihan konkreettinen tapaus, miten koirapelko on voitettu. Mulla oli yksi oppilas silloin, kun tämä koira viime keväänä alle yksivuotiaana tuli ensimmäistä kertaa luokkaan, niin mun piti pitää koira kiinni remmissä. Koiraa ei saanut tuoda ollenkaan lähelle. Mutta sitten, kun koira tuli seuraavan kerran, niin tämä poika oli ensimmäisten joukossa halimassa ja kietomassa kädet koiran kaulan ympärille. Että se koirapelko oli voitettu ihan niin nopeasti. Että sellainen on ainakin ihan saavutettu jo, vaikka tämä koulukoira on vasta näin pientä meillä. (Opettaja 2)

Seuraavassa katkelmassa opettaja toteaa, että oppilaisiin vaikuttavat sekä hänen oma persoonansa että koirat:

Millainen merkitys koirilla on koulussa? (Haastattelija)

No varmaan se on sekä että. Mutta kyllä näillä koirilla on sillä tavalla iso osuus, että kyllä ne varmasti poistaa niitä oppimisen esteitä. Jos on väsynyt tai haluton tai kiukkuinen, ihan tällaisia mielialoja. Koirat tulee vastaan ja oppilaat tulee hyvälle tuulelle. Kun on hyvällä tuulella, niin asiat tarttuvat paljon paremmin. Se ihan selkeästi toimii, että kyllä näillä on merkitystä. Soisin vaan, että useammat ottaisivat koiria luokkiinsa. (Opettaja 3)

Ruohotien (1998) mukaan palkkioilla ja kannusteilla on suuri merkitys, kun pyritään opiskelulle asetettuihin tavoitteisiin. Kannusteet virittävät toimintaa ja palkkiot puolestaan vahvistavat sitä. (Ruohotie 1998, 37 - 38.) Koiraluokkaan suhteutettuna tämä voi tarkoittaa sitä, että koira voi olla palkkio etenkin silloin kun oppilas on väsynyt. Tällaisessa tilanteessa koiralla on selvä yhteys oppilaan tunneviihtyvyyteen.

Peltosen & Ruohotien (1987) mukaan ulkoiset palkkiot voivat auttaa tyydyttämään alemman asteen tarpeita, kuten yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeita. Sisäiset palkkiot taas tyydyttävät ylemmän asteen tarpeita, kuten itsensä toteuttamista. Sisäiset palkkiot ovat subjektiivisia ja ne esiintyvät tunteiden muodossa (esim. tyytyväisyys). (Peltonen & Ruohotie 1987, 25.) Koulukoira voi olla ulkoinen palkkio, sillä koira lisää turvallisuudentunnetta. Vastauksista ja havainnoinneista käy ilmi, että koiran kannustava ote voi olla myös sisäisesti motivoivaa, sillä koira voi lisätä tyytyväisyyttä ja hyvinvointia.

Kaiken kaikkiaan koulukoira voi tukea ja kannustaa oppilasta. Koirakokeilun alussa kouluviihtyvyyttä voi kuitenkin heikentää pelko koulukoiraan kohtaan.

5.2 Oppilaiden näkemyksiä

Koiraluokan oppilas toteaa, että hän menestyy koulussa paremmin koirien ansiosta:

Miten koirat ovat vaikuttaneet sinun koulunkäyntiisi? (Haastattelija)

No mä oon ollut paljon parempi koulussa sen jälkeen kun nää (koirat) tuli tänne luokalle. (Oppilas 1)

Koirat voivat myös rauhoittaa:

Millaista on tulla kouluun viikonlopun jälkeen? (Haastattelija)

Ihan kivalta, ne on kyllä rauhoittanut mun koulunkäyntiä. (Oppilas 1)

Miten ne ovat rauhoittaneet?

No, kun mä en ollut aluksi ihan sopeutunut, kun mä jouduin sieltä rinnakkaisluokalta b-luokalle, vaikka luvattiin, että saadaan ainakin yks kaveri. Mulla ei ollut yhtään ja sit kummiskin mä sain kavereita ja koirat oli kivoja. (Oppilas 1)

Rauhoittuminen on osa tunteiden hallintaa. On havaittu, että tunteiden tunnistaminen ja hallinta lisäävät hyvinvointia ja viihtyvyyttä (esim. Kaikkonen 1999; Kalimo 1987).

Mikä on koirissa kivaa? (Haastattelija)

Koirat ovat kivoja kun ne leikkii ja niitä on kiva silittää. Ne on vähän niin kuin kavereita. (Oppilas 7)

Koiran antama tuki voi muistuttaa ihmiseltä saatua tukea edellisen vastauksen perusteella. Samoihin tuloksiin on päästy aikaisemminkin. (ks. Melson, Schwartz & Beck 1998.)

Käytöshäiriöt ovat vähentyneet, kuten seuraavasta vastauksesta käy ilmi:

Riehun ja puhun luokassa vähemmän, koska innon voi purkaa koiriin. (Oppilas 8)

Koirat ovat aina kivoja. Ne tulevat aina meidän viereen ja me silitämme niitä, niiden hännät heiluu. (Oppilas 9)

Vastausten perusteella koira voi antaa lapselle etenkin tunnepuolen tukea ja läheisyyttä. Nämä yhdessä auttavat tunteiden käsittelyssä ja hallinnassa. Massonin (1998) mukaan koirat ovat lapsille hyvin tärkeitä, sillä koiria ja lapsi yhdistää samantyylinen tunnemaailma. Koirilla on myös tarve tulla kosketetuksi ja rakastetuksi. Näin ollen koiran ja ihmisten tunne-elämällä on samanlaisia piirteitä, mikä on yksi selitys koirien viehättävyyteen. (Masson 1998, 48, 59, 200 - 201.) Melson (2001, 69) toteaa myös, että tutkimusten mukaan monet lapset kääntyvät lemmikkiensä puoleen – ei pelkästään koirien ja kissojen, vaan hamsterien, gerbiilien, lintujen ja jopa kalojen puoleen tehdäkseen olonsa paremmaksi ollessaan surullisia, vihaisia tai peloissaan.

Koirat parantavat työrauhaa, keventävät ilmapiiriä ja auttavat työskentelemään ahkerammin:

Mikä koirissa on kivaa? (Haastattelija)

Koirat ovat paremman työrauhan perusta. Niissä ei ole mitään huonoja puolia minun työskentelyssäni. (Oppilas 10)

Mun opettajan tunteilla on kiva olla, koska koirat käyttäytyvät hauskaasti. (Oppilas 11)

Kun koirat ovat luokassa, niin tulee enemmän työfiilis, työt menee paremmin. (Oppilas 12)

Edelliset vastaukset tukevat Beckin ja Katcherin (1996) tutkimustuloksia, joiden mukaan koira rauhoittaa ihmistä. Myös koiraluokkahavaintojeni mukaan oppilaat hakevat koiralta seuraa ja lohtua. Koiran pysyvä rakkaus on suuri lohtu koiraluokan oppilaille. Koirat antavat oppilaille mahdollisuuden tunteiden ilmaisuun eikäsitteellisellä tasolla. Omia kokemuksia ei aina tarvitse pukea sanoiksi, jos se tuntuu vaikealta. Tunnetaidot kuuluvat opettajan ammattiin ja etenkin oppilaiden tunteiden huomioiminen on tärkeää, sillä Cederbladin (1992, 256) mukaan lapset eivät pysty puhumaan tunteistaan aikuisten tavoin.

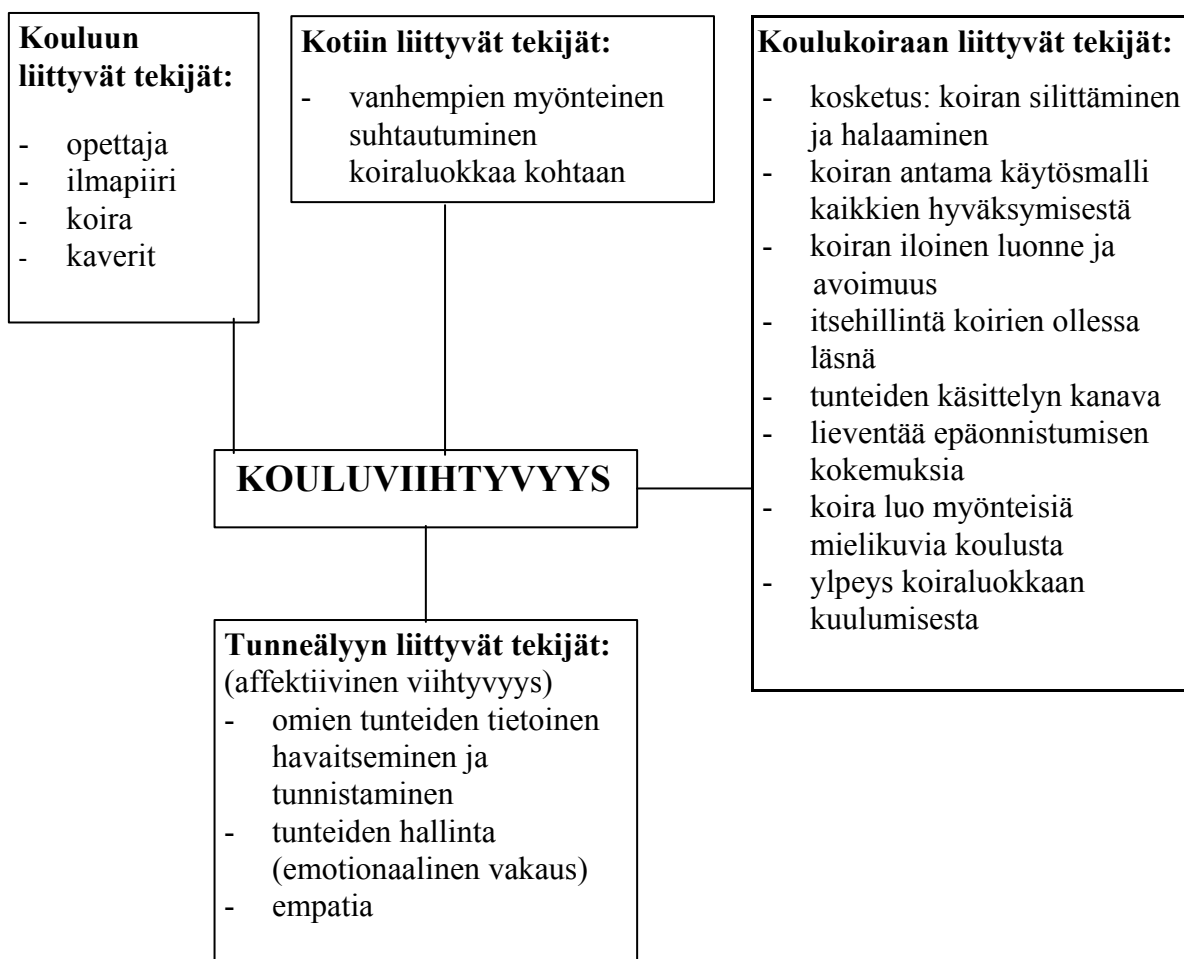
Sekä lapset että koirat käyttävät erilaisia keinoja tunteidensa osoittamiseen. Koirien signaalikieltä tutkinut Turid Rugaas (1997) toteaa, että koirat käyttävät rauhoittavia signaaleja pysäyttämään ja estämään aggressiota, pelkoa ja epämiellyttäviä tilanteita. Rauhoittavat signaalit kuuluvat koirien kommunikointijärjestelmään ja niiden avulla luodaan luottamusta ja turvallisuutta sekä keskinäistä ymmärrystä. (Rugaas 1997.) Koulukoira voi käyttää rauhoittavia signaaleja etenkin silloin, jos luokassa on rauhatonta. Hitaudellaan ja rauhallisuudellaan koira yrittää rauhoitella oppilaita. Koira saattaa myös kääntää päänsä sivulle tai katsoa toiseen suuntaan, jos tilanne on uhkaava. Istuminen, maahan meno ja haukotteleminen ovat myös vahvoja toista koiraa rauhoittavia signaaleja. Tämä voi selittää sitä, miksi koulukoirat makaavat mielellään lattioilla tai istuvat ja katselevat toimintaa luokassa - koirat haluavat toiminnallaan rauhoittaa laumaansa eli oppilaita. Toisaalta myös koiraluokan selkeät säännöt auttavat oppilaita hallitsemaan käytöstään.

Pitää kuitenkin muistaa, että ihminen ei voi täydellisesti ymmärtää toista lajia ja sen käyttäytymisen lainalaisuuksia. Massoniin (1998, 93) viitaten ihminen aiheuttaa hallaa, jos yksinkertaistamme, luokittelemme, panemme paremmuusjärjestykseen, havainnollistamme tai teeskentelemme ymmärtäneemme muita lajeja tai ihmissuhteita. Joitain yleistyksiä voidaan tehdä koirien, susien ja ihmisten käyttäytymisestä, mutta pitää muistaa kuitenkin jokaisen koirayksilön ainutkertaisuus.

11 YHTEENVETOA TULOKSISTA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tutkielman tarkoituksena on ollut ymmärtää koiraluokkien oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Tulokset on tiivistetty seuraavaan kuvioon (ks. kuvio 4), jossa esittelen niitä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä koiraluokkien oppilaiden kouluviihtyvyyteen. Kuvioon, johon olen lisännyt kouluviihtyvyyden yhteydet koiriin ja tunneälyyn, olen rakentanut Soinista (1989) mukaillen.

11.1 Viihtyvyyden tekijöitä koiraluokissa



Kuvio 4. Viihtyvyyden tekijöitä koiraluokissa Soinista (1989, 150) mukaillen

Yllä olevasta kuviosta (ks. kuvio 4) käy ilmi, että kouluviihtyvyyden kokemista edistävät tunneälytaidot, koira ja vanhempien myönteinen suhtautuminen koiraluokkaa kohtaan. Myös opettaja, ilmapiiri ja kaverit ovat merkittäviä

viihtyvyyden tekijöitä koiraluokissa. Affektiivista viihtyvyyttä edistävät etenkin tunneälytaidot ja koira.

Alla olevan taulukon (taulukko 4) olen koonnut tutkimushaastattelujeni ja havaintojeni pohjalta. Opettajan tehtävä on opettaa, koiran tehtävä on olla läsnä. Koiran läsnäolo perustuu eläinavusteisen terapian keinoihin rentouttaa hoidettavaa ja lisätä hänen hyvinvointiaan.

Taulukko 4. Koiraluokan opettajan ja koiran rooleja luokkahuoneessa

| opettaja | koira |
|--|--|
| opettaa uusia asioita | on läsnä luokassa |
| motivoi puheen avulla | motivoi omalla läsnäolollaan |
| verbaalinen viestintä | sanaton viestintä |
| oppilaan käytöksen muokkaaminen käskyin, kehotuksin ja oman esimerkin avulla | oppilaan käytöksen muokkaaminen oman esimerkin avulla |
| työrauhan ylläpito kehotuksin | työrauhan ylläpito mm. rauhoittavien signaalien avulla |

Yllä olevasta taulukosta (taulukko 4) käy ilmi, että opettaja ja koira ohjaavat oppilaita eri tavoilla. Suurin ero on viestinnän muodossa, opettaja ohjaa sanallisen viestinnän avulla, koira käyttää sanatonta viestintää. Yhteistä koiran ja opettajan rooleissa on se, että molemmat kannustavat oppilasta kuuntelemaan ja keskittymään.

Alla olevaan taulukkoon (ks. taulukko 5) olen koonnut keskeisiä tuloksia teoreettiseen viitekehukseen suhteutettuna.

Taulukko 5. Koiraluokkien viihtyvyyden kerroksellisuus

| KOULUVIIHTYVYYS |
|--|
| Affektiivinen viihtyvyys |
| <ul style="list-style-type: none"> - Omien tunteiden hallinta ja taito ilmaista tunteita motivoivat oppilasta. - Koiraluokka oppimisympäristönä kannustaa tunneälytaitojen kehittämiseen ja lisää tunneturvallisuutta. - Kosketus ja koulukoiran silittely syventävät oppilaan ja koulukoiran välistä suhdetta ja vähentävät stressiä. |
| Ilmapiiri |
| <ul style="list-style-type: none"> - koulukoiran kannustava ote - tunteiden ilmaisun mahdollisuus - Ystävällinen koulukoira ennalta ehkäisee kiusaamista ja väkivaltaa. - opettajien kyky ylläpitää hyvää työrauhaa - oppilaan myönteinen asenne koulua kohtaan - lämmin suhde koulukoiraan - Koira rentouttaa ilmapiiriä. - Kosketusta suosiva ilmapiiri kehittää oppilaiden myötäelämiskykyä. |
| Opettaja |
| <ul style="list-style-type: none"> - Ystävällinen, oikeudenmukainen ja asiansa osaa opettaja edistää viihtyvyyttä. - Oppilaan kokonaisvaltaisesti huomioiva opetus ja kasvatus - vaikutteita Montessoripedagogiikasta ja konstruktivismista |
| Hyvinvointi |
| <ul style="list-style-type: none"> - sosiaalisten suhteiden runsaus - liittymistarpeiden tyydyttäminen helpompaa koulukoiran avulla - Koulukoiran antama tuki lisää hyvinvointia. - Oppilas voi kokea itsensä tarpeelliseksi, sillä koira hyväksyy jokaisen oppilaan. |
| Motivaatio |
| <ul style="list-style-type: none"> - sisäistä motivaatiota edistäviä tekijöitä: mielikuva koiraluokan lämpimästä ilmapiiristä ja koiran tuomasta hyvästä olost, turvallisuuden ja liittymisen tarpeiden tyydyttäminen sekä myönteinen kouluasenne - ulkoista motivaatiota edistäviä tekijöitä: koiran silittely palkintona tehtävän suorittamisesta - liittymismotiiveja: koiraluokan antama tuki, rohkaisu ja hyväksyminen - yleismotivaatio: empaattisuus ja hyvät käytöstavat nähtävissä myös kotona - tilanemotivaatio: empaattisuus ja hyvät käytöstavat koiraluokassa |
| Tarpeet |
| <ul style="list-style-type: none"> - Turvallisuuden tarpeiden tyydyttämistä edistää lämmin ilmapiiri. - Yhteenkuuluvuuden ja rakkauten tarpeiden tyydyttämistä edistävät koulukoira(t) ja opettaja. |

Taulukkoa voidaan lukea alhaalta ylöspäin kuten Maslow`n (1987) tarvehierarkiaa. Tarpeiden tyydyttäminen edes osittain lisää motivaatiota ja hyvinvointia. Motivaatio ja hyvinvointi sekä ystävällinen opettaja parantavat ilmapiiriä. Nämä kaikki yhdessä edistävät kouluviihtyvyyttä ja etenkin sen affektiivista komponenttia.

11.2 Tiivistelmä havaintopäiväkirjani pohjalta

Seuraavat havainnot ovat opettajien 1, 2 ja 3 luokista. Suurin osa havainnoista on kerätty opettajan 1:n luokassa lukuvuoden 2005 - 2006 aikana. Havaintopäiväkirjaan kirjoitin vaikutelmia etenkin luokan yleisestä ilmapiiristä, työrauhasta, vuorovaikutustilanteista, koulukoiran roolista, kiusaamisesta ja opetustavoista.

- Oppilaat hakevat koiralta tukea jännittävässä tilanteissa.
- Oppilas hakeutuu useammin koiran luo kuin koira oppilaan luo. Etenkin arat oppilaat hyötyvät koiran antamasta tuesta.
- Koira ei häiritse oppitunnin kulkua.
- Koira voi piristää oppilaita ja opettajaa.
- Koiraluokissa vallitsee lähes aina hyvä työrauha, joten työrauhan ylläpitoon ei kulu aikaa.
- Rauhallinen ja lämmin ilmapiiri edistää oppimista ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.
- Turvallisen ilmapiirin toteutuminen vaatii tunteiden hallintaa ja rauhallisuutta sekä oppilailta, opettajalta että koulukoirilta.
- Oppilaan ei tarvitse turvautua emotionaalisiin torjuntamekanismeihin vaan hän voi käyttää koira apuna emotioiden käsittelyssä.
- Oppilaat auttavat toisiaan.
- Opetusmenetelmät, selkeät säännöt sekä opettajan rauhallisuus ja hyvä kurinpitokyky pitävät yllä hyvää työrauhaa.
- Kiusaamista tai nimittelyä on todella harvoin luokkahuoneessa.
- Opettajan ohella koulukoira motivoi työskentelyyn, sillä tehtävän tehtyään oppilas saa useimmiten silitellä koira.
- Koulukoira silitellään, katsellaan ja halataan. Koiralle jutellaan.
- Koira toimii turvallisuuden luojana.
- Kukaan ei halua satuttaa koulukoira.
- Sekä tytöt että pojat osoittavat huolenpitonsa ja kiinnostuksensa koulukoira kohtaan.

- Koiraluokkien oppilaat kertovat paljon myös omista lemmikeistään.
- Isoa koulukoiraa halataan useammin kuin pientä koulukoira.
- Koulukoira ennalta ehkäisee yksinäisyyttä.
- Koulukoira voi tuoda yhteen sellaisia oppilaita, jotka eivät muuten olisi tekemisissä toistensa kanssa.

Edelliset havainnot saavat tukea tutkimistani tv-dokumenteista: Eläinystävät 1/2005 ja Koirat koululuokan rauhoittajina 16.2.2005.

Seuraavat alaotsikot ovat vastauksia tutkimusongelmaani: mitkä tekijät ovat ensisijaisesti yhteydessä koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyyteen

11.3 Koiraluokka suomalaisessa koulussa

11.3.1 Koiraluokan perustaminen on mielekästä, mutta usein työlästä

Koiraluokassa työskentely näytti tyydyttävän myös opettajia. He pitivät työnsä motiivina oppilailta saatavaa positiivista palautetta. Muutama kriittinen kommentti liittyi tuomitseviin mielipiteisiin koiraluokkaa kohtaan. Kaikki koiraluokan perustaneet opettajat olivat harjoittaneet ammattiaan jo useita vuosia. Koiraluokan perustaminen saattaa olla helpompaa, kun on kertynyt sekä opetuskokemusta että varmuutta omalla alalla. Koiraluokan perustaminen vaatii yleensä huolellisen pohjatyön tekemisen. Yhteistyötä voi tehdä moniammatillisen asiantuntijaryhmän kanssa. Koiraluokan perustaminen riippuu myös koulun tilojen luomista mahdollisuuksista, kuten erillisistä sisäänkäynneistä ja ilmastoinnista. Koiraluokkatoiminnan aloittaminen ei ole aina mikään helppo prosessi, sillä uutta aihetta kohtaan on erilaisia ennakkoluuloja. Opettajan tulee kuunnella vanhempia, mutta silti tietynlaista jämäkkyyttä tarvitaan, jotta arvostelijat eivät kumoja koiraluokkahanketta heti alussa.

Koiraluokan perustamista varten ei ole olemassa mitään virallista lakisääteistä ohjeistusta. Virallisten ohjeiden puuttuminen johtaa siihen, että koiraluokkatoiminta voi loppua vähäisestäkin syystä, esimerkiksi vain yhden vanhemman vaatimuksesta. Usein koiraluokkatoimintaa nakertavat erilaiset ennakkoluulot koirista ja niiden aiheuttamista allergioista. Toisaalta vanhempien ennakkoluulot ovat saattaneet muuttua myönteisimmiksi, kun koiraluokkatoiminta on päässyt kunnolla vauhtiin.

Koiria ja koiraluokkaa kohtaan suhtaudutaan hyvin vaihtelevin tavoin. Erilaiset ennakkoluulot koirista ja koiraluokkatoiminnasta heikentävät koiraluokkien toimintamahdollisuuksia. Koiraluokan perustajan on vaikea perustella koirakokeiluansa, jos siihen suhtaudutaan alusta asti kielteisesti tai

välinpitämättömästi. Tutkimustulosten mukaan suurin osa koiraluokan oppilaiden vanhemmista kuitenkin tukee koiraluokkaa. Tulokset ja keskustelut koiraluokkien opettajien kanssa osoittavat sen, että oppilaiden vanhemmilla on todella suuri osuus koiraluokkien perustamispäätöksissä. Kaikki ihmiset eivät pidä koirista, mikä saattaa olla yksi syy siihen, että koiraluokat saavat arvostelua. Toisaalta myös ihmiset, jotka pelkäävät koiria, voivat vastustaa koiraluokkia. Koulukoiran tuleekin olla ystävällinen ja sosiaalinen.

Keskustelussa koiraluokkien perustamisesta olisi syytä tuoda esiin myös oppilaiden mielipiteitä. Jotta koiraluokkien perustaminen tulevaisuudessa olisi sujuvaa, pitäisi eri alojen asiantuntijoiden kesken luoda koiraluokan perustamisohjeet. Ohjeissa pitäisi olla myös ohjeet koiraluokan lakkauttamista varten.

Korostan vielä kahta asiaa. Ensinnäkin sitä, että koiraluokan perustaminen ei vaadi opettajalta mitään erityisiä opintoja. On heittäydyttävä mukaan, uskallettava kokeilla. Ja toiseksi sitä, että koiraluokan perustamisella pyritään kasvatuksellisiin tavoitteisiin, koirat eivät ole koulussa vain viihdyttämässä oppilaita.

11.3.2 Kateutta koiraluokkia kohtaan esiintyy

Koiraluokkien opettajien mukaan koiraluokkia kohtaan on esiintynyt kateutta oman koulun sisällä. Kateutta on kuitenkin hillinnyt se, että koulun muut oppilaat ovat saaneet silitellä koiria välituntien aikana. Koiraluokan ja koirattoman luokan välille ei saisi muodostua liian suurta kuilua. Koiran satunnainen vierailu koirattomassa luokassa voisi lieventää kateutta.

11.3.3 Koiraluokan säännöissä korostetaan työrauhaa

Koiraluokka vaatii toimiakseen selkeät säännöt. Jokaisella koiraluokan opettajalla oli omat sääntönsä oppilaille. Kaikkien luokkien säännöissä korostettiin sitä, että koiran ollessa läsnä tulee käyttäytyä hillitysti. Myös voimakkaita ääniä pitää välttää. Yhdessä koiraluokassa koiria sai silitellä silloin, kun oli saanut työnsä tehtyä tai kun koira meni ohi. Luokassa, jossa oppilaita oli vähemmän, sai koiria silitellä koska tahansa.

Yhteenvetona korostan vielä koiraluokan tavoitteita, joihin päästään koiran ja koiraluokan opettajan avulla. Nämä ns. kirjoittamattomat säännöt ja tavoitteet on koottu omien kokemuksieni ja koiraluokkien opettajien mielipiteiden mukaan:

- viihtyisän ja turvallisen ilmapiirin luominen
- työrauhan parantaminen
- erilaisuuden hyväksyminen
- toisten huomioiminen
- itsensä hyväksyminen, itsetunnon kohentaminen
- itsehillinnän kehittäminen
- vuorovaikutustaitojen kohentaminen
- myönteisten mielikuvien luominen koulusta ja oppimisesta

11.3.4 Oppimisympäristö huomioi oppilaan kokonaisvaltaisesti

Koulu on enimmäkseen älyn ja muistin harjoitusta, nuorison pyyhkäisemistä yhdenmukaisella lakkakerroksella. Useimmiten epä-älylliset toiminnot, varsinkin moraalitaju ja kauneusaisti, sivuutetaan kokonaan.

Rolf Arnkil

Yllä oleva sanonta tuo lisävaloa koiraluokan tavoitteisiin. Koiraluokassa annetaan tilaa erilaisille oppijoille, sillä koira hyväksyy kaikki oppilaat sellaisina kuin he ovat. Luokassa annetaan tilaa ajattelulle, sillä ajattelu on taito, jota voidaan opettaa. (ks. Brotherus 1999, 74.) Koirat tuovat luokassa esille asioita, joita yhdessä pohditaan. Myös Brotherus (1999, 74) toteaa, että opetuksessa ajattelun kehittämisen painottaminen muuttaa lasten ajattelutottumuksia.

Koiraluokassa oppilaalle jää vääjäämättä positiivisia mielikuvia oppitunneista, sillä yleinen ilmapiiri on lämmin. Koiraluokassa oppilaille voi antaa monipuolisia elämässä selviämisen taitoja, tiedon jakaminen on vain yksi keino siihen.

Oppimisympäristöön voidaan tuoda erilaisia pedagogisia elementtejä, kuten sohva, tai tyynyjä, jos halutaan korostaa yhteenkuuluvuutta ja yhteisiä kokemuksia. Pääpaino on silloin sosioemotionaalisissa tekijöissä. Vuorovaikutus on tällaisessa ympäristössä

luonnollisempaa kuin perinteisesti pulpetissa istuen. (Brotherus, Hytönen & Krokfors 1999, 87 - 88.) Koiraluokassa sohvan tilalla onkin koira, jonka luo saattaa kokoontua sellaisia oppilaita, jotka eivät muuna kouluaikana olisi tekemisissä toistensa kanssa. Opettaja ei voi kuitenkaan sokeasti luottaa koiran voimaan pelkästään tuomalla koiran luokkaan. Koira ei yksin luo oppimiselle suotuisia olosuhteita vaan opettajalla on myös merkittävä rooli ilmapiirin luomisessa.

Fyysisenä oppimisympäristönä koiraluokat ovat aivan tavallisia koululuokkia. Toisaalta kaikista kolmesta koiraluokasta, joita havainnoin, löytyi koirien leluja ja koiran peti. Yhdessä luokassa oli myös paljon kukkia, nojatuoli, kahvipöytä ja vedenkeitin. Koirat luovat perusviihtyvyyttä, mutta luokan sisustuselementit voivat vielä lisätä viihtyvyyttä ja sen affektiivista komponenttia.

Myös koiran luonne ja opettajan suhtautuminen oppilaisiin selittävät kouluviihtyvyyttä. Koiraluokka ei ensisijaisesti tavoittele tehokkuutta, vaan antaa oppilaille aikaa ja tilaa kehittyä. Koiraluokka voi auttaa jokaista oppilasta kasvamaan ja oppimaan yksilöllisessä tahdissa. Tehokkuutta korostava yhteiskunta voisi oppia jotain myös Rousseauin sanoista:

Lasten kasvatusta on kutsumus, jossa täytyy ymmärtää hukata aikaa, voittaakseen aikaa.

J. J. Rousseau

11.3.5 Humanismia, konstruktivismia, behaviorismia ja mallioppimista

Suomalaisessa kulttuurissa oleva koulu on siksi erityisessä asemassa, että täällä opettajat ovat korkeasti koulutettuja. Koulutus antaa valmiuksia oman oppimis- ja opettamiskäsityksen tarkastelemiseen. Koiraluokkien opettajia yhdistää opettamiskäsitys, jossa tilaa annetaan oppilaan erilaisille tunteille. Myös tunteiden purkamiseen ja käsittelyyn on kanava - koira. Koiraluokkien opettamiskäsityksen peruspilari on oppilaiden kokonaisvaltaisesta kehityksestä kiinnostuminen. Lähes kaikkien opettajien vastauksista tulee esiin myös postmoderniin aikakauteen liittyviä tekijöitä: muutos ja levottomuus. Eri oppimiskäsitysten ja koiran avulla muutosta ja levottomuutta pyritään kanavoimaan uudelleen.

Eri oppimiskäsitykset ovat läsnä kaikessa opetuksessa ns. hiljaisena tietona. Käsitteet oppimisesta ja opetuksen järjestäminen ovat opettajan keinoja vaikuttaa oppilaan kouluviihtyvyyteen. Koiraluokkatoiminnan taustalla olevien oppimiskäsitysten taustalla on vaikutteita humanismista, behaviorismista, konstruktivismista ja mallioppimisesta.

Koiraluokkatoimintaa voi selventää humanistinen ihmiskäsitys, joka uskoo ihmisen pyrkivän jatkuvaan kasvuun ja kehittymiseen. Humanistinen ihmiskäsitys kunnioittaa totuudellisuutta, oikeudenmukaisuutta, vapautta ja ihmisarvoa. (Tirri 1999, 57.) Humanistis-psykologisen ajattelu näkyy muun muassa siinä, että koiraluokassa pyritään luomaan olosuhteet, jotka edistävät terveen itsetunnon kehittymistä. (ks. Nöjd 1994, 186.)

Tynjälän (1999) mukaan konstruktivistisessa oppimisteoriassa ajatellaan, että mielekkäät oppimistehtävät ja aktivoivat oppimisympäristöt lisäävät oppimista. Motivaatio muodostuu yksilön kokemuksista ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. (Tynjälä 1999, 107.) Koiraluokka on oppimisympäristö, joka voi aktivoida oppilasta ja lisätä opiskelun mielekkyyttä. Tuttu ja turvallinen koulukoira ja opettaja kannustavat motivoivaan vuorovaikutukseen.

Lapset tarvitsevat enemmän malleja kuin moitteita.

Joseph Joubert

Lapset oppivat tekemään asioita matkimalla isompia. Lapsi oppii mallista, vaikka hänen reaktioitaan ei vahvisteta tai rangaista. (Fredriksson & Ihanus 1996, 103.) Koiraluokassa lapsi tai nuori oppii koiralta ja opettajalta erilaisia käyttäytymismalleja. Mallioppimisen vaikutus on suuri lapsilla ja nuorilla.

Erilaiset roolinottotilanteet ja sosiaaliset kokemukset ovat välttämättömiä lapsen moraalikehitykselle ja -käyttäytymiselle. Koulussa saaduilla sosiaalisilla kokemuksilla on huomattava vaikutus lapsen myöhempään elämään. Tutkimustulosten mukaan lasten moraalikehityksen ja -käyttäytymisen kannalta on ensisijaisen tärkeää se, miten

opettaja itse asennoituu moraaliongelmiin, käyttäytyykö hän itse oikeudenmukaisesti ja käyttääkö hän ohjaavia ja kannustavia kasvatustapoja rankaisujen sijaan. (Aho & Laine 1997, 139.) Myös Skinnari (2004, 143) korostaa, että ihanteiden ja muiden syvempien totuuksien siirtäminen kehotuksin ei johda toivottuun lopputulokseen.

Monet opetuksen käytännöksi muodostuneet didaktiset periaatteet ovat peräisin behavioristisesta oppimismallista. Siinä ajatellaan oppimisen syntyvän reaktiona ärsykkeeseen. Ajatuksena on, että riittävä määrä oikeita ärsykejä johtaa toivottuun reaktioon. Käsitteet ”vahvistaminen” ja ”sammuttaminen” kuvaavat behavioristisen ajattelumallin ärsyke-reaktio-keskeisyyttä. Oikeita reaktioita vahvistetaan ja virheellinen sammutetaan mahdollisimman nopeasti, ettei se jäisi vääränä mallina muistiin. (Kivi 1994, 2.)

Koiraluokassa koira toimii ärsykkeenä, jonka avulla vahvistetaan toivottua käyttäytymistä. Behaviorismi näkyy koiraluokassa siinä, että oppilas voi jakaa oppimisen pieniin osiin, sillä koirien silitteleminen tekee mahdolliseksi opiskelun pienissä pätkissä. Koira saa silitellä, kun on saanut tehtävän tehtyä - opettaja siis palkitsee oppilaansa lähes heti. Behaviorismissa onkin keskeistä nopea ja välitön palaute oppimisesta ja virheiden huomaamaton ohittaminen. Oppilas voi virheen tehdessään kiinnittää huomion koulukoiraan ja tällä tavalla käsitellä asiaa omassa rauhassa. Positiivinen mielikuva lohduttavasta koirasta voi palkita oppilasta. Opettaja muistaa palkitsemisen tärkeyden lapsen motivoinnissa, eikä anna heti lisätehtäviä tehtävän suorittaneelle. Oppilas voi koiraluokassa palkita itseään useaan kertaan oppitunnin aikana. Havaintojeni mukaan palkkioiden hyödyntäminen koira silittelemällä näkyi selvimmin erityisluokassa. Behaviorismi mahdollistaa oppimisen pilkkomisen osiin myös koiraluokassa.

Kaimio (2003) pitää tärkeänä oppimisen pilkkomista osiin. Kaikkia eläimiä, ihminen mukaan luettuna, yhdistää se piirre, että ne pystyvät oppimaan tehokkaasti vain viitisen minuuttia kerrallaan. Noita viisiminuuttisia voi toki olla lukemattomia päivässä, mutta olennaista on, että eläin saa niiden välillä levätä ja rentoutua kokonaan. (Kaimio 2003, 223.) Tiedetään, että aivojen vastaanottokapasiteetti on rajallinen, mutta silti oppitunneilla tiedontulva on yleensä valtava.

11.4 Kouluviihtyvyys koiraluokissa

11.4.1 Rauhallinen ja oikeudenmukainen opettaja edistää viihtyvyyttä

Oppilaiden haastattelujen mukaan opettajan tulee olla rauhallinen ja tarvittaessa tiukka, opettajan ei tulisi huutaa ja hänen tulisi olla hyvä erilaisissa tilanteissa. Tämän tutkimuksen mukaan koiraluokan viihtyvyyttä selittävät selvimmin koirat sekä koiraluokan opettaja. Kun kouluun voi liittää myönteisiä mielikuvia, oppiminenkin tehostuu. Kaikkia koiraluokkien opettajia yhdisti se, että he osasivat pitää hyvää kuria ja järjestystä. Opettajan kurinpitotaito on Karin (1977, 51) mukaan yksi syy hyvään kouluviihtyvyyteen.

Hyvä opettaja-oppilas -suhde koettiin tärkeäksi tyytyväisyyttä lisääväksi tekijäksi. Samoihin tuloksiin on päästy aikaisemminkin (esim. Kari 1977; Syrjäläinen 2002.) Oppilaiden hyvinvointia edesauttaa opettajien hyvinvointi. Työterveyslaitoksen tutkijan, Hakasen (2006) mukaan työn imua kokevat opettajat onnistuvat synnyttämään kiinnostusta, uteliaisuutta, innostusta ja tarmokkuutta myös oppilaissa. Opettajien hyvinvointia edistää myös työpaikan ilmapiirin kehittäminen. (Hakanen 2006, 40 - 41.) Vastausten, keskustelujen ja havaintojen perusteella kaikki koiraluokkien opettajat viihtyivät hyvin työssään. Hyvinvoiva opettaja voi omalla innostuneisuudellaan motivoida oppilaita.

11.4.2 Turvallinen ilmapiiri parantaa kouluviihtyvyyttä

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä käsitystä, että ilmapiirin vaikutus voi ulottua oppilaiden motivaatioon. (ks. Peltonen & Ruohotie 1992, 37.) Motivoituminen näkyi selvästi etenkin oppilaiden 1 - 4 kohdalla. Koulussa oli heidän mielestään lähes poikkeuksetta mukavaa.

Koirien luoma ilmapiiri on lämmin ja ystävällinen. Kiusaaminen on vähentynyt ja oppilaat viihtyvät koiraluokissa. Koirien yhteys luokan ilmapiiriin näkyy selvimmin

luokissa, joissa koirat ovat olleet jo useamman vuoden. Luokassa, jossa koira oli vain muutaman kerran kuussa, koiralla ei ollut samanlaista merkitystä luokan ilmapiiriin luomisessa. Tämän tutkimuksen mukaan koira, opettaja ja luokan selkeät säännöt loivat turvallisuudentunnetta.

11.4.3 Tarpeiden tyydyttäminen motivoi

Osittainkin tarpeiden tyydyttäminen voi motivoida ihmistä ja lisätä hyvinvointia. (esim. Maslow 1987; Allardt 1976.) Ne oppilaat, joiden perusturvallisuudentunne on heikko, voivat hyötyä eniten koiran kannustavasta tavasta houkutella vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Yksinäinen oppilas voi saada koiralta toveruutta. Oppilaan motivaatio riippuu henkilökohtaisista tarpeista, asenteista ja motiiveista. Jos oppilas kokee epäonnistuneensa, voi hän hakea turvaa koulukoiralta. Koira lohduttaa juuri sillä hetkellä kun apua tarvitaan. Ongelmat ja paha mieli eivät kasaannu vaan oppilas voi turhautumisen hetkellä saada avun heti.

Koiraaluokka onnistuu toteuttamaan etenkin turvallisuuden tarpeet, yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet sekä kunnioituksen tarpeet. (ks. Maslow 1987.) Koiraaluokassa päästään huippukokemuksiin paljon helpommin kuin luokassa, jossa ei ole ihmistä tai eläintä, johon voi turvautua. Koiraaluokassa tarpeensa saanee tyydytettyä parhaiten ne, jotka ovat koirista kiinnostuneita, sillä he hyötyvät sekä koirista että koirien myönteisestä vaikutuksesta ilmapiiriin. Ne, jotka eivät koirista juurikaan välitä, hyötyvät turvallisesta ilmapiiristä. Tunnetarpeet ja -taidot ovat selkeässä yhteydessä kouluviihtyvyyteen. Jalovaara (2005, 98) korostaa sitä, että tunne- ja sosiaaliset taidot kohentavat lasten kouluviihtyvyyttä, lisäävät motivaatiota koulutyöhön, edistävät työrauhaa ja ehkäisevät koulukiusaamista.

Tutkielmani tulokset viittaavat myös siihen, että tarpeiden tyydyttämistä edesauttaa lämmin ja turvallinen ilmapiiri. Luokan hyvä yhteishenki kannustaa vuorovaikutukseen ja liittymiseen. Liittymismotiivina voi toimia positiivinen mielikuva tilanteesta, jossa koiran kanssa voi kokea olonsa hyväksytyksi. Aiemmat tutkimukset (Levinson 1964; Serpell 1986; Beck & Katcher; Kotrschal & Ortbauer 2003) tukevat tuloksiani, sillä kaikissa tutkimuksissa korostuu eläimen antaman tuen myönteinen ja vahvistava vaikutus.

Koiraluokka lähtee kehittämään oppimisympäristöä oppilaiden tarpeista käsin. Koiraluokassa sosiaalsiin konflikteihin voidaan uhrata paljon aikaa. Koiraluokka on ympäristö, jossa lapsi voi kokea onnistumisen iloa, sillä koira hyväksyy lapsen omine heikkouksineen ja vahvuuksineen. Koira rohkaisee tuntemaan ylpeyttä omasta itsestään. Hyvinvoivan lapsen ja nuoren kanssa on helpompi päästä myös Suomen perusopetuksen opetussuunnitelmissa esitettyihin tavoitteisiin.

Koiraluokkien myönteiset vaikutukset näkyvät etenkin suomalaisessa peruskoulussa, jossa viihtyvyys on ollut muihin maihin verrattuna heikkoa. Jos viihtyvyys on jo alun perin hyvää, eivät koiraluokan myönteiset vaikutukset ehkä nouse samalla tavalla esille kuin suomalaisessa peruskoulussa.

Koirakokeilujen ei tarvitse miellyttää kaikkia oppilaita, vanhempia, kasvattajia, asiantuntijoita tai tutkijoita. Jos koiraluokka voi lisätä edes joidenkin oppilaiden hyvinvointia koulussa, on se perusteltu vaihtoehto ennalta ehkäisemään sekä tyttöjen että poikien pahoinvointia.

11.4.4 Tytöt ja pojat viihtyvät koiraluokassa

Merkittävää on, että sekä tytöt että pojat viihtyvät koiraluokassa. Toisin sanoen koiraluokka pystyy lisäämään myös poikien viihtyvyyttä, joka on aikaisempien tutkimusten (esim. Savolainen 2001; Saari 2004) mukaan ollut heikohkoa.

11.5 Affektiivinen viihtyvyys

11.5.1 Koiraluokassa voi harjoitella tunneälytaitoja

Motto: tunnista tunteesi ja hallitse ne

Koiraluokassa voi toteutua affektiivisen viihtyvyyden komponentit, kuten ilo ja rakkaus. Koiraluokan teho perustuu tutkimustulosteni mukaan siihen, että luokassa voi rauhoittaa tunteitaan. Tunneilmastoa voi näin ollen säädellä päivittäin läpäisyperiaatteella kaikissa kouluaineissa. Jos tunteita ei voi purkaa, energiaa kuluu johonkin muuhun kuin opiskeluun. Kaikkosen (1999) tulokset ovat osittain yhteneviä tutkimustulosteni kanssa, sillä koiraluokan oppilaiden viihtyvyyttä selittävät paljolti

tunteet ja humanit arvot. Koira ja opettaja voivat luoda yhdessä oppimisympäristön, jossa huomioidaan jokaisen ainutlaatuinen tunne-elämä.

Olemme kaikki nykyisin tunnenälkäisiä. Tämä näkyy elämysten etsimisessä. Koiraluokan oppilas ei välttämättä vaadi muulta kouluympäristöltä niin paljon kuin koirattomassa luokassa oleva oppilas. Koiraluokan oppilas saa tyydytystä siitä, että hän voi käsitellä ja purkaa tunteitaan tässä ja nyt koirien avulla. Emotionaalisessa kasvatuksessa pyritään Kalliopuskan (1983, 158) mukaan siihen, että huomiota kiinnitetään lapsen hoito- ja kasvu-ympäristöön, jonka tulisi olla lämmin, turvallinen ja toissa ihmistä kunnioittava. Lapsia tulisi kannustaa tahdonmuodostukseen, jotta hänen itsetuntemuksensa ja itsetuntonsa kohenisi. Tavoitteena on itseään ilmaiseva lapsi, joka osaa kuitenkin hillitä tunteitaan.

Jokainen ihminen joutuu käsittelemään erilaisia tunteita, jotka jättävät merkkinsä ihmisen kehomuistiin. Kehomuisti muistaa erilaisia tapahtumia, vaikka ihminen ei sitä tiedostaisikaan. Opetustyössä tarvitaan sosiaalisten viestien tulkintaa, tunteiden tunnistamista, tunteiden ilmaisua ja niiden hallintaa (Talib 2002, 58). Uusikylä (2006) korostaa, että korkeampien tarpeiden tyydyttäminen on vaikeaa, jos ihminen ei voi kokea turvallisuutta. (Uusikylä 2006, 18.) Koiraluokissa voi nimenomaan opetella mielenhallintaa. Koirien läsnäolo rauhoittaa sekä vähentää negatiivisia mielenilmauksia. Koirat houkuttelevat ilmaisemaan tunteita ja tätä kautta oppilas voi myös tutustua omiin tunteisiinsa. Tunteiden ilmaisemiseen kannustaa myös opettajien yhdessä koirien kanssa luoma lämpö ja turvallisuus. Lämpimällä ja turvallisella ilmapiirillä on tämän tutkimuksen mukaan selvä yhteys myönteisten tunteiden osoittamiseen.

Tunteita voi tuki ilmaista katsein, kosketuksin ja elein, mutta pitää muistaa myös sanojen voima. Ilman sanoja lapsella ei ole monipuolisia keinoja omien tunteidensa ilmaisemiseksi. Arkikieli köyhtyy koko ajan, joten verbaalista viestintää ei tule unohtaa.

Koira tuo iloa ja lohtua ja oppilaan myötäkokemisen taidot paranevat. Kohteliaat käytöstavat ovat siirtyneet ainakin yhden koiraluokan kohdalla myös oppilaiden

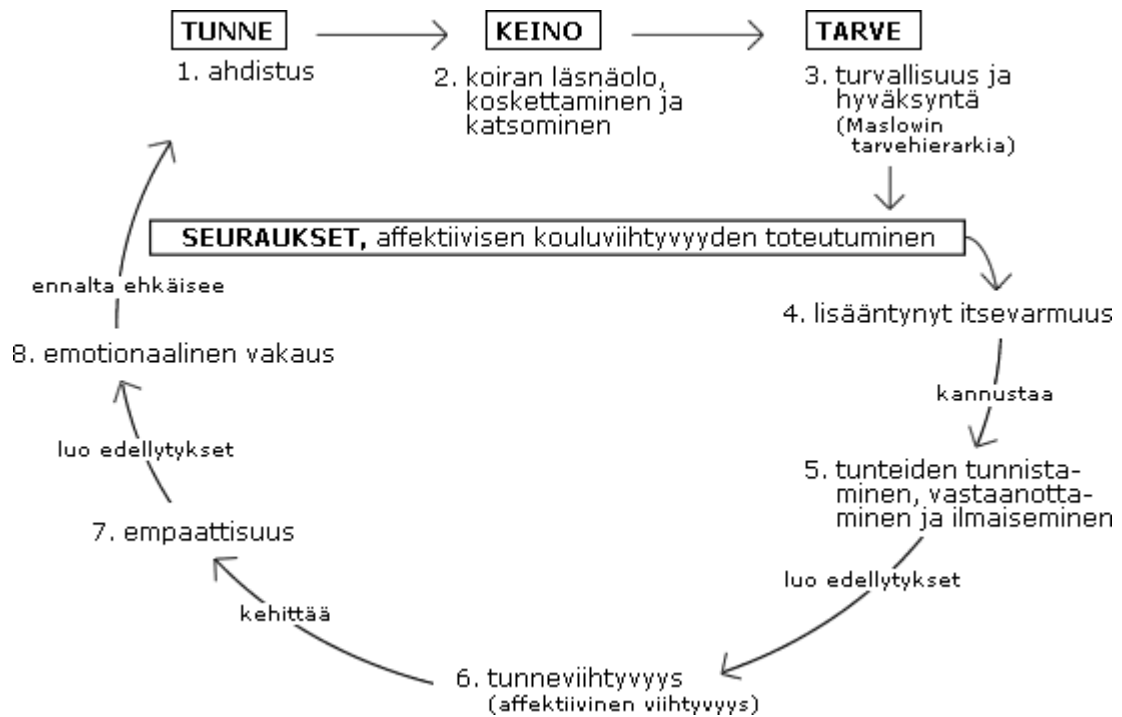
koteihin. Koiraluokka on täten muovannut oppilaiden yleismotivaatiota. Ruohotien (1998, 41) mukaan yleismotivaatio korostaa käyttäytymisen pysyvyyttä

Koiraluokassa on mahdollisuus kokea affektiivista kouluviihtyvyyttä, sillä koirat kannustavat emotionaaliseen itseilmaisuun kuten tunteiden näyttämiseen ja tunteiden hallitsemiseen. Empatia voi kehittyä ympäristössä, jossa huomioidaan tunteet. Oppilas voi kokea olonsa turvalliseksi koiran läheisyydessä. (vrt. Kaikkonen 1999, 75 - 79.)

Koiraluokassa voivat toteutua Uusikylän (2006, 17) määrittelemät turvallisen tunneilmaston piirteet: yhteisyyden tunne, henkilökohtaisten suhteiden lämpö ja sivistyneisyys sekä turvallisuudentunne.

Seuraavan kuvion avulla (ks. kuvio 3) pyrin havainnollistamaan affektiivisen kouluviihtyvyyden toteutumista koiraluokassa. Kuvion kokoamisessa olen huomionut Kaikkosen (1999) affektiivista kouluviihtyvyyttä määritteleviä tekijöitä ja Maslow'n tarvehierarkian (1987) käyttäytymistä säätelevää tarvehierarkiaa ja motivoitumista tarpeiden tyydyttämisen kautta. Tunneälytaitojen tarkastelu pohjautuu monen eri tutkijan näkemyksiin (esim. Goleman 1997; Niermeyer & Seyffert 2004).

Kuvion 3 syklimäisyys havainnollistaa etenkin sitä, miten oppilas voi koulukoiran avulla käsitellä ahdistustaan ja tätä kautta tyydyttää turvallisuuden ja hyväksynnän tarpeita. Tämä johtaa lisääntyneeseen itsevarmuuteen, joka puolestaan kehittää tunneälytaitoja, kuten tunteiden tunnistamista, vastaanottamista ja ilmaisemista. Tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen on mahdollista turvallisessa ympäristössä, jossa voi täten kokea tunneviihtyvyyttä. Empaattisuus auttaa koiraluokan oppilasta hallitsemaan tunteitaan, jolloin voidaan saavuttaa emotionaalinen vakaus, eli tila, jossa tunteita voidaan hallita. Emotionaalinen vakaus ennalta ehkäisee ahdistusta.



Kuvio 5. Affektiiivinen kouluviihtyvyys koiraluokissa

Tunteiden osoittaminen ja empaattisuus ovat (Kalliopuskan 1985) mukaan yhteydessä ihmisen itsetuntoon. Mitä vahvempi itsetunto, sitä paremmat mahdollisuudet on myös tunteiden osoittamiseen ja empatiaan. Empatiatapahtuma on aina vuorovaikutusta kahden ihmisen välillä. Tunneilmastoa parantamalla voidaan parantaa viihtyvyyttä. (Kalliopuska 1985, 54 - 55.) Samansuuntaisiin tuloksiin on päästy aikaisemminkin (esim. Kaikkonen 1999; Keltikangas-Järvinen 1994).

Koiraluokan opettajat eivät pyri siihen, että oppilaat näyttäisivät aina vain positiivisia tunteitaan. Koirat voivat ennemminkin auttaa koko tunneskaalan käsittelyssä ja tunteiden sovittamisessa vallitsevaan tilanteeseen nähden. Koiraluokassa pyritään negatiivisten tunteiden tunteenvaimennukseen ja positiivisten tunteiden tunteenvahvistukseen. Koiraluokka edesauttaa tunne-elämältään terveiden lasten kasvatuksessa. Siellä toteutuu Wrightin ja Oliverin (1998) tunnekasvatuksen lainalaisuudet; koiraluokka on kannustava ympäristö, joka ottaa huomioon lasten ainutlaatuisuuden. Koira on aina läsnä kuuntelemassa. Tunteiden ilmaiseminen on

tärkeää, sillä joskus luokan tunneilmastolla on suurempi merkitys kuin tietyllä opetussisällöllä. (Wright & Oliver 1998, 23 - 34.)

Meidän kulttuurimme pitää jostain syystä älykkyyttä ylivertaisena ominaisuutena ja takeena elämässä onnistumiselle. Siksi sellaiset epäonnistumiset, jotka jollain tavoin liittyvät älyllisiin suorituksiin, ovat meillä itsetunnon suurin uhka. Kukaan ei halua panna epäonnistumistaan heikon älykkyyden tiliin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 45.)

Juuri tämän älyä korostavan ilmapiirin takia suomalaiset oppilaat tarvitsevat keinoja käsitellä epäonnistumisiaan. Oppilailta vaaditaan yhä enemmän kilpailua korostavassa yhteiskunnassa, mutta tunteiden käsittelyyn koulu ei anna kovin paljon mahdollisuuksia. Epämiellyttävistä tunteista voi muodostua pitkän ajan kuluessa kimppu, jota voi olla vaikea myöhemmin selvittää. Tunteiden merkitys oppimisessa on myös ilmeinen, vaikka siihen ei tässä tutkimuksessa kiinnitettykään huomiota. Tunteet luovat niitä miellyttäviä ja epämiellyttäviä mielikuvia koulusta, jotka muistetaan vuosien päästä.

Tutkimusten mukaan suomalaisen oppilaan koulumenestys vaikutti itsetuntoon enemmän kuin muualla. Suomalaisilla lapsilla itsetunto ja koulumenestys ovat Keltikangas-Järvisen (1994) mukaan sama asia. Yhteys oli voimakkain peruskoulussa, ja lukiossa niiden yhteys väheni. (Keltikangas-Järvinen 1994, 41.) Olisiko koiraluokka perusteltu vaihtoehto nimenomaan peruskouluvaiheessa, jossa itsetunto määräytyy paljolti koulumenestyksen mukaan? Koiraluokka kokonaisuudessaan voi lieventää epäonnistumisen tunnetta ja tätä kautta tukea terveen itsetunnon kehittymistä.

Tämä tutkimus vahvistaa käsitystäni siitä, että ihmisen rakkauden ja läheisyyden tarpeiden huomioiminen koulussa voivat lisätä hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Keinot häiritsevästi käyttäytyvien oppilaiden kanssa voivat olla vähissä, jos koulun yleiset kurinpitomenetelmät eivät toimi. Positiivinen vahvistaminen voi olla yksi keino häiriökäyttäytymisen vähentämiseksi. Opettaja voi jäädä oppilaalle emotionaalisesti etäiseksi luokassa, jossa on paljon oppilaita. Koiran kautta tätä kuilua voi kuitenkin pienentää, sillä koira kannustaa vuorovaikutukseen.

11.5.2 Kosketus ja koskettaminen lisäävät tunneviihtyvyyttä

Koiraaluokka voi kokonaisuudessaan olla affektiivisesti tyydyttävä oppimisympäristö. Koira voi silittää ja halata. Sille voi jutella ja kertoa murheitaan. Se ei pistä vastaan eikä arvostele. Yhden koiraaluokan kohdalla (oppilaat 1 - 4) koirien halaaminen on johtanut myös siihen, että oppilaat halaavat koirien lisäksi opettajaa. Kosketus voi auttaa myös turvallisuuden tarpeiden tyydyttämisessä. Koirien viehäytys perustuu siis paljolti myös siihen, että niitä voi koskettaa. Kun sanat puuttuvat, voi koira olla keino heijastaa erilaisia tunteita kosketuksen kautta. Koiran läheisyys voi muistuttaa kodin turvallisuudesta. Koiraaluokka on yksi askel kohti viihtyisämpää ja kodikkaampaa opiskeluympäristöä. Koiran koskettamista ei tarvitse hävetä, joten jokainen koiraaluokassa opiskeleva voi koskettaa tai tulla kosketetuksi. Kosketus on tärkeää nykyihmiselle, joka on etääntynyt omasta kehostaan.

Havaintojeni perusteella koulukoiran koskettaminen syventää oppilaan ja koiran välistä suhdetta. Rauhallinen, dialoginen kosketus hillitsee aggressiivisuutta ja auttaa tunteiden kanavoimisessa uudelleen. Koiran silittäminen tai halaaminen voi myös piristää oppilasta. Koiran rauhoittavat signaalit viestittävät ympäristöön rauhallisuutta ja lämpöä. Tyytyväiset oppilaat ja ystävällinen koira luovat ilmapiirin, joka auttaa viihtymään. Koiraaluokka on eläinavusteista kasvatusta, jolla pyritään eläinavusteisen terapian ja lemmikkieläinterapian keinoin vähentämään stressiä ja vahvistamaan oppilasta.

Koiraterapeutti, Kirsi Liikanen, korostaa hetkellisen mielihyvän merkitystä hyvinvoinnille. Koiranomistajalle on apua, jos hän rauhoittuu muutaman kerran päivässä hetkeksi silittämään koiraansa. (Pulliainen 2007, 31.) Lienee perusteltua sanoa, että myös oppilas voi hyötyä lyhyistäkin hetkistä koulukoiran kanssa.

11.6 Koiraaluokan hyötyjä – eläinavusteinen kasvatusta lisää viihtyvyyttä

11.6.1 Ystävällinen koira rauhoittaa ja lisää oppilaiden hyvinvointia

Koirien kanssa on kiva olla, etenkin koirien halailu on kivaa. (Oppilas 1)

Koiraluokassa korostuu affektiivinen kouluviihtyvyys, sillä koira kannustaa tunteiden ilmaisemiseen turvallisessa ympäristössä. Myös eläinavusteinen terapia pyrkii parantamaan emotionaalista ilmapiiriä eläimen avulla. (ks. Melson 2001; Serpell 1996; Fogle 1997.)

Oppilaiden kouluviihtyvyyttä koskevat tulokset eivät ole täysin samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa. Lähes kaikki tutkimani koiraluokkien oppilaat viihtyvät koulussa hyvin. Päättelen, että oppilaiden kouluviihtyvyyttä selittävät koiraluokassa etenkin koira ja luokan oma opettaja eli koirien omistaja. Muita viihtyvyyteen yhteydessä olevia tekijöitä ovat kaverit ja luokan ilmapiiri. Hyvää ilmapiiriä edistävät hyvä yhteishenki oppilaiden välillä sekä työrauha.

Oppilaiden viihtyvyyttä voi selittää myös se, että koiraluokan opettajan ja oppilaiden välillä on hyvä keskusteluyhteys ja se, että vanhemmat hyväksyvät koiraluokan ja ovat koiraluokkatoiminnasta kiinnostuneita.

Viihtyminen ei ole itsetarkoitus, vaan työrauha, sosiaalisen vuorovaikutuksen edistäminen sekä tunteiden käsittely. Myös useat tutkimukset peräänkuuluttavat sitä, että suomalaista koulua tulisi muuttaa lasta enemmän kunnioittavaksi. Hyvinvointia lisäämällä voidaan kohdata lapsen yksilölliset tarpeet.

Koiraluokka voi edistää oppilaiden hyvinvointia, sillä koira rentouttaa ja rauhoittaa lasta (esim. Fogle 1997; Masson 1998). Koulukoiran tulee olla ystävällinen, sosiaalinen, rauhallinen ja välillä myös omissa oloissaan viihtyvä. Koulukoiran viehättävyys perustuu myös siihen, että se osaa vastata tarpeisiimme. Koiralta saa rakkautta, lohtua, ymmärrystä ja tunnepuolen tukea. Koira voi auttaa oppilasta käsittelemään erilaisia turhaumia ja aggressioita. Ystävällinen koira rauhoittaa pelkällä läsnäolollaan. Koira edistää rakkauden tarpeiden tyydyttämisessä.

Koira ei luokittele oppilaita hyviin ja huonoihin oppilaisiin vaan hyväksyy kaikki oppilaat sellaisina kuin he ovat. Koiran merkitys korostunee siis etenkin sellaisessa luokassa, jossa opettaja tietoisesti tai tiedostamatta jakaa oppilaita hyviin ja ei niin

hyviin ryhmiin. Koira kohtaa jokaisen ihmisen katsomatta etnistä taustaa, ihonväriä tai uskontoa. Myös lukuisissa tutkimuksissa korostetaan koiran avointa suhtautumista kaikenlaisiin ihmisiin, koira ei kritisoi eikä valehtele. (esim. Serpell 1986, 141.)

11.6.2 Koirat pitävät yllä työrauhaa

Koiraluokassa ongelmana ei yleensä ole työrauhan ylläpito. Koira huolehtii työrauhasta ja toisaalta opettaja voi myös vedota siihen, että koira voi pahoin jatkuvassa melussa. Työrauha ei ole tämän tutkimuksen valossa sitä, että oppilaat ovat täysin hiljaa, vaan sitä, että osataan toimia ryhmässä muita häiritsemättä. Ryhmätyötaitojen harjoitteluun ohjaaminen on osa opettajalle kuuluvaa kasvatustyötä, jolla voidaan kohentaa me-henkeä ja sitä kautta kouluviihtyvyyttä.

Koirahieroja, Milla Lind, toteaa, että koira osaa lukea ihmisestä, onko tämä hermostunut vai rauhallinen. Tämä on mahdollista, sillä jännittynyt ihminen ja jännittynyt koira muistuttavat toisiaan. (Pulliainen 2007, 30.) Oppilas ei voi valehdella koulukoiralta tunteistaan tai mielentilastaan, mikä pakottaa omien tunteiden hallintaan. Kukaan koiraluokan oppilaista ei halua huolestuttaa koiraan riehumalla tai huutamalla. Voidaan siis todeta, että koulukoira pakottaa pehmein keinoin käyttäytymään hyvin. Hyvin käyttäytyvä oppilas saa hyväksyntää muilta oppilailta, opettajalta ja koulukoiralta.

Koiraluokka on perusteltu vaihtoehto yhteiskunnassa, jossa lasten ja nuorten kasvuympäristöt muuttuvat vauhdilla. Muutos tuo uusia haasteita myös kouluille ja opettajille. Koirien avulla voidaan kasvattaa tasapainoisia lapsia ja nuoria muutospaineista huolimatta. Tämä tutkimus vakuutti siitä, että jokainen oppilas tarvitsee rakkautta ja turvallisuutta, jotta hän voisi viihtyä koulussa.

11.6.3 Koiran läsnäolo edistää sosiaalisten taitojen kehittymistä

Oppimisympäristön on fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti tuettava oppilaan kasvua ja oppimista. (Opetushallitus 2004, 18.) Koiraluokka on oppimisympäristö, joka tukee oppilasta etenkin sosiaalisesti ja psyykkisesti. Sosiaaliset suhteet ovat pohja hyvinvointikokemuksille ja onnellisuudelle (ks. Allardt 1976).

Koiraluokassa voi harjoitella myös kärsivällisyyttä. Kaikki tänne heti nyt -yhteiskuntamme lapset tarvitsevat aikaa ja rauhaa, eivät rahaa. Tämän tutkielman tulokset osoittavat, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ei ole rahasta kiinni. Rahalla voi saada hienoja ulkoisia puitteita koululle, mutta turvallisuutta ja läheisyyttä on vaikea ostaa.

Koiraluokka voi myös auttaa oppilaiden vanhempia kasvatustavoitteiden saavuttamisessa, sillä koiraluokka edistää sosiaalista vuorovaikutusta ihmisen ja koiran välillä. Koiraluokka voi antaa lapselle ja nuorelle myös sellaisen viestin, että tässä maailmassa ei tarvitse selvitä yksin. Apua saa pyytää, jokainen saa olla myös heikko. Koulupäivän aikana koiralla on aikaa kuunnella lasten huolia ja murheita. Etenkin luokassa, jossa on erityisoppilas tai -oppilaita, voidaan hyötyä koulukoiran läsnäolosta. Koira on kuin avustaja, joka kannustaa vuorovaikutukseen. Koiraluokan sosiaalinen pääoma muodostuu oppilaiden ja koulukoirien välisten suhteiden vaikutuksesta.

Koiraluokassa koirat toimivat virikkeinä, jotka houkuttelevat oppilasta hymyissä suin oppimiseen. Koirien avulla voidaan toteuttaa Montessorin (1936) järjestyksen periaatetta, sillä koirien läsnäolo luokassa ennaltaehkäisee aggressiivisuutta - koirat kannustavat hillittyyn käyttäytymiseen. Toisaalta järjestystä luo myös luokan opettaja omalla persoonallaan ja kasvatuskäytännöillään, jotka kumpuavat erilaisista ihmis- ja oppimiskäsityksistä. Järjestys ja käyttäytymisen hillitseminen ovat ns. sosiaalista liimaa, joka lisää vuorovaikutusta. Koiraluokkia tarkkaillessani huomasin, että opettajien rauhallinen, tyyni ja positiivinen olemus rauhoitti myös oppilaita. Toisin sanoen opettaja antoi rauhallisen käyttäytymismallin oppilailleen. Tästä syystä pitää muistaa, että koiraluokka koostuu opettajasta, koirasta ja oppilaista. Koira ei näyttele pääroolia.

Koiraluokka mahdollistaa tunnekasvatuksen laajasti eri aineissa läpäisyperiaatteella. Koiraluokassa opetellaan sosiaalisia taitoja ja omien tunteiden kanavoitinta joka tunnilla. Erillisiä tunnekasvatusprojekteja ei välttämättä tällaisessa luokassa tarvita. Koira on niin sanottu tunteiden tulkki, joka vaistoa ihmisen tunteiden kirjon.

Koiraluokka voi kannustaa myös haasteiden ottamiseen, sillä mahdollista epäonnistumista voi käsitellä koiran avulla ja virheiden tekemisen jälkeistä pahaa oloa voi purkaa esimerkiksi koira silittelemällä. Oppilaan ei ehkä tarvitse turvautua erilaisiin puolustuskeinoihin tai opittuun avuttomuuteen oman egonsa säilyttämiseksi.

12 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä esittämään objektiivista totuutta kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Syrjäläinen 1992, 70.) Olen tarkastellut luotettavuutta validiteetin eli pätevyuden ja yleistettävyyden kautta. Arvioin myös haastattelu- ja havainnointitilanteita, tutkimusmenetelmää, tutkijan roolia ja triangulaatiota.

Metodikirjallisuudessa tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetti tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Mittarit ja menetelmät eivät aina vastaa sitä todellisuutta, jota tutkija kuvittelee tutkivansa. Reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Mittauksen tai tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa siis sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 213.) Toisaalta validiteetin ja reliabiliteetin käyttöä on kritisoitu laadullisessa tutkimuksessa pääosin siksi, että ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä ja käsitteinä niiden ala vastaa lähinnä vain määrällisen tutkimuksen tarpeita. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 133.) Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Itse tutkimusraportti on tutkijan tulkinnallinen konstruktio, ja tutkija on aineistoa raportoidessaan myös tulkintojen tekijä. Tutkimuksessa tehtyjen käsitteellistysten ja tulkintojen todenperäisyyttä tutkijan saattaa olla mahdoton osoittaa. Sen sijaan tutkija voi raportoinnissaan tarjota lukijalle välineet arvioida, onko tutkijalle muodostunut käsitys tutkittavasta ilmiöstä lukijan kannalta uskottava. Uskottavuutta olen pyrkinyt lisäämään niin, että olen kertonut tarkasti taustasitoumuksistani, sillä ne voivat heijastua tulkintoihini. (Aaltola & Valli 2001, 81 - 82.)

Tämä tutkimus oli minulle oppimisprosessi, joka auttoi minua ymmärtämään kasvatustieteellistä tutkimusta syvemmin. Omien kokemusten ja virheiden kautta huomasin tutkimuksen loppuvaiheessa, että tekisin monen asian toisin, jos aloittaisin nyt uuden tutkimuksen tekemisen. Etenkin tutkimuksen rajaukseen ja teorian tiedon riittävyteen kiinnittäisin enemmän huomiota. Vertailututkimuksen tekeminen olisi voinut tuoda myös enemmän yleistettävyyttä tuloksiin. Tutkijapari olisi myös voinut tuoda omilla tulkinnoillaan lisää luotettavuutta tähän tutkimukseen.

12.1 Yleistettävyyden ja pätevyys

Tapaustutkimuksen kohteena on yksittäinen tapaus, joten yleistysten tekeminen ei ole tarkoituksenmukaista. Kuitenkin tapaustutkimusta voidaan pitää pienenä askeleena kohti yleistämistä. (Metsämuuronen 2000, 18.) Tämän tutkielman kohdalla yleistettävyyden toteutuu parhaiten yhden koiraluokan kohdalla. Tämän luokan opettajana toimii opettaja 1. Vertaamalla tuloksiani proseminaaritutkielmaani ja syksyllä 2003 opettajan tekemän kyselyn vastauksiin, voin todeta, että kouluviihtyvyys on ollut hyvää vuosien 2003 - 2006 aikana. Tämä lähentelee pitkittäistutkimuksen tuloksia.

Tutkimuksen siirrettävyyden eli yleistettävyyden arvioiminen jää lukijan ja tutkijan käsiin. Jotta siirrettävyys olisi mahdollista, pitää raportoinnin olla mahdollisimman tarkkaa. (Syrjäläinen 1992, 71 - 72.) Kvantitatiivisissa tutkimuksissa tätä raportoinnin tarkkuutta kaikissa tutkimuksen vaiheissa kutsutaan reliabiliteetiksi. (Heikkilä 2004, 30.) Olen pyrkinyt raportoimaan tarkasti tutkimuksen vaiheet ja menetelmät, jotta tutkimuksen voisi toistaa ainakin osittain samalla tavalla kuin tässä tutkimuksessa.

Litteroin haastattelut sanatarkasti ja annoin haastatelluille opettajille mahdollisuuden tarkistaa tekstiksi puretut haastattelut. Käytän tutkimuksessani suoria lainauksia, joiden katson myös lisäävän luotettavuutta. Luotettavuuden vahvistamisen lisäksi suorat lainaukset perustelevat tulkintojani. (Alasuutari 1994, 175; Hirsjärvi ym. 2005, 218.) Tutkittavien haastattelu uudelleen voisi valaista tutkittavaa aihetta vieläkin syvällisemmin, sillä voisin pyytää haastatelluilta tarkempia perusteluja vastauksiensa tueksi. Perustelut voisivat lisätä objektiivisuutta. Pitää kuitenkin muistaa, että laadulliseen tutkimukseen subjektiiviset haastattelutilanteet ovat aina ainutkertaisia ja

sinällään arvokkaita. Kouluviihtyvyys on hyvin moniulotteinen käsite ja se koetaan hyvin yksilöllisesti. Myös tämän tutkielman perusteella voin sanoa, että ilmiön yksinkertaistaminen on tutkimustulosten vääristämistä.

Melsoniin vedoten eläinten vaikutusta koskevat tutkimukset kaipaavat mieluummin syvällisyyttä kuin laajuutta. (Melson 2001.) Pysin syvällisyyteen tarkastelemalla koiraluokkaa eri teorioiden valossa. Tämä tapaustutkimus ei siis pyri yleistettävyyteen, mutta tutkimustulokset voivat valaista etenkin suomalaisen koiraluokan peruseriaatteita. Voidaan myös ajatella, että koiraluokka on esimerkki luokasta, jossa huomioidaan oppilaiden tunteet ja tarpeet, joten koirakokeilua voi myös arvioida suhteessa erilaisiin koulujen tunnekasvatusprojekteihin.

Laadullisessa tutkimuksessa pätevyys eli validiteetti perustuu aineiston tematisointiin. (Varto 1996, 103.) Tutkimuksen valiuidiutta voidaan tarkastella ulkoisen ja sisäisen validiteetin avulla (Metsämuuronen 2003, 43). Sisäisen validiteetin pahimmat uhkat ovat tutkijan vaikutukset ja väärät johtopäätökset (Syrjäläinen 1994, 101). Koen, että johtopäätökseni eivät ole kovin paljon totuudesta poikkeavia, sillä samansuuntaisia vastauksia on saatu myös eri tilanteissa, esimerkiksi toimittajien haastatteluissa.

Sisäinen validiteetti kuvastaa tutkijan tieteellistä otetta ja johdonmukaisuutta, teorian, empiirisen aineiston ja johtopäätösten esittämisessä ja suhteuttamisessa toisiinsa. Sisäistä validiteettia on tutkimuksessa, jossa eri teoreettisten ja käsitteellisten määritteiden suhde toisiinsa on looginen. (Grönfors 1982, 174.) Olen pyrkinyt suhteuttamaan aineiston, teorian ja johtopäätökset kokonaisuudeksi, joka auttaa ymmärtämään koiraluokkailmiötä syvällisesti eri teorioiden valossa.

Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan yleistettävyyttä ja tulosten käyttökelpoisuuden arviointia. Kuten useat kvalitatiiviset tutkimukset tämäkään tutkimus ei ole laajasti yleistettävissä. Tutkimusta tarkasteltaessa on otettava huomioon historialliset ja kulttuuriset tekijät sekä yksilöiden erilaisuus. Tutkimushavainnon sanotaan olevan ulkoisesti validi, kun tutkija kuvaa tutkimuskohteen täsmälleen sellaisena kuin se on. Ulkoinen validiteetti ei liity tutkittavien käyttäytymiseen vaan ensisijaisesti tutkijaan itseensä. (Grönfors 1982, 174.) Ulkoinen validiteetti olisi kohentunut, jos olisin

haastatellut useampia koiraluokan oppilaita. Myös koiraluokkien ilmapiirien keskinäinen vertailu vieläkin tarkemmin olisi parantanut ulkoista validiteettia. Tuloksia voidaan kuitenkin verrata esimerkiksi luokkaan, jossa on joitain muita eläimiä kuin koiria.

Tutkimuksessani käytin aineistotriangulaatiota yhdistämällä oppilaiden kokemuksia opettajien ja vanhempien havaintoihin. Tämä vahvistaa ulkoista validiteettia. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 141.) Käsitevaliditeetin huomioin määrittelemällä keskeiset käsitteet. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 187.)

Kaikki tämän alan aikaisemmat tutkimustulokset ovat peräisin länsimaisista kulttuureista. Tämä kulttuurinen aspekti tulee huomioida erityisen tarkasti tuloksia yleistettävyyttä tarkastellessa. Länsimaisten hyvinvointivaltioiden ihmiset voivat nähdä koiran merkityksen aivan eri tavalla kuin esimerkiksi kehitysmaiden ihmiset.

12.2 Haastattelutilanteet

Haastattelutilanne oli kaikille opettajille samanlainen. Haastattelu tapahtui rauhallisessa ympäristössä kahden kesken. Nauhoitin kaikki haastattelut. Opettajat eivät havaintojeni mukaan jännittäneet haastatteluja.

Oppilaiden 1 - 6 haastattelut tapahtuivat myös rauhallisessa ympäristössä, joten häiriötekijöiltä vältyttiin. Pyrin löytämään oppilaiden kanssa yhteisen kielen, jotta puhuisimme samoista asioista samoilla käsitteillä. Oppilaat saivat kysyä tarkentavia kysymyksiä.

Oppilaiden 7 - 12 haastattelujen aikana tuli muutamia keskeytyksiä, mutta ne eivät haastateltuja näyttäneet juuri haittaavan. Pikemminkin haastattelutilanteen mahdollinen jännittävyys saattoi laueta hetkeksi. Kaikki oppilaat jännittivät hieman haastatteluja, mutta suurin jännitys lieveni kun aloitin haastattelut keskustelemalla koulukoirasta. Tämä keskustelu viritti oppilaat kertomaan omista koiraluokkakokemuksistaan avoimemmin.

Haastattelutilanteet ovat aina keinotekoisia keskustelutilanteita, jos haastateltavia ei tunne kunnolla. Keskustelut opettajainhuoneessa välituntien aikana olivat paljon rennompia ja välittömämpiä vuorovaikutustilanteita. Oppilaiden kanssa keskustelin välituntien aikana.

12.2.1 Kysymysten muotoilu

Ahosen (1994) mukaan on tärkeää, että tutkija ja tutkittavat puhuvat samoista asioista samoilla käsitteillä. Tällä tavalla korostuu tutkijan tulkintojen oikeellisuus. (Ahonen, 129.) Pysin siihen, että haastateltavat perustelisivat vastauksiaan ja kysyisivät tarvittaessa lisäkysymyksiä tutkijalta, jotta puhuisimme samoista asioista ja ilmiöistä. Liinamo ja Kannas (1995) muistuttavat, että pelkkä kysymysten muotoilu voi vaikuttaa tulokseen. Jopa 90 % kuudesluokkalaisista viihtyi koulussa, kun kysymys oli muodossa ”Viihdytkö hyvin koulussa?”. Kuitenkin kysymykseen ”Onko sinusta koulussa hauskaa?” vain suunnilleen puolet antoi vastauksen, melkein aina. (Liinamo & Kannas 1995, 111.) Tutkielmassani voidaan myös suhtautua kriittisesti kysymykseen ”Onko koulunkäynti kivaa?”. Tällä kysymyksellä voidaan saada vastauksia esimerkiksi vain sen hetkisen koulumielekkyyden kokemiseen. Kouluviihtyvyys on kuitenkin pysyvämpää kuin pelkkä koulumielekkyys. Toisin sanoen kiva-sana ei ole sama asia kuin hyvä kouluviihtyvyys. Toisaalta kouluviihtyvyyttä pyrittiin ymmärtämään muilla kysymyksillä, jotka liittyivät luokan ilmapiiriin, koulukoiraan, opettajaan, kavereihin ja vanhempiin.

12.3 Havainnointitilanteet

Tutkimustilannetta arvioimalla voi tuoda esille niitä tekijöitä, joilla saattaa olla merkitystä tulosten luotettavuuden kannalta. Tutkijan läheisyys tutkittavien kanssa on välttämätöntä totuudenmukaisen informaation saavuttamiseksi. (Syrjäläinen 1992, 71 - 72.) Vilkan (2006) mukaan tutkijan tulee tietää havainnoinnin riskit, sillä tutkija saattaa kiinnittää havainnointitilanteessa huomionsa vain tuttuihin asioihin, jolloin tutkimustulokset voivat olla sellaisia kuin tutkija haluaa. Tämä on niin sanottua valikoivaa havainnointia. Toisaalta valikointi on hyvä tapa rajata havainnointia tutkimuksen keskeisten kysymysten suuntaisesti. (Vilka 2006, 13.) Tässä tutkimuksessa tiesin sen, että huomioni saattaa kohdistua koulukoiraan. Jokaisen

havainnointikerran alussa tiedostin kiinnostukseni koiriin, joten tervehdin luokan koiraa tai koiria, jotta ne eivät kiinnittäisi oppitunnin aikana minuun erityistä huomiota. Tutkijan läsnäolo ei opettajien mukaan juuri vaikuttanut koulukoiriin, sillä opettajat kertoivat koirien käyttäytyvän samalla tavalla, olin luokassa tai en. Kun tutkija tietää koirien käyttäytymisen lainalaisuudet, voi luokkahuoneessa havainnoida niin, että vaikuttaa mahdollisimman vähän koiran käyttäytymiseen. Tällä tavalla tutkimuksen objektiivisuus lisääntyy ja tulosten luotettavuus paranee.

Tunneviihtyvyyden, tunteiden ja ilmapiirin arvioiminen havainnoimalla on aina haastavaa. Havainnointitilanteissa ja haastatteluissa saattaa näkyä vain oppilaiden voimakkaat tunteet, jotka tutkijan on helpompi aistia kuin heikommat tunteet. Golemanin (1997) mukaan tunteen ja toiminnan yhteyden havaitsee kuitenkin parhaiten lapsia ja eläimiä tarkkailemalla. (Goleman 1997, 23.)

Useammalla havainnointikerralla pyritään varmistamaan ensinnäkin käytetyn aineistonkeruumenetelmän tarkkuus. Esimerkiksi haastattelututkimuksessa samaa asiaa voidaan kysyä eri muodoissa. Toiseksi eri aikoina järjestetty havainnointi varmistaa sen, että kysymyksessä on pysyvä ilmiö. (Eskola & Suoranta 1998, 214 - 215.) Havainnointien aikana oppilailta tuli erilaisia kommentteja, vaikka en edes kysynyt mitään. Pelkkä tutkijan läsnäolo innosti oppilaita kertomaan kokemuksistaan. Toisaalta liian usein toistettu sama kysymys eri muodossa aiheutti oppilaiden keskuudessa välillä ihmetystä. Havainnoin kahta koiraluokkaa eri vuodenaikoina ja eri viikonpäivinä, jotta saisin käsityksen luokkien ilmapiirin pysyvyydestä. Näiden luokkien opettajat olivat opettaja 1 ja opettaja 2.

12.4 Tutkimusmenetelmästä

Tapaustutkimus sopi aiheeseen, jota on tutkittu vähän ja josta on ristiriitaisia näkemyksiä. Tiesin, että koiraluokasta on monenlaisia ennakkokäsityksiä. Erilaiset ennakkokäsitykset ja kriittiset kommentit näin tämän tutkielman valossa rikkautena, koska ne voivat auttaa tutkijaa tarkastelemaan ilmiötä monipuolisemmin. Kouluviihtyvyyden tutkiminen on kuitenkin haasteellista ja sen huomasin etenkin teemahaastattelurungon rakentamisvaiheessa, joten luotettavuutta olisi voinut lisätä kvantitatiivisen kyselylomakkeen käyttö haastattelun rinnalla.

Koulunkäynnistä pitäminen ei kerro riittävästi kouluviihtyvyydestä, sillä kaikilla oppilailta on sekä miellyttäviä että epämiellyttäviä kokemuksia koulusta. (Liinamo & Kannas 1995, 110 - 111.) Tämän takia päädyin laadullisiin menetelmiin, jotta saisin vastausten tueksi perusteluja. Haastatteluissa pyrin löytämään tutkittavien käsityksiä viihtyvyydestä, jotta voisin ymmärtää haastateltuja ja tutkittavaa ilmiötä paremmin. Luokan ilmapiirin, erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yksittäisten oppilaiden havainnointi auttoi haastatteluvastausten luotettavuuden arvioinnissa.

Tapaustutkimukselle tyypilliseen tapaan keräsin aineistoa eri menetelmien avulla. Havainnointi, haastattelu ja dokumenttien tutkiminen auttoivat ymmärtämään koiraluokkien oppilaita suhteessa ympäristöönsä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 130.) Tutkielmani luotettavuutta lisää se, että myös muut koiraluokkia tarkkailleet toimittajat ovat päässeet samansuuntaisiin tuloksiin tutkielmani kanssa.

12.5 Tutkijan rooli

Tutkijan oma persoonallisuus, arvot ja historia suuntaavat tutkimuksen kulkua. Tutkija on aktiivinen ja syvä vuorovaikutus tutkittavien kanssa on tärkeää. (Syrjälä 1994, 78.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, mikä haastaa tutkijan tarkastelemaan rooliaan koko tutkimusprosessin aikana. (Eskola & Suoranta 1998, 211 - 212).

Kun on paljon lasten kanssa tekemisissä työn ja harrastusten kautta, on oppilaiden haastattelujen tulkinta helpompaa. Tutkijalta vaaditaan sellaista tutkimusotetta, joka vapauttaa haastateltavan lapsen kertomaan totuudenmukaisia vastauksia. Vastausten ei tulisi pyrkiä miellyttämään ketään. Tutkijana pyrin korostamaan sitä, että tutkimustilanteissa annettaisiin mahdollisimman rehellisiä vastauksia, joten pyrin luomaan haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon. Kaikkien oppilaiden kohdalla, etenkin oppilaiden 7 - 12, se ei ollut yhtä helppoa kuin muiden oppilaiden kanssa, sillä en tuntenut heitä yhtä hyvin kuin muita oppilaita.

Voi olla, että haastatellut oppilaat halusivat tuoda esille mieluummin myönteisiä kuin kielteisiä kokemuksia koiraluokasta, jotta koiraluokka saisi jatkaa toimintaansa.

Tutkijan mielenkiinto koiria kohtaan saattoi myös innostaa tutkittavia kertomaan koiraluokan hyvistä puolista. Opettajien vastauksiin sillä ei välttämättä ole yhtä suurta merkitystä. Toisaalta koirista tietämätön tutkija voi saada opettajan kertomaan koiraluokkatoiminnasta vieläkin konkreettisemmin. Tässä tutkimuksessa tutkija on pyrkinyt suhtautumaan mahdollisimman neutraalisti koiraluokkatoimintaa kohtaan. Kuula (2006, 154) korostaa tutkijan neutraalin roolin tärkeyttä. Tutkijan ei tulisi esittää mielipiteitään liian avoimesti, jotta tutkittavat eivät koe tutkijaa uhkana. Pitää myös muistaa, että koiraluokkatoiminta ja koira herättävät oppilaissa ja opettajissa ihmisissä jo itsessään erilaisia tuntemuksia ja mielipiteitä, jotka tutkijan tulee huomioida.

Tutkija itse on opiskellut yhden vuoden ajan pieneläinhoitajaksi luokassa, jossa oli eläimiä ympärillä. Luokassa oli koira ja välillä useampikin koira, akvaariokaloja, iguaaneja, liskoja, kameleontti jne. Tutkijalla on kokemusta siitä, miten eläimet voivat rentouttaa ilmapiiriä ja lisätä vuorovaikutusta opiskelijoiden kesken.

12.6 Triangulaatio

Triangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten aineistojen, teorioiden ja/tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Teoriatrangulaatiossa tutkimusaineistoa tulkitaan erilaisilla teorioilla. Ihmisen toimintaa voidaan tulkita vaikkapa tarveteorialla, humanistisen teorian käsittein tai psykoanalyttisesti virittyneellä teorialla. (Eskola & Suoranta 1998, 69 - 70.) Tutkimustuloksia olen tulkinnut tarvehierarkioiden, kouluviihtyvyyden, tunneällyn sekä koiran ja lemmikkieläinten hyötyjen näkökulmista. Teoriatrangulaatio oli perusteltua, kun kyseessä oli syvälliseen ymmärtämiseen pyrkivä fenomenologinen tutkimusote.

Luotettavuutta olisi tuonut myös tutkijatriangulaatio, sillä kaksi tai useampi tutkija monipuolistaa tutkimusta ja tarjoaa laajempia näkökulmia. Toisaalta tutkijatriangulaatio toteutuu tutkimuksessani, sillä aineiston tulkintaan osallistuivat myös haastatellut opettajat. Uusia näkökulmia sain myös opettajana työskentelevältä kaveriltani. (Eskola & Suoranta 1998, 70.) Luotettavuutta lisää

menetelmätriangulaatio, sillä keräsin aineistoa teemahaastattelun, havainnoinnin, keskustelujen ja valmiiden aineistojen avulla.

13 POHDINTA

13.1 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusaihe on arkaluontoinen, sillä kaikki koiraluokat eivät ole saaneet lupaa jatkaa koirakokeiluaan. Tämän takia jokainen haastateltu opettaja on saanut oikolukea omat vastauksensa ennen tutkimuksen julkaisemista. Jokainen vastaus on myös julkaistu niin, että haastateltujen anonymiteetti ei paljastu. Koiraluokkia on Suomessa kuitenkin niin vähän, että haastateltujen opettajien jäljittäminen saattaa olla mahdollista. Olen tarkoituksella jättänyt tutkimuksesta pois muutaman vastauksen, joiden arvolataus voisi uhata tutkimuksen eettisyyttä. Oli haastavaa pohtia, mitä kannattaa julkaista ja mitä ei.

Myös lasten mielipiteiden tutkimisessa tulee muistaa eettisyyden peruspilarit. Alasuutari (2005) korostaa, että lapsen haastattelussa pitää huomioida se, että lapsi ei voi päättää yksinään tutkimukseen osallistumisesta, joten huoltajan toiveita tulee myös kuunnella. Lapselle pitää myös selittää tarkasti, mitä tutkimus käsittelee ja miten lapsen kertomia tietoja käytetään. (Alasuutari 2005, 147 - 148.) Kysyin kaikilta haastateltujen lapsien huoltajilta luvat haastatteluihin. Tutkimustyötäni helpotti se, että osa suurella osalla oppilaista oli jo valmiiksi hankitut tutkimusluvat, sillä myös media on ollut varsin kiinnostunut koiraluokista.

13.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Kouluviihtyvyydestutkimusten tuloksista ei saa tarpeeksi konkreettisia keinoja viihtyvyyden parantamiseen. Miten kouluviihtyvyyttä tulisi lähestyä, jotta tältä ongelmalta vältyttäisiin? Pitäisikö sitä tutkia ilman abstraktilta tuntuvaa kouluviihtyvyyks-käsitettä? Jos suomalaiset lapset viihtyvät koulussa vertailumaita huonommin, pitäisikö lapset ja nuoret ottaa mukaan koulua suunnittelemaan? Toisaalta kouluviihtyvyys on niin herkästi muuttuva tila, että siihen yhteydessä olevia tekijöitä voi olla vaikea ymmärtää.

Yleisesti tiedetään, että oppiminen tehostuu, kun se tapahtuu usean eri kanavan kautta. Pitäisikö kouluviihtyvyyttä lähestyä monen eri kanavan kautta koettuna tilana? Etenkin läheisyys ja kosketus tulisi ottaa huomioon kouluviihtyvyytustutkimuksissa.

Koiraluokkatoimintaa olisi syytä lähestyä pitkittäistutkimuksen ja poikkitieteellisen tutkimuksen keinoin, jotta tuloksiin saataisiin lisää luotettavuutta. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että koiraluokan opettajan ei tarvitse joka vuosi taistella koiraluokan jatkuvuuden kanssa. Jatkuva epävarmuus koiraluokkatoiminnan jatkumisesta ei tuo esille kaikkein totuudenmukaisimpia tuloksia, sillä epätietoisuus heikentää sekä oppilaiden että opettajien työskentelymotivaatiota ja tällaisessa tilanteessa myös viihtyvyys heikkenee. Olisi tarpeen myös tutkia, miten koko koulu yhteisö kokee koiraluokan olemassaolon. Muuttaako koiraluokka suomalaista koulukulttuuria ja -järjestelmää?

Miten koiraluokan oppilaat sopeutuvat uuteen kouluun ja koirattomaan luokkaan, kun he siirtyvät yläluokille? Koiraluokan oppilaiden haastattelu esimerkiksi kymmenen vuoden päästä olisi erittäin antoisaa. Mitä he muistavat peruskoulun alaluokilta? Mikä nousee päällimmäisenä mieleen? Millaisia tunnemuistoja heillä on? Mitä taas muistavat sellaiset oppilaat, jotka eivät ole olleet koiraluokalla? Mielenkiintoista olisi myös vertailla koiraluokan ja koirattoman luokan oppilaiden kouluviihtyvyyttä. Miten koirattomien luokkien oppilaat suhtautuvat koiraluokkaan?

Opettajan merkitys kouluviihtyvyyden tekijänä olisi myös tärkeä aihe koirat koulussa -aiheisissa tutkimuksissa. Mielenkiintoista olisi tutkia sellaisen oppilaan kouluviihtyvyyttä koiraluokassa, joka ei koirista pidä. Tärkeää olisi myös saada eri asiantuntijoiden näkemyksiä koiraluokkatoiminnasta, jotta aihetta ei tarkasteltaisi vain oppilaiden ja opettajien näkökulmista. Suomalaisia koiraluokkia on vähän, joten jatkotutkimuksissa pitää välttää sitä, että koiraluokkien oppilaat tai opettajat eivät kyllästy jatkuvaan tutkimiseen. Vanhempien asenteiden ja mielipiteiden tarkastelu koiraluokasta auttaisi mahdollisten ongelmien ennakoinnissa ja ennalta ehkäisyssä.

Tutkimusaihe on haastava, sillä tutkimustietoa on luonnollisesti hyvin vähän aiheen ollessa nuori. Eläinten tervehdyttävästä vaikutuksesta on kirjoitettu useita artikkeleja

sekä Suomessa että ulkomailla, mutta aihetta pitäisi lähestyä monen eri alan asiantuntijan näkökulmasta. Tarvitaan sosiologian, kasvatustieteen, eläintieteen, etologian eli eläinten käyttäytymisen, lääketieteen ja monen muun alan ammattilaisen tekemiä pitkittäistutkimuksia. Motivaation tutkiminen kouluviihtyvyyden tekijänä on myös haastavaa, sillä teorioita on lukuisia eikä mitään kattavaa teoriaa ole vielä keksitty. Kaikkia ihmisiä kattavan motivaatioteorian luominen voi olla mahdotonta niin kauan kuin persoonallisuusteorioita on lukuisia, sillä jokaisen ihmisen persoonallisuus vaikuttaa motiiveihin.

13.3 Lopuksi

Tulosten ja teorian vuoropuhelu oli työn takana, sillä aihetta on tutkittu niin vähän. Koirakokeilu ja sen tutkiminen mullistivat opettajakäsitykseni täysin. En voinut kuvitellakaan, että oppilaiden kouluviihtyvyyden ja luokan ilmapiirin kohentaminen voisi tapahtua eläinten avulla. Tutkimus vahvisti ammattiylpeyttäni ja uskoa siihen, että Suomen koulujärjestelmä ei ehkä olekaan niin kilpailuhenkinen, miltä se välillä näyttää. Koirakokeilu voi nimenomaan olla hyvinvointia lisäävä keino tehokkuutta ja tuloksellisuutta korostavassa koulujärjestelmässämme.

Tutkimusprosessini aikana tarkastelin opettajankoulutuksen opetusohjelmaa aivan eri silmin kuin aikaisemmin. Enää en hakenut sieltä yksittäisiä kursseja, joilla opitaan monia hyödyllisiä tietoja, vaan tarkastelin asiaa kokonaisvaltaisemmin. Pohdin myös opetusharjoittelujani, joissa on puhuttu aivan liian vähän lasten tunteista, koulussa viihtymisestä ja yleensäkin lasten hyvinvoinnista. Oppiainekeskeinen ajattelu jyrää alleen hyvinvoinnin.

Tulevaisuuden koulu varmasti peräänkuuluttaa henkisen hyvinvoinnin tärkeyttä. Koiraluokka on yksi esimerkki kiireen poistamiseksi ja opettajan työtaakan helpottamiseksi, sillä koiraluokan karvaiset kaverit auttavat huomion jakamisessa. Koirat eivät ole luokassa vain sen takia, että lapset saisivat silitellä eläimiä, vaan niiden kautta pyritään kasvattamaan lapsia tiettyjen arvojen mukaisesti. Näitä arvoja ovat mm. toisten kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, itsehallinta ja hyvät käytöstavat.

Koiraluokan hyötyjä on vaikea mitata rahassa, sillä toiminta perustuu ongelmien ennalta ehkäisemiseen. Myöhemmin voi olla vaikeaa ennustaa, millainen yhteys koiraluokalla on ollut lapsiin ja nuoriin ja etenkin heidän hyvinvointiinsa, sillä aineellinen ja henkinen hyvinvointi eivät aina kulje käsi kädessä. Koiraluokka voi nimenomaan parantaa oppilaan henkistä hyvinvointia.

Kaiken kaikkiaan koiraluokka on esimerkki suomalaisen koulujärjestelmän joustavuudesta. Se on fyysisenä toimintaympäristönä uusi, mutta opettajien kehityspyrkimykset koulun ilmapiirin parantamiseksi eivät ole uusia, sillä jokainen opettaja on varmasti aina halunnut viihtyä työssään. Uusia innovaatioita korostava aikamme antaa mahdollisuuden oman opettajuuden kehittämiseen ja erilaisiin kokeiluihin.

Oikea kasvatust ei pyri raivaamaan vaikeuksia ja esteitä lasten tieltä, vaan auttamaan omin voimin voittamaan väistämättömät vaikeudet.

Richard Muller-Freienfels

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II; Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Aaltola, J. 1985. Humanismi kasvatuksen perustana. Teoksessa A. Kantola (toim.) Tulevaisuuden opettaja. Jyväskylä: KKL, 95 - 116.

Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Aho, S. & Heino, S. 2000. Itsetunnon vahventaminen päiväkodissa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A:191.

Ahonen, H. 1993. Musiikki, sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikusta lapsen haastattelussa? Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145 - 162.

Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuudet. Porvoo: WSOY.

Barker, S. & Barker, R. 1988. The human-canine bond: Closer than family ties? Journal of Mental Health Counseling 10; 1, 46 - 56.

Beck, A & Katcher, A. 1996. Between Pets and People: The Importance of Animal Companionship. West Lafayette: Purdue University Press.

Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. 1999. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Porvoo: WSOY.

Brunell, V. 1993. Är den finlandssvenska grundskolan en trivselskola? Teoksessa V. Brunell & P. Kupari (toim.) Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 57 - 80.

Buber, M. 1962e. Über das Erzieherische. Reden über Erziehung. Teoksessa M. Buber. Werke. Erster Band. Schriften zur Philosophie. Kösel-Verlag. Verlag Lambert Schneider, 787 - 808.

Cass, J. 1981. Pet facilitated therapy in human health care. Teoksessa B. Fogle (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C Thomas Publishers, 124 - 145.

Cederblad, M. 1992. Lasten ja nuorten psykiatria. Helsinki: Otava.

Clark, C. 1995. Thoughtful teaching. New York: Teachers College Press.

Clark, G. J. & Boyer, W. 1995. The Mentally Sound Dog. How to shape, train & change canine behavior. Colorado: Alpine Publications Inc.

Coren, S. 1996. Koirien älykkyys. Alkuperäinen teos The Intelligence of Dogs. Canine Consciousness and Capabilities. Suom. Marja Helanen-Ahtola. Juva: WSOY.

Damon, W. 1988. The moral child. New York: The Free Press.

Davis, K. D. 1992. Therapy dogs: training Your Dog to Reach Others. New York: Macmillan Publishing Company.

Dunderfelt, T. 2001. Intuitio ja tunneviestintä. Ihmisten välinen näkymätön yhteys. Helsinki: Dialogia ry.

- Enäkoski, R. & Routasalo, P. 1998. Kosketuksen voima. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 133 - 157.
- Eskola, A. 1982. Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Sosiaalipsykologian perusteiden kriittinen tarkastelu. Helsinki: Tammi.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fogle, B. 1997. Koiranomistajan salainen elämä. Alkuperäinen teos The Secret Life on Dog Owners. Suom. Tuulikki Kaarto. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Forsius, H. 1995. Kouluun ei aina halua tai uskalla mennä. Teoksessa T. Arajärvi. (toim.) Tasapainoinen koululainen. Porvoo: WSOY, 81 - 88.
- Fox, M. 1981. Relationships between the human and nonhuman animals. Teoksessa B. Fogle. (toim.) Interrelations between people and pets. Springfield: Charles C. Thomas Publisher, 23 - 40.
- Fredriksson, J. & Ihanus, J. 1996. Lukion psykologia 1. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Freinet, C. 1987. Ihmisten koulu. Vaasa: Elämänkoulu – Livets skola ry.
- Gadamer, H-G. 2004. Hermeneutiikka: ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Tampere: Vastapaino.
- Goleman, D. 1997. Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva. Helsinki: Otava.
- Gordon, T. 1999. Materiaalinen kulttuuri ja tunteet koulussa. Teoksessa T. Tolonen. (toim.) Suomalainen koulu ja kulttuuri. Tampere: Vastapaino, 99 - 116

Grönfors, M. 2001. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 124 - 141.

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Hakanen, J. 2006. Opettajien työn imu ja työuupumus. Teoksessa M. Perkiö – Mäkelä, N. Nevala & V. Laine. (toim.) Hyvä koulu. Helsinki: Työterveyslaitos, 29 - 42.

Hakala, J. 2005. Oppimisen edistäminen. Teoksessa O. Luukkainen & R. Valli. (toim.) Kaksitoista teesiä opettajalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hallamaa, J. 1996. Hyvän ihmisen hyvä elämä. Ajatuksia kasvatuksesta uusaristotelisen hyve-etiikan näkökulmasta. Teoksessa P. Pitkänen. (toim.) Kasvatuksen etiikka. Helsinki: Edita.

Hallgren, A. 1990. Koiraongelmia ja ongelmakoiria. Helsinki: Tammi.

Hallgren, A. 1991. Ihmisen paras ystävä. Helsinki: Tammi.

Harjunkoski, S-M. & Harjunkoski, R. 1994. Kiusanhenki lapsen kengissä: koulukiusaaminen - haaste kasvattajalle. Helsinki: Kirjapaja.

Hayes, M. & Höynälänmaa, K. 1985. Montessoripedagogiikka. Keuruu: Otava.

Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Heikkinen, R. 2003. Kasvatus eri kulttuureissa. Sipoo: International Multimedia & Distance Learning.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Himberg, L & Jauhiainen, R. 2003. Suhteita. Minä, me ja muut. Porvoo: WSOY.

Hirsjärvi, S. (toim). 1983. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Otava.

Hirsjärvi, S. 1985. Johdatus kasvatustieteen filosofiaan. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1998. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Holopainen, P. 1991. Terveellinen koulu – tarvitaanko sellaista? Teoksessa H. Peltonen. (toim.) Kehittyvä kouluyhteisö. Helsinki: VAPK-kustannus, 34 - 47.

Huotari, A. & Tuomaala, M. 2005. Opettaja ja aggressiivinen käyttäytyminen luokkahuoneessa. Nuorisotutkimus. Helsinki: Allianssi ry.

Hämäläinen, K. & Sava, I. 1989. Koulun ihmissuhteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ikonen, O. 2000. Oppimisvalmiudet ja opetus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia - parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isokorpi, T. 2003. Tunneälytaitojen ja yhteisöllisyyden oppiminen reflektoinnin ja ryhmäprosessin avulla. Akateeminen väitöskirja. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. Pro Tunnevoimaa! Helsinki: Tammi.

Jalovaara, E. 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus Oy.

Jarasto, N., Lehtinen, T. & Nepponen, K. 1999. Hiljaa hyvä tulee: levon ja rauhan hetkiä lapsen ja aikuisen elämään. Jyväskylä: Gummerus.

Järvinen, M. 2004. Vesalan eläimellinen yläaste. Lemmikki 2/2004, 48 - 49.

Jääskeläinen, P. 1999. Ovatko koiranomistajat muita terveempiä? Duodecim, 115, 2633 - 2639.

Kaikkonen, S. 1999. Lukiolaisten kokonaispersoonallisesta kouluviihtyvyydestä ja sen yhteydestä arvoihin ja humanisaatioon. Akateeminen väitöskirja.

Käyttätymistieteiden laitos. Oulun yliopisto.

Kaikkonen, S. 1983. Kouluviihtyvyydestä ja sen yhteydestä kognitiiviseen luovuuteen ja eräisiin sosialisointiosatekijöihin. Kasvatustieteen lisensiaattityö. Oulun yliopisto.

Kaimio, T. 2003. Tuikun eläinkoulu. Juva: WSOY.

Kalimo, R. 1987. Stressi ja sen voittaminen. Helsinki: WSOY.

Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Edita.

Kalliopuska, M. 1983. Empatia - tie ihmisyyteen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kalliopuska, M. 1985. Itsetunto. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kankaanranta, M. & Linnakylä, P. 1993. Kolmasluokkalaisten koulupäivä. Oppilaiden kokema opetussuunnitelma. Teoksessa V. Brunell & P. Kupari (toim.) Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 7 - 37.

Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A & Tynjälä, J. 1995. Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa: Kannas, L. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. WHO-koululaistutkimus. Helsinki: Opetushallitus, 155 - 174.

Kansanen, P. 1998. Kasvatusfilosofista johdattelua ainedidaktiikkaan. Teoksessa J. Lavonen & M. Erätuuli. (toim.) Tuulta purjeisiin. Juva: WSOY, 14 - 27.

Kari, J. 1985. Opettaja luokkayhteisön eettissosiaalisen ilmaston luojana ja oppilaan minäkäsityksen vahvistajana. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja. 366/1985. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kari, J. 1977. Kouluviihtyvyys ja opettajan rooli. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisuja 1/77. Jyväskylä.

Karlsson, L. 2000. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki:Edita Stakes.

Karlsson, M. 2004. Koirat piristävät perhekodin arkea. Dialogi 6/2004, 26 - 30.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, K. 2003. Tytti ja Tuuli ovat koulukoiria: ennakkoluuloton kokeilu keravalaisella ala-asteella. Koiramme 12/2003, 4 - 7. Helsinki: Suomen Kennelliitto.

Karppinen, K. 2004. Eläimellistä opetusta: opettajan kaksi koira opettavat koululaisille hellyyttä ja suvaitsevaisuutta. *Opettaja* 3/2004, 62 - 63. Helsinki: Opettajien ammattijärjestö OAJ.

Katcher, A. 1981. Interactions between people and their pets: form and function. Teoksessa B. Fogle (toim.) *Interrelations between people and pets*. Springfield: Charles C Thomas Publishers, 41 - 67.

Kauhala, K. 2000. *Koiran villit sukulaiset*. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. *Temperamentti, ihmisen yksilöllisyys*. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. *Hyvä itsetunto*. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 1985. *Aggressiivinen lapsi*. Porvoo: WSOY.

Kivi, T. 1994. *Optimistinen oppimiskäsitys*. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy.

Konu, A. 2002. *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. Acta universitatis Tamperensis. 887.

Kopakkala, A. 2005. *Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Korkiakangas, M. 1995. Sosiaalisen kognition kehitys. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas & H. Lyytinen. (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissään*. Porvoo: WSOY, 188 - 201.

Kosonen, P. 1991. *Opiskelun mielekkyys ja opintomotiivaatiot lukiossa*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 44. Jyväskylän yliopisto.

Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Kuusinen, K-L. 1992. Motivaatio. Teoksessa J. Kuusinen. (toim.).
Kasvatuspsykologia. Helsinki: WSOY.

Käpylä, M. 1995. Ympäristökasvatus koulun oppimis- ja tiedonkäsityksen muuttamisen välineenä. Teoksessa S. Ojanen. & H. Rikkinen. 1995. Opettaja ympäristökasvattajana. Porvoo: WSOY.

Kääriäinen, H, Laaksonen, P. & Wiegand, E. 1997. Tutkiva ja muuttuva koulu. Porvoo: WSOY.

Lahdes, E. 1997. Peruskoulun uusi didaktiikka. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin - Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 26 - 43.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otava.

Lehtovaara, M. 1993. Fenomenologinen näkökulma ihmisen tutkimisen metodologiaan. Teoksessa J. Varto. (toim.) Kohti elämismaailman ja ihmisen laadullista tutkimista. Tampere: Tampereen yliopisto. 1 - 35.

Leino, P. 1991. Suomen kielioppi. Helsinki: Otava.

Levinson, B. 1969. Pet-oriented Child Psychotherapy. Illinois: Charles C. Thomas.

Levinson, B. M. 1964. Pets: a special technique in child psychotherapy. Mental Hygiene, 48, 243 - 248.

Levinson, B. 1972. Pets and Human Development. Springfield: Charles Thomas.

Liinamo, A., Kannas, L. 1995. Viihdynkö, pärjäänkö, selviänkö turvallisesti: koulunkäynti oppilaiden kokemana. Teoksessa: L. Kannas. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy, 109 - 130.

Linnakylä, P. 1993. Miten oppilaat viihtyvät peruskoulun yläasteella? Kouluelämän laadun kansallinen ja kansainvälinen arviointi. Teoksessa V. Brunell & P. Kupari (toim.) Peruskoulu oppimisympäristönä. Peruskoulun arviointi 90 -tutkimuksen tuloksia. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, 39 - 56.

Lorenz, K. 1989. Eläimet kertovat: eläinten käyttäytyminen tiedemiehen tulkitsemana. Helsinki: Tammi.

Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. Juva: PS-kustannus.

Luukkainen, O. 2005. Yhteiskuntasuuntautunut ja tulevaisuushakuinen opettaja. Teoksessa O. Luukkainen & R. Valli. (toim.) Kaksitoista teesiä opettajalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lyytinen, H. & Himberg, L. 1999. Psykologia 4. Ihmisen toiminnan neuropsykologia. Porvoo: WSOY.

Maslow, A. H. 1987. Motivation and personality. Kolmas painos. New York: Harper Collins Publishers.

Maslow, A. H. A theory of human motivation. 1979. Teoksessa R.M. Steers & L.W. Porter (toim.) Motivation and work behaviour. McGraw-Hill international book company, 41 - 46.

Masson, J. M. 1998. Mitä koiralla mielessä - kurkistuksia koiran tunne-elämään. Alkup. Teos. Dogs never lie about love - reflections on the Emotional World of Dogs. Suom. Leena Nivala. Juva: WSOY.

- McElroy, S. C. 1997. Eläimet opettajina ja parantajina - tositarinoita ja pohdintoja. Suom. Sirkka-Liisa Sjöblom. Hämeenlinna: Karisto.
- Melson, G. F. 2002. Psychology and human – animal relationships. *Society & Animals* 10:4, 347 - 352.
- Melson, G. F. 2001. *Why the wild things are: Animals in the lives of children.* Cambridge: Harvard University Press.
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet - Metodologia-sarja 4. Viro: Jaabes OÜ, Voru.
- Montessori, M. 1936. Lapsen salaisuus. Alkuperäinen teos *Il segreto dell'infanzia.* Juva: WSOY.
- Mäkelä, J. 2005. Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. *Suomen Lääkärilehti.* 14/2005, 1543 - 1549.
- Niemi, H. 2006. Opettajan ammatti - arvoja ja arvottomuutta. Teoksessa A. Nummenmaa & J. Välimaa. (toim.) *Opettajan työ ja oppiminen.* Jyväskylän yliopisto.
- Niermeyer, R. & Seyffert, M. 2004. *Motivaatio.* Helsinki: Rastor.
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.
- Norkola, S. 2000. *Parantava kosketus.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Novak, J. D. 2002. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö. Käsitekartat työvälineinä oppilaitoksissa ja yrityksissä. PS-kustannus. Keuruu: Otava.
- Nöjd, O. 1994. Oppimismallit, oppimateriaalit ja oppimisvälineet. Teoksessa J. Kari.(toim.) *Didaktiikka ja opetussuunnittelu.* Juva: WSOY, 174 - 202.

Olkinuora, E. 1983. Oppimisen ja opiskelun mielekkyys peruskoulun päättövaiheessa: empiirisiä tuloksia. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A 91.

Olkinuora, E. & Mattila, E. 2001. Oppilaan koulutyön mielekkyyden ja koulujen kasvatustoiminnan edellytysten arviointia. Teoksessa: E. Olkinuora & E. Mattila. (toim.) Miten menee peruskoulussa? Kasvatuksen ja oppimisen edellytysten tarkastelua Turun kouluissa. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja A. Tutkimuksia 195.

Opetusministeriö 27: 2002. Terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön laadun arvioinnin perusteet perusopetusta varten. Helsinki: Yliopistopaino.

Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1987. Motivaatio. Menetelmiä työhalun parantamiseksi. Helsinki: Otava.

Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1992. Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Helsinki: Otava.

Penttilä, E. 1994. Turvallinen koulu. Juva: WSOY.

Pulkinen, L. 1977. Kotikasvatuksen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.

Pulliainen, E. 2004. Koira kotona ja luonnossa - käyttäytymisen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pulliainen, M-T. 2007. Kosketus ei huijaa koira. Koirat 1, 29 - 31.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Tammi.

Rauste-von Wright, M. 1997. Opettaja tienhaarassa: konstruktivismia käytännössä. Jyväskylä: Atena.

Rautajoki, A. 1996. *Terapeuttinen kosketus*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Rugaas, T. 1997. *Rauhoittavat signaalit. Alkuperäiset teokset: On Talking Terms With Dogs: Calming Signals / På talefot med hundens de dempende signalene*. Kahdeksas painos. Vantaa: Dark Oy.

Ruoho, K., Koskela, H. & Pihlainen-Bednarik, K. 2006. *Kouluviihtyvyyden käsite ja tutkimus Suomessa*. Teoksessa K. Ruoho (toim.) *Tehtävänä erityispedagoginen näkökulma. Tutkimusta erityiskasvatuksen laitoksella*. Joensuun yliopistolla. *Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 97*. Joensuun yliopisto, 92 - 132.

Ruohotie, P. 1998. *Motivaatio, tahto ja oppiminen*. Helsinki: Edita.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. *Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus?* Teoksessa J. Aaltola & R. Valli. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 158 - 169.

Saari, H. 2004. *Asenteet IEA-tutkimuksissa*. Teoksessa K. Leimu. (toim.) *Kansainväliset IEA-tutkimukset. Suomi-kuvaa luomassa. Koulutuksen tutkimuslaitos*, 155 - 174.

Saarinen, M. & Kokkonen, M. 2003. *Tunneäly - kohti KOKOnaista elämää*. Juva: WSOY.

Salmivalli, C. 2003. *Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salmivalli, C. 1998. *Koulukiusaaminen ryhmäilmionä*. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Salmon, P. W. & Salmon, I. M. 1983. *Who owns who? Psychological research into the human-pet bond in Australia*. Teoksessa A. H. Katcher & A. M. Beck (toim.) *New*

perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 244 - 265.

Salo, P. 2000. Koululuokan työrauhahäiriöiden ehkäiseminen, käsittely ja korjaaminen. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Salo, J. & Soikkeli, M. 1983. Eläinten käyttäytyminen. Evoluutio ja merkitys. Helsinki: Otava.

Savishinsky, J. S. 1983. Pet ideas: the domestication of animals, human behaviour and human emotions. Teoksessa A. Katcher & A. Beck. (toim.) New perspectives on our lives with companion animals. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 112 - 131.

Savolainen, A. 2001. Koulu työpaikkana. Työolojen itsearviointi ja kehittämistarpeet oppilaiden ja henkilöstön näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 830.

Serpell, J. 1986. In the company of animals: A study of human-animal relationships. Oxford: Basil Blackwell Inc.

Serpell, J. & Paul, E. 1994. Pets and the development of positive attitudes to animals. Teoksessa A. Manning & J. Serpell. (toim.) Animals and human society. Changing perspectives. London and New York: Routledge, 127 - 141.

Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Soininen, M. 1989. Peruskoulun ala-asteen oppilaiden kouluviihtyvyydestä. Teoksessa E. Korpinen & P. Tuomi. (toim.) Koulu elämän paikkana: haasteita ja virikkeitä ala-asteen opetukseen. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja b: teoriaa ja käytäntöä 34, 149 - 154.

Suoranta, J. 1997. Kasvatuksellisesti näkeväksi. Tampere: Tampereen yliopisto.

Syrjälä, L. 1994. Tapaustutkimus opettajan ja tutkijan työvälineenä. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä = Case study in research on education. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51.

Syrjäläinen, E. 2002. Eikö opettaja saisi jo opettaa? Koulun kehittämisen paradoksi ja opettajan työuupumus. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen julkaisu A 25/2002. Tampere: Juvenes-Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.

Syrjäläinen, E. 1994. Tutkijan taustasitoumukset. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Syrjäläinen, E. 1992. Muuttuuko koulu? Koulu 2001 -projektin muuttamisen mahdollisuudet ja rajat. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 111.

Syrjäläinen, E. 1990. Oppilaiden ja opettajien roolikäyttäytyminen luokkahuoneyhteisössä. Etnografinen tapaustutkimus peruskoulun ja steinerkoulun ala-asteen 4. Vuosiluokalta. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos, tutkimuksia 78.

Takala, M. 1992. Kouluallergia, yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Takala, A. & Takala, M. 1988. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY

Takala, M. 1978. Koulutulokkaiden tottuminen kouluympäristöön opettajien haavaitsemana. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisu A 205.

Talib, M-T. 2002. Voiko tunteita opettaa? Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä. (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita - opetuksen tutkimuksen uusia suuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 56 - 69.

Tirri, K. 1999. Opettajan ammattietiikka. Porvoo: WSOY.

Tolonen, T. 1999. Hiljainen poika ja äänekäs tyttö? Ääni, sukupuoli ja sosiaalisuus koulussa. Teoksessa T. Tolonen. (toim.) Suomalainen koulu ja kulttuuri. Tampere: Vastapaino, 135 - 158.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1. - 3. painos. Helsinki: Tammi.

Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Kirjayhtymä.

Tynjälä, J. & Liinamo, A. 1995. Kuinka koululaiset nukkuvat? Teoksessa L. Kannas. (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. Helsinki: Opetushallitus, 89 - 107.

Unhola, K. 2006. Koira on merkittävä terveyden edistäjä. Koiramme 3/2006, 30 - 32.

Uusikylä, K. & Kansanen, P. 1988. Opetussuunnitelman toteutuminen. Oppilaiden tyytyväisyys oppiaineisiin, opetusmuotoihin ja kouluelämään peruskoulun ala-asteella. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 66.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2000. Didaktiikan perusteet. Juva: WS Bookwell Oy.

Uusikylä, K. 2006. Koulu oppimisympäristönä. Teoksessa M. Perkiö-Mäkelä, N. Nevala & V. Laine. (toim.) Hyvä koulu. Helsinki: Työterveyslaitos, 11 - 28.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Varto, J. 1996. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Viialainen, R. 2004. Eläinavusteinen terapia ottaa ensi askeleitaan Suomessa. Dialogi. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen lehti 6, 31 - 38.
- Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.
- Vepsäläinen, K. 1980. Peruskoulun seitsemännen ja yhdeksännen luokan oppilaiden koulunkäynti- ja oppimismotivaation sisältö. Kasvatustieteiden osaston julkaisuja 13. Joensuu: Joensuun korkeakoulu.
- Vuorinen, R., Tuunala, E. & Mikkonen, V. 2001. Psykologian perusteet. Psykye - mielen maailma. Helsinki: Otava.
- Värri, V-M. 1997 Hyvä kasvat - kasvat hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Wahlström, R. 1996. Suvaitsevuuksen kasvattaminen. Helsinki: WSOY.
- Weisbord, M. & Kachanoff, K. 2002. Koirat ihmisen apuna. Nelijalkaisia ammattilaisia. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Wright, N. & Oliver, G. 1998. Lapsen tunteet. Alkuperäinen teos: Raising emotionally healthy kids. Tampere: Kirjatoimi
- Yli-Luoma, P. 2003. Hyvä opettaja. Sipoo: IMDL Oy Ltd.
- Ylönen, H. & Luumi, P. 2002. Kertomus on tie. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Yrjölä, M-L. 2004. Eläinten läheisyydessä ihmisten paineet helpottuvat. Helsingin Sanomat 26.7.2004.

Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

WWW-lähteet

Barker, S. B. 1999. Therapeutic aspects of the human-companion animal interaction. *Psychiatric Times*, 16, 45 - 46. Saatavilla www-muodossa:
<URL: <http://www.psychiatrictimes.com/p990243.html>>. Viitattu 3.12.2006.

Barker, S. B. & Dawson, K.S. 1998. The effects of animal-assisted therapy on anxiety ratings of hospitalized psychiatric patients. *Psychiatric Services*, 49, 797-801. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://ps.psychiatryonline.org/cgi/content/full/49/6/797>>. Viitattu 3.12.2006.

Delta Society. The Human - Animal Health Connection. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.deltasociety.org/>>. Viitattu 31.1.2007.

Fiordalis, V. Dogs and school children. Saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.creativeteachingsite.com/dogs/dogs.html>>. Viitattu 19.1.2007.

Hesselmar, B., Aberg, N., Aberg, B., Eriksson, B. & Bjorksten, B. 1999. Does Early Exposure to a Cat or Dog Protect Against Later Allergy Development? Department of Pediatrics, University of Goteborg, Sweden. Saatavilla www-muodossa:
<URL: <http://www.deltasociety.org/AnimalsHealthChildrenExposure.htm>>. Viitattu 15.1.2007.

Kotrschal, K. & Ortbauer, B. 2003. Behavioral effects of the presence of a dog in a classroom. *Anthrozoos* 16/2003, 147 – 159. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.org)
URL:http://www.anthrozoology.org/behavioral_effects_of_the_presence_of_a_dog_in_a_classroom_0. Viitattu 15.1.2007.

McNicholas, J. & Collis, G. M. 2004. The role of pets in the social networks of children, adolescents and elderly people. Presentation from the 10th international conference on human-animal interactions, *People and Animals: A timeless relationship*. Glasgow, Scotland 6 - 9.10.2004. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.org) <URL:
<http://www.deltasociety.org/download/RolePetsSocialNetworkKidsElderly.pdf>>. Viitattu 19.1.2007.

Melson, G. F., Schwartz, R. & Beck, A. 1998. Pets as sources of support for Mothers, Fathers and Young children. The 8th International Conference on Human – Animal Interactions: *The Changing Roles of Animals in the Society*. Praha. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.org)
<URL:<http://www.deltasociety.org/AnimalsHealthFamiliesSupport.htm>>. Viitattu 16.1.2007.

Melson, G. F. 1990. Fostering inter-connectedness with animals and nature: The developmental benefits for children. *People, animals and environment*, 15 -17. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.org)
<URL:<http://www.deltasociety.org/AnimalsHealthChildrenFostering.htm>>. Viitattu 15.1.2007.

Opetushallitus. 2004. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa.org) <URL: http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf>. Viitattu 31.1.2007.

Sathy ry. Suomen amerikkalaisperäisten työkoirarotujen harrastusyhdistys. Terapiakoira-toiminta. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa.org)
<URL:<http://www.sathy.fi/terapiakoira.html>>. Viitattu 31.1.2007.

Suomen Kennelliitto. Mitä on kaverikoiratoiminta? Saatavilla www-muodossa:
<URL: <http://www.kennelliitto.fi/FI/Hankinta/Kaverikoira/>>. Viitattu 17.1.2007.

Tiikkainen, M. 2006. Koiran vaikutus 11 - 12-vuotiaaseen lapseen. Tutkimus koiran vaikutuksesta lapsen sosiaalisuuteen, itsetuntoon, empaattisuuteen ja moraaliin. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.kajaaninkampus.fi/file.php?1297>>. Viitattu 31.1.2007.

Vesalan yläasteen koulu. 2007. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.hel.fi/wps/portal/Opetusvirasto/Koulut?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/fi/Opetusvirasto/Kouluhaku/Peruskoulut/Vesalan+yl%C3%A4asteen+koulu/Vesalan+yl%C3%A4asteen+koulu>. Viitattu 31.1.2007.

Vizek-Vidovic, V., Vlahovic-Stetic, V. & Bratko, D. 1999. Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoos*, 12, 211 - 217. Lyhennelmä saatavilla www-muodossa:
<URL:<http://www.deltasociety.org/TextOnly/AnimalsHealthChildrenSocio.htm>>. Viitattu 31.1.2007.

Painamattomat lähteet

Alppiranta, S. 1996. Koira ystävänä - lapsen ja koiran välisen kiintymysvuorovaikutussuhteen merkitys lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen kandidaatintyö.

Alppiranta, S. 2000. Arvokas koira - yhteyksiä varhaisnuorten arvojen ja arvostusten ja heidän koirasuhteelleen antamien merkitysten välillä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

Eläinystävät. Terapiakoirina koulussa. Yleisradio. TV 2. 1/2005.

Halonen, S. 1992. Hevonen terapeuttina. Psykologian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Heikkinen, M. & Paavoseppä, P. 1996. Lemmikkieläimen merkitys ihmiselle. Ihminen-lemmikkieläin-suhteen tarkastelua tarveteoreettisesta näkökulmasta. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Issakainen, A. & Latvalehto, S. 2003. ”Se on puhetta vaille” - koira ikääntyvän toimintakyvyn tukena. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Jutila, P., Kivikangas, M. & Pirhonen, L. 2002. Tervehdyttävät tassut. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Karvinen, K. 2005. Koirat koulussa - koiraluokan oppilaiden kouluviihtyvyys. Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna. Kasvatustieteen proseminaaritutkielma.

Koirat koululuokan rauhoittajina. Huomenta Suomi. MTV3. 16.2.2005.

Kuitunen, M. 2006. <mikael.kuitunen@hus.fi> Koiraluokka ja allergiat. 20.5.2006. Henkilökohtainen sähköposti. Saatavissa sähköpostitse: <mikael.kuitunen@hus.fi>.

Lindholm, K. & Uotila, S. 2002. Tassuterapiaa - elämyksiä ikäihmisille. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu.

Mattila, L. 1993. 11 - 12-vuotiaan lapsen ja lemmikkieläimen välisen suhteen tarkastelua tunne-elämän alueella. Kasvatustieteen syventäviin opintoihin kuuluva tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun opettajankoulutuslaitos.

Rämet, T. 2002. Lapsi ja eläin? Eläimen merkitys lapsen elämässä. Ympäristökasvatuksen loppuprojekti. Helsingin yliopisto.

Salonen, S. 1998. Kokemuksia koiran kanssa – koira lapsen tarpeiden tyydyttäjänä ja vastuuntunnon kehityksen tukijana. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen kandidaatintyö.

Stenhammar, R. 1997. Koiran vaikutus lapsen sosiaaliseen kasvuun. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

Tamminen, P. 2003. Lausunto opetuskokeilusta. Henkilökohtainen tiedonanto opettajalle 1.

Tuomivaara, S. 2003. Eläimet muuttuvassa yhteiskunnassa - Johdatus ihmisten ja eläinten välisten suhteiden sosiologiaan. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Viinamäki, H. 2006. Lemmikkieläinten merkitys autistiselle käyttäytyville lapsille. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Psykologian laitos.

Koiraluokan opettajan teemahaastattelurunko

Taustatietoja

- Ikä ja koulutus
- Kuinka kauan olet työskennellyt luokanopettajana tai opettajana yleensä? Kuinka kauan olet ollut tämän koulun opettajana?
- Kuinka kauan kerkesit toimia luokanopettajana ennen kuin aloit pohtia koiraluokan perustamista?
- Onko sinulla lempieläintä tai lempieläimiä?
- Mitkä ovat oman opettajuutesi perusihanteet? Mitä arvoja haluat välittää oppilaillesi?
- Mihin aineisiin olet erikoistunut? Mitä aineita opetat kaikkein mieluiten?
- Millainen on käsityksesi oppimisesta, opettamisesta ja ihmisestä?

Koiraluokka

- Mistä lähti idea koiraluokan perustamiseen?
- Mitä valmisteluja koiraluokan perustaminen vaatii? Valmistelitko koiria luokassa olemiseen?
- Mitä asioita kannattaa tietää koiraluokan perustamisvaiheessa?
- Koiraluokan säännöt
- Mitä erityisjärjestelyjä koira aiheuttaa luokassa? Miten siivous on järjestetty jne.?
- Koiraluokan tavoitteet

Kouluviihtyvyys

- Mitä mieltä olet suomalaisten oppilaiden kouluviihtyvyydestä?
- Mitä erityispiirteitä olet huomannut oppilaittesi käyttäytymisessä koirien ollessa läsnä?
- Luonnehdi luokkasi ilmapiiriä.
- työrauha
- kiusaaminen
- Miten oppilaat käyttäytyvät sellaisina päivinä, kun koirat eivät ole koulussa?
- Minkä ikäisille oppilaille tai opiskelijoille koiraluokka mielestäsi sopii? Vai onko mitään ikärajaa?
- Nykyään puhutaan tunnekasvatuksesta ja häiriökäyttäytymisestä. Miten koet nämä asiat?

Koirat

- Mitkä koirien ominaisuudet ovat arvokkaita koiraluokan toimimisen kannalta?
- Käyttäytyykö koulukoiraasi eri tavalla kotona ja koulussa?
- Käytätkö koiraasi apuna oppilaiden motivoimisessa, opetuksesi osana?

Tutkimuksen luotettavuus

- Käyttäytyvätkö koira tai oppilaat eri tavalla, kun olen tarkkailemassa luokkaasi?
- Oliko tämän haastattelun ajankohta sinulle sopiva? Mikä olisi ollut parempi ajankohta?
- Olisitko mieluummin vastannut näihin kysymyksiin kirjallisesti?

Muuta

- Mitä tekisit toisin, jos aloittaisit kaiken alusta?
- Miten itse tutkisit koiraluokkaa?
- Mitä haluaisit ulkopuolisten ihmisten tietävän koiraluokasta?

Koiraluokan oppilaan teemahaastattelurunko

Taustatietoja oppilaasta

- Ikä ja sukupuoli
- Onko sinulla eläin tai eläimiä?
- Onko sinulla lempieläintä?
- Onko sinulla koulussa kavereita?

Oppilaan suhtautuminen kouluun

- Onko koulunkäynti kivaa? Onko koulunkäynti ikävää? Mikä on koulussa kaikkein kivointa ja kaikkein tylsintä?
- Mitä asioita arvostat koulussa?
- Millaiset oppitunnit ovat mielestäsi kiinnostavia?
- Mainitse muutamia esimerkkejä mielenkiintoisista oppitunneista.
- Kuinka hyvin viihdyt koulussa?
- Milloin et viihdy koulussa?
- Tuletko mielelläsi kouluun?
- Mitä haluaisit muuttaa luokassasi?
- Millainen on mielestäsi hyvä opettaja?
- Mitä asioita arvostat hyvässä opettajassa?

Luokan ilmapiiri

- Kuvaile luokkasi ilmapiiriä tai yhteishenkeä. Millainen yhteishenki luokassa on?
- Nauretaanko muiden vastauksille?
- Saatko sanoa oman mielipiteesi luokassa?
- Noudattavatko luokkatoverisi koiraluokan sääntöjä?
- Esiintyykö luokassa tappeluja, tönimistä, toisten kiusaamista? Mainitse jokin esimerkki tällaisesta tilanteesta.
- Puhutteko koirista oppituntien aikana?
- Keskeyttävätkö koirat oppitunteja?

Suhtautuminen luokan koiriin

- Pidätkö koirista? Mikä koirissa on kivaa?
- Silitteletkö koulukoiraan oppituntien aikana? Millaisina hetkinä?
- Oletko oppinut koirien käyttäytymisestä jotain uutta koiraluokalla ollessasi?
- Miten koira on vaikuttanut sinun koulunkäyntiisi?
- Millaista on tulla kouluun viikonlopun jälkeen?

Tutkimuksen luotettavuus

- Onko näihin haastattelukysymyksiin vastaaminen mielestäsi vaikeaa?
- Miten koit sen, kun olin vierilemassa luokassasi?
- Mitä mieltä vanhempasi ovat koiraluokasta?

Muuta

- Mitä haluaisit kertoa koiraluokasta ulkopuoliselle ihmiselle?
- Mikä on mieleenpainuvuin kokemuksesi koiraluokassa? Onko sellaista?
- Miltä tuntuisi, jos koiraluokka yhtäkkiä lopetettaisiin?

Vanhempien teesit

Tämän aineiston on kerännyt opettaja 1. Se sisältää vanhempien näkemyksiä koiraluokasta.

Koirakokeilun kymmenen kultaista hedelmää

Olemme todenneet koirakokeilusta mm. seuraavia seikkoja lastemme koulunkäynnissä, kasvamisessa ja kehityksessä:

- Kouluun on kiva mennä! Viikonlopun aikana lapsilla ehtii tulla ikävä koiria. Niinpä kouluviikon alkamiseen liittyvää ”sunnuntai-illan angstiakaan” ei ole enää ollut havaittavissa.
- Oppilailta on ”suuri yhteinen juttu” joka yhdistää heitä. Näin yhteishenki on muodostunut loistavaksi. Tämä on ulottunut myös meihin oppilaiden vanhempiin. Edellisestä johtuen lapsista on kasvanut aiempaa suvaitsevaisempia. He sallivat ”erilaisuutta” ihan uudella tavalla. Jokainen luokassa saa olla sellainen persoona, kuin on. Luokan jäsenyys riittää siihen, että arka ja ujo on ihan yhtä hyvä, kuin reipas ja rohkea. Opinnoissa heikommin pärjäävää kohtaan tunnetaan lähinnä myötätuntoa, ei vahingoniltoa.
- Oppilaat tukevat ja auttavat toisiaan ja tekevät asioita yhdessä enemmän, kuin ennen. Luokassa ei jätetä ketään ulkopuolelle tai aivan yksin.
- Vilkkaat ja hieman aggressiivisetkin lapset ovat rauhoittuneet. Arvonanto porukassa ei perustu isotteluun, voimaan tai jyräämiseen. Jopa koirat suhtautuvat ”hätäntyen” tiukkaan äänensävyyn, joten kukaan ei halua aiheuttaa niille levottomuutta. Tytöt kertovat testanneensa asiaa leikisti tappellemalla, ja koirat reagoivat asiaan ulinalla. Ei tarvita huutamista, komentamista, läksyttämistä tai rangaistuksia. Ainoat ”jälkkärit” taitavat tulla myöhästymisistä.
- Empatian ja myötätunnon kyky on kasvanut kaikilla. Eläimet ovat hellyttäviä tietyssä avuttomuudessaan ja siinä, että ne eivät voi ymmärtää kaikkea. Tämä intuitiivinen kyky laajenee lapsilla luontevasti myös ihmisiin. Näin he ovat oppineet suhtautumaan ”heikompiin”, kuten pienempiin koululaisiin ja sisaruksiinsa entistä lempeämmin, auttaen ja hoivaten.
- Hellyydenosoituksia ei tarvitse hävetä. Lepertely, rapsutus ja haliminen on pojistakin luontevaa. Millaisia isiä heistä aikanaan tuleekaan!
- Lapset keskittyvät tehtäviinsä aiempaa intensiivisemmin. Moni vanhempi on kertonut, että nyt lasten koulunkäynti, arvosanat, oppiminen ja läksyjen teko sujuu paljon paremmin kuin ennen.
- Lapset kunnioittavat opettajaansa vilpittömästi. Onhan hän se rohkea ja sydämellinen ihminen, joka on lähtenyt tähän kokeiluun. He tietävät kokeilun nostattamasta vastuksesta ja pitävät lujasti opettajan, koirien ja luokan puolta. He arvostavat myös rehtoria, joka on rohkeasti antanut mahdollisuuden ja tukenut kokeilua.
- Lapsille jää ikimuistettava, läpi elämän kantava myönteinen kokemus koulusta, opettajasta, oppimisesta ja koulukavereista. Eikä tämä kokeilu ole kysynyt edes niitä paljon puhuttuja rahoja. Se ei ole maksanut koululle, oppilaille, vanhemmille tai yhteiskunnalle mitään!

Koiraluokan perustajan muistilista

1. Aiheeseen tutustuminen

- ulkomaiset ja suomalaiset tutkimukset
- Suomen Kennelliitto
- aikaisemmat koirakokeilut Suomessa

2. Suunnitelma

- koiran kulkureitti koulussa
- koiraa pelkäävien oppilaiden huomioiminen
- hyötyjen ja haittojen arvioiminen
- luokan ilmanvaihto erillään muusta koulusta
- monikulttuuriset oppilaat ja heidän uskontonsa suhtautuminen koiraa kohtaan

3. Luvat ainakin seuraavilta tahoilta:

- rehtori, koululääkäri, allergialääkäri, koulutoimenjohtaja

4. Tiedottaminen

- koko koulun oppilaat ja vanhemmat
- tarkempi tiedottaminen oman luokan oppilaille ja vanhemmille

5. Koiraluokan säännöt

- käyttäytymissäännöt koiran ollessa läsnä

6. Koiraluokan toiminnasta raportointi

- rehtorille ja mahdollisesti koulutusjohtajalle

7. Ongelmien ennalta ehkäisy

- palautteen käsittely
- koirakokeilua vastustavien kuuleminen

8. Yhteistyötahot

- koulutusjohtaja, rehtori ja kollegat, terveystarkastaja, koululääkäri, kouluterveydenhoitaja, allergialääkäri, kaupunkitekniikan asiantuntija ja eläinlääkäri

Proseminaaritutkielman kyselylomake (Karvinen 2005)

Ole hyvä ja vastaa huolellisesti ja totuudenmukaisesti seuraaviin kysymyksiin.

Ympyröi sopiva vaihtoehto ja kirjoita viivalle tarvittaessa.

Tämä tutkimus kerää tietoa koiraluokasta.

1. Olen a. tyttö b. poika

2. Kuinka vanha olet? _____ v.

3. Millä luokalla olet? _____ lk.

4. Onko sinulla siskoja tai veljiä?

a. ei ole b. minua nuorempia _____ kpl ja _____ kpl minua vanhempia

c. samanikäisiä _____ kpl

5. Onko sinulla kotona koira tai koiria?

a. kyllä _____ kpl

b. ei ole

Koiriin suhtautuminen ja kouluviihtyvyys

6. Pidän koirista.



a. todella paljon

b. paljon

c. jonkin verran

d. vähän

e. en ollenkaan

7. Pidin koirista jo ennen kuin siirryin koiraluokalle.



a. täysin samaa mieltä

b. jokseenkin samaa mieltä

c. en osaa sanoa

d. jokseenkin eri mieltä

e. täysin eri mieltä

8. Koirat auttavat minua viihtymään koulussa paremmin.



a. täysin samaa mieltä

b. jokseenkin samaa mieltä

c. en osaa sanoa

d. jokseenkin eri mieltä

e. täysin eri mieltä

9. Koirat häiritsevät oppimistani tuntien aikana.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

10. Koirat ovat apuna silloin, kun olen yksinäinen tai surullinen.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

11. Koirat ovat tylsiä kavereita.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

12. Mielestäni viihdyn hyvin koulussa.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

13. Vaikuttavatko koulutoverisi siihen kuinka viihdyt koulussa?



a. todella paljon



b. paljon



c. jonkin verran



d. vähän



e. en ollenkaan

14. Vaikuttavatko luokan koirat siihen kuinka viihdyt koulussa?



a. todella paljon



b. paljon



c. jonkin verran



d. vähän



e. eivät ollenkaan

15. Mitä mieltä olet luokkasi luokkahengestä?



a. todella hyvä



b. melko hyvä



c. keskinkertainen



d. huono



e. todella huono

Koulumenestys

16. Mielestäni pärjään hyvin koulussa.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

17. Haluaisin menestyä koulussa paremmin.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

Välitunnit

18. Pidän koirien hoitamisesta välituntien aikana.



a. todella paljon



b. paljon



c. jonkin verran



d. vähän



e. en ollenkaan

19. Menen välitunnilla mieluummin ulos kuin hoidan koiria.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

20. Minua on kiusattu välituntien aikana.

- a. monta kertaa b. muutaman kerran c. harvoin d. todella harvoin e. ei ikinä

Kaverit

21. Kuinka monta kaveria sinulla on luokallasi?

- a. 6 tai enemmän b. 4 - 5 c. 2 - 3 d. 1 - 2 e. 0

22. Minun on helppo saada uusia kavereita.



a. täysin samaa mieltä



b. jokseenkin samaa mieltä



c. en osaa sanoa



d. jokseenkin eri mieltä



e. täysin eri mieltä

23. Kerro jotain kokemuksistasi koirien kanssa luokassa. Mikä on ollut mukavaa, mikä tylsää? Voit myös kertoa vapaasti muistakin kokemuksista koirien kanssa.
